

ULVILAN LUKION

OPETUS- SUUNNITELMA

SYYSKUU 2004

Koulutuslautakunta 12.10.2004/ § lukio

ULVILAN LUKION OPETUSSUUNNITELMA

Nuorten lukiokoulutus

1	OPETUSSUUNNITELMA	5
1.1	Opetussuunnitelman laatiminen.....	5
1.2	Opetussuunnitelman sisältö.....	5
2	LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOPERUSTA	6
2.1	Lukiokoulutuksen tehtävä ja toiminta-ajatus	6
2.2	Arvoperusta	6
3	KAUPUNGIN JA KOULUTOIMEN STRATEGIAT	7
	OSANA OPETUSSUUNNITELMAA	7
3.1	Kaupungin strategia osana opetussuunnitelmaa	7
3.2	Koulutoimen strategia osana opetussuunnitelmaa	8
4	OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN	10
4.1	Oppimiskäsitys	10
4.2	Opiskeluympäristö ja -menetelmät.....	10
4.2.1	Opiskeluympäristö	11
4.2.1.1	Turvallinen oppimisympäristö	11
4.2.1.2	Viihtyisä ja laadukas oppimisympäristö.....	11
4.2.1.3	Psyykinen oppimisympäristö	12
4.2.2	Opiskelumenetelmät	12
4.3	Toimintakulttuuri.....	13
4.4	Opintojen rakenne.....	14
4.4.1.	Yleistä	14
4.4.2	Tuntijako.....	14
4.4.3	Kieliohjelma.....	15
4.5	Tietostrategia	15
5	OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN.....	16
5.1	Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö.....	16
5.2	Ohjauksen järjestäminen.....	16
5.3	Opiskelijahuolto	17
5.3.1	Yleistä	17
5.3.2	Opiskelijahuoltoryhmän toiminta ja tehtävä	18
5.3.3	Terveystieteiden huolto	19
5.3.4	Psykologipalvelut.....	19
5.4	Opiskelijan erityinen tuki.....	19
5.5	Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus	20
6	OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI	22
6.1	Arvioinnin tavoitteet	22
6.2	Kurssisuorituksen arviointi	23
6.3	Oppiaineen oppimäärän arviointi.....	26
6.4	Lukion oppimäärän suoritus.....	27
6.5	Todistukset ja niihin merkittävät tiedot.....	28
7	LUKION TOIMINNAN ARVIOINTI	30
7.1	Yleistä	30
7.2	Ulkoinen arviointi.....	30
7.3	Sisäinen arviointi	30

8	OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT	31
8.1	Opetuksen yleiset tavoitteet	31
8.2	Aihekokonaisuudet	32
8.3	Äidinkieli ja kirjallisuus	36
8.3.1	Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä	36
8.3.2	Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi äidinkielenä.....	44
8.3.3	Äidinkieli ja kirjallisuus, saame äidinkielenä.....	44
8.3.4	Äidinkieli ja kirjallisuus, romanikieli äidinkielenä	44
8.3.5	Äidinkieli ja kirjallisuus, viittomakieli äidinkielenä	44
8.3.6	Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä	45
8.3.7	Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi toisena kielenä.....	49
8.3.8	Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi saamenkielisille	49
8.3.9	Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi viittomakielisille	49
8.4	Toinen kotimainen kieli.....	50
8.4.1	Ruotsi	50
8.4.2	Suomi (Finska)	53
8.5	Vieraat kielet.....	53
8.5.1	Englannin kieli A 1 (Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkanut oppimäärä)	54
8.5.2	Saksan kieli	56
8.5.2.1	Saksan kieli A2 (Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkanut oppimäärä).....	57
8.5.2.2	Saksan kieli B2 (Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä).....	58
8.5.2.3	Saksan kieli B3 (Lukiossa alkava oppimäärä).....	59
8.5.3	Ranskan kieli.....	60
8.5.3.1	Ranskan kieli A2.....	60
8.5.3.2	Ranskan kieli B3/B2.....	62
8.5.3.3	Ranskan kieli B3	65
8.5.4	Venäjän kieli B3	65
8.5.5	Espanjan kieli B3	66
8.5.6	Saamen kieli	67
8.5.7	Latinan kieli	67
8.6	Matematiikka	69
8.6.1	Matematiikan pitkä oppimäärä.....	70
8.6.2	Matematiikan lyhyt oppimäärä	77
8.7	Biologia.....	81
8.8	Maantiede	88
8.9	Fysiikka.....	93
8.10	Kemia.....	99
8.11	Uskonto	103
8.11.1	Evankelis-luterilainen uskonto.....	104
8.11.2	Ortodoksinen uskonto	107
8.12	Elämäkatsomustieto	108
8.13	Filosofia	111
8.14	Historia.....	115
8.15	Yhteiskuntaoppi	123
8.16	Psykologia	128
8.17	Musiikki	133
8.18	Kuvataide	137
8.19	Liikunta	144
8.20	Terveystieto	147
8.21	Opinto-ohjaus.....	151
8.22	Erillisten oppimäärien kurseja.....	153

Liite 1 Lukion päättötodistus	156
Liite 2 Todistus oppimäärän suorittamisesta	157
Liite 3 Erotodistus	158
Liite 4 Kielten opiskelun mahdollisuuksia kuvaava kaavio.....	159
Liite 5 Kielitaidon tasojen kuvausasteikko.....	160
Liite 6 Valtioneuvoston asetus (955/2002)	169
Liite 7 Opetushallituksen suositus	175
Liite 8 Turvallisuussuunnitelma.....	177

1 OPETUSSUUNNITELMA

1.1 Opetussuunnitelman laatiminen

Lukiokoulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmän osia ovat

- lukiolaki ja -asetus
- valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitetun opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja lukiokoulutuksen tuntijaosta
- Opetushallituksen määräys lukion opetussuunnitelman perusteista
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelma
- lukioasetuksen 3 §:n mukainen vuosittainen suunnitelma.

Opetussuunnitelma on laadittu opetushallituksen määräämän lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan. Opetussuunnitelmassa on päätetty lukion opetus- ja kasvatustyöstä. Opetussuunnitelman perustalta lukio laatii lukuvuosittaisen suunnitelman opetuksen käytännön järjestämisestä. Opiskelija laatii henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa lukion opetussuunnitelman sekä lukuvuosittaisen suunnitelman pohjalta.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa on huomioitu lukion toimintaympäristö, paikalliset arvovalinnat ja osaamisvahvuudet sekä erityisresurssit. Ulvilan kaupungin luonto ja ympäristö, kieliolosuhteet, historia, elinkeino- ja kulttuurielämä tuovat opetussuunnitelmaan paikallisuutta. Käytännön yhteistyö eri alojen asiantuntijoiden kanssa lisää opiskelun elämänläheisyyttä ja syvällisyyttä. Opetussuunnitelmassa on huomioitu opetussuunnitelman perusteissa määrättyjen asioiden ajankohtaistaminen.

Opiskelijan mahdollisuus suorittaa lukion oppimäärään sisältyvät opinnot kolmessa vuodessa on turvattu järjestämällä opintojen eteneminen joustavasti ja tarvittava erityinen tuki. Opetussuunnitelma on laadittu siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin valintoihin myös muiden koulutuksen järjestäjien antamaa opetusta hyväksi käyttäen.

Päivitetty opetussuunnitelma on luettavissa www.ulvila.fi.

1.2 Opetussuunnitelman sisältö

Lukion opetussuunnitelman sisältää seuraavat osat

- Toiminta-ajatus ja arvopainotukset
- Kaupungin strategia osana koulun opetussuunnitelmaa
- Toimenpiteet strategian toteuttamiseksi
- Toimintakulttuurin pääpiirteet, opiskeluympäristö ja työtavat
- Ohjaustyön suunnitelma
- Eheyttäminen ja aihekokonaisuudet
- Tuntijako
- Kieliohjelma
- Tavoitteet ja keskeiset sisällöt oppiaineittain ja kurseittain
- Itsenäisen opiskelun periaatteet
- Tietostrategia
- Yhteistyö huoltajien kanssa
- Yhteistyö ammatillisten oppilaitosten ja muiden lukioiden kanssa

- Yhteistyö muiden oppilaitosten ja muiden tahojen kanssa
- Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus
- Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus
- Opiskelijahuolto
- Opiskelijan oppimisen arviointi
- Toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi

Opetussuunnitelma sisältää kaikkien kurssien kuvaukset. Myös soveltavien kurssien tavoitteet ja sisällöt on määritelty opetussuunnitelmassa. Lukiolla on mahdollisuus järjestää vieraskielistä opetusta, etäopetusta, virtuaaliopetusta. Lukiolla on sopimus Satakunnan Sports Academy:n järjestämistä palveluista.

2 LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOPERUSTA

2.1 Lukiokoulutuksen tehtävä ja toiminta-ajatus

Lukio jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Lukiokoulutuksen tehtävänä on antaa laaja-alainen yleissivistys. Se antaa riittävät tiedot ja taidot lukion oppimäärään perustuviin jatko-opintoihin. Lukiossa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella, lukiodiplomeilla ja mahdollisilla muilla näytöillä.

Lukio antaa valmiuksia vastata yhteiskunnan ja ympäristön haasteisiin sekä taitoa tarkastella asioita eri näkökulmista. Opiskelijaa ohjataan toimimaan vastuuntuntoisena ja velvollisuuksistaan huolehtivana kansalaisena yhteiskunnassa ja tulevaisuuden työelämässä. Lukio-opetus tukee opiskelijan itsetuntemuksen kehittymistä ja hänen myönteistä kasvuaan aikuisuuteen sekä kannustaa opiskelijaa elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

2.2 Arvoperusta

Lukio-opetuksen arvoperusta rakentuu suomalaiseen sivistyshistoriaan, joka on osa pohjoismaista ja eurooppalaista kulttuuriperintöä. Lukiossa kulttuuriperintöä opitaan vaalimaan, arvioimaan ja uudistamaan. Opiskelijoita kasvatetaan suvaitsevaisuuteen ja kansainväliseen yhteistyöhön.

Lukiossa edistetään kansainvälistä ajattelutapaa pyrkimällä löytämään kansainvälisiä kontakteja eri maista ja kulttuureista, jolloin opiskelija pystyy hahmottamaan paremmin omaa identiteettiään ja arvostamaan toisten tapoja. Myös oman yksilöllisyyden ja kansallisen taustan tunteminen sekä muuttuviin olosuhteisiin sopeutuminen ovat tärkeitä.

Lukio-opetuksen lähtökohtana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioitus. Lukion sivistysihanteena on pyrkimys totuuteen, inhimillisyyteen ja oikeudenmukaisuuteen. Lukiokoulutus edistää avointa demokratiaa, tasa-arvoa ja hyvinvointia. Opiskelija ymmärtää oman oppimisensa, osaamisensa ja maailmankuvansa rakentajaksi. Opetuksessa huomioidaan, että ihminen havainnoi ja jäsentää todellisuutta kaikkien aistiensa kautta.

Kasvatustyössä korostetaan yhteistyötä, kannustavaa vuorovaikutusta ja rehellisyyttä. Tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan oikeutensa ja velvollisuutensa sekä kas-

vaa aikuisen vastuuseen omista teoistaan ja valinnoistaan. Opiskelija saa lukioaikanaan kokemuksia siitä, miten tulevaisuutta rakennetaan työllä ja yhteisillä päätöksillä. Samalla opiskelijaa kannustetaan omaehtoiseen vastuunottoon opinnoissaan. Luodaan kuvaa työn, vastuun ja oikeuksien yhteensovittamisesta.

Opiskelijan itsenäisen toiminnan ja vastuullisuuden lisäksi Ulvilan lukiossa korostetaan opiskelijan asemaa osana opiskeluympäristöä.

Lukio-opetuksessa kannustetaan tunnistamaan julkilausuttujen arvojen ja todellisuuden välisiä ristiriitoja sekä pohtimaan kriittisesti suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen kehityksen epäkohtia ja mahdollisuuksia. Opiskelija saa lukioaikanaan jäsenyteen käsityksen siitä, mitkä kansalaisen perusoikeudet Suomessa. Pohjoismaissa ja Euroopan unionissa ovat, mitä ne käytännössä merkitsevät sekä miten niitä ylläpidetään ja edistetään. Lukio korostaa kestävän kehityksen periaatteita ja antaa valmiuksia kohdata muuttuvan maailman haasteet. Opiskelijaa ohjataan luonnon kunnioittamiseen. Tavoitteena on toteuttaa hyvinvointia nykyistä oikeudenmukaisemmin koko maapallolla.

Lukion tehtävänä on korostaa turvallisuusajattelua. Opiskelijan on pystyttävä mieltämään turvallisuuskäsite laajasti ja sen merkitys yksilölle, koululle, maalle, Pohjoismaille ja maailmalle.

Lukion tehtävä on saada opiskelija ymmärtämään koko maailman yhtenäisyys.

Lukion arvoperustaa syventävät aihekokonaisuudet, jotka ovat arvokannanottoja ajan-kohtaisiin kasvatus- ja koulutushaasteisiin.

Kaikille lukioille yhteisiä aihekokonaisuuksia ovat

- aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys
- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä kehitys
- kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus
- teknologia ja yhteiskunta
- viestintä- ja mediaosaaminen.

Ulvilan lukion painotuksista aihekokonaisuuksiin määritellään aihekokonaisuuksia käsittelevässä kappaleessa.

3 KAUPUNGIN JA KOULUTOIMEN STRATEGIAT OSANA OPETUSSUUNNITELMAA

3.1 Kaupungin strategia osana opetussuunnitelmaa

Ulvilan kaupungin strategia 2002-2010 on näkemys siitä, kuinka kaupungin toimintaa tulee kehittää lähitulevaisuudessa. Kaupunkistrategiassa on valittu ne kehittämisen painopistealueet, joita lähdetään viemään eteenpäin. Strategian visio on, että Ulvila on menestyvä, nuorekas, ja vetovoimainen kaupunki, jolla on aktiivinen, aloitteellinen ja päättäväinen rooli Porin kaupunkiseudulla.

Koulujen tehtävänä on omalta osaltaan olla toteuttamassa kaupunkistrategiassa sovittuja asioita. Kaupungin strategia osana koulun opetussuunnitelmaa

3.2 Koulutoimen strategia osana opetussuunnitelmaa

Koulutoimelle on laadittu oma toimialastrategiansa Paremmman osaamisen strategia.

Koulutoimeen laaditun strategian tehtävänä on:

- Toteuttaa Ulvilan kaupunkistrategiaa koulutoimen osalta
- Kehittää omia palveluja strategian pohjalta
- Toimia koulutoimen strategisena johtamisen välineenä

Paremmman osaamisen strategian visio on seuraava:

Ulvilan koulut ovat tunnettuja antamastaan hyvästä opetuksesta ja kasvatustyöstä. Vanhemmat laittavat lapsensa mielellään Ulvilan kouluihin ja opiskelijat hakeutuvat Ulvilaan toisen asteen oppilaitoksiin. Ulvilassa koulut tarjoavat oppilailleen viihtyisän ja turvallisen oppimisympäristön.

Kouluissa vallitsee hyvä työilmapiiri ja ne ovat haluttuja työpaikkoja. Koulujen henkilökunnan osaaminen on Euroopan huipputasoa ja työntekijät ovat innostuneita omasta työstään.

Koulutoimen strategian toteuttamisesta sovitaan lukuvuosittain koulujen työsuunnitelmissa. Strategian toteutumista arvioidaan kaksi kertaa vuodessa. Ensimmäinen arviointi suoritetaan huhtikuun loppuun mennessä ennen talousarvion laadintavaihetta ja toinen arviointi marraskuussa.

3.3 Lukion strategia osana opetussuunnitelmaa

Lukio toteuttaa opetussuunnitelmassaan Ulvilan kaupungin ja Ulvilan koulutoimen strategioissa esitettyjä tavoitteita ja päämääriä.

Lukion tehtävänä on:

- Toteuttaa Ulvilan kaupunkistrategiaa koulutoimen osalta
- Kehittää omia palveluja strategian pohjalta
- Toimia koulutoimen strategian toteuttamisen välineenä

Kaupunkistrategiasta on johdettu seuraavat koulutoimen painopistealueet ja strategiat:

1. Laadukkaat opetuspalvelut

Päämääränä on, että Ulvilan kaupunki mielletään kaupunkina, joka tarjoaa asukkailleen kilpailukykyisiä ja laadukkaita opetuspalveluja, jotka ovat kaupunkilaisten hyvin saavutettavissa ja ovat haluttuja.

Koulutoimen strategiat päämäärän toteuttamiseksi ovat seuraavat:

- Oppilaiden perustaidoista huolehtiminen kaikissa tilanteissa
- Pätevän henkilökunnan saannin varmistaminen yhdessä koulutoimenjohdon kanssa
- Turvallisen ja viihtyisän oppimisympäristön varmentaminen
- Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden koulunkäynnin tukeminen
- Koulutoimen strategiasta otetut painopistealueet: kansainvälisyys, terveet elämäntavat, opettajien täydennyskoulutuksen tukeminen

Lukion toimenpiteet päämäärän ja koulutoimen strategijoiden toteuttamiseksi:

- Lukion tehtävän ja toiminta-ajatuksen mukaisesti annetaan riittävät tiedot ja taidot lukion oppimäärään perustuviin jatko-opintoihin
- Säilytetään ja vahvistetaan myönteistä imago
  - tehostetaan tiedottamista
  - työyhteisön viihtyvyys on opiskelijoiden ja koko henkilökunnan yhteinen asia
  - säilytetään hyvä yleislukion maine, johon liittyy laadukasta profiloitumista
- Turvallisen ja viihtyisän oppimisympäristön liittyvät suunnitelmat pidetään ajan tasalla
- Opiskelijoille annetaan erityistä tukea opetussuunnitelman mukaisesti ja erityisopetuksen tarvetta tarkkaillaan sekä järjestetään tarvittaessa erityisopetusta.

2. Osaava ja työhönsä motivoitunut henkilökunta

Päämääränä on, että Ulvilan kouluissa on pätevät ja ammattitaitoiset opettajat, joiden osaaminen on Euroopan huipputasoa. Kouluissa valitsee hyvä ja kannustava ilmapiiri. Henkilökunta viihtyy työpaikoissaan. Rehtorit osaavat kannustaa ja motivoida omia työntekijöitään hyviin suorituksiin ja hallitsevat nykyaikaiset johtamistavat.

Koulutoimen strategiat päämäärän toteuttamiseksi ovat seuraavat:

- Kannustetaan henkilöstöä osallistumaan omaa osaamista täydentävään koulutukseen
- Pyritään työntekijöitä innostavan henkilöstöjohtamisen luomiseen
- Jatketaan toimenpiteitä työyhteisön ilmapiirin parantamiseksi
- Jatketaan toimenpiteitä työssä jaksamisen tukemiseksi

Lukion toimenpiteet päämäärän ja koulutoimen strategijoiden toteuttamiseksi:

- Osallistutaan henkilökunnan täydennyskoulutuksen uudistamiseen
- Osallistutaan systemaattinen koulujen rehtoreiden johtamiskoulutukseen
- Jatketaan työyhteisöjen ilmapiirin parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä (työnohjaus, ulkopuoliset asiantuntijat ja koulutus) sekä lisätään henkilöstön mahdollisuuksia järjestää työyhteisön yhteisiä virkistys- ja muita tapahtumia

3. Koulutuspalvelujen parantaminen seutuyhteistyön kautta

Päämääränä on , että Ulvila osallistuu aktiivisesti Karhukuntien koulutustyöryhmän työskentelyyn ja toteuttaa omalta osaltaan seudullista palvelustrategiaa sekä pyrkii kehittämään yhteistyöhön perustuvia palvelujen tuotantomalleja.

Koulutoimen strategiat päämäärän toteuttamiseksi ovat seuraavat:

- Seutuyhteistyötä toteutetaan seudullisessa palvelustrategiassa valittujen painopiste-alueiden mukaisesti
- Selvitetään mahdollisuudet toteuttaa erityisopetuspalveluja seudullisesti
- Ammatillisen koulutuksen kehittäminen ja lukioiden yhteistyön lisääminen

- Selvitetään mahdollisuuksia edelleen laajentaa seudullisesti lukioiden verkko- ope- tusta
- Lukioiden ja Porin yliopistokeskuksen yhteistyön edelleen kehittäminen
- Yhteistyömahdollisuuksien selvittäminen SAMK:in kanssa
- Täydennyskoulutuksen toteuttaminen
- Kehitetään seudullisesti perustaitoja mittaavia perusopetuksen arviointimenetelmiä

Lukion toimenpiteet päämäärän ja koulutoimen stratekioiden toteuttamiseksi:

- Asiakirjamenettelyssä ja opetuksessa huomioidaan seudullisen palvelustrategian painopistealueet
- Ollaan mukana mahdollisessa lukioiden alueellisessa erityisopetusselvityksessä
- Ollaan mukana toisen asteen oppilaitosten yhteistyön koordinointi- ja yhteistyömal- lien kehittämisessä
- Ollaan aktiivisena osallistujana Satakunnan virtuaalikoulussa
- Jatketaan kurssiyhteistyötä alueen lukioiden ja yliopistokeskuksen kanssa
- Ollaan mukana selvittämässä yhteistyömahdollisuuksia SAMK:in kanssa
- Suunnitellaan ja tehdään aktiivisesti aloitteita aineopettajien täydennyskoulutuksen saamiseksi Karhukuntien alueelle
- Ollaan mukana Sata-Global-hankkeessa, Satakunnan virtuaalikoulussa ja Satakun- nan Sports Academy toiminnassa

Lukiossa työsuunnitelman ja samalla strategian toteutumista arvioidaan huhti- touko- kuussa. Samalla suunnitellaan strategiasta johdettuja, tulevan lukuvuoden tavoitteita, painopistealueita ja toimenpiteitä.

4 OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Oppimiskäsitys

Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti tämä asiakirja rakentuu oppimiskäsityksel- le, jonka mukaan oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta, jossa hän vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajan ja ympäris- tön kanssa ja aiempien tietorakenteidensa pohjalta käsittelee ja tulkitsee vastaanotta- maansa informaatiota.

Opetuksessa otetaan huomioon, että vaikka oppimisen yleiset periaatteet ovat kaikilla samat, se mitä opitaan, riippuu yksilön oppimistyylistä, aikaisemmasta tiedosta ja hänen käyttämistään strategioista. Oppiminen on sidoksissa siihen toimintaan, tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa se tapahtuu. Yhdessä tilanteessa opittu tieto tai taito ei automaattisesti siirry käytettäväksi toisenlaisissa tilanteissa.

Ulvilan lukiossa opiskelijaa kannustetaan omaehtoiseen vastuunottoon opinnoissaan. Pyritään luomaan joustavia valintamahdollisuuksia ja ohjaamaan opiskelijaa itsenäiseen työskentelyyn sekä yksin että opiskelijaryhmissä tinkimättä lukion korkeasta vaatimus- tasosta.

4.2 Opiskeluympäristö ja -menetelmät

4.2.1 Opiskeluympäristö

Lukion opiskeluympäristö voidaan jakaa fyysiseen ja psyykkiseen ympäristöön. Fyysiseen ympäristöön kuuluvat tilat, opetusvälineet ja lähiympäristö. Psyykkinen ympäristö puolestaan muodostuu lukiossa vallitsevasta ilmapiiristä, ihmisten välisistä keskinäisistä suhteista ja siihen vaikuttavista tekijöistä.

Tavoitteena onkin, että lukio on opiskelijalle henkisesti ja fyysisesti turvallinen, oppimisen ja osallistumisen mahdollistava avoin ja myönteinen opiskeluympäristö. Ulvilan lukio tukee vuorovaikutteisuutta sekä oppilaitoksen sisällä ja yhteydenpidossa ympäristöön.

Opiskeluympäristöä ja siihen liittyvää ongelmatiikka on tarkemmin esitelty Ulvilan kaupungin turvallisuussuunnitelman koulutointa koskevista osuuksista.

4.2.1.1 Turvallinen oppimisympäristö

Lukion on kaikissa tilanteissa pystyttävä takaamaan opiskelijoilleen lukiolain mukainen turvallinen opiskeluympäristö. Valvonnan ja lukion järjestyssääntöjen kautta taataan opiskelijoille turvallinen oppimisympäristö. Järjestyssäännöt ovat turvallisuussuunnitelman osana. Turvallisuussuunnitelma on kokonaisuudessaan opetussuunnitelman liitteenä.

Koulukiusaamisella tarkoitetaan tekoja, jotka kiusattu opiskelija kokee fyysiseksi tai psyykkiseksi kiusanteoksi, joko yksin tai ryhmässä. Sille on tyypillistä toistuva henkinen tai ruumiillinen väkivalta joka kohdistuu yhteen ja samaan uhuriin.

Ulvilan lukiossa kaikkiin kiusaamistapauksiin puututaan ja tältä osin opiskelijoille taataan turvallinen oppimisympäristö. Ennaltaehkäisevästi lukioon pyritään luomaan toisia arvostava ja suvaitseva ilmapiiri. Yhteisesti laadittuja koulun sääntöjä noudatetaan ja valvotaan. Opiskelijoita kannustetaan kertomaan kiusaamistapauksista. Suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä on turvallisuussuunnitelman osana.

4.2.1.2 Viihtyisä ja laadukas oppimisympäristö

Fyysisen ympäristön osalta huomioidaan myös, että lukio tarjoaa viihtyisät puitteet laadukkaana opetuksen toteuttamiselle. Opetusvälineet palvelevat nykyaikaisia opetus- ja kasvatustarpeita sekä tukevat uusia oppimiskäsityksiä. Opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että oppimisympäristön varustuksen tulee tukea opiskelijan kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi ja antaa tilaisuuksia tietokoneiden ja muun mediatekniikan sekä mahdollisuuksien mukaan tietoverkkojen käyttämiseen.

Oppimisympäristö toteutetaan siten, että se tukee opiskelijan kasvua ja oppimista. Sen tulee olla esteettisesti miellyttävä. Opiskelutiloja tulee voida käyttää joustavasti siten, että ne ohjaavat käyttämään monipuolisia opetusmenetelmiä ja työskentelytapoja. Työvälineiden ja materiaalien sekä kirjastopalvelujen tulee olla opiskelijan käytettävissä niin, että hän voi opiskella aktiivisesti ja myös itsenäisesti.

4.2.1.3 Psyykinen oppimisympäristö

Lukio tukee kaikella tavalla hyvien ihmissuhteiden muodostumista koulussa. Työpaikka- ja koulukiusaamiseen puututaan ja pyritään löytämään niihin ratkaisu. Koulukiusaamiseen puututaan kaikissa tapauksissa ja ne dokumentoidaan. Myös koulukiusaamisen ehkäisemiseen kiinnitetään huomiota.

Koulukiusaamista koskevassa toimintasuunnitelmassa sovitaan menettelytavoista koulukiusaamisen ehkäisemiseksi, toimenpiteistä ja menettelytavoista koulukiusaamistapauksissa. Lukiossa kaikki kiusaamistapaukset dokumentoidaan ja tähän liittyvät asiakirjat tulee säilyttää arkistointiohjeiden mukaisesti.

Opiskelijan tulee kokea, että hänestä välitetään ja että häntä ja hänen mielipidettään arvostetaan ja että kakkia kohdellaan oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti. Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti koulun oppimisympäristössä valitsee avoin, rohkaiseva, kiireetön ja myönteinen ilmapiiri.

4.2.2 Opiskelumenetelmät

Koska nykyinen oppimiskäsitys korostaa opiskelijan omaa aktiivista tiedonrakentamisprosessia, niin Ulvilan lukiossa luodaan sellaisia opiskeluympäristöjä, joissa opiskelijat voivat asettaa omia tavoitteitaan ja oppia työskentelemään itsenäisesti ja yhteistoiminnallisesti erilaisissa ryhmissä ja verkostoissa. Heille annetaan tilaisuuksia kokeilla ja löytää omalle oppimistyyliilleen sopivia työskentelymuotoja. Heitä ohjataan tiedostamaan, arvioimaan ja tarvittaessa korjaamaan omaa työskentelytapaansa. Opetuksessa myös huomioidaan, että opiskelijoiden kyky opiskella itsenäisesti vaihtelee ja että he tarvitsevat eri tavoin opettajaa opiskelunsa ohjaajana. Opiskelijoiden yksilöllisyyden ja erilaisuuden vuoksi opetus- ja opiskelumuodot ovat monipuolisia. Tavoitteena on, että opiskelija voisi työskennellä optimaalisella tavalla omien edellytystensä mukaisesti. Häneltä edellytetään luovaa ajattelua, ongelmanratkaisukykyä ja taitoa ilmaista ajatuksensa selkeästi. Oppimisympäristöjä pyritään rakentamaan paitsi perinteisten tieteen alojen pohjalta myös siten, että ne antavat mahdollisuuden ilmiöiden monitieteiseen tarkasteluun ja kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen.

Opiskelijoille annetaan välineitä tiedon tuottamiseen ja tiedon luotettavuuden arviointiin ohjaamalla heitä soveltamaan kullekin tiedon- ja taidonalalle luonteenomaisia tiedon- ja taidon hankkimis- ja tuottamistapoja. Opiskelijoita ohjataan käyttämään tieto- ja viestintäteknikkaa sekä kirjastojen tarjoamia palveluja. Ulvilan lukio tehostaa eri sidosryhmien välistä yhteistyötä tavoitteena ympäristölleen avoin lukio.

Opiskelutilanteita suunnitellaan siten, että opiskelija pystyy soveltamaan oppimaansa myös opiskelutilanteiden ulkopuolella.

Tavoitteiden saavuttamiseksi osa opiskelusta voidaan järjestää itsenäisenä opiskeluna ja vieraskielisenä esim. kurssin osana voi olla vieraalla kielellä oleva projekti. Jo edelliseltä vuosisadalta alkaneita yhdistelmäopintoja kehitetään. Luodaan luonteva yhteistoiminta korkeakoulujen suuntaan. Pyritään mahdollistamaan taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmallinen jatkuvuus. Yhteistyötä lisätään alueen muiden toisen asteen oppilaitosten suuntaan opiskelijan yksilöllisten opintojen mahdollistamiseksi sekä luodaan aito mahdollisuus virtuaaliopetukseen.

4.3 Toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä. Toimintakulttuuriin kuuluvat kaikki lukion viralliset ja epäviralliset säännöt, toiminta- ja käytäytymismallit sekä arvot, periaatteet ja kriteerit, joihin koulutyön laatu perustuu. Toimintakulttuuri tulee esiin yksilö-, ryhmä- ja yhteisötasoilla.

Ulvilan lukion toimintakulttuuriin vaikuttavat seuraavat erikseen päätetyt ohjeistukset:

- Lukion turvallisuussuunnitelma, joka sisältää
  - lukion palo- ja pelastussuunnitelman
  - kriisisuunnitelman
  - suunnitelman opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
  - järjestyssäännöt
- Lukion oppilaskunnan säännöt
- Koulutoimen paremman osaamisen strategia
- Koulutoimen arviointisuunnitelma
- Koulutoimen työelämään tutustuttamissuunnitelma
- Opetustoimen johtosääntö
- Kaupungin koulutussuunnitelma
- Kaupungin turvallisuussuunnitelma
- Kaupungin tietoturvallisuusstrategia
- Kaupungin liikenneturvallisuussuunnitelma
- Kaupungin kotouttamissuunnitelma
- Kaupungin viestintäohjeet
- Kaupungin henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma
- Kaupungin toimintaohje henkisen väkivallan, kiusaamisen ja syrjinnän estämiseksi kaupungin työpaikoilla

Lukiossa tavoitteena on toimintakulttuuri, joka on avoin yhteistyölle ja vuorovaikutukselle yhteiskunnan kanssa sekä maailmassa tapahtuville muutoksille. Opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua lukion kehittämiseen mm. oppilaskuntatoiminnan kautta.

Oppilaskunta muodostuu Ulvilan lukion vakinaisista opiskelijoista. Toimintaa hallinnoi hallitus, jonka oppilaskunnan jäsenistö on keskuudestaan valinneet. Lukion oppilaskunta toimii voimassa olevan lukiolain pohjalta ja vastuussa toiminnastaan opettajakunnalle. Oppilaskunnan tehtävänä on kannustaa opiskelijoita keskinäiseen yhteistyöhön, pyrkiä parantamaan opiskelijoiden asemaa koulussa opiskelijoina, edistää heidän harrastustoimintaansa sekä pitää yllä yhteyttä opettajakuntaan. Ulvilan lukion oppilaskunnan säännöissä on tarkemmat kuvaukset hallinnoinnista, toiminnasta ja tehtävistä.

Opetussuunnitelma määrittelee tavoiteltavan toimintakulttuurin. Tavoitteena on, että lukion kaikki käytännöt rakennetaan johdonmukaisesti tukemaan kasvatusta ja opetustyölle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tavoitellun ja toteutuneen toimintakulttuurin yhtäpitävyyden arviointi on perusedellytys lukion jatkuvalla kehittämiselle.

Aihokokonaisuudet konkretisoituvat lukion opetuksessa, kasvatuksessa ja muussa työkentelyssä.

4.4 Opintojen rakenne

4.4.1. Yleistä

Lukio-opinnot muodostuvat valtioneuvoston antaman asetuksen mukaisesti pakollisista, syventävistä ja soveltavista kursseista. Syventävät kurssit ovat opiskelijalle valinnaisia, oppiaineen pakollisiin kursseihin liittyviä kursseja, joita opiskelijan on valittava opinto-ohjelmaansa vähintään kymmenen. Oppiaineiden pakollisten ja valtakunnallisesti määriteltujen syventävien kurssien sekä koulukohtaisten syventävien ja soveltavien kurssien keskeiset tavoitteet ja sisällöt on määritelty luvussa kahdeksan.

Valtioneuvoston asetuksessa lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (955/2002) määrätyn syventävien kurssien vähimmäismäärän lisäksi lukiossa voi olla koulukohtaisia, lukion opetussuunnitelmassa määriteltäviä syventäviä kursseja. Soveltavat kurssit ovat eheyttäviä kursseja, jotka sisältävät aineksia eri oppiaineista, menetelmäkursseja taikka saman tai muun koulutuksen järjestäjän järjestämiä ammatillisia opintoja tai lukion tehtävään soveltuvia muita opintoja. Soveltaviin kursseihin voivat kuulua myös taito- ja taideaineissa suoritettaviin lukiodiplomeihin kuuluvat kurssit. Lukiodiplomit suoritetaan Opetushallituksen ohjeiden mukaan. Kaikki soveltavat kurssit on määritelty lukion opetussuunnitelmassa.

Kurssien suoritusjärjestyksestä päätetään vuosittain opetussuunnitelmaan liittyvässä vuosittaisessa työsuunnitelmassa.

4.4.2 Tuntijako

Ulvilan lukion tuntijako noudattaa valtioneuvoston asetusta nro 955 lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta, joka annettu Helsingissä 14. päivänä marraskuuta 2002. Siihen on lisätty koulukohtaiset syventävät kurssit.

Lukiossa annettavan opetuksen tuntijako on seuraava:

Oppiaine tai aineryhmä	Pakolliset kurssit	Valtakunnalliset syventävät kurssit	Koulukohtaiset syventävät kurssit
Äidinkieli	6	3	
Kielet*			
A1-kieli	6	2	
B1-kieli	5	2	
B2-kieli		8	
B3-kieli		8	2 (RB3)
Matematiikka,			
lyhyt oppim.	6	2	
pitkä oppim.	10	3	
Ympäristö ja luonnontieteet			
biologia	2	3	
maantiede	2	2	
fysiikka	1	7	
kemia	1	4	
Uskonto tai elämäntutkimus-			
tieto	3	2	2
Filosofia	1	3	
Psykologia	1	4	1
Historia	4	2	
Yhteiskuntaoppi	2	2	
Taito- ja taideaineet	5		
Liikunta	2	3	
Musiikki	1-2	3	1

Kuvataide	1-2	3	4
Terveystieto	1	2	
Opinto-ohjaus	1	1	
<hr/>			
Pakolliset kurssit yhteensä	47-51		
Syventävät kurssit vähintään yhteensä	10		
Soveltavat kurssit			
Yhteensä vähintään	75		
<hr/>			

- * A1-kieli = peruskoulun vuosiluokilta 1-6 alkava kieli (englanti)
 B1-kieli =peruskoulun vuosiluokilta 7-9 alkava kieli (ruotsi)
 B2-kieli =peruskoulun vuosiluokilta 7-9 alkava ylimääräinen kieli
 (saksa, ranska, venäjä)
 B3-kieli =lukiossa alkava kieli (saksa, ranska, venäjä, espanja, latina)

Oppituntien lisäksi oppilaanohjauksessa opiskelijoille annetaan muuta ohjausta.

Tuntijako otetaan käyttöön 1. elokuuta 2005.

4.4.3 Kieliohjelma

Ulvilan lukion kieliohjelma kytkeytyy perusopetuksen kieliohjelmaan siten, että A1-, A2- ja B1-kielten opetus järjestetään perusopetuksessa alkaneiden oppimäärien mukaan.

Myös 7. - 9. luokilla valinnaisina kielinä B2 aloitettujen kielten jatko-opiskelu lukiossa mahdollistetaan. Lukiossa alkavien B3-kielten oppilaiden niveltäminen B2-kieltä opiskelevien ryhmiin suoritetaan ryhmäkoon perusteella vuosittain hyväksyttävässä työsuunnitelmassa.

4.5 Tietostrategia

Ulvilan lukion tietostrategia perustuu Ulvilan koulutoimen tietostrategiaan.

Ulvilan lukion teknologiaopetuksen tavoitteena on parantaa opiskelijan mahdollisuuksia ymmärtää ja käsitellä teknologisesti muuttuvan maailman ilmiöitä. Päämääränä on teknologian hallinta ja sen alistaminen palvelemaan elämisen laadun parantamista ja kestävä kehityksen edistämistä. Lukio pyrkii syventämään ja laajentamaan peruskoulussa saatua teknologista sivistystä sekä johdattamaan siihen liittyvään opiskeluun.

Strategian tavoitteena on, että opiskelijoille on luotu mahdollisuudet kehittää laaja-alaisesti tieto- ja viestintätekniiikan taitoja ja valmiuksia jatkuvasti kehittyvässä osaamisyhteiskunnassa. Kriittinen medialukutaito, käsitteiden hallinta ja tiedonhakustrategiat sekä erilaisten tietojen käsittely ovat keskeisiä asioita opiskelun ja ajattelutaitojen kehittämisessä.

Päätösvaiheen tavoitetasona on, että osataan

- laatia opinnäytetöitä, lisätä niihin kuvia sekä liittää niihin taulukoita ja kaavioita
- käyttää taulukkolaskentaohjelmaa
- käyttää esitysgrafiikkaohjelmaa
- käsitellä kuvia tietokoneella
- käyttää lähiverkon toimintaja ja tietokoneen mekanismia ja oheislaitteita
- valita järkevä tiedonhakustrategia Internetissä, Intranetissa, koulukirjastossa, kirjastossa

- käyttää kommunikaatiomenetelmänä sähköpostia ja on-line-keskustelua
- käyttää hyväkseen uusia oppimisympäristöjä

Opetus antaa perustan siihen, että muissa aineissa sovelletaan opittua erilaisissa tehtävissä, jotta saavutetut taidot tulevat eläväksi käytännöksi. Samalla annetaan mahdollisuus virtuaalikurssien suorittamiseen. Jokaisella opiskelijalla on käytössään sähköpostiosoite ja tunnus omaan lähiverkkoon sekä mahdollisuus käyttää yleisiä tietokoneita päivittäin. Kansainvälisyysvalmiuksia kehitetään tieto- ja viestintätekniikkaa käyttäen. Oppimisen tueksi opetuksessa otetaan huomioon kriittisen, toimivan medialukutaidon muodostuminen.

Lukion tietostrategiatyöryhmä arvioi suunnitelman toteuttamista opetussuunnitelman arvioinnin yhteydessä ja toimii linkkinä opettajakunnan ja kaupungin tietostrategiaryhmän välillä.

5 OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN

5.1 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö

Ulvilan lukio tarjoaa riittävän mahdollisuuden perehtyä lukion työhön. Yhteistyöllä huoltajien kanssa tuetaan opiskelun edellytyksiä sekä opiskelijan terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Kodin ja oppilaitoksen välinen yhteistyö järjestetään niin, että opiskelija saa tukea sekä opiskeluun että hyvinvointiin koskeviin kysymyksiin ja mahdollisiin ongelmiin. Oppilaitos on aloitteellinen yhteistyön käynnistämiseksi. Lähtökohtana yhteistyössä on aikuistuvan nuoren ja täysi-ikäisen opiskelijan itsenäisyyden ja oman vastuullisuuden huomioon ottaminen ja huolenpito tukea tarvitsevista opiskelijoista.

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyötä koskeva opetussuunnitelman osa on laadittu yhteistyössä erityisesti kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

5.2 Ohjauksen järjestäminen

Ohjaustoiminta muodostaa lukion toiminnassa kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa sekä kehittää hänen valmiuksiaan tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja. Lukion opinto-ohjausta järjestetään kurssimuotoisena, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena. Ohjauksen tehtävänä on edistää koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa ja opiskelijoiden hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä.

Lukion ohjaustoimintaan osallistuvat kaikki koulun opettaja- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvat. Opinto-ohjaajalla on oltava päävastuu opinto-ohjauksen käytännön järjestämisestä sekä ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Opettajan tehtävänä on ohjata opiskelijaa opettamansa oppiaineen opiskelussa sekä auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja oppimisen valmiuksiaan. Opiskelijaa ohjataan suunnittelemaan oma henkilökohtainen opiskelusuunnitelmansa ja seuraamaan sen toteutumista. Opiskelijan saa opinto-ohjausta opiskelun tueksi ja valintojen tekemiseksi siten, että hän pystyy suunnittelemaan lukio-opintojensa sisällön ja rakenteen omien voimavarojensa mukaisesti.

Lukio-opiskelun erityispiirteistä ja lukio-opintoihin hakeutumisesta tiedotetaan perusopetuksen päättövaiheessa oleville oppilaille, heidän huoltajilleen, oppilaanohjaajille ja opettajille. Lukio-opintonsa aloittavat opiskelijat perehdytetään oppilaitoksen toimintaan sekä lukio-opiskelun ohjeisiin ja menettelytapoihin.

Opiskelijoiden yhteisöllisyyttä kehitetään ja pidetään yllä koko lukio-opintojen ajan. Opiskelijoiden opiskelun ja hyvinvoinnin seuraamisesta ja tukemisesta huolehditaan yhteistyössä kotien kanssa. Opiskelijoiden opinto-ohjelmat tarkistetaan säännöllisesti sekä pidetään huolta heidän opintojensa etenemisen seurannasta.

Opetussuunnitelmaan on laadittava ohjauksen järjestämisestä ja arvioinnista suunnitelma, jossa on kuvaus ohjaukseen osallistuvien tehtävistä ja työnjaosta ja joka osaltaan toimii koko oppilaitoksen opetustyön kehittämisen välineenä.

Opiskelijan saa tietoa siitä, miten hän voi saada tukea ohjaustoimintaan osallistuvilta henkilöiltä ja mitkä ovat näiden tehtävät ohjauksen kokonaisuudessa.

Tiitivistä opinto-ohjauksellista yhtistyötä pidetään yllä koulutuksen järjestäjän perusopetukseen, mutta myös Karhukuntien perusopetukseen. Toisen asteen yhteistyöllä on lainsäädännöllinen perusta. Lukio on mukana aktiivisesti Satakunnan toiseen koulutuksen kehittämisessä. Koulutuksen järjestäjän toimesta pidetään säännöllisiä ohjaushenkilöstön yhteistapaamisia. Työsuunnitelmassa vuosittain määritellään tarkemmin kunkin lukuvuoden yhteistoiminnan toteuttamistavat.

Lukion kurssisuunnitelman tarjonnossa huomioidaan koulun ulkopuolisten tahojen koulustoiveet. Suunnitelma tarkistetaan lukuvuosittain. Olemme säännöllisessä ohjauksellisessa yhteydessä erityisesti toiminta-alueella vaikuttaviin yliopistoihin ja korkeakouluihin. Ohjaustoimintaan liittyen kutsutaan lukiollemme vierailijoita muilta koulusalueilla. Asiantuntijoiden käyttö on osa päivittäistä koulutustoimintaamme.

Tuleville opiskelijoiden ja lukiokoulutuksessa oleville opiskelijoiden huoltajille järjestään säännöllisesti vuosittain keskustelu- ja tiedotustilaisuuksia. Lukion toimintaa pystyy seuraamaan internetin kautta ja vuosittain toimitetaan lukuvuositedote sekä vuosikertomus. Ohjauksellisissa asioissa otetaan henkilökohtainen yhteys tarvittaessa huoltajiin. Opiskelija voi jatkossa suorittaa kurssivalintojaan sähköisesti, joka mahdollistaa huoltajille opiskelujen tarkemman seuraamisen.

5.3 Opiskelijahuolto

5.3.1 Yleistä

Opiskelijahuolto on opiskelijoiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Tavoitteena on luoda turvallinen ja terve opiskelu- ja työympäristö sekä ehkäistä syrjäytymistä. Opiskelijahuolto on opiskeluympäristön hyvinvoinnin edistämistä sekä oppimisvaikeuksien ja muiden ongelmien varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista. Opiskelijoiden osallisuutta oman työyhteisönsä hyvinvoinnin edistämässä tuetaan. Vastuu opiskelijahuollosta kuuluu osaltaan kaikille opiskeluyhteisössä työskenteleville.

Opiskelijahuoltoa koodinoidaan ja kehittää moniammatillisessa opiskelijahuoltoryhmässä.

Opiskelijahuoltoa sekä kodin ja oppilaitoksen yhteistyötä koskeva opetussuunnitelman osa on laadittu yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Kodin ja oppilaitosten välisen yhteistyön periaatteita sekä yhteistyötä huoltajien kanssa ottaen huomioon oppilaitoksessa olevat ala-ikäiset ja täysi-ikäiset opiskelijat on käsitelty edellä kappaleissa Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö ja ohjauksen järjestäminen.

Pääkappaleessa Opiskelijan ohjaus ja tukeminen sekä liitteena olevassa lukion turvallisuussuunnitelmassa on tuotu esiin keinoja ja toimenpiteitä opiskelijoille tarjottavasta tuesta ja ohjauksesta opiskeluun sekä kehitykseen tai elämäntilanteeseen liittyviin fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin vaikeuksiin. Samoin edellä mainituissa kohdissa on tuotu esiin eri hallintokuntien yhteistyö ja paikalliset tukiverkostot opiskelijan tarvitsemien palvelujen turvaamiseksi ja opiskelijan ohjaamiseksi tarvittaviin palveluihin. Edelleen turvallisuussuunnitelmassa on määritelty toiminta opiskeluyhteisön terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi sekä menettelytavat ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteita varten kuten kiusaaminen, väkivalta, mielenterveyskysymykset, tupakointi ja päihteiden käyttö, erilaiset onnettomuudet ja kuolemantapaukset.

Tavoitteena on yksilön tukeminen ja yhteisön toimintakyvyn säilyttäminen fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa.

Opiskelijahuollollisten palvelujen saatavuudesta koulu tiedottaa vuosittain lukuvuositiedotteen ja työsuunnitelman yhteydessä opiskelijoille, huoltajille ja lukion henkilökunnalle.

5.3.2 Opiskelijahuoltoryhmän toiminta ja tehtävä

Ulvilan lukiossa toimii moniammatillinen, säännöllisesti kokoontuva, nimetty opiskelijahuoltoryhmä, jossa koordinoidaan ja kehittää opiskelijahuoltoa noudattaen eri ammattiryhmiä koskevia sekä muita tietojensaantia ja salassapitoa koskevia säädöksiä. Yhteistyö edellyttää avointa vuorovaikutusta ja tietojen vaihtamista. Tietojen käsittely ja salassapitosäännökset eivät saa muodostua esteeksi tiedon kululle ja luottamuksellisen yhteistyön sujumuudelle. Opiskelijahuoltoryhmässä fyysinen ja psyykinen oppilashuolto kohtaavat.

Opiskelijahuoltoryhmän tehtävänä on pyrkiä ennaltaehkäisevään toimintaan ja tukea opiskelijoiden tasapainoista fyysistä ja psyykkistä kehitystä. Työryhmä pyrkii vaikuttamaan omalta osaltaan kouluyhteisön myönteiseen ilmapiiriin ja turvallisuuteen. Samalla tehdään tehdä yhteistyötä erityisesti siirtymävaiheissa eri koulumuotojen ja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Työskentelyn toimintasuunnitelma laaditaan vuosittain lukion työsuunnitelman yhteyteen.

Opiskelijahuoltotyöryhmän kokoonpanoon kuuluu rehtori, ao. ryhmänohjaaja tai ryhmänohjaajat, opinto-ohjaaja, kouluterveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä, koulupsykologi, lisäksi tarpeen mukaan, koululääkäri, poliisi, koulunkäyntiavustaja, erityisopettaja ja muita asiantuntijoita. Tarvittaessa ryhmä kutsuu kokouksiinsa opiskelijoita ja heidän huoltajiaan.

Opiskelija huoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti ja aina tarvittaessa. Lukion rehtori toimii kokoonkutsujana. Tarvittaessa rehtori tai asianomainen viranomainen tekee käsitteystä kirjallisia toimenpidepäätöksiä.

5.3.3 Terveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto on kokonaisvaltaista opiskelijoiden terveydenhuoltoa.. Kouluterveydenhuollon työntekijöitä ovat kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri. He toimivat työparina yhteistyössä koulun muun henkilöstön kanssa.

Kouluterveydenhuollon tavoitteena on turvata jokaiselle opiskelijalle mahdollisimman terve kasvu ja kehitys kannustamalla ja ohjaamalla heitä terveisiin elämäntapoihin. Terveydenhoitaja toimii terveystiedon ja terveysneuvonnan asiantuntijana kouluyhteisössä.

Kouluterveydenhuollon tehtäviin kuuluu lukion työolojen ja koulutyön terveellisyyden ja turvallisuuden valvonta ja edistäminen. Opiskelijan hyvinvoinnin ja terveyden seuraaminen, arviointi ja edistäminen. Moniammatillinen yhteistyö hoitoyksiköiden ja eri hallintokuntien kanssa.

Kouluterveydenhuolto tuo tähän työhön terveyden edistämisen, terveydenhoidon ja lääketieteellisen asiantuntemuksen.

5.3.4 Psykologipalvelut

Koulupsykologin vastaanotto on Friitalan koulun tiloissa. Psykologi on lukiossa opiskelijoiden psyykkisen kehityksen, kasvatuksen, oppimisen ja mielenterveyden asiantuntija. Koulupsykologin työ painottuu ennaltaehkäisyyn ja moniammatilliseen yhteistyöhön koulu-, sosiaali- ja terveystoimen työntekijöiden kanssa. Psykologi on jäsenenä lukion oppilashuoltotyöryhmässä.

Psykologi antaa opettajille konsultaatiota ja neuvontaa alansa asioissa. Psykologi osallistuu opiskelijoiden koulunkäyntiongelmien selvittelyyn. Tällöin tarvittaessa käytetään apuna psykologisia tutkimusmenetelmiä ja järjestetään neuvotteluja tapauskohtaisesti. Psykologin tutkimusta tarvitaan mm. oppimisvaikeuksien selvittelyssä ja lausuntojen valmistelussa ylioppilastutkintolautakunnalle. .

Ongelmatilanteissa on mahdollista saada ohjantaa ja lyhytkestoista tukea-antavaa keskustelua. Tarvittaessa ohjataan Porin perheneuvolaan tai lasten/ nuorisopsykiatrian poliklinikalle.

5.4 Opiskelijan erityinen tuki

Erityisen tuen tarkoituksena on auttaa ja tukea opiskelijaa siten, että hänellä on tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa lukio-opintonsa. Erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat, jotka ovat tilapäisesti jääneet jälkeen opinnoissaan tai joiden opiskelun edellytykset ovat heikentyneet vamman, sairauden tai toimintavajavuuden vuoksi. Lisäksi erityisen tuen piiriin kuuluvat opiskelijat, jotka tarvitsevat psyykkistä tai sosiaalista tukea. Opiskelijalla voi olla erityisen tuen tarve myös mielenterveyteen, sosiaaliseen sopeutumattomuuteen tai elämäntilanteeseen liittyvien ongelmien vuoksi.

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opiskelu voidaan lukiolain (629/1998) 13 §:n (muutettu lailla 478/2003) mukaan järjestää osittain toisin kuin lukiolaissa ja –asetuksessa ja lukion opetussuunnitelmassa määrätään.

Jos opiskelija vapautetaan jonkin oppiaineen opiskelusta, hänen tulee valita sen tilalle muita opintoja niin, että säädetty kurssien vähimmäismäärä täyttyy.

Lukiolain 13 §:ssä tarkoitetut oppimistilanteet ja kokeet järjestetään siten, että opiskelijan yksilölliset tarpeet otetaan huomioon. Opiskelijalle voidaan laatia suunnitelma, johon kirjataan, miten yksilölliset toimenpiteet voidaan toteuttaa.

Jos opiskelijan kielen kehityksen häiriö tulee ilmi vasta lukiossa, tukitoimien suunnittelu ja toteuttaminen aloitetaan välittömästi.

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus ja tukitoimet järjestetään yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa kukin tapaus huomioiden erikseen. Tukitoimiin sisällytetään erityisopetuksen mahdollisuus.

5.5 Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus

Yleistä

Kieli- ja kulttuuriryhmillä tarkoitetaan tässä saamenkielisiä, romaneja, viittomakielisiä ja vieraskielisiä. Opetussuunnitelmassa määrätään opetuskielestä ja opetussuunnitelman perusteiden luvassa kahdeksan äidinkielen opetuksesta.

Lukiokoulutuksessa voi lukiolain 6 §:n 1 momentin mukaan opetuskielenä suomen ja ruotsin kielen lisäksi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Mikäli tätä mahdollisuutta käytetään, opetussuunnitelmaan kirjataan missä oppiaineissa, missä määrin ja millä tavoin yllä mainittuja kieliä käytetään opetuksessa tai opiskelussa. Saamenkielisille voidaan opettaa jotakin ainetta tai joitakin kursseja saameksi, käyttää saamenkielisiä oppimateriaaleja tai käyttää saamen kieltä suullisesti oppimateriaalin ollessa suomenkielistä. Viittomakieltä voidaan käyttää sekä apukielenä että varsinaisena opetuskielenä. Jos osa opetuksesta halutaan edellä mainitun momentin mukaan antaa jollakin muulla kuin alussa mainitulla kielellä, siis toisella kotimaisella tai vieraalla kielellä, on tämäkin määriteltävä opetussuunnitelmassa ja samalla huolehdittava siitä, että osittainen muunkielinen opetus ei vaaranna oppimista.

Äidinkielen opetus noudattaa lukiolain 8 §:n mukaan opiskelijan opetuskieltä, joka ei voi olla muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Mikäli opetuskieli on pääasiallisesti saamen kieli, tapahtuu myös äidinkielen ja kirjallisuuden opetus saamen kielellä. Saamen kieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineena, vaikka koulu ei antaisikaan opetusta saamen kielellä. Saamea äidinkielenä opiskeleville annetaan suomen kielen opetus joko erillisen saamenkielisille tarkoitetun oppimäärän mukaan tai suomalaisten äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän mukaan. Myös viittomakielisille on näissä opetussuunnitelman perusteissa oma suomen kielen oppimäärä. Äidinkielenä voidaan lukiolain 8 §:n 2 momentin mukaan opettaa myös viittomakieltä, romanikieltä tai muuta opiskelijan äidinkieltä.

Vieraskieliset opiskelijat opiskelevat oppiainetta äidinkieli ja kirjallisuus joko suomi/ruotsi toisena kielenä –oppimäärän mukaan tai suomi/ruotsi äidinkielenä – oppimäärän mukaan.

Koulutuksen järjestäjä päättää mainittujen säännösten puitteissa, missä laajuudessa omakielistä opetusta, oman äidinkielen opetusta sekä suomi/ruotsi toisena kielenä - opetusta järjestetään, miten se organisoidaan ja milloin sitä on tarkoituksenmukaista toteuttaa useiden oppilaitosten yhteistyönä.

Kieli- ja kulttuuriryhmien erityispiirteitä

Saamelaiset

Saamelaisopiskelijoiden opetuksen osalta Ulvilan lukion opetussuunnitelmaa täydennetään, mikäli tarvetta ilmenee.

Romanit

Romaniopiskelijoiden opetuksessa otetaan huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Romanikielen opetus vahvistaa lukiossa romaniopiskelijoiden identiteettiä ja antaa heille mahdollisuuksia käyttää kieltään ja ilmaista itseään ottaen huomioon heidän kotoa, yhteisöstään ja perusopetuksesta saamansa taidot ja tiedot sekä heidän halunsa ilmaista identiteettiään. Romanikielen opetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa ja sen tulee edistää romaniopiskelijoiden oman historian ja kielen tuntemusta sekä tietoisuutta romaneista Suomessa ja muissa maissa. Opiskelussa hyödynnetään lähiympäristöä, sukuyhteisöä ja romanikielistä mediaa.

Viittomakieliset

Viittomakielinen on kuuro, huonokuuloinen tai kuuleva opiskelija, jonka äidinkieli on suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli. Hän on oppinut viittomakielen ensimmäisenä kielenään, ja se on hänen parhaiten hallitsemansa tai jokapäiväisessä elämässä eniten käyttämänsä kieli.

Viittomakielisten opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan lukion yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita soveltaen niitä viittomakieliseen kulttuuriin ja viestintään. Opetuskielenä on suomalainen tai ruotsalainen viittomakieli. Sen rinnalla käytetään suomea tai ruotsia luku- ja kirjoituskielenä.

Tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden viittomakielistä identiteettiä sekä opettaa heitä arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan tasa-arvoisena enemmistökielen ja -kulttuurin rinnalla. Opiskelijan pitää pystyä tiedostamaan omat kielelliset ja kulttuuriset oikeutensa eri tilanteissa sekä käyttää hyväkseen viittomakielisiä tulkki- ja yhteiskunta-palveluja.

Tavoitteena on myös viittomakielisestä kulttuurista ja toimintatavoista poikkeavan äänimaailman ja kuulevien kulttuurin ja toimintatapojen tiedostaminen ja oppiminen niin, että joustava toimiminen kahden tai useamman kulttuurin piirissä on mahdollista.

Koska suomalainen ja ruotsalainen viittomakieli ovat vähemmistökieliä, opetuksessa kiinnitetään huomiota erityistä mahdollisimman rikkaan viittomakielisen oppimisympäristön luomiseen. Viittomakielestä ei ole olemassa yleisesti käytössä olevaa kirjoitusjärjestelmää, joten henkilökohtaisen kielellisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Opetuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknikan mahdollisuuksia viittomakieliseen viestintään ja tiedonsaantiin.

Maahanmuuttajat ja muut vieraskieliset

Maahanmuuttajien opetuksessa ja muidenvieraskielisten opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan opetussuunnitelman perusteita ja lukion paikallista opetussuunnitelmaa huomioiden opiskelijoiden taustat ja lähtökohdat kuten suomen/ruotsin kielen taito, äidinkieli ja kulttuuri, maassaoloaika, aikaisempi koulunkäynti. Opetus ja opiskelu tuke-

vat opiskelijan kasvamista sekä suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön että opiskelijan oman kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi.

Maahanmuuttajalle ja muulle vieraskieliselle opiskelijalle voidaan opettaa koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta suomea tai ruotsia toisena kielenä, mikäli hänen suomen tai ruotsin kielen taitonsa ei arvioida olevan äidinkielen tasoinen kaikilla kielitaidon osa-alueilla. Maahanmuuttajille ja muille vieraskieliselle järjestetään mahdollisuuksien mukaan myös oman äidinkielen opetusta yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa. Opetushallituksen suositus opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisäälöistä on liitteenä.

Suomen tai ruotsin kielen ja opiskelijan äidinkielen opetuksen ohella maahanmuuttajat ja muu vieraskieliset opiskelijat saavat myös muuta tarvittavaa tukea niin, että he selviytyvät lukio-opinnoissaan edellytyksiään vastaavalla tasolla. Maahanmuuttajia ja muita vieraskielisiä opiskelijoita informoidaan jo lukio-opintojen alussa heidän opiskelumahdollisuuksistaan, tukijärjestelyistä sekä heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnoissa.

6 OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI

6.1 Arvioinnin tavoitteet

"Opiskelijan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Opiskelijan oppimista ja työskentelyä tulee arvioida monipuolisesti." (Lukiolaki 810/1998, 17 § 1 mom)

Opiskelijan arvioinnin tehtävänä on antaa opiskelijalle palautetta opintojen edistymisestä ja oppimistuloksista sekä lukion aikana että lukio-opiskelun päättyessä. Palautteen tarkoituksena on kannustaa ja ohjata opiskelijaa opintojen suorittamisessa. Lisäksi arviointi antaa tietoja opiskelijan huoltajalle sekä jatko-opintojen järjestäjien, työelämän ja muiden vastaavien tahojen tarpeita varten. Opiskelijan arviointi auttaa myös opettajaa ja kouluyhteisöä opetuksen vaikuttavuuden arvioinnissa. Arvostelu, arvosanan antaminen, on yksi arvioinnin muoto.

Arvioinnilla kannustetaan opiskelijaa myönteisellä tavalla omien tavoitteittensa asettamiseen ja työskentelytapojensa tarkistamiseen.

Arvostelu perustuu opetussuunnitelmassa määriteltyihin tavoitteisiin. Kunkin oppiaineen yhteydessä määritellään yleiset arvosteluperusteet. Arvostelussa pyritään mahdollisimman suureen luotettavuuteen ja oikeudenmukaisuuteen. Näin voidaan antaa opiskelijalle aineksia realistisen minäkuvan kehittymiseen.

Opiskelijalle selvitetään etukäteen arvostelun ja arvosanan muodostumisen perusteet. Opiskelijaa ohjataan myös itsearviointiin.

6.2 Kurssisuorituksen arviointi

Opiskelijan suorittama kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Arvioinnin tehtävänä on antaa palautetta opiskelijalle kurssin tavoitteiden saavuttamisesta ja oppiaineen opiskelun etenemisestä. Tätä varten opiskelijalle annetaan jokaisen jakson jälkeen jaksotodistus.

Kurssin arvioinnin tulee olla monipuolista ja perustua paitsi mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, jotka pannaan toimeen jokaisen jakson lopussa järjestettävällä koeviikolla, opintojen edistymisen jatkuvaan havainnointiin ja opiskelijan tietojen ja taitojen arviointiin. Myös opiskelijan oma itsearviointi voidaan ottaa huomioon käyttäen hyväksi mm. kurssin arviointikeskusteluja.

“Osa opinnoista voidaan edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti.” (Lukioasetus 810/1998, 4 § 1 mom)

“Opiskelijalle voidaan hakemuksesta myöntää lupa suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta.” (Lukioasetus 810/1998, 4 § 2 mom)

Itsenäisesti opiskellusta kurssista edellytetään hyväksytty arvosana. Kurssit, jotka voidaan itsenäisesti suorittaa, luetaan vuosittain lukion työsuunnitelmassa. Erityisestä syystä itsenäinen suoritus voidaan hyväksyä muidenkin kurssien osalta aineenopettajan tai rehtorin päätöksellä.

Opiskelijan suorittaessa kurssin kokonaan tai osittain itsenäisesti tai opetukseen osallistumatta noudatetaan soveltuvin osin samoja arviointiperiaatteita kuin normaali kurssisuorituksessa. Kurssin tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä arvioidaan myös tällöin riittävän laaja-alaisesti.

“Opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä on annettava riittävän usein tietoa opiskelijalle ja hänen huoltajalleen. Tietojen antamisesta määrätään tarkemmin opetussuunnitelmassa.” (Lukioasetus 810/1998, 6 § 1 mom)

Jotta oppilaitos voisi varmistaa, että huoltajat saavat asetuksen mukaisen tiedon opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä, koulu edellyttää huoltajan allekirjoitusta tiedotteisiin sellaisilta opiskelijoilta, jotka eivät vielä ole täysi-ikäisiä.

“Edellä 1 momentissa tarkoitettu arvostelu annetaan numeroin tai muulla opetussuunnitelmassa määrättyllä tavalla. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4–10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4 .– –” (Lukioasetus 810/1998, 6 § 2 mom)

Kunkin oppiaineen pakolliset ja opetussuunnitelman perusteissa määritellyt valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Muiden syventävien sekä soveltavien kurssien arviointitapoja voivat olla numeroarviointi, suoritusmerkintä (S = suoritettu), hylätty (H = hylätty) tai sanallinen arviointi. Siitä saa myös numeroarvosanan, mikäli opiskelija sitä ennen kurssin arviointia pyytää. Kirjallisesti annettu sanallinen arviointi ja suullisesti arviointikeskustelussa annettu palaute voivat myös täydentää ja täsmentää numeroarvosanaa.

Diagnosoidut vammat tai niihin rinnastettavat vaikeudet, kuten lukemis- ja kirjoittamishäiriö, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, otetaan huomioon arvioinnissa, siten että opiskelijalla on

mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja muuhunkin kuin kirjalliseen näyttöön. Kyseiset vaikeudet voidaan ottaa huomioon määrättäessä opiskelijan kurssiarvosanaa.

Mikäli opiskelija on sairauden vuoksi poissa kurssikokeesta, hänen on tervehdyttyään tuotava kouluun lääkärin- tai terveydenhoitajan todistus. Tällöin hän suorittaa kurssikokeen seuraavassa tai sitä seuraavassa uusintakuulustelussa. Ellei hän esitä todistusta, hän suorittaa kokeen myöhemmin vastaavan kurssin loppukokeessa.

Arvioinnin suorittajat ja arviointiperusteista tiedottaminen

"Opiskelijan arvioinnista päättää kunkin oppiaineen tai aineryhmän osalta opiskelijan opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Päättöarvioinnista päättävät rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä." (Lukioasetus 810/1998, 9 § 1 mom)

"Opiskelijalla on oikeus saada tieto arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta häneen." (Lukioasetus 810/1998, 9 § 2 mom)

Arviointiperusteista tiedottaminen parantaa opettajien ja opiskelijoiden oikeusturvaa ja motivoi opintoja. Yleisten arviointiperusteiden lisäksi kunkin kurssin arviointiperusteet selvitetään opiskelijalle kurssin alussa, jolloin niistä keskustellaan opiskelijoiden kanssa. Arvioinnin yksityiskohdista sovitaan opiskelijoiden kanssa.

Opinnoissa eteneminen

"Opetussuunnitelmassa määrätään oppiaineittain tai aineryhmittäin kursseista, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä asianomaisen aineen tai aineryhmän opinnoissa etenemiseen. Opiskelijalle, joka ei ole suorittanut edellä mainittuja opintoja hyväksytysti, tulee varata mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa sellaiset tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat opinnoissa etenemisen." (Lukioasetus 810/1998, 7 § 1 mom)

Opiskelijan opintojen etenemistä seurataan. Opintojen etenemisen määrittelyllä ei voida kuitenkaan tiukentaa tämän asiakirjassa määrättyä oppiaineen oppimäärän suoritusvaatimusta.

Mikäli opiskelija saa kurssista hylätyn (4) arvosanan, hän voi uusia kokeen yhden kerran välittömästi seuraavassa tai sitä seuraavassa uusintakuulustelussa. Mikäli hän tällöinkin saa kurssista hylätyn (4) arvosanan, hänen on suoritettava kurssi uudelleen.

Mikäli kurssi on jätetty arvioimatta, opiskelijan on suoritettava kurssi uudelleen.

Uusintakuulustelupäiviä on viisi:, ensimmäinen 1. jakson jälkeen, toinen 2:sen ja kolmas 3:nen ja neljäs 4:nen jakson jälkeen sekä viides syksyn suunnittelupäivänä. Abitुरientit sopivat opettajien kanssa erikseen 3. jakson jälkeiset uusintakuulusteluajat.

Opiskelija voi korottaa myös jo hyväksytyä kurssiarvosanaa. Hänen on tällöin käytävä kurssi uudelleen. Arvosanaksi tulee arvosanoista parempi. Hyväksytyä kurssia saa yrittää korottaa vain kerran.

Itsenäisesti suoritettavan kurssin päättökoe järjestetään uusintakuulustelupäivänä. Se voidaan järjestää myös koeviikolla, jos koe sopii opiskelijan ohjelmaan.

Jos opiskelija saa oppiaineen opiskelussa toistuvasti hylättyjä kurssiarvosanoja tai kurssisuoritukset muutoin hylätään, voidaan oppiaineen opiskelun eteneminen tilapäisesti keskeyttää. Etenemisestä on syntynyt, jos kaksi opiskelijan tietystä aineesta viimeksi suorittamaa kurssia on hylätty. Arvioimatta jätetty pakollinen kurssi rinnastetaan tässä yhteydessä hylättyyn kurssiin. Kurssiarvosanaa ei anneta opiskelijalle, joka on jatkuvasti poissa oppitunneilta tai muuten selvästi laiminlyö opiskelunsa. Opiskelijaa varoitetaan ennen arvioimatta jättämistä. Varoituksia ovat opettajan antama suullinen huomautus ja sen jälkeen rehtorin tai rehtorin ja kurssin opettajan antama kirjallinen huomautus. Etenemisesteen poistuttua opiskelija voi jatkaa oppiaineen opiskelua. Muiden aineiden opiskelu voi jatkua jonkin aineen etenemisestestä huolimatta.

Opintojen hyväksilukeminen

"Opiskelijalla on oikeus lukea hyväkseen lukion oppimäärään muualla suoritettut opinnot, jotka ovat tavoitteiltaan ja keskeisiltä sisällöiltään lukion opetussuunnitelman mukaisia." (Lukiolaki 810/1998, 23 § 1 mom)

"Päätös muualla suoritettavien opintojen hyväksilukemisesta tulee sitä erikseen pyydettyäessä tehdä ennen mainittujen opintojen aloittamista." (Lukiolaki 810/1998, 23 § 2 mom)

Jos opiskelijan muussa oppilaitoksessa suorittamat opinnot vastaavat tavoitteiltaan Ulvilan lukion opetussuunnitelman mukaista kurssia, ne voidaan rehtorin päätöksellä hyväksyä lukion kurssin suoritukseksi. Tarvittaessa opiskelijalta voidaan edellyttää myös lisäsuorituksia. Kurssin arviointi perustetaan kyseisen oppilaitoksen arviointiin sekä mahdollisiin lisäsuorituksiin. Opiskelijan on etukäteen saatava päätös muussa oppilaitoksessa suoritettavien opintojen hyväksymisestä lukio-opinnoiksi ja tieto mahdollisista lisäsuorituksista.

Sen lisäksi, mitä lukiolaissa (Lukiolaki 629/98, 23 §) on säädetty, tulee opintojen hyväksilukemisella välttää opintojen päällekkäisyyttä ja lyhentää opiskeluaikaa. Luettaessa opiskelijoille hyväksi opintoja muista oppilaitoksista pitäydytään suoritusoppilaitoksen antamaan arviointiin. Jos kyseessä on lukion opetussuunnitelmassa numeroin arvioitava kurssi, sen arvosana muutetaan lukion arvosana-asteikolle seuraavan vastaavuusasteikon mukaisesti:

asteikko 1–5	lukioasteikko	asteikko 1–3
1 (tyydyttävä)	5 (välttävä)	1
2 (tyydyttävä)	6 (kohtalainen)	1
3 (hyvä)	7 (tyydyttävä)	2
4 (hyvä)	8 (hyvä)	2
5 (kiitettävä)	9 (kiitettävä), 10 (erinomainen)	3

Tapauksissa, joissa lukio ei voi päätellä, kumpaa lukion arvosanaa toisessa oppilaitoksessa suoritettu kurssi vastaa, ylempää vai alemmaa, on vastaavuus määriteltävä opiskelijan eduksi.

Ulkomailla suoritettut opinnot voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin pakollisiksi, syventäviksi tai soveltaviksi kursseiksi. Mikäli ne luetaan hyväksi pakollisiin tai opetussuunnitelman perusteissa määriteltäviin syventäviin kursseihin annetaan niistä numeroarvosana. Arvosanan määrittelyn tukena voidaan tarvittaessa edellyttää lisänäyttöjä.

Opiskelijan siirtyessä oppiaineen pitkästä oppimäärästä lyhyempään hänen suorittamansa pitkän oppimäärän opinnot luetaan hyväksi lyhyemmässä oppimäärässä siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Näitä vastaavuuksia on määritelty tarkemmin oppiaineiden oppimäärien yhteydessä. Tällöin pitkän oppimäärän kurssien arvosanat siirtyvät suoraan lyhyiden kurssien arvosanoiksi. Muut pitkän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyen oppimäärän syventäviä tai soveltavia kursseja. Tällöin vastaavuuksista päättää rehtori kuultuaan aineenopettajaa. Opiskelijan pyytäessä järjestetään lisäkuulustelu osaamistason toteamiseksi. Lyhyemmästä pitempään oppimäärään siirryttäessä kesken oppimäärän, menetellään edellä olevien periaatteiden mukaisesti. Tällöin voidaan edellyttää lisänäyttöjä, jossa yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen.

Maahanmuuttajaopiskelija arvioidaan suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2) vieraskielisille -oppimäärän mukaan, jos opiskelija on valinnut sen oppimääräkseen riippumatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta vai ei tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi/ruotsi toisena kielenä -kursseista. Suomi/ruotsi äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän mukaisesti suoritettut kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi toisena kielenä -kursseihin, ja niiltä saatu arvosana siirtyy suomi/ruotsi toisena kielenä -kurssin arvosanaksi. Opiskelijalla voi olla todistuksessaan arvosana vain joko suomen/ruotsin kielen oppimäärästä tai suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2) vieraskielisille oppimäärästä, mutta ei molempia.

6.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi

"Lukion opinnot jaetaan kolmeen osaan: pakollisiin, syventäviin ja soveltaviin kursseihin." (Valtioneuvoston asetus lukion tuntijaosta 955/2002)

Opiskelijan oppiaineen oppimäärä muodostuu hänen henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti opiskelluista pakollisista ja syventävistä kursseista sekä niihin läheisesti liittyvistä soveltavista kursseista. Samassa oppiaineessa eri opiskelijoilla voi olla erilaajuiset oppimäärät. Opiskelijan opiskelusuunnitelma tarkentuu lukio-opintojen aikana. Sen laatiminen ja seuranta ohjaavat opiskelijaa tavoitteellisiin kursivalintoihin.

Lukion oppiaine on lukioasetuksessa määritelty yhteinen oppiaine, lukion tuntijaossa mainittu vieras kieli taikka opetussuunnitelmassa määritelty valinnaisaine. Yhteiset oppiaineet koostuvat pakollisista kursseista ja näitä täydentävistä syventävistä kursseista sekä mahdollisesti soveltavista kursseista. Valinnaisiin vieraisiin kieliin sisältyy vain syventäviä ja mahdollisesti soveltavia kursseja. Muut valinnaisaineet muodostuvat ainoastaan soveltavista kursseista, ja toisaalta erillinen soveltava kurssi määrittelee samalla oppiaineen. Täten kaikki opetussuunnitelmassa mainitut kurssit sisältyvät johonkin oppiaineeseen.

Oppiaineen oppimäärän arvosana määräytyy opiskelijan opiskelemien pakollisten ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen valtakunnallisten syventävien kurssien kurssiarvosanojen aritmeettisena keskiarvosanana. Mainituista opinnoista opiskelijalla saa olla hylättyjä kursseja enintään seuraavasti:

Opiskelusuunnitelman mukaisesti opiskeltuja, joista voi olla hylättyjä kursseja pakollisia ja opetussuunnitelman perusteissa enintään määriteltyjä valtakunnallisia syventäviä kursseja

1 - 2 kurssia	0
3 - 5 kurssia	1
6 – 8 kurssia	2
9 kurssia tai enemmän	3

Oppiaineen oppimäärässä ovat mukana kaikki opiskelijan arvioidut pakolliset ja opetussuunnitelman perusteissa määritellyt valtakunnalliset syventävät kurssit, eikä miitään niistä voi jälkikäteen poistaa.

"Opiskelijalle, joka ei ole tullut hyväksytyksi jossakin oppiaineessa tai joka haluaa korottaa saamaansa arvosanaa, on järjestettävä mahdollisuus erillisessä kuulustelussa arvosanan korottamiseen." (Lukioasetus 810/1998, 8 § 3 mom)

Mikäli opiskelija osoittaa tässä kuulustelussa suurempaa kypsyyttä ja oppiaineen hallintaa kuin kurssien arvostelusta määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, tulee arvosanaa korottaa.

Valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen pakollisten ja syventävien kurssien pohjalta muodostuvaa arvosanaa on mahdollista korottaa edellä mainitun erillisen kuulustelun lisäksi:

- koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa määrittelemien syventävien ja soveltavien kurssien pohjalta saadulla lisänäytöllä
- opiskelijan arvioinnista päättävien harkinnan perusteella, mikäli opiskelijan tiedot ja taidot ovat oppiaineen päättövaiheessa kurssiarvosanojen perusteella määräytyvää arvosanaa paremmat

Päätötodistuksessa numeroin arvioitavat oppiaineet

Lukioasetuksen määrittämin numeroarvosanoin arvioidaan kaikki pakollisten oppiaineiden oppimäärät sekä valinnaiset vieraat kielet. Opinto-ohjauksesta annetaan suoriutusmerkintä. Mikäli opiskelija pyytää, on hän oikeutettu saamaan suoriutusmerkinnän liikunnasta ja sellaisista oppiaineista, joissa opiskelijan suorittama oppimäärä käsittää vain yhden kurssin sekä valinnaisista vieraista kielistä, mikäli opiskelijan suorittama oppimäärä niissä käsittää vain kaksi kurssia.

Opetussuunnitelmassa määritetyt muut lukion tehtävään liittyvät soveltavat opinnot arvioidaan siten kuin asianomaisen oppiaineen yhteydessä määrätään.

6.4 Lukion oppimäärän suoritus

Opetusta eri oppiaineissa ja opinto-ohjausta annetaan keskimäärin 38 tuntia kestävinä kursseina. Opiskelijalle vapaaehtoiset opinnot voivat olla kestoaltaan edellä mainittua lyhyempiä tai pitempiä. Lukion oppimäärä sisältää vähintään 75 kurssia. – –" (Lukioasetus 810/1998, 1 § 1 mom)

Opiskelijan henkilökohtaiseen opinto-ohjelmaan kuuluvia pakollisia, syventäviä ja soveltavia kursseja tulee olla opiskeltu vähintään siinä laajuudessa kuin ne on määritellyt valtioneuvoston 14.11.2002 antamassa tuntijakopäätöksessä. (Valtioneuvoston asetus 955/2002).

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän silloin, kun hän on suorittanut oppiaineiden oppimäärät edellä esitetyllä tavalla hyväksytysti ja lukion vähimmäiskurssimäärä

75 kurssia täytyy. Oppilaitoskohtaisista syventävistä ja soveltavista kursseista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit.

Kurssiarvosanat ovat pohjana aineenopettajan määrittäessä opiskelijan päättöarvosanaa. Opiskelijalla on tällöin oltava hyväksytysti suoritettuna vähintään 2/3 opinto-ohjelmansa mukaisista oppiaineen oppimäärän pakollisista ja syventävistä kursseista. Oppiaineen oppimäärän arvioinnin suorittajalla on mahdollisuus myös korottaa arvosanaa. Arvosana ei välttämättä ole kurssiarvosanojen keskiarvo, vaan opettaja harkitsee, missä määrin opiskelija on saavuttanut oppimäärän tavoitteet. Tavallisesti viimeiset arvosanat painavat eniten. Oppiaineisiin läheisesti liittyviä soveltavia kurssisuorituksia voidaan pitää arvosanaan vaikuttavana lisänäyttönä.

Opiskelijalle annetaan mahdollisuus ennen päättötodistuksen antamista osallistua oppiaineen suulliseen kuulusteluun (tenti), johon voi kuulua myös kirjallisia tehtäviä. Matemaattisten aineiden osalta painotus on kirjallisessa osuudessa. Kuulusteltavan oppimäärän laajuus määräytyy opiskelijan opinto-ohjelmasta. Mikäli opiskelija osoittaa tässä kuulustelussa suurempaa kypsyttä ja oppiaineen hallintaa kuin kurssien arvioinnista määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, korotetaan arvosanaa. Saman oppiaineen korotuskuulusteluun saa osallistua vain kerran. Opiskelijoita ohjataan käyttämään suullisia kuulusteluja hyväkseen ylioppilastutkinnon kokeisiin valmistautumisessa.

Arvioinnin uusiminen ja oikaisu

"Opiskelija voi kahden kuukauden kuluessa arvioinnista tiedon saatuaan pyytää opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen tai päättöarvioinnin uusimista. Pyyntö tehdään rehtorille. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä." (Lukioasetus 810/1998, 13 § 1 mom)

"Jos opiskelija on tyytymätön 1 momentissa tarkoitettuun pyynnöstä tehtyyn uuteen arviointiin tai ratkaisuun, jolla pyyntö on hylätty, opiskelija voi pyytää arviointiin oikaisua lääninhallitukselta. Lääninhallitus voi, jos päätös on ilmeisesti virheellinen, velvoittaa opettajan toimittamaan uuden arvioinnin, määrätä opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen muutettavaksi tai määrätä, mikä arvosana opiskelijalle on annettava." (Lukioasetus 13 § 2 mom)

Lukio tiedottaa erikseen opiskelijoille arvioinnin uusimis- ja oikaisumahdollisuudesta.

6.5 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot

"Lukion koko oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Kesken lukion oppimäärän suorittamista eroavalle opiskelijalle annetaan erotodistus, johon merkitään arvostelu suoritetuista opinnoista. Yhden tai useamman aineen oppimäärän suorittaneelle annetaan todistus oppimäärän suorittamisesta." (Lukioasetus 810/1998, 8 § 1 mom)

"Päättö- ja erotodistukseen sekä yhden tai useamman aineen suorittamisesta annettavaan todistukseen sovelletaan mitä 6 §:ssä on säädetty." (Lukioasetus 810/1998, 8 § 2 mom)

Lukiossa käytetään seuraavia todistuksia:

1. Lukion päättötodistus annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut lukion koko oppimäärän. (Liite 1)
2. Todistus oppimäärän suorittamisesta annetaan, kun henkilö on suorittanut yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän. (Liite 2)
3. Todistus lukiossa eroamisesta (erotodistus) annetaan opiskelijalle, joka eroaa lukiossa ennen lukion koko oppimäärän suorittamista. (Liite 3)

Lukion todistukset sisältävät seuraavat tiedot:

- Todistuksen nimi
- Koulutuksen järjestäjän nimi
- Oppilaitoksen nimi
- Opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- Suoritettut opinnot
- Todistuksen antamispäivämäärä ja rehtorin allekirjoitus
- Tiedot oppilaitoksen todistuksenanto-oikeudesta
- Arvosana-asteikko

- Selvitys kielten opetuksen tasoista
  - AO = äidinkielenomainen oppimäärä toisessa kotimaisessa kielessä (suomi/ruotsi) eamman lukion oppiaineen oppimäärän.
  - S2 = suomi toisena kielenä vieraskielisille opiskelijoille*
  - A = perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkaneen kielen oppimäärä
  - B1 = perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkaneen yhteisen kielen oppimäärä
  - B2 = perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkaneen valinnaisen kielen oppimäärä
  - B3 = lukiossa alkaneen valinnaisen kielen oppimäärä.

Suomi/ruotsi toisena kielenä vieraskielisille opiskelijoille (S2/R2) merkitään todistuksessa äidinkielen ja kirjallisuuden kohtaan.

Mikäli opiskelijan opiskelema oma äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame, se kirjataan soveltaviin opintoihin omaksi kohdakseen otsikolla "Muu opiskelijan äidinkieli"

Lukion päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta merkitään opiskelijan opiskelemat oppiaineet, niissä suoritettujen kurssien määrä sekä kunkin oppiaineen arvosana sanallisesti ja numeroin (esimerkiksi: kiitettävä...9) tai merkintä oppiaineen hyväksytystä suorittamisesta (suoritettu).

Päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta kuuluu myös kohta lisätietoja. Tähän kohtaan merkitään päättötodistuksen liitteenä annettavat ja sitä täydentävät todistukset erillisistä näytöistä kuten esimerkiksi suoritettut lukiodiplomit, suullisen kielitaidon kokeet sekä erittely muissa oppilaitoksissa suoritetuista lukion oppimäärään kuuluneista opinnoista, jotka eivät ole mukana oppiaineiden oppimäärien yhteydessä.

Mikäli opiskelija on opiskellut yli puolet oppiaineen oppimäärän kursseista muulla kuin koulun varsinaisella opetuskielellä, tehdään siitä merkintä todistuksen lisätietoihin.

Lukion erotodistukseen merkitään oppiaineet ja niissä suoritettut kurssit sekä kunkin kurssin arvosana tai merkintä kurssin suorittamisesta (suoritettu/hylätty).

Lukiossa pidetään opiskelijan opinnoista tiedostoa, josta ilmenevät suoritettut kurssit ja niiden arvosanat.

Lukion koko oppimäärän suorittamisesta ei anneta yhteistä arvosanaa oppiaineiden arvosanojen keskiarvona eikä muullakaan tavalla.

Todistuksiin merkitään lukion oppimäärän kokonaiskurssimäärä.

Lukiokoulutuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

Lukiossa pidetään opiskelijan opinnoista tiedostoa, josta ilmenevät suoritettut kurssit

7 LUKION TOIMINNAN ARVIOINTI

7.1 Yleistä

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. (Lukiolaki 629/1998 16 § 2 mom.) Arvioinnin tavoitteena oman toiminnan kehittäminen.

7.2 Ulkoinen arviointi

Koulutuslautakunta arvioi vuosittain koulutoimen strategiassa ja taloussuunnitelmassa olevien tavoitteiden toteutumista. Arviointi suoritetaan maaliskuussa kouluilta kerättävän arviointitiedon perusteella. Suoritetun arvioinnin pohjalta lautakunta päättää tarvittavista toimenpiteistä ja tiedottaa arvioinnin tuloksista kouluille ja koulutoimen henkilökunnalle sekä tarpeelliseksi katsomiltaan osilta oppilaiden huoltajille.

Koulutuslautakunta valitsee lukuvuosittain arvioinnin painopistealueet. Valittujen painopistealueiden avulla pyritään saamaan tietoa koulutuspalveluiden laadusta ja vaikuttavuudesta. Arvioinnin painopistealueista lautakunta päättää vuosittain toukokuussa.

7.3 Sisäinen arviointi

Koulun arvioinnin tavoitteena on tunnistaa koulun tila useista eri näkökulmista ja vahvistaa koulun toivottua profiilia. Kehittämistyö voidaan jakaa sekä koulun toiminnan ja toimintaedellytysten parantamiseen että oppiaine- ja oppiaineryhmäkohtaiseen kehittämiseen.

Koulun arviointi voi kohdistua mihin tahansa koulun toiminta-alueeseen. Lukio valitsee arvioinnin kohteet vuosittain oman arviointityöryhmän esityksestä. Koulukohtaisesti valittujen arviointikohteiden lisäksi koulu kerää tietoja myös niistä kohteista, joista koulutuksen järjestäjä ja valion kouluhallinto ovat kiinnostuneita.

Tarkastelun kohteiksi soveltuvat sekä laajat kokonaistavoitteet että suppeammat yksittäisiin toimintoihin ja ilmiöihin liittyvät tavoitteet. Arvioinnilla selvitetään tavoitteiden saavutustasoa. Erityistä huomiota kiinnitetään opiskelijoiden ja opettajien asen-

teisiin ja arvoihin sekä ilmapiiriin ja työviihtyvyyteen. Näin voidaan löytää uusia avainkohtia koulun toiminnan kehittämiseksi. Kaikki arvioinnin tulokset ovat pohjana uusien tavoitteiden asettelussa.

Arvioinnin tarkoituksena on löytää koululle entistä toimivampia ratkaisuja muuttuvissa tilanteissa. Koulun opettajat ja muu henkilöstö käyttävät arviointitietoja toisaalta kouluyhteisön ja toisaalta oman työnsä kehittämiseen. Henkilöstön työnjaolle pyritään löytämään sellainen muoto, että kouluyhteisön kunkin jäsenen ammattitaito ja muu asiantuntemus tulevat mahdollisimman hyvin koulun käyttöön. Arviointitiedot antavat pohjan myös koulun resurssisuunnittelulle.

8 OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT

8.1 Opetuksen yleiset tavoitteet

Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään valtioneuvoston asetuksessa (955/2002) määriteltujen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden mukaan siten, että opiskelijalla on mahdollisuus laaja-alaisen yleissivistyksen hankkimiseen ja jäsenyteen maailmankuvan muodostamiseen. Opiskelijan saa olennaista luontoa, ihmistä ja kulttuureja koskevaa eri tieteen- ja taiteenalojen tuottamaa tietoa.

Opiskelijassa vahvistetaan tarvetta ja halua elinikäiseen opiskeluun. Hänen opiskelu-, tiedonhankinta- ja -hallinta- ja ongelmanratkaisutaitojaan sekä oma-aloitteisuuttaan kehitetään. Huomiota kiinnitetään tieto- ja viestintätekniikan monipuolisiin käyttötaitoihin. Opiskelutaidoissa korostetaan taitoa toimia yhdessä toisten kanssa erilaisissa ryhmissä ja verkostoissa. Yhteistyössä tarvittavina taitoina ja valmiuksina edistetään itsensä ilmaisemisen taitoja, myös toisella kotimaisella kielellä ja vierailta kielillä, valmiutta ottaa muut huomioon ja valmiutta muuttaa tarvittaessa omia käsityksiään ja omaa toimintaansa. Yhteistyö-, vuorovaikutus- ja viestintätaitoja kehitetään yhteisöllisen opiskelun erilaisten muotojen avulla.

Opiskelijan tietoisuutta ihmisten toiminnan vaikutuksesta maailman tilaan kehitetään. Lukio kehittää opiskelijan taitoa tunnistaa ja käsitellä yksilöllisiä ja yhteisöllisiä eettisiä kysymyksiä. Opiskelija saa tilaisuuksia pohtia erilaisia vaihtoehtoja, tehdä valintoja ja tiedostaa valintojen välittömiä ja välillisiä seurauksia. Lukio pyrkii siihen, että opiskelijalle kehittyy halu ja kyky toimia demokraattisessa yhteiskunnassa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja muiden hyvinvointi.

Opetus lujittaa opiskelijan itsetuntoa ja auttaa häntä tunnistamaan persoonallinen erityislaatunsa. Opiskelijaa rohkaistaan ilmaisemaan eri tavoin omia havaintojaan, tulkintojaan ja esteettisiä näkemyksiään. Lukio-opetus kannustaa opiskelijoita taiteelliseen toimintaan, taide- ja kulttuurielämään osallistumiseen sekä terveyttä edistävään liikuntaan osana jokapäiväistä elämää.

Lukio-opetus antaa opiskelijalle aineksia suunnitella omaa tulevaisuuttaan, jatkokoulutustaan ja tulevaa ammattiaan. Opiskelijaa perehdytetään elinkeinoelämään ja yrittäjyyteen. Tavoitteena on, että lukion päätyttyä opiskelija pystyy kohtaamaan joustavasti muuttuvan maailman haasteet, tuntee vaikuttamisen keinoja ja hänellä on halua ja rohkeutta toimia. Hän saa edellytykset monipuoliseen ja täysipainoiseen elämään ihmisenä olemisen eri rooleissa.

8.2 Aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuudet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä kasvatus- ja koulutushaasteita. Samalla ne ovat ajankohtaisia arvokannanottoja. Käytännössä aihekokonaisuudet ovat lukion toimintakulttuuria jäsentäviä toimintaperiaatteita ja oppiainerajat ylittäviä, opetusta eheyttäviä painotuksia. Niissä on kysymys koko elämäntapaa koskevista asioista.

Kaikkia aihekokonaisuuksia yhdistävinä tavoitteina on, että opiskelija osaa

- havainnoida ja analysoida nykyajan ilmiöitä ja toimintaympäristöjä,
- esittää perusteltuja käsityksiä tavoiteltavasta tulevaisuudesta,
- arvioida omaa elämäntapaansa ja vallitsevia suuntauksia tulevaisuusnäkökulmasta sekä
- tehdä valintoja ja toimia tavoiteltavana pitämänsä tulevaisuuden puolesta.

Kaikille lukioille yhteisiä aihekokonaisuuksia ovat

- aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys
- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä kehitys
- kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus
- teknologia ja yhteiskunta
- viestintä- ja mediaosaaminen.

Ulvilan lukion opetussuunnitelma ei sisällä tässä vaiheessa omia erillisiä aihekokonaisuuksia, vaan keskitytään oppiaineissa valtakunnallisten aihekokonaisuuksien toteuttamiseen .

Aihekokonaisuudet otetaan huomioon kaikkien oppiaineiden opetuksessa oppiaineeseen luontuvalla tavalla sekä lukion toimintakulttuurissa. Aihekokonaisuuksien pääasiat sisältyvät ainekohtaisiin osiin. Aihekokonaisuuksia täydennetään, ajankohtaistetaan ja konkretisoidaan vuosittaisissa työsuunnitelmissa.

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys -aihekokonaisuuden tavoitteena on kasvattaa opiskelijoita osallistuviksi, vastuuta kantaviksi ja kriittisiksi kansalaisiksi. Se merkitsee osallistumista ja vaikuttamista yhteiskunnan eri alueilla niin poliittiseen, taloudelliseen, sosiaaliseen toimintaan ja kulttuurielämään. Osallistumisen tasot ovat paikallinen, valtakunnallinen, eurooppalainen sekä globaali.

Tavoitteena on, että opiskelija

- syventää demokraattisen yhteiskunnan toimintaperiaatteiden ja ihmisoikeuksien tuntemustaan
- osaa muodostaa oman perustellun mielipiteensä ja keskustella siitä kunnioittaen muiden mielipiteitä
- tuntee yhteiskunnan erilaisia osallistumisjärjestelmiä sekä niiden toimintatapoja
- haluaa osallistua lähiyhteisön, kotikunnan, yhteiskunnan ja elinympäristön yhteisen hyvän luomiseen yksilönä ja ryhmässä sekä vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon
- omaksuu aloitteellisuuden ja yritteliäisyyden toimintatavakseen
- tuntee yrittämisen mahdollisuuksia ja toimintaperiaatteita
- ymmärtää työn merkityksen yksilölle ja yhteiskunnalle

- tuntee kuluttajan vaikutuskeinot ja osaa käyttää niitä.

Aihekokonaisuuden toteuttamisen pääpaino on käytännön harjoittelussa sekä omakoh- taisten osallistumis- ja vaikuttamiskokemusten luomisessa. Koulun oman aktiivisen toiminnan lisäksi tällaista opiskeluympäristöä voidaan kehittää yhteistyössä muiden yh- teiskunnan elimien, erilaisten järjestöjen ja yritysten kanssa.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Lukioyhteisössä luodaan edellytyksiä osallisuuden, keskinäisen tuen ja oikeudenmukai- suuden kokemiselle. Nämä ovat tärkeitä elämänilon, mielenterveyden ja jaksamisen lähteitä. Hyvinvointi ja turvallisuus-aihekokonaisuuden tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää oman ja yhteisönsä hyvinvoinnin perusedellytykset. Aihekokonaisuus kan- nustaa toimimaan hyvinvoinnin ja turvallisuuden puolesta perheessä, lähiyhteisöissä ja yhteiskunnan jäsenenä. Se vakiinnuttaa hyvinvointia ja turvallisuutta ylläpitävää ar- kiosaamista, jota jokainen tarvitsee kaikissa elämänvaiheissa ja erityisesti elämän kriisi- tilanteissa.

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa ilmaista tunteita ja näkemyksiä vuorovaikutustilanteissa yhteisödynamiikkaa kehittäväällä tavalla sekä käsitellä myös pettymyksiä, ristiriitaisia kokemuksia ja konflikteja väkivallattomasti
- rohkaistuu ottamaan yksilöllistä vastuuta opiskeluyhteisön jäsenten hyvinvoinnista ja yhteisöllisyydestä sekä ottamaan itse vastaan yhteisön tukea
- osaa arvioida, mitkä yhteisölliset ja yhteiskunnalliset toimintatavat tai rakenteelliset tekijät edistävät hyvinvointia ja mitkä sen voivat vaarantaa
- toimii niin, että hän vaikuttaa myönteisesti opiskeluyhteisönsä hyvinvointiin ja tur- vallisuuteen
- tunnistaa vakavat ongelmat sekä osaa niiden ilmaantuessa hakea apua ja käyttää terveyspalveluita tai ryhtyä muihin tarkoituksenmukaisiin toimiin
- osaa kohdata muutoksia ja epävarmuutta sekä rakentaa pohjaa uusille mahdolli- suuksille.

Hyvinvointi- ja turvallisuuskokemus on yleensä samanaikaisesti fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen. Kysymys oikeudenmukaisuuden toteutumisesta liittyy siihen olennaisena osana. Kokemus on yksilöllinen, mutta sen perusta yhteisöllinen.

Kestävä kehitys

Kestävän kehityksen päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvän elämän mahdollisuudet. Ihmisen tulee oppia kaikessa toiminnassaan sopeutumaan luonnon ehtoihin ja maapallon kestokyvyn rajoihin. Lukio kannustaa opiskelijoita kes- tävään elämäntapaan ja toimintaan kestävän kehityksen puolesta.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee perusasiat kestävän kehityksen ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta sekä ymmärtää, että vasta niiden samanaikainen to- teuttaminen tekee kehityksestä kestävän
- osaa mitata, arvioida ja analysoida sekä luonnon ympäristössä että kulttuuri- ja sosi- aalisessa ympäristössä tapahtuvia muutoksia
- pohtii, millainen on kestävä elämäntapa, luontoa pilaamaton ja ekotehokas tuotanto ja yhdyskunta, sosiaalista pääomaansa vahvistava yhteisö ja yhteiskunta sekä luon- toperustastaan ylisukupolvisesti huolehtiva kulttuuri

- osaa ja tahtoo toimia kestävän kehityksen puolesta omassa arjessaan, lukiolaisena, kuluttajana ja aktiivisena kansalaisena
- osaa tehdä yhteistyötä paremman tulevaisuuden puolesta paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Kestävän kehityksen haasteita opitaan tarkastelemaan monista näkökulmista: Selvitetään, miten ihmistoiminta on vaikuttanut ympäristöön ja miten ihmisen tapa muokata ympäristöjään on muuttunut kulttuurievoluution aikana. Analysoidaan maailmanlaajuisia ympäristöuhkia ja niiden syitä sekä keinoja korjata kehityksen suuntaa. Tarkastellaan väestönkasvuun, köyhyyteen ja nälkään liittyviä ongelmia. Arvioidaan aineiden ja energian kiertokulkuja luonnossa ja tuotantojärjestelmissä sekä opetellaan säästämään energiaa ja raaka-aineita. Pohditaan, millaista voisi olla taloudellinen kasvu, joka ei perustu raaka-aineiden ja energian käytön lisäämiseen ja mikä merkitys talouden vakaudella on ympäristösuojellulle ja ihmisten hyvinvoinnille. Tutustutaan kestävän kehityksen periaatteita toteuttaviin yrityksiin ja teknologioihin sekä opitaan käyttämään kuluttajan vaikutuskeinoja. Selvitetään, miten ihmisen toiminnot voivat sopeutua ympäristöihinsä kulttuuriperintöä arvostaen ja luonnon monimuotoisuutta vaarantamatta. Harjoitellaan kestävän elämäntavan käytäntöjä ja selvitetään niiden rakenteellisia edellytyksiä. Opetukseen ja lukion arkeen tuodaan esimerkkejä onnistuneista käytännöistä.

Rohkaistuakseen aktiiviseksi kestävän kehityksen edistäjäksi opiskelija tarvitsee kokemuksia siitä, että hänen omilla eettisillä, käytännöllisillä, taloudellisilla, yhteiskunnallisilla ja ammatillisilla valinnoillaan on merkitystä. Kestävän kehityksen edistämisessä luodaan yleiskuva muutostarpeiden mittavuudesta ja siitä, että tarvittaviin tuloksiin päästään vain laajalla yhteistyöllä. Opetuksen lisäksi kestävään elämäntapaan kannustavat lukion oma ympäristöohjelma tai kestävän kehityksen ohjelma sekä ympäristötietoinen toimintakulttuuri. Opiskelijaa kannustaa kestävän elämän tavan valinnoissa lukion ympäristötietoinen kulttuuri, joka pohjautuu kuapungin ympäristöstrategiaan ja eri oppiaineissa esille tulevaan kestävän kehityksen aikekokonaisuuteen.

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

Lukiokoulutus tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuksia rakentaa kulttuuri-identiteettiään äidinkielen, menneisyyden jäsentämisen, taide- ja luontokokemusten sekä muiden opiskelijalle merkityksellisten asioiden avulla. Opiskelija tietää, mitä yhteiset pohjoismaiset, eurooppalaiset ja yleisinhimilliset arvot ovat ja miten ne tai niiden puute näkyvät omassa arjessa, suomalaisessa yhteiskunnassa ja maailmassa. Lukio tarjoaa opiskelijalle runsaasti mahdollisuuksia ymmärtää, miten kulttuuriperintömme on muodostunut ja mikä voi olla hänen tehtävänsä kulttuuriperinnön ylläpitäjänä ja uudistajana.

Lukion vahvistaa opiskelijan myönteistä kulttuuri-identiteettiä sekä kulttuurien tunte-
musta, joiden perustalta on mahdollista saavuttaa kulttuurien välisen toiminnan taito ja menestyä kansainvälisessä yhteistyössä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kulttuurikäsitteen erilaisia tulkintoja ja osaa kuvata kulttuureiden erityispiirteitä
- tuntee henkistä ja aineellista kulttuuriperintöä
- on tietoinen omasta kulttuuri-identiteetistään, tietää mihin kulttuuriseen ryhmään hän tahtoo kuulua ja osaa toimia oman kulttuurinsa tulkkina,
- arvostaa kulttuureiden monimuotoisuutta elämän rikkautena ja luovuuden lähteenä sekä osaa pohtia tulevan kulttuurikehityksen vaihtoehtoja sekä

- osaa kommunikoida monipuolisesti myös vierailta kielillä kulttuuritaustaltaan erilaisien ihmisten kanssa
- pyrkii toimimaan aktiivisesti keskinäiseen kunnioittamiseen perustuvan monikulttuurisen yhteiskunnan rakentamiseksi.

Toimintakulttuuria kehitettäessä kiinnitetään huomiota lukioon kulttuuriympäristönä ja hyviin tapoihin sekä lukion omiin traditioihin, juhliin ja muihin tapahtumiin. Opiskelijoita kannustetaan monikulttuuriseen vuorovaikutukseen ja kansainväliseen yhteistyöhön.

Teknologia ja yhteiskunta

Teknologian kehittämisen lähtökohtana on ihmisen tarve parantaa elämänsä laatua ja helpottaa elämäänsä työ- ja vapaa-aikanaan. Teknologian perustana on luonnossa vallitsevien lainalaisuuksien tunteminen. Teknologia sisältää tiedon ja taidon suunnitella, valmistaa ja käyttää teknologisia tuotteita, prosesseja ja järjestelmiä. Opetuksessa korostetaan teknologian ja yhteiskunnan kehittymisen vuorovaikutteista prosessia.

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää luonnontieteellistä tietoa pohtiessaan teknologian kehittämismahdollisuuksia
- ymmärtää ja osaa arvioida ihmisen suhdetta nykyteknologiaan
- osaa arvioida teknologian kehittämistä ohjaavia eettisiä, taloudellisia, hyvinvointi- ja tasa-arvonäkökohtia sekä ottaa perustellen kantaa teknologisiin vaihtoehtoihin
- ymmärtää teknologian ja talouden vuorovaikutusta sekä osaa arvioida teknologisten vaihtoehtojen vaikutusta työn sisältöön ja työllistämiseen
- oppii yrittäjyyttä ja tutustuu paikalliseen tuotantoelämään.

Aihekokonaisuudet ohjaavat opiskelijaa pohtimaan teknologian kehittämistä suhteessa yhteiskunnallisiin muutoksiin historiallisista, ajankohtaisista ja tulevaisuuden näkökulmista. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään, käyttämään ja hallitsemaan teknologiaa. Hänen on opittava teknologian kehittämistyöhön kuuluvaa innovatiivisuutta ja ongelmaratkaisutaitoja. Hänen oppii tarkastelemaan teknologian arvolähtökohtia ja seurannaisvaikutuksia. Nykyihmisen riippuvuutta teknologiasta tulee tutkia ja pohtia yksilön, työelämän ja vapaa-ajan kysymyksinä. Erityisesti kiinnitetään huomiota ihmisen perustarpeiden näkökulmasta välttämättömään ja ei-välttämättömään teknologiaan. Opiskelijaa kannustetaan ottamaan kantaa teknologian kehittämiseen sekä osallistumaan yksilönä ja kansalaisyhteiskunnan jäsenenä sitä koskevaan päätöksentekoon.

Aihekokonaisuuteen liittyviä kysymyksiä konkretisoidaan tutustumalla eri alojen teknologioihin. Konkretisointi huomioidaan eri oppiaineiden sisältöjen toteuttamisten yhteydessä. Näitä ovat esimerkiksi hyvinvointi ja terveys, informaatio ja viestintä, muotoilu ja musiikki, ympäristönsuojelu, energiantuotanto, liikenne sekä maa- ja metsätalous.

Viestintä- ja mediaosaaminen

Lukio-opetus tarjoaa opiskelijalle opetusta ja toimintamuotoja, joiden avulla hän syventää ymmärrystään median keskeisestä asemasta ja merkityksestä kulttuurissamme. Lukio vahvistaa opiskelijan aktiivista suhdetta mediaan ja valmiutta vuorovaikutukseen sekä yhteistyötä paikallisen/alueellisen median kanssa. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään mediavaikutuksia, median roolia viihdyttäjänä ja elämysten antajana, tiedon välittäjänä, käyttäytymismallien ja yhteisöllisyyden kokemusten tarjoajana sekä maailman-

ja minäkuvan muokkaajana. Opiskelija oppii huolehtimaan yksityisyyden suojastaan, turvallisuudestaan ja tietoturvastaan liikkeessaan mediaympäristöissä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- saa riittävät viestien tulkinta- ja vastaanottotaidot: hän oppii mediakriittisyyttä valinnoissa ja mediatekstien tulkinnoissa sekä kuluttajan tarvitsemia yhteiskunnallisia tietoja ja taitoja
- osaa käsitellä eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä: hän oppii vastuuta median sisällöntuottamisessa, käytössä ja mediakäyttäytymisessään
- saa paremmat vuorovaikutus-, viestintä- ja vaikuttamistaidot
- pystyy tuottamaan mediatekstejä: hänen ilmaisullinen osaamisensa monipuolistuu hänen tuottaessaan itse sisältöjä ja välittäessään niitä
- tottuu käyttämään mediaa opiskelun välineenä ja opiskeluympäristönä: hän harjaantuu käyttämään mediaa opiskeluun liittyvissä vuorovaikutustilanteissa sekä tiedonhankinnassa ja -välittämisessä
- tuntee median toimintaan vaikuttavia taloudellisia ja yhteiskunnallisia tekijöitä
- saa tietoa viestintäalasta, mediatuotannosta ja tekijänoikeuksista.

Mediaosaaminen on lukiossa sekä taitojen että tietojen oppimista. Se on sekä opiskelun kohde että väline. Mediakasvatus on verbaalisten, visuaalisten, audittiivisten, teknisten ja yhteiskunnallisten taitojen sekä opiskelutaitojen kehittämistä. Se edellyttää oppiaineiden välistä yhteistyötä ja yhteistyötä eri viestintävälineiden kanssa sekä oppimista aidoissa toimintaympäristöissä. Lukion eri oppiaineiden on määriteltävä ja rakennettava suhteensa mediaan ja siinä tapahtuvaan kommunikaatioon, sen tekniikkaan, sisältöihin, materiaaleihin ja sen ympärille syntyvään mediakulttuuriin. Määrittelyssä huomioidaan Ulvilan kaupungin viestintäohjeet. Opetuksen sisältöjä ovat sekä perinteinen että tietokonepohjainen, vuorovaikutteinen uusmedia. Tulevaisuudessa mediataidoissa korostuvat monivälineisyys ja visuaalisuus.

8.3 Äidinkieli ja kirjallisuus

8.3.1 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta ohjaa näkemys äidinkielestä käsitejärjestelmänä, jolla ihminen jäsentää maailmaa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. Äidinkielen myötä ihminen omaksuu yhteisönsä kulttuurin ja rakentaa omaa identiteettiään. Tämä mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä kulttuurin jatkuvuuden ja sen kehittämisen.

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on lukio-opetuksen keskeinen taito-, tietokulttuuri- ja taideaine, joka tarjoaa aineksia kielelliseen ja kulttuuriseen yleissivistykseen. Se saa sisältöjä kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteistä sekä kulttuurin tutkimuksesta. Kielen, kirjallisuuden ja viestinnän tietoja sekä lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja opitaan erilaisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus opastaa arvostamaan omaa kulttuuria ja kieltä. Oppiaine ohjaa monikulttuurisuuden ja monikielisyyden ymmärtämiseen ja kielelliseen ja kulttuuriseen suvaitsevaisuuteen.

Lukion kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on kaunokirjallisuuden ymmärtäminen, tekstien erittelemine ja tulkitseminen eri näkökulmista. Kaunokirjallisuus tarjoaa aineksia henkiseen kasvuun, kulttuuri-identiteetin muodostumiseen ja omien ilmaisuvarojen monipuolistamiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus tähtää sellaisiin viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin, jotka luovat riittävät edellytykset jatko-opinnoille, osallisuudelle työelämässä ja aktiiviselle kansalaisuudelle. Sosiaalinen vuorovaikutus ja oppiminen perustuvat monipuoliseen viestintäosaamiseen ja vankkaan luku- ja kirjoitustaitoon sekä taitoon käyttää kieltä tilanteen vaatimalla tavalla. Oppiaine äidinkieli ja kirjallisuus ohjaa aktiiviseen tiedon hankkimiseen, tiedon kriittiseen käsittelyyn ja tulkintaan.

Opetuksessa pyritään oppiaineen sisäiseen integraatioon, sillä eri tieto- ja taitoalueet ovat toiminnallisissa yhteydessä toisiinsa. Niitä yhdistävänä tekijänä on kieli ja näkemys ihmisestä tavoitteellisesti toimivana, itseään ilmaisevana, merkityksiä tulkitsevana ja tuottavana viestijänä.

Kaikilla kursseilla suositetaan sekä suullisten harjoitusten, luku- ja kirjoitustehtävien että luetun kaunokirjallisuuden aiheissa opetussuunnitelman aihekokonaisuuksia. Viestintä- ja mediaosaaminen nousee esille kaikissa äidinkielen kursseissa, sillä niissä keskitytään monella tavalla erilaisten mediatekstien tuottamiseen, erittelemiseen ja arviointiin. Myös kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus ovat esillä kaikilla äidinkielen kursseilla kaunokirjallisuuden, teatterin, kuvataiteen tai viestinnän yhteydessä.

Opetuksen tavoitteet

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan kielestä, kirjallisuudesta ja viestinnästä ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä
- syventää ja monipuolistaa viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen vuorovaikutukseen
- oppii käyttämään kieltä entistä tarkoituksenmukaisemmin sekä puheessa että kirjoituksessa
- oppii ymmärtämään ja analysoimaan tekstin ja kontekstin suhdetta
- syventää tekstitaitojaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä entistä tietoisempina niiden tavoitteista ja konteksteista
- oppii arvioimaan tekstin ilmaisua, esimerkiksi retorisia keinoja ja argumentaatiota, sekä soveltamaan tietojaan tekstien vastaanottamiseen ja tuottamiseen
- syventää kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa kirjallista yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa
- hallitsee kirjoitetun kielen normit ja ymmärtää yhteisen kirjakielen tarpeellisuuden
- osaa valikoida ja kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttökelpoisuutta ja tarkoituspäiriä, osaa hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa oppiaineen opiskelussa
- nauttii kulttuurista ja arvostaa sen monipuolisuutta

Arviointi

Äidinkielen ja kirjallisuuden kurssien arvioinnin tulee kohdistua monipuolisesti oppiaineen eri alueisiin. Arvioinnin pohjana on opiskelijan tieto kurssien tavoitteista ja sisällöistä niin, että hän pystyy seuraamaan omaa edistymistään. Kurssiarvosanaan vaikuttavat kirjalliset ja suulliset tuotokset sekä aktiivinen osallistuminen. Henkilökohtainen tavoitteenasettelu ja palaute sekä toisilta opiskelijoilta että opettajalta ovat opiskelijan puheviestinnän ja kirjoittamisen taitojen kehittymisessä tärkeitä. Opetuksessa tulee kehittää opiskelijan itsearviointitaitoja, joiden avulla hän voi rakentaa myönteistä mutta realistista käsitystä itsestään puhujana, lukijana ja kirjoittajana.

Pakolliset kurssit

Kursseilla toteutetaan aineen sisäistä integraattia: lukeminen, kirjoittaminen, puheviestintä, kieli, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla syvennetään kirjoitetun kielen hallintaa ja kehitetään lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja sekä luetaan runsaasti kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta.

1. Kieli,tekstit ja vuorovaikutus (ÄI1)

Opiskelijan käsitys kielestä, teksteistä ja niiden tulkinnasta syvenee, ja hänen taitonsa lukea tekstejä kehittyy. Hän osaa jäsentää viestintäympäristöään sekä tunnistaa omia taitojaan puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana, lukijana ja median käyttäjänä niin, että hänen viestijäkuvansa tarkentuu.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tekstikäsitystään
- oppii tarkastelemaan monenlaisia tekstejä entistä tietoisempina tulkintaansa ohjaavista seikoista
- ymmärtää tekstin merkityskokonaisuutena ja tarkastelee sen piirteitä tavoitteen, viestintätilanteen ja -välineen kannalta
- oppii tarkastelemaan kielenkäyttöään, lukemistapojaan ja viestintäänsä entistä tietoisemmin
- tottuu huoltamaan tuottamiensa tekstien kieliasua
- syventää tietojaan ryhmäviestinnästä: hän kehittää ja oppii arvioimaan omia osallistumistapojaan ryhmän vuorovaikutuksen ja ilmapiirin sekä ryhmätyön tai keskustelun tuloksellisuuden kannalta.

Keskeiset sisällöt

- tekstien tulkintaa ja tuottamista ohjaavia perustekijöitä kuten tavoite, vastaanottaja, tekstilaji ja tekstityyppi
- viestintätilanteen ja -välineen vaikutus tekstiin
- tekstikäsitteen syventäminen, esimerkiksi puhutut ja kirjoitetut tekstit, mediatekstit, sähköiset ja graafiset tekstit, asia- ja kaunokirjalliset tekstit, julkiset ja yksityiset tekstit
- erilaisten tekstien kielen ja sisällön havainnointia ja harjoittelua: ymmärrettävyys, havainnollisuus ja eheys
- tekstien referointi ja kommentointi
- omien viestintätietojen, -taitojen, -asenteiden ja -motivaation arviointi lukio-opiskelun näkökulmasta
- vuorovaikutustaidot ryhmässä

2. Tekstien rakenteita ja merkityksiä (ÄI2)

Opiskelija harjaantuu erittelemään tekstien kieltä, rakenteita ja merkityksiä sekä oppii näkemään tekstin yhteyden kontekstiin ja muihin teksteihin. Opiskelija syventää tekstilajituntemustaan ja kehittyy erilaisten tekstien tuottajana.

Kurssin harjoituksissa pyritään korostamaan opiskelijan roolia yhteiskunnassa ja omassa yhteisössään aktiivisesti toimivana kansalaisena ja rakentamaan harjoitukset siten, että opiskelija tutustuu käytännössä erilaisiin vaikuttamisen tapoihin sekä niihin liittyviin teksteihin ja puheenvuoroihin.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa arvioida tekstien sisältöä, näkökulmia, tyyliä ja muotoa sekä oppii erittelemään tekstiä temporaalisista, kausaalisista, kontrasttiivisista ja muista merkityssuhteista koostuvana kokonaisuutena, oppii tekstien erittelyssä tarvittavaa käsitteistöä ja pystyy soveltamaan sitä myös tuottaessaan itse tekstiä
- tottuu työstämään tekstiään oman ja toisten arvion pohjalta
- oppii suunnittelemaan ja laatimaan puhuttuja ja kirjoitettuja asiatekstejä sekä kykenee välittämään sanomansa kuuntelijoille tai lukijoille tavoitteittensa mukaisesti
- oppii tiedonhankintastrategioita, käyttää painettuja ja sähköisiä tietolähteitä sekä löytää käyttökelpoista ja luotettavaa tietoa kirjoitelmansa tai puhe-esityksensä pohjaksi.

Keskeiset sisällöt

- tekstuaaliset keinot, esimerkiksi lausetyypit ja -rakenteet, sananvalinnat, kielen kuvallisuus; jaksotus, viittaussuhteet, kytkökset; fokusointi, aiheen rajausta ja näkökulman valinta
- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen, kohdentaminen, havainnollinen esittäminen ja arviointi
- kirjoittaminen prosessina: tarkoituksenmukaisen aineksen haku, kriittinen valikointi ja siihen viittaaminen ja hyödyntäminen omassa tekstissä sekä tekstin ja sen kieliasun hiominen erityisesti rakenteen ja tekstin eheyden kannalta

3. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄI3)

Opiskelijoiden käsitys kaunokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä syvenee.

Kurssilla nousevat esille erityisesti mediaviestien tulkinnan ja vastaanottamisen taidot sekä mediakriittinen näkökulma.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään kielen kuvallisuutta ja monitulkintaisuutta
- syventää tietoaan kirjallisuuden lajeista ja niiden ominaispiirteistä
- kehittyä fiktiivisten tekstien analysoijana erilaisia lukija- ja tulkintalähtökohtia sekä tarpeellisia kirjallisuustieteellisiä käsitteitä käyttäen
- oppii perustelemaan tulkintaansa teksteistä sekä suullisesti että kirjallisesti
- harjaantuu käyttämään kurssilla havainnoituja kielen keinoja tarkoituksenmukaisesti omassa ilmaisussaan

Keskeiset sisällöt

- kirjallisuuden erittelyä ja tulkintaa tulkinnan kannalta perusteltua käsitteistöä ja lähestymistapaa hyödyntäen

- proosa kirjallisuudenlajina: kerrontateknisiä keinoja, esimerkiksi kertoja, näkökulma, aihe, henkilö, aika, miljö, teema, motiivi
- lyriikka kirjallisuudenlajina: käsitteinä esimerkiksi runon puhuja, säe, säkeistö, rytmi, mitallisuus, toisto, kielen kuvallisuus
- draama kirjallisuudenlajina
- novellien, runojen ja draaman erittelyä
- kirjallisuuden keinojen käyttöä omissa teksteissä

4. Tekstit ja vaikuttaminen (ÄI4)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden kieltä erityisesti vaikuttamisen näkökulmasta. Hän perehtyy argumentointiin ja syventää siihen liittyviä tietoja. Hän oppii analysoimaan ja tuottamaan argumentatiivisia tekstejä.

Kurssilla harjoitellaan myös erilaiseen kansalaistoimintaan liittyviä puhe- ja viestintätilanteita sekä pohditaan oman kulttuuri-identiteetin muovautumista viestintäympäristön mukaan sekä muiden kulttuurien viestinnän ominaispiirteitä. Tutustutaan mediaviestintään ja siinä käytettävään teknologiaan.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää medialukutaitoaan, jolloin hän pystyy analysoimaan ja tulkitsemaan erilaisia mediatekstejä, niiden taustoja ja tavoitteita sekä kriittisesti arvioimaan median välittämää informaatiota ja vaikutusta yksilöihin ja yhteiskuntaan
- osaa niin kirjoittajana kuin puhujanakin perustella monipuolisesti näkemyksiään sekä arvioida vaikuttamispyrkimyksiä ja tekstin luotettavuutta
- osaa tarkastella kirjallisuuden yhteiskunnallista vaikutusta
- oppii tarkastelemaan ja arvioimaan tekstejä ja niiden välittämiä arvoja myös eettisistä lähtökohdista.

Keskeiset sisällöt

- suora ja epäsuora vaikuttaminen: esimerkiksi suostuttelu, ohjailu, manipulointi; mainonta, propaganda; ironia, satiiri, parodia
- vaikuttamaan pyrkivien tekstien lajeja, graafisia ja sähköisiä tekstejä: mielipide, kolumni, pakina, arvostelu, pääkirjoitus, kommentti, mainos
- argumentointitavat ja retoriset keinot
- kantaa ottavia puheenvuoroja, keskusteluja ja väittelyitä
- tietoisesti vaikuttamaan pyrkivää kirjallisuutta ja muita kantaa ottavia tekstejä
- tekstien ideologisuus, lähdekritiikki ja mediakritiikki
- viestijän vastuu; mediavalinnat ja verkkoetiikka

5. Teksti, tyyli ja konteksti (ÄI5)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden tyyliä siten, että hän osaa ottaa huomioon kontekstin merkityksen tulkinnassa ja tekstin tuottamisessa.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan niin fiktiivisiä tekstejä kuin asiatekstejäkin niiden kulttuuri-kontekstissa ja suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tyylin elementtejä ja niiden vaikutusta tekstin kokonaisuuteen
- pystyy itsenäiseen kirjoitusprosessiin aiheen ja näkökulman valinnasta, aineiston koonnista ja järjestelystä tekstin muokkaamisen ja tyylin hionnan kautta oman pohdiskelevan tekstin laadintaan
- kehittää omaa ilmaisutapaansa ja kirjallista tyyliään.

Keskeiset sisällöt

- eri aikakausia ja tyylejä edustavia kaunokirjallisia ja muita tekstejä erityisesti kulttuurisen kontekstin näkökulmasta
- tekstien tarkastelua ihmiskuvan, maailmankuvan, arvo- ja aatemaailman ilmentäjinä sekä oman aikansa että nykyajan kontekstissa
- tyylin aineksien kuten sananvalinnan, sävyn, kielen kuvallisuuden, rytmin ja lauserakenteen vaikutus tekstiin
- oppiaineen sisältöihin liittyvästä aiheesta, itse valitusta näkökulmasta laadittu pohdiskeleva teksti
- oman tyylin hiontaa ja huoltoa

6. Kieli, kirjallisuus ja identiteetti (ÄI6)

Opiskelija saa yleiskuvan suomen kielen sekä suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin merkityksestä yksilölle ja yhteiskunnalle.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan suomen kielen kehityksen vaiheita ja ymmärtää eurooppalaisten kieli- ja kulttuurikontaktien vaikutuksen suomalaisen kulttuurin muotoutumiseen ja jatkuvaan muutokseen
- arvostaa nyky-Suomen monikulttuurisuutta ja -kielisyyttä ja ymmärtää äidinkielen merkityksen jokaiselle ihmiselle
- tuntee suomalaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia ja teemoja. Hän osaa arvioida niiden merkitystä oman kulttuurinsa näkökulmasta kulttuurisen ja yksilöllisen identiteetin rakentajana.

Keskeiset sisällöt

- teksti suullisessa ja kirjallisessa traditiossa: kansanrunoudesta kirjallisuuteen, kirjoitetusta kulttuurista nykyviestintään
- suomen kielen muotoutuminen ja muuttuminen kansainvälisessä ympäristössä; kielenohjailun periaatteet opiskelijan kielenkäytön näkökulmasta
- kielen ja kirjallisuuden merkitys kansallisen identiteetin rakentamisessa
- suomalaista kaunokirjallisuutta aika- ja kulttuurikontekstissaan, keskeisiä teoksia ja teemoja kirjallisia ja suullisia tuotoksia kurssin teemoihin liittyvistä aiheista.

Syventävät kurssit

7. Puheviestinnän taitojen syventäminen (ÄI7)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puheviestintään liittyviä tietojaan ja taitojaan sekä oppii arvioimaan puheviestinnän merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puhekulttuurista
- kehittää puhumisrohkeuttaan ja ilmaisuvarmuuttaan sekä esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Keskeiset sisällöt

- vuorovaikutustilanteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- verbaalinen ja nonverbaalinen viestintä
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat
- esiintymis- ja ryhmätaitojen harjoittelua erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä ja suomalaista puhekulttuuria

8. Tekstitaitojen syventäminen (ÄI8)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan analysoida ja tuottaa tekstejä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa taitoaan lukea analyttisesti ja kriittisesti erilaisia tekstejä
- varmentaa taitoaan kirjoittaa sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliltään ehyttä ja johdonmukaista tekstiä.

Keskeiset sisällöt

Kerrataan ja syvennetään seuraavia asioita:

- tekstityypit ja tekstilajit
- tekstianalyysi ja siinä tarvittavat käsitteet
- tekstin rakentaminen: ideointi, suunnittelu, näkökulman valinta, jäsentely, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja ulkoasun viimeistely
- kielenhuoltoa

9. Kirjoittaminen ja nykykulttuuri (ÄI9)

Opiskelija perehtyy kulttuuri- ja yhteiskunnalliseen keskusteluun, median ajankohtaisaiheisiin ja nykykirjallisuuteen. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee, ajattelutaitonsa kehittyy ja kirjallinen ilmaisunsa kypsyy kohti lukion päättötason vaatimuksia.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään ajankohtaisia kielen, kirjallisuuden ja viestinnän teemoja
- oppii arvioimaan ja arvottamaan ajankohtaisia tekstejä eettisin ja esteettisin perustein ja näkemään niiden merkityksen osana yhteiskunnallista keskustelua
- löytää nykykirjallisuudesta itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun
- osoittaa kypsyyttä oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä.

Keskeiset sisällöt

- nykykirjallisuutta ja sen ilmiöitä
- ajankohtaisia suullisia ja kirjallisia puheenvuoroja kieltä ja kulttuuria käsittelevistä aiheista
- mediatekstien ajankohtaisaiheiden, ilmaisukeinojen ja vaikutusten tarkastelua osallistumista lukija- ja kirjoittajayhteisöön

Soveltavat kurssit

10. Lehtityön kurssi (ÄI10)

Kurssilla perehdytään oman työn kautta paikallismediaan ja siinä esiintyviin mediateksteihin ja –kuviin.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- määrittää paikallismedian merkityksen alueen ihmisten tiedonsaannin ja vaikuttamisen kanavana sekä sen aseman valtakunnallisen mediankentässä.
- oppii tekemään erilaisia paikallismediaan sopivia tekstejä ja kuvia siten, että otetaan huomioon kohdeyleisön erityispiirteet, paikallisen median tehtävä ja mediatekstien ja –kuvien rakenteelliset ja tyylilliset keinot.
- vahvistaa osaamistaan kuvan ja tekstin muokkaamisesta tietokoneella.
- tutustuu paikalliseen hallinto-, yritys- ja kulttuurielämään jutunteon osana.

Keskeiset sisällöt

- Oman liitteen tai sivujen tekeminen paikalliseen lehteen yhteistyössä lehden toimituksen kanssa.
- Sanomalehtitekstin ja lehtikuvan keinot ja rakenteet
- Tekstin ja kuvan keinojen analysointi ja arviointi suhteessa tekstilajiin, kohdeyleisöön ja tavoitteisiin.
- mediakriittisen lähestymistavan soveltaminen oman työn arvioinnissa.

11.Itsenäinen kaunokirjallisuuden kurssi (ÄI11)

Kaunokirjallisuuden lukemista laajalti eri aikakausilta, aihepiireistä sekä kirjallisuuden genreistä ja luetun analysoimista ja arviointia.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja laajentaa kaunokirjallisuuden tuntemustaan.
- vahvistaa taitojaan ja taitojaan kirjallisuuden lajeista, analysoinnista ja arvioinnista eri perusteiden ja eri näkökulmista.
- laajentaa maailmankuvaansa ja yleissivistystään kaunokirjallisuuden keinoin.
- syventää ja vahvistaa lukuharrastustaan.
- ottaa osaa kirjallisuuskeskusteluun ja oppii täsmentämään ja perustelemaan näkemyksiään kirjallisuudesta
- saa elämyksiä ja aineksia kasvuunsa ja kehitykseensä kaunokirjallisuuden avulla.

Keskeiset sisällöt

- Opiskelijat lukevat omassa aikataulussaan sovitusta valikosta yhteensä kaksikymmentä teosta.
- Opiskelija osallistuu verkossa erilaisten luku- ja kirjallisuuspiirien keskusteluihin ja tottuu näin erittelemään ja kommentoimaan lukemaansa.
- Kustakin teoksesta kirjoitetaan portfolioon liitettäväksi analyysi, essee, arvostelu tai muu aiheeseen sopiva teksti.

8.3.2 Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi äidinkielenä

Opetussuunnitelmaa täydennetään oppiaineen osalta tarvittaessa.

8.3.3 Äidinkieli ja kirjallisuus, saame äidinkielenä

Opetussuunnitelmaa täydennetään oppiaineen osalta tarvittaessa.

8.3.4 Äidinkieli ja kirjallisuus, romanikieli äidinkielenä

Opetussuunnitelmaa täydennetään oppiaineen osalta tarvittaessa.

8.3.5 Äidinkieli ja kirjallisuus, viittomakieli äidinkielenä

Opetussuunnitelmaa täydennetään oppiaineen osalta tarvittaessa.

8.3.6 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä

Opiskelijoille, joiden äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, voidaan opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine suomi toisena kielenä -oppimäärän mukaan. Oppimäärän läh-
tökohtana on toisen kielen oppijan oppimistilanne: opiskelija oppii suomea suomenkie-
lisessä ympäristössä, ja hänelle kehittyy vähitellen monipuolinen suomen kielen taito
oman äidinkielen rinnalle. Lukion suomi toisena kielenä -oppimäärän tavoitteet ja sisäl-
löt perustuvat perusopetuksessa tai muualla hankittuun suomen kielen perusteiden hal-
lintaan.

Suomi toisena kielenä -opetuksen keskeinen tavoite on, että opiskelija saavuttaa sellai-
sen suomen kielen taidon, että hän voi opiskella täysipainoisesti kaikkia lukion oppiai-
neita ja että hänen on mahdollista jatkaa opintojaan sekä selviytyä työelämässä suomen
kielellä. Yhdessä oman äidinkielen opetuksen kanssa suomi toisena kielenä -opetus
vahvistaa opiskelijan moni-kulttuurista identiteettiä ja rakentaa pohjaa toiminnalliselle
kaksikielisyydelle.

Opetuksen tavoitteet

Suomi toisena kielenä -opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää suomen kielen taitonsa niin hyväksi, että hän pystyy käyttämään sitä ajatte-
lun, oppimisen, ilmaisun ja vaikuttamisen sekä sosiaalisten suhteiden luomisen ja
ylläpitämisen välineenä
- osaa ja rohkenee ilmaista itseään ymmärrettävästi erilaisissa arkielämän ja opiske-
lun viestintätilanteissa
- hallitsee suomen kielen perusrakenteet kielen eri tasoilla ja tulee entistä tietoisem-
maksi suomen kielen erityispiirteistä omaan kieleensä tai muihin kieliin verraten
- kykenee hyödyntämään erilaisia tekstejä, ja oppii tietoyhteiskunnassa tarvittavaa
kriittistä tulkinta- ja arviointitaitoa
- parantaa taitoaan etsiä, valita, muokata ja välittää tietoa erilaisista lähteistä
- tottuu työskennellessään käyttämään sanakirjoja ja kielenoppaita
- perehtyy suomalaiseen yhteiskuntaan, mediaan, kulttuuriin ja kirjallisuuteen (yh-
teistyössä muun aineopetuksen kanssa)
- havaitsee kielen vaihtelun puhujan, tilanteen ja alueen mukaan ja laajentaa tietojaan
puhutun ja kirjoitetun kielen peruseroista ja työnjaosta
- oppii ymmärtämään toisen kielen oppimisprosessia, pystyy tarkkailemaan omaa kie-
litaitoaan, arvioimaan edistymistään ja haluaa kehittää kielitaitoaan sekä itsenäisesti
että yhdessä muiden kanssa
- oppii pohtimaan kaksi- tai monikielisyyttään; hänen käsityksensä kielen merkityk-
sestä identiteetille syvenee.

Arviointi

Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen
B2.2-taso (toimiva itsenäinen kielitaito) kuvaa pääpiirtein suomi toisena kielenä -
opiskelijan hyväosaamista lukion päättövaiheessa. Opiskelijan kielitaitoprofiilin vah-
vimmat alueet ovat kuullun ja luetun ymmärtäminen, joissa hyvän osaajan taito ylittää
B2.2-tasolle. Kirjoittamisen alueella B2.1-taso (itsenäisen kielitaidon perustaso) kuvaa
hyvää osaamista..

Opiskelijaa arvioidaan suomi toisena kielenä -oppimäärän mukaan, jos se on valittu hä-
nen oppimääräkseen huolimatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi toisena kie-

lenä -opetusta vai ei tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi toisena kielenä -kursseista. Äidinkielen ja kirjallisuuden suomi äidinkielenä -oppimäärän mukaisesti suoritettut kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi toisena kielenä -kursseihin, ja niiltä saatu arvosana siirtyy suomi toisena kielenä -kurssin arvosanaksi. Suomi toisena kielenä -kurssit korvaavat äidinkielen ja kirjallisuuden suomi äidinkielenä -oppimäärän kurssit vain siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja sisällöt vastaavat toisiaan. Tällöin pääsääntöisesti pakollisten kurssien osalta edellytetään lisänäyttöjä ja arvosana harkitaan uudelleen niiden yhteydessä.

Pakolliset kurssit

1.Perusteet hallintaan (S21)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on,että opiskelija

- harjoittelee lukio-opinnoissa tarvittavaa yleiskielistä esitystapaa sekä kirjallisesti että suullisesti
- tiedostaa suomen kielen perusrakenteet ja tulee varmaksi niiden hallinnassa
- pystyy asettamaan tavoitteita suomen kielen opiskelulle ja rohkaistuu suomen kielen käyttäjänä.

Keskeiset sisällöt

- opiskelijan kielitaidon kartoitus
- opiskelijan tausta ja kokemukset
- kahden kulttuurin ja kielen keskellä eläminen
- lukion opiskelukulttuuri, suomen kielen opiskelutekniikka
- parihaastattelut, arkielämään ja sosiaalisiin tilanteisiin liittyvät pienet puheenvuorot
- suomen kielen keskeiset äänne- ja muoto-opilliset piirteet
- aineistopohjainen kirjoitelma

2.Kieli käyttöön (S22)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on,että opiskelija

- harjaantuu viestimään tilanteen mukaisesti ja tulee tietoiseksi toimintamahdollisuuksistaan vuorovaikutustilanteissa
- oppii erottamaan eri tyylejä ja sävyjä kirjoitetussa ja puhutussa kielessä
- oppii erittelemään ja hallitsemaan kielen lauserakenteita sekä ymmärtämään sanaston muodostumiskeinoja

Keskeiset sisällöt

- kielitilanteiden vaihtelu ja puheen variaatio
- erilaisia kaunokirjallisia ja asiatekstejä
- eri asiointitilanteita
- hankitun tiedon suullista ja kirjallista raportointia
- kielen lausetason perusrakenteet
peruslauseen rakentaminen

peruslauseen jäsenet,erityisesti objekti
suomen kielelle ominaiset lausetyypit

- sananmuodostuskeinot

3.Kielellä vaikutetaan (S23)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on,että opiskelija

- ymmärtää erityyppisiä suullisia ja kirjallisia asiatekstejä,erityisesti mielipidetekstejä, sekä oppii löytämään tekstin ydinajatuksen ja ottamaan kantaa niihin
- rohkaistuu muodostamaan ja ilmaisemaan mielipiteitään perustellen
- oppii tunnistamaan,miten häneen vaikutetaan
- tarkastelee myös kaunokirjallisuutta mielipiteiden ja maailmankuvan muokkaajana
- parantaa kielen perusrakenteiden hallintaa,erityisesti sijamuotojen merkitystehtäviä ja rektioita.

Keskeiset sisällöt

- mielipidekirjoituksia ja ajankohtaisohjelmia
- asiatekstin analysointi-ja tulkintaharjoituksia
- perustelemisen harjoittelemista sekä suullisesti että kirjallisesti
- ryhmäkeskustelutehtäviä
- kaunokirjallisuus ja media vaikuttajana
- nominaalimuotojen ja lauseenvastikkeiden tarkastelua
- vertailumuotoja ja rektioseikkoja

4.Syvämmät tekstitaidot (S24)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on,että opiskelija

- harjaantuu erittelevään luku-ja kirjoitustaitoon sekä rohkaistuu persoonalliseen kielen tuottamiseen
- harjaantuu löytämään erilaisista teksteistä niiden pääajatuksen,tulkitsemaan tekstin ydinsisältöä sekä totuttautuu kirjoittamaan aineiston pohjalta.

Keskeiset sisällöt

- erilaisia mediatekstejä;niiden tulkintaa ja hyödyntämistä
- tekstin tuottamista erilaisista aineistoista
- luovaa kirjoittamista
- referointia

5.Suomalainen kulttuuri tutuksi (S25)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on,että opiskelija

- tutustuu suomalaiseen kulttuuriin, erityisesti kirjallisuuteen sekä muihin taiteisiin ja mediakulttuuriin ja vertailee suomalaista kulttuuria tuntemiinsa muihin kulttuureihin

- hyödyntää mediaa kulttuurin välittäjänä sekä saa taide-elämyksiä ja aineksia oman identiteettinsä rakentamiseen.

Keskeiset sisällöt

- kirjallisuuden keskeisiä lajeja
- suomalaisen kirjallisuuden lukemista, kuten novellia, lyhytproosaa, runoja, romaanikatkelmia sekä ainakin yksi kokonaisteos
- opintokäynti tai taide-esityksen katsominen, esimerkiksi teatterikäynti
- yhden kirjailijan ja hänen teoksensa esittely

6. Kohti toimivaa kaksikielisyyttä (S26)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa kielitaitoaan vaativilla teksteillä ja tehtävillä
- syventää tietojaan kirjakielen perusnormeista ja osaa soveltaa niitä omia tekstejä tuottaessaan
- vahvistaa käsitystään suomalaisuudesta, esimerkiksi suomalaisen kirjallisuuden avulla.

Keskeiset sisällöt

- vaativien kielen rakenteiden kertaamista
- kirjakielen hallinnan syventämistä, esimerkiksi välimerkkien käyttöä
- sanavaraston kartuttamista eri aihealueilta
- rakennetehtäviä, luetun ymmärtämistä, tekstin selittämistä, kirjoitelmia
- suomalainen kaunokirjallinen teos

Syventävät kurssit

7. Puhekieli tarkasteluun (S27)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy suomen puhekielen ominaispiirteisiin
- oppii tunnistamaan puheesta ja kirjoituksesta puhekielisyyksiä ja pystyy vertailemaan puheja yleiskieltä toisiinsa.

Keskeiset sisällöt

- suomen puhekielen kielioppia
- suomen puhekielen erityispiirteitä
- yleispuhekieli, murre, slangi
- puhekielen erityispiirteitä
- itsenäinen työ: työprosessin suunnittelu, suomenkielisen henkilön haastattelu, nauhoitus, litterointi, puhutun muuttaminen yleiskieliseksi, työn suullinen esittäminen luokalle, kirjallinen raportointi

8. Erilaisten tekstien kirjoittamista (S28)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on,että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa kirjallisen ilmaisun taitojaan
- varmentuu kielen rakenteiden hallinnassa ja harjaantuu kirjoitusprosessiin.

Keskeiset sisällöt

- kirjoittamista erilaisiin tarkoituksiin opiskelijoiden tarpeiden mukaan:asia- ja asioimiskirjoittamista, esimerkiksi hakemus, valitus tai selvitys
- kirjoittamista materiaalin pohjalta,esimerkiksi kommentti,analyysi tai arvostelu
- pohjatekstin tekstilajin ja kielen havainnointia
- ns.luovaa kirjoittamista opiskelijoiden tarpeiden ja kiinnostuksen mukaan
- kirjoittamisen prosessiluonteisuus,prosessin eri vaiheet
- jäsentelyn sekä tekstin ulko- ja kieliasun tarkastelua ja hiontaa
- kielen rakenteita opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

9. Tekstien maailmassa (S29)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on,että opiskelija

- syventää taitoaan lukea erittelevästi ja eläytyvästi
- parantaa suomalaisen ja mahdollisuuksien mukaan oman kulttuurinsa kirjallisuuden tuntemustaan.

Keskeiset sisällöt

- erilajisten kaunokirjallisten ja asiatekstien tekstien lukemista
- vapaavalintainen kaunokirjallinen teos,esimerkiksi oman kulttuuri-identiteetin rakentumisen kannalta tärkeä teos
- kirjailija- tai teosesittely
- kirjallisuudesta keskustelemista ja kirjoittamista,oman lukukokemuksen jakamista
- käännösharjoitus

8.3.7 Äidinkieli ja kirjallisuus, ruotsi toisena kielenä

Opetussuunnitelmaa täydennetään oppiaineen osalta tarvittaessa.

8.3.8 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi saamenkielisille

Opetussuunnitelmaa täydennetään oppiaineen osalta tarvittaessa.

8.3.9 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi viittomakielisille

Opetussuunnitelmaa täydennetään oppiaineen osalta tarvittaessa.

8.4 Toinen kotimainen kieli

8.4.1 Ruotsi

Ruotsin kielen opetus kehittää opiskelijoiden kulttuurien välisen viestinnän taitoja. Se antaa heille ruotsin kieleen ja sen käyttöön liittyviä tietoja ja taitoja sekä tarjoaa heille mahdollisuuden kehittää pohjoismaista yhteiskuntaa ja kulttuuria koskevaa tietoisuuttaan, ymmärtämystään ja arvostustaan. Se auttaa opiskelijoita syventämään tietoaan kaksikielisestä Suomesta. Ruotsin kielen opetus antaa opiskelijoille valmiudet ruotsin kielen omaehtoiseen opiskeluun auttamalla heitä ymmärtämään, että viestintätaidon saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Ruotsin kieli oppiaineena on taito-, tieto- ja kulttuuriaine.

Opetuksen tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa eri oppimäärissä kielitaidon kuvausasteikon (liite) tasot seuraavasti:

Oppimäärä	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A-oppimäärä	B2.1	B1.2	B2.1	B1.2
B1-oppimäärä	B1.2	B1.1	B1.2	B1.1

Tavoitteena on myös, että opiskelija

- osaa viestiä ruotsin kielelle ja sen kulttuurialueelle ominaisella tavalla
- osaa arvioida kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin
- tuntee omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijänä ja kielen opiskelijana
- osaa kehittää kielitaitoaan kehittymistarpeensa ja opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta tarkoituksenmukaisin strategioin.

Arviointi

Oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti.

Kurssit

Kurssien aiheita käsitellään oman kulttuurin sekä suomenruotsalaisen ja pohjoismaisen kulttuurialueen kannalta niin, että opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus vertailuihin. Aiheiden käsittelyssä otetaan lisäksi huomioon aihekokonaisuuksissa esiin tuodut näkökulmat. Kullakin kurssilla voidaan käsitellä myös muita aiheita opiskelijoiden harrastuneisuuden ja toisaalta ajan-kohtaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi. Opiskelijoilla tulee olla jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kurssitain. Rakenneiden ja sanaston tuntemuksen laajentamiseen ja käytön monipuolistamiseen ja tarkkuuteen kiinnitetään huomiota kaikilla kursseilla kummankin oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Huomiota kiinnitetään äidinkielen ja ruotsinkielisen viestinnän eroihin ja eroja selittäviin kulttuurisiin tekijöihin. Kaunokirjallisuus ja muu autenttinen materiaali tarjoaa tähän mahdollisuuksia. Kulttuurisen herkkyyden kehittymiseksi opiskelijoita tulee ohjata tiedostamaan oman toiminnan ja omien arvostuksien kulttuurisidonnaisuus.

Opiskelijoiden opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota jokaisella kurssilla. Heitä ohjataan tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijöinä ja kielen opiskelijoina. Heitä ohjataan käyttämään strategioita, jotka ovat tarkoituksenmukaisia heidän oman kehittymistarpeensa ja kulloisenkin opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta.

Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkanut oppimäärä (A)

Opetussuunnitelmaa täydennetään oppiaineen osalta tarvittaessa.

Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä (B1)

Kaikilla kursseilla aihekokonaisuuksista tulee erityisesti esille Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus.

Pakolliset kurssit

1. Koulu ja vapaa-aika (RUB1)

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielenopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa opiskelijoiden tarpeen mukaan. Aihepiireinä ovat opiskelu ja nuorten harrastukset, ja kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Kurssilla painotetaan keskustelua, mielipiteen ilmaisua ja keskeisiä puheviestinnän strategioita. Tämä toteutetaan esim. pienryhmä- ja parikeskustelujen muodossa.

2. Arkielämää Pohjoismaissa (RUB2)

Kurssilla jatketaan sanaston ja rakenteiden vahvistamista ja painotetaan puheviestinnän harjoittamista sekä kirjoittamista lyhyiden viestinnällisten tehtävien avulla. Kurssilla jatketaan nuorten elämän, opiskelun, työn, harrastusten, palveluiden ja vapaa-ajan tarkastelua. Aihekokonaisuudet ”hyvinvointi ja turvallisuus ” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen ” antavat näkökulmia kurssin aiheiden tarkasteluun. Vankennetaan suullisen viestinnän strategioiden hallintaa ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen. Kuulunymmärtämisen kehittäminen ja suullisen kielitaidon vahvistaminen ovat keskeisessä asemassa.

3. Suomi, Pohjoismaat ja Eurooppa (RUB3)

Aihepiireinä ovat kotimaa, suomenruotsalaisuus, vertailu muihin Pohjoismaihin sekä Suomi pohjoismaisena valtiona Euroopassa. Aihekokonaisuus ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus ” tarjoaa mahdollisuuksia käsitellä kurssin aiheta. Aihekokonaisuus aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjäyys painottuu myös tällä kurssilla. Kirjoittamista harjoitellaan kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita. Tekstinymmärtämisvalmiuksien kehittämiseen käytetään etenkin kaksikieliseen kotimaahan ja muihin pohjoismaihin liittyviä tekstinymmärtämisharjoituksia.

4. Elämää yhdessä ja erikseen (RUB4)

Aihepiireinä ovat elämänarvot, ihmissuhteet, sukupuolten ja ikäryhmien kohtaaminen opiskelussa ja työssä sekä ajankohtaiset yhteiskunnalliset ilmiöt. Tavoitteista on keskeinen osuus suullisen kielitaidon vahvistamisella. Aihekokonaisuuksista korostuu ”hyvinvointi ja turvallisuus”. Aihekokonaisuuksista myös aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys on keskeisesti esillä.

5. Elinympäristömme (RUB5)

Aihepiireinä ovat luonto, muuttuva elin- ja työympäristö sekä joukkoviestimet. Aihekokonaisuudet ”kestävä kehitys”, ”teknologia ja yhteiskunta” sekä ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Harjoitellaan ymmärtävän lukemisen strategioita ja hiotaan kirjallista ilmaisua kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä. Kurssilla harjoitellaan myös äidinkielen tiivistelmän tekoa jostakin kurssiin keskeisesti liittyvästä ohjatekstiltään ruotsinkielisestä aihepiiristä. Keskeistä on myös yo- kirjoituksiin valmistautuminen käyttämällä kieltä mahdollisimman monipuolisesti sekä suullisesti että kirjallisesti.

Syventävät kurssit

Syventävillä kursseilla kielitaitoa kehitetään monipuolisesti.

6. Kulttuurin tekijöitä ja näkijöitä (RUB6)

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat erilaisia näkökulmia kurssin aiheista. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen. Tuotos voi olla esimerkiksi elokuva- tai kirja-arvostelu tai museo- tai taidenäyttelykäynnistä kertova raportti. Tavoitteena on laajentaa tietoja pohjoismaisesta elämänmenosta sekä kerrata aikaisempien kurssien aikana opiskellun kielioppiaineuksen hallintaa.

7. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen (RUB7)

Aihealueita ovat maailmanlaajuiset ilmiöt ja kansainvälinen vaikuttaminen. Kurssilla käsitellään yhteiskunnallisia asioita, päätöksentekoon osallistumista sekä kansainvälistä vaikuttamista ja vastuuta. Kurssilla painotetaan ymmärtämisvalmiuksien lisäämistä entistä vaativamman kieliai-neksen avulla. Keskeisenä aihekokonaisuutena on aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys. Painopistealueena on yo- kirjoituksiin valmistautuminen kertaamalla koko lukioaikana opittua kieliai-nesta. Tavoitteena on siis näin kielitaidon keskeisten asioiden osaamisen vahvistaminen.

Soveltavat kurssit

8. Tukikurssi 1 (RUB8)

Kurssi on tarkoitettu ensisijaisesti opiskelijoille, jotka tarvitsevat unohtumaan päässeiden ruotsin kielten valmiuksien kertausta peruskoulun jälkeen.

Kurssilla kerrataan keskeistä sanastoa ja rakenteita, harjoitellaan kuullun ymmärtämistä ja tehdään sekä suullisia että kirjallisia harjoituksia.

9. Tukikurssi 2 (RUB9)

Kurssi on tarkoitettu 2. vuoden opiskelijoille. Kurssin pääpaino on kieliopin kertaamisessa. Myös sanastoa vahvistetaan ja tehdään sekä kirjoitusharjoituksia että suullisia tehtäviä.

Äidinkielenomainen oppimäärä

Opetussuunnitelmaa täydennetään oppiaineen osalta tarvittaessa.

8.4.2 Suomi (Finska)

Opetussuunnitelmaa täydennetään oppiaineen osalta tarvittaessa.

8.5 Vieraat kielet

Vieraiden kielten opetus kehittää opiskelijoiden kulttuurien välisen viestinnän taitoja: se antaa heille kieleen ja sen käyttöön liittyviä tietoja ja taitoja ja tarjoaa heille mahdollisuuden kehittää opiskeltavan kielen kielialueen tai yhteisön kulttuuria koskevaa tietoisuuttaan, ymmärtämystään ja arvostustaan. Tällöin otetaan huomioon erityisesti eurooppalainen identiteetti ja eurooppalainen monikielisyys ja -kulttuurisuus. Kielten opetus antaa opiskelijoille valmiudet kielten omaehtoiseen opiskeluun auttamalla heitä ymmärtämään, että viestintätaidon saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Vieraskieli oppiaineena on taito-, tieto- ja kulttuuriaine.

Opetuksen tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa eri oppimäärissä kielitaidon kuvausasteikon (liite) tasot seuraavasti:

Kieli ja oppimäärä	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
Englanti A	B2.1	B2.1	B2.1	B2.1
Muut kielet A	B1.1-B1.2	B1.1	B1.2	B1.1-B1.2
Englanti B1	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2
Englanti B2	B1.1	B1.1	B1.1	B1.1
Muut kielet B2	A2.2	A2.1-A2.2	A2.2-B1.1	A2.1-A2.2
Englanti B3	B1.1	A2.2	B1.1	B1.1
Muut kielet B3	A2.1-A2.2	A2.1	A2.1-A2.2	A1.3-A2.1

Tavoitteena on myös, että opiskelija

- osaa viestiä kohdekielelle ja sen kulttuurille ominaisella tavalla
- osaa arvioida kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin
- tuntee omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijänä ja kielen opiskelijana
- osaa kehittää kielitaitoaan kehittymistarpeensa ja opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta tarkoituksenmukaisin strategioin.

Arviointi

Oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti.

Kurssit

Aiheita käsitellään oman maan, opiskeltavan kielen kulttuurialueen ja kielestä ja aiheesta riippuen myös laajemmasta näkökulmasta niin, että opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus vertailuihin. Aiheiden käsittelyssä otetaan lisäksi huomioon aihekokonaisuuksissa esiin tuodut näkökulmat. Kullakin kurssilla voidaan käsitellä myös muita aiheita opiskelijoiden harrastuneisuuden ja toisaalta ajankohtaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi.

Opiskelijoilla tulee olla jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kurseittain. Opiskeltavan kielen rakenteiden ja sanaston tuntemuksen laajentamiseen ja käytön monipuolistamiseen ja tarkkuuteen kiinnitetään huomiota kaikilla kursseilla kunkin oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Vaativimpia viestinnän muotoja harjoitetaan oppimäärissä, joiden opiskelu on alkanut peruskoulussa. Huomiota kiinnitetään äidinkielen ja opiskeltavan kielen viestinnän eroihin ja eroja selittäviin kulttuurisiin tekijöihin. Kaunokirjallisuus ja muu autenttinen materiaali tarjoaa tähän mahdollisuuksia. Kulttuurisen herkkyyden kehittymiseksi tulee opiskelijoita ohjata tiedostamaan oman toiminnan ja omien arvostuksien kulttuurisidonnaisuus.

Opiskelijoiden opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota jokaisella kurssilla. Heitä ohjataan tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijöinä ja kielen opiskelijoina. Heitä ohjataan käyttämään strategioita, jotka ovat tarkoituksenmukaisia heidän oman kehittymistarpeensa ja kulloisenkin opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta.

Vieraista kielistä käytetään seuraavia koodeja:

EN =englannin kieli
 LA =latinan kieli
 RA =ranskan kieli
 SA =saksan kieli
 VE =venäjän kieli
 EA =espanjan kieli

Vieraiden kielten kurssikoodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tason tunnusten ja kurssinumeroiden mukaan. Esimerkiksi RAB32 tarkoittaa ranskan kielen B3-oppimäärän kurssia numero 2.

8.5.1 Englannin kieli A 1 (Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkanut oppimäärä)

Yleistavoitteena on antaa opiskelijalle sekä valmius selviytyä englannin kielellä suullisesti ja kirjallisesti että halu kehittää itse aktiivisesti kielitaitoaan. Yleistavoitteena on myös antaa opiskelijalle mahdollisimman hyvät valmiudet selviytyä ylioppilaskirjoitusten englannin kokeesta.

Kaikilla kursseilla kiinnitetään huomiota kielitaidon eri osa-alueiden kehittämiseen. Tehokas oppiminen vaatii runsasta ja monipuolista harjoittelua, joten läsnäolo opetuksessa on välttämätöntä edistyneen varmistamiseksi.

Pakolliset kurssit

1.Nuori ja hänen maailmansa

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielenopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät jokapäiväiseen elämään ja henkilökohtaiseen kanssakäymiseen ja ihmissuhteisiin ja kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Aihekokonaisuus ”hyvinvointi ja turvallisuus” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Kurssilla painotetaan keskustelua, mielipiteen ilmaisua ja keskeisiä puheviestinnän strategioita.

2.Viestintä ja vapaa-aika

Kurssilla harjoitetaan puheviestintää monipuolisesti ja vahvistetaan ja laajennetaan rakenteiden hallintaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät vapaa-aikaan ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Aihekokonaisuudet ”hyvinvointi ja turvallisuus ” sekä ”viestintä- ja mediaosaaminen ” korostuvat kurssin aiheiden käsittelyssä. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla. Puheviestinnän strategioiden hallintaa vankennetaan ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen.

3.Opiskelu ja työ

Kurssin aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun ja työelämään, ja kurssilla harjoitellaan niille tyypillistä suullista ja kirjallista viestintää. Harjoitetaan myös muodollisten tilanteiden vaatiman kielen ymmärtämistä ja käyttämistä. Aihekokonaisuus ”aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys ” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn.

4.Yhteiskunta ja ympäröivä maailma

Kurssilla painotetaan puhumista ja tekstin ymmärtämistä vaativahkolla tasolla. Lähtökohtana ovat oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntiin liittyvät tekstit.”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys ” --aihekokonaisuus tarjoaa näkökulmia käsitellä kurssin aiheita. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita. Puheviestinnän päämääränä on perusteltujen mielipiteiden esittäminen. Kirjallista ilmaisua harjoitellaan kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

5.Kulttuuri

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus ” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen ” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen.

6.Tiede, talous ja tekniikka

Kurssilla painotetaan vaativan kieliaiineksen ymmärtämistä. Aiheina ovat eri tieteenalat, tekniikan saavutukset, viestinnän eri muodot ja talouselämä. Aihekokonaisuus ”teknologia ja yhteiskunta ” korostuu kurssin aiheiden käsittelyssä. Jatketaan lukemisstrategioiden harjoittelua ja hiotaan kirjallista ilmaisua kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

Syventävät kurssit

Syventävillä kursseilla keskitytään kielitaidon monipuoliseen kehittämiseen.

7. Luonto ja kestävä kehitys

Kurssi antaa opiskelijalle valmiuksia ymmärtää ja käyttää luontoon, luonnontieteisiin ja kestäväen kehityksen aihepiiriin liittyvää kieltä.

Käsiteltävät tekstit ovat katkelmia eri julkaisuista ja käsittelevät teknistyvää, teollistuvaa ja kaupungistuvaa maailmaa ja sen ongelmia, erityisesti luonnon kannalta. Kurssilla harjoitellaan ylioppilaskirjoituksiin valmistavia erityyppisiä kirjallisia harjoituksia.

8. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen

Aihealueita ovat yleismaailmalliset kehityslinjat, ajankohtaiset tapahtumat ja erilaisiin maailmankuviin liittyvät aiheet. Kurssilla harjoitellaan myös ylioppilaskirjoituksiin valmistavia erityyppisiä kirjallisia harjoituksia.

Soveltavat kurssit

9. Tukikurssi I

Kurssi on tarkoitettu opiskelijoille, jotka aloittavat lukio-opiskelun, mutta joiden kielipillinen tietämys ja sanavarasto kaipaavat vankentamista. Oppimista tehostetaan runsaiden suullisten ja kirjallisten tehtävien avulla.

10. Tukikurssi II

Kurssi on tarkoitettu suoritettavaksi kurssin 3 jälkeen. Se on luonteeltaan kertaava ja kielitaitoa vahvistava. Vankennetaan kurssien 1-4 rakenteita ja sanastoa erilaisten suullisten ja kirjallisten harjoitusten avulla.

11. Englannin ainekirjoituskurssi

Kurssilla harjoitellaan erilaisia kirjoittamisen muotoja hyödyntäen eri taktiikoita. Kurssilla harjoitellaan normaalien aineiden kirjoittamista, erilaisten kirjeiden kirjoittamista, dialogien luomista. Lisäksi laaditaan tiivistelmiä erilaisista teksteistä.

12. Englannin suullisen kielitaidon kurssi

Kurssi on tarkoitettu abiturienteille ja sen päätteeksi opiskelijoille järjestetään valtakunnallinen suullinen koe, joka arvioidaan asteikolla 1 – 5. Arvioinnin kohteina ovat yleinen viestintätaito, ymmärrettävyys, tarkkuus ja sanavaraston riittävyys. Kokeesta saa erillisen todistuksen.

Kurssin aikana harjoitellaan dialogeja, vapaata selostusta, mielipiteiden ilmaisua, small talk-jutustelua, paneelikeskustelua sekä oikeaa ääntämistä ja intonaatiota. Kurssi sisältää myös kuullun ymmärtämisen harjoituksia.

8.5.2 Saksan kieli

8.5.2.1 Saksan kieli A2 (Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkanut oppimäärä)

Pakolliset kurssit

1. Nuori ja hänen maailmansa

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielenopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät jokapäiväiseen elämään ja henkilökohtaiseen kanssakäymiseen ja ihmissuhteisiin, ja kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Aihekokonaisuus ”hyvinvointi ja turvallisuus ” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Kurssilla painotetaan keskustelua, mielipiteen ilmaisua ja keskeisiä puheviestinnän strategioita.

2. Viestintä ja vapaa-aika

Kurssilla harjoitetaan puheviestintää monipuolisesti ja vahvistetaan ja laajennetaan rakenteiden hallintaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät vapaa-aikaan ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Aihekokonaisuudet ”hyvinvointi ja turvallisuus ” sekä ”viestintä- ja mediaosaaminen ” korostuvat kurssin aiheiden käsittelyssä. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla. Puheviestinnän strategioiden hallintaa vankennetaan ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen.

3. Opiskelu ja työ

Kurssin aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun ja työelämään, ja kurssilla harjoitellaan niille tyypillistä suullista ja kirjallista viestintää. Harjoitetaan myös muodollisten tilanteiden vaatiman kielen ymmärtämistä ja käyttämistä. Aihekokonaisuus ”aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys ” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn.

4. Yhteiskunta ja ympäröivä maailma

Kurssilla painotetaan puhumista ja tekstin ymmärtämistä vaativahkolla tasolla. Lähtökohtana ovat oman Suomen ja Saksan yhteiskuntiin liittyvät tekstit. ”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys ” --aihekokonaisuus tarjoaa näkökulmia käsitellä kurssin aiheita. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita. Kirjallista ilmaisua harjoitellaan kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

5. Kulttuuri

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus ” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen ” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen.

6. Tiede, talous ja tekniikka

Kurssilla painotetaan vaativan kieliaineksen ymmärtämistä. Aiheina ovat eri tieteenalat, tekniikan saavutukset, viestinnän eri muodot ja talouselämä. Aihekokonaisuus ”teknologia ja yhteiskunta ” korostuu kurssin aiheiden käsittelyssä. Jatketaan lukemisstrategioiden harjoittelua ja hiotaan kirjallista ilmaisua kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

Syventävät kurssit

7. Luonto ja kestävä kehitys

Kurssi antaa opiskelijalle valmiuksia ymmärtää ja käyttää luontoon, luonnontieteisiin ja kestäväen kehityksen aihepiiriin liittyvää kieltä. Lisäksi kurssilla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksia varten vahvistamalla rakenteiden hallintaa, luetun- ja kuullunymmärtämistä sekä kirjallista ilmaisua.

8. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen

Aihealueita ovat yleismaailmalliset kehityslinjat, ajankohtaiset tapahtumat ja erilaisiin maailmankuviin liittyvät aiheet. Tälläkin kurssilla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksia varten vahvistamalla rakenteiden hallintaa, luetun- ja kuullunymmärtämistä sekä kirjallista ilmaisua.

8.5.2.2 Saksan kieli B2 (Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä)

Syventävät kurssit

1. Vapaa-aika ja harrastukset

Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Kurssi vahvistaa perusopetuksessa opiskellun sanaston ja rakenteiden hallintaa. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, muun muassa mielipiteen ilmaisua ja laajennetaan kielen perusrakenteiden tuntemusta.

2. Meillä ja muualla

Kurssin aihepiireinä ovat oman Suomen ja saksankielisten maiden ihmiset, maantiede, historia, nähtävyydet ja lomaviettomahdollisuudet. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

3. Ennen ja nyt

Kurssilla tarkastellaan elämää ennen ja nyt sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Aiheina ovat esimerkiksi terveys ja hyvinvointi. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

4. Opiskelu ja tulevaisuudensuunnitelmat

Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää, kuten omien toiveiden ja suunnitelmien kuvailua.

5. Kulttuuri

Kurssin aihepiireinä voivat ryhmän kiinnostuksen mukaan olla esimerkiksi saksankielisten maiden kuvataide, kirjallisuus, musiikki, elokuva, teatteri tai urheilu. Kurssilla harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita.

6. Yhteinen maapallomme

Lähtökohtana ovat Suomen ja Saksan yhteiskuntien toimintaan ja maapallon tilaan ja tulevaisuuteen liittyvät yleistajuiset tekstit, myös mediatekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kuvausten ja yksinkertaisten selostusten laatimista suullisesti ja kirjallisesti.

7. Tiede ja tekniikka

Lähtökohtana ovat eri tieteenaloihin, tekniikkaan ja viestinnän eri muotoihin liittyvät yleistajuiset tekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista sekä valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksia varten myös vahvistamalla rakenteiden hallintaa ja kuullunymmärtämistä sekä.

8. Luonto ja kestävä kehitys

Kurssin aihepiireinä ovat luonto ja sen ilmiöt ja luontoon suhtautuminen omassa ja Saksan kielisten maiden kulttuurissa. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista sekä valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksia varten myös vahvistamalla rakenteiden hallintaa ja kuullunymmärtämistä.

8.5.2.3 Saksan kieli B3 (Lukiossa alkava oppimäärä)

Syventävät kurssit

Saksan kielen B3 kahdeksannen kurssin jälkeen on mahdollista suorittaa saksan kielen B2 seitsemäs ja kahdeksas kurssi.

1. Hyvää päivää, hauska tutustua

Kurssilla opiskellaan perusvuorovaikutukseen liittyvää kieltä, kuten tervehtiminen, hyvästely ja esittäytyminen. Harjoitellaan kertomaan perusasioita itsestä ja kysymään vastaavia asioita keskustelukumppanilta. Aihepiirit kattavat myös perheen ja lähimmät ihmissuhteet, ja kurssilla opitaan selviytymään yksinkertaisista arkipäivän viestintätilanteista. Kurssilla painotetaan puheviestintää.

2. Näin asiat hoituvat

Kurssin aihepiirejä ovat suku, ystävät ja muut ihmissuhteet sekä elämään liittyvät rutinit. Kurssilla harjoitetaan selviytymistä erilaisissa jokapäiväisissä kielenkäyttötilanteissa kuten ostoksilla ja käytettäessä esimerkiksi pankki-, posti-, lääkäri-, liikenne-, majoitus- ja ateriointipalveluita. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista.

3.Vapaa-aika ja harrastukset

Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, muun muassa mielipiteen ilmaisemista ja laajennetaan kielen perusrakenteiden tuntemusta.

4. Meillä ja muualla

Kurssin aihepiireinä ovat oman maan ja kohdekielisten maiden ihmiset, maantiede, historia, nähtävyydet ja lomanviettomahdollisuudet. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan yksinkertaisten viestinnällisten tehtävien avulla.

5. Ennen ja nyt

Kurssilla tarkastellaan elämää ennen ja nyt sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Aiheina ovat esimerkiksi terveys ja hyvinvointi. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

6. Opiskelu ja tulevaisuudensuunnitelmat

Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää, kuten omien toiveiden ja suunnitelmien kuvailua.

7. Kulttuuri

Kurssin aihepiireinä voivat olla ryhmän kiinnostuksen mukaan esimerkiksi saksankielisten maiden kuvataide, kirjallisuus, musiikki, elokuva, teatteri tai urheilu. Kurssilla harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita.

8.Yhteinen maapallomme

Lähtökohtana ovat esimerkiksi Suomen ja Saksan yhteiskuntien toimintaan sekä maapallon nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin liittyvät yleistajuiset tekstit, myös mediatekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kuvausten ja yksinkertaisten selostusten laatimista suullisesti ja kirjallisesti.

8.5.3 Ranskan kieli

8.5.3.1 Ranskan kieli A2 (Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkanut oppimäärä)

Arviointi

Vieraiden kielten yleisohjeiden lisäksi kaikissa kurseissa numeroarvostelu ja kurssit suoritetaan järjestyksessä. Itsenäinen suoritus ei ole mahdollinen. Kurssit arvostellaan sekä jatkuvan näytön, eri kirjallisten ja suullisten tuotosten että loppukokeen antaman osaamisen perusteella.

Pakolliset kurssit

1. Nuori ja hänen maailmansa

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielenopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät jokapäiväiseen elämään ja henkilökohtaiseen kanssakäymiseen ja ihmissuhteisiin, ja kieli on tuttavallista ja epämuodollista pääasiassa. Aihekokonaisuus ”hyvinvointi ja turvallisuus” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Kurssilla painotetaan keskustelua, mielipiteen ilmaisua ja keskeisiä puheviestinnän strategioita.

Kurssilla vahvistetaan perusopetuksen sanastoa ja rakenteiden hallintaa. Erityisesti painotetaan pronominiinien käyttöä. Keskeiset puheviestinnät muodot otetaan esille. Kirjallisessa viestinnässä dialogi ja kertova ilmaisu harjoiteltavina.

2. Viestintä ja vapaa-aika

Kurssilla harjoitetaan puheviestintää monipuolisesti ja vahvistetaan ja laajennetaan rakenteiden hallintaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät vapaa-aikaan ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Aihekokonaisuudet ”hyvinvointi ja turvallisuus” sekä ”viestintä- ja mediaosaaminen” korostuvat kurssin aiheiden käsittelyssä. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla. Puheviestinnän strategioiden hallintaa vankennetaan ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen.

Aikamuodot kerrataan. Kirjallinen viestintä keskittyy henkilökohtaisen kirjeen muotoon ja kertomiseen. Ilmaisuvarmuus tärkeää.

3. Opiskelu ja työ

Kurssin aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun ja työelämään, ja kurssilla harjoitellaan niille tyypillistä suullista ja kirjallista viestintää. Harjoitetaan myös muodollisten tilanteiden vaatiman kielen ymmärtämistä ja käyttämistä. Aihekokonaisuus ”aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn.

Kirjallisessa viestinnässä laaditaan CV ja muodollinen kirje. Kieli muuttuu tuttavallisesta muodollisemmaksi käsiteltävissä teksteissä. Rakenteista opiskellaan passiivinkäyttöä ja epäsuoraa esitystä, pääasiassa. Esitellään suullisesti joku ammatti.

4. Yhteiskunta ja ympäröivä maailma

Kurssilla painotetaan puhumista ja tekstin ymmärtämistä vaativahkolla tasolla. Lähtökohtana ovat oman maan ja Ranskan yhteiskuntaan liittyvät tekstit. ”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys” -aihekokonaisuus tarjoaa näkökulmia käsitellä kurssin aiheita. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita. Kirjallista ilmaisua harjoitellaan kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

Tekstit liittyvät oman maan ja Ranskan yhteiskuntiin. Tekstin ymmärtäminen on vaativahkoa ja sanaston sekä vaativampien rakenteiden ymmärtämiseen käytetään aikaa. Infinitiivirakenteet ja lauseoppi opetellaan. Kirjallista ilmaisua harjoitellaan asia-aineita kirjoittamalla. Kunntelutaitoa pidetään yllä kuuntelemalla lyhyitä ylioppilaskuunteluja.

5. Kulttuuri

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus ” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen ” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen.

Jokainen opiskelija valmistaa valitsemastaan aiheesta laajahkon raportin ja esittelee sen. Rakenteista opiskellaan kirjallinen mennyt muoto passé simple ja kerrataan substantiivit, adjektiivit ja adverbis. Kuuntelutehtäviä.

6. Tiede, talous ja tekniikka

Kurssilla painotetaan vaativan kieliaineksen ymmärtämistä. Aiheina ovat eri tieteenalat, tekniikan saavutukset, viestinnän eri muodot ja talouselämä. Aihekokonaisuus ”teknologia ja yhteiskunta ” korostuu kurssin aiheiden käsittelyssä. Jatketaan lukemisstrategioiden harjoittelua ja hiotaan kirjallista ilmaisua kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

Kirjallisessa ilmaisussa opetellaan lyhennelmän laatimista ja kirjoitetaan asiatekstejä. Rakenteita kerrataan ja opetellaan rektioverbien käyttöä ja lauselyhenteet. Kuuntelutehtäviä.

Syventävät kurssit

7. Luonto ja kestävä kehitys

Kurssi antaa opiskelijalle valmiuksia ymmärtää ja käyttää luontoon, luonnontieteisiin ja kestävä kehityksen aihepiiriin liittyvää kieltä. Kurssilla keskitytään kielitaidon monipuoliseen kehittämiseen, ja on ylioppilaskirjoituksiin osallistuvalla tarpeella.

Aihekokonaisuus ”kestävä kehitys” on keskeinen kurssissa. Opiskelija tutustuu luontoon, luonnontieteisiin ja kestävä kehitykseen liittyviin teksteihin, kertaa perusrakenteet ja kirjoittaa erityyppisiä kirjoitelmia sekä kuunteluharjoituksina entisiä ylioppilaskuunteluita.

8. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen

Aihealueita ovat yleismaailmalliset kehityslinjat, ajankohtaiset tapahtumat ja erilaisiin maailmankuviin liittyvät aiheet. Kurssilla keskitytään kielitaidon monipuoliseen kehittämiseen, ja on ylioppilaskirjoituksiin osallistuvalla tarpeella.

Aihekokonaisuuksista esillä useimmat eri muodoissa. Rakenteiden kertaus, kirjoitustehtäviä ja kuunteluita. Ylioppilaskirjoituksiin valmistautumista.

8.5.3.2

Ranskan kieli B3/B2 (Lukiassa alkava oppimäärä ja perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä)

Yleistä

Kurssit 1-2 suoritetaan omana ryhmänä. Kurssit 3-10 yhdessä B2-oppimäärää lukevien kera. Kaikki kurssit ovat syventäviä ja ne suoritetaan numerojärjestyksessä. Itsenäinen suoritus ei ole yleensä mahdollista.

Kurssit 3 – 8 ovat samat kuin ranska B 2 kurssit 1 – 6. Kurssit 9-10 ovat samat kuin B2 kurssit 7-8. Kurssien päätetavoite on liitteenä olevan taitotasokuvauksen mukainen. Eri rakenteiden opetus riippuu myös kulloinkin käytettävissä olevasta oppikirjasta

Kaikissa kurseissa aihekokonaisuus ”viestintä- ja mediaosaaminen” tulee esille oppiaineen luonteen takia.

Arviointi

Vieraiden kielten yleisohjeiden lisäksi kurssit arvostellaan ottaen huomioon loppukokeen lisäksi tuntityöskentely, sanakuulustelut, suullinen esitys ja kuullun ymmärtämisen taito.

Syventävät kurssit

1. Hyvää päivää, hauska tutustua (B3)

Kurssilla opiskellaan perusvuorovaikutukseen liittyvää kieltä, kuten tervehtiminen, hyvästely ja esittäytyminen. Harjoitellaan kertomaan perusasioita itsestä ja kysymään vastaavia asioita keskustelukumppanilta. Aihepiirit kattavat myös perheen ja lähimmät ihmissuhteet, ja kurssilla opitaan selviytymään yksinkertaisista arkipäivän viestintätilanteista. Kurssilla painotetaan puheviestintää.

Rakenteista opiskellaan mm. verbien preesens, kysymyksen ja kiellon muodostus, artikkelin käyttöä, substantiivien monikko ja adjektiivien taipuminen ja paikka lauseessa.

2. Näin asiat hoituvat (B3)

Kurssin aihepiirejä ovat suku, ystävät ja muut ihmissuhteet sekä elämään liittyvät rutinit. Kurssilla harjoitetaan selviytymistä erilaisissa jokapäiväisissä kielenkäyttötilanteissa kuten ostoksilla ja käytettäessä esimerkiksi pankki-, posti-, lääkäri-, liikenne-, majoitus- ja ateriointipalveluita. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista.

Rakenteista opiskellaan mm. persoonapronominien eri muodot, partitiivi, järjestysluvut, lähifutuuri sekä lisää verbejä.

3. Vapaa-aika ja harrastukset (B3/3, B2/1)

Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Kurssi vahvistaa perusopetuksessa opiskellun sanaston ja rakenteiden hallintaa. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, muun muassa mielipiteen ilmaisua ja laajennetaan kielen perusrakenteiden tuntemusta.

Opiskellaan menneen ajan muodoista passé composé ja refleksiiviverbit. Saneluja.

4. Meillä ja muualla (B3/4, B2/2)

Kurssin aihepiireinä ovat oman maan ja Ranskan ihmiset, maantiede, historia, nähtävyydet ja lomanviettomahdollisuudet. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

Verbiopista opiskellaan imperfekti ja pluskvamperfekti. Adjektiivien ja adverbien vertailu on osa keskeisiä rakenteita. Saneluja. Aihekokonaisuutena ”hyvinvointi ja turvallisuus”.

5. Ennen ja nyt (B3/5, B2/3)

Kurssilla tarkastellaan elämää ennen ja nyt sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Aiheina ovat esimerkiksi terveys ja hyvinvointi. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

Verbiopista opiskellaan subjunktiivin käyttöä. Pronominioppia laajennetaan. Kertovaa kuvausta. Kuuntelutaitoa vahvistetaan. Aihekokonaisuutena ”hyvinvointi ja turvallisuus”.

6. Opiskelu ja tulevaisuudensuunnitelmat (B3/6, B2/4)

Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää, kuten omien toiveiden ja suunnitelmien kuvailua.

Lisäksi laaditaan CV. Verbiopista opiskellaan futuuri ja konditionaalit sekä vahvennetaan prepositioiden hallintaa. Aihekokonaisuutena ”aktiivinen kansalaisuus ja urheilus”.

7. Kulttuuri (B3/7, B2/5)

Kurssin aihepiireinä voivat olla esimerkiksi kohdekulttuurin kuvataide, kirjallisuus, musiikki, elokuva, teatteri tai urheilu. Kurssilla harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita.

Jokainen laatii suullisen ja kirjallisen esityksen valitsemastaan taiteilijasta. Rakenteista opiskellaan infinitiivit, partisiipit ja lauseenvastikkeet ja harjoitellaan konjunktioiden käyttöä. Aihekokonaisuutena ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus”.

8. Yhteinen maapallomme (B3/8, B2/6)

Lähtökohtana ovat oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntien toimintaan ja maapallon tilaan ja tulevaisuuteen liittyvät yleistajuiset tekstit, myös mediatekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kuvausten ja yksinkertaisten selostusten laatimista suullisesti ja kirjallisesti.

Rakenteista opiskellaan passiivi, passé simple ja epäsuora esitys. Aihekokonaisuutena ”hyvinvointi ja turvallisuus”.

9. Tiede ja tekniikka (B3/9, B2/7)

Lähtökohtana ovat eri tieteenaloihin, tekniikkaan ja viestinnän eri muotoihin liittyvät yleistajuiset tekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista.

Rakenteita kerrataan ja erityisesti rektiovebien käyttöä opetellaan. Kuunnellaan lyhyitä ylioppilaskirjoituksia. Aihekokonaisuutena ”teknologia ja yhteiskunta” sekä ”viestintä- ja mediaosaaminen”. (Koulukohtainen B3/9)

10. Luonto ja kestävä kehitys (B3/10, B2/8)

Kurssin aihepiireinä ovat luonto ja sen ilmiöt ja luontoon suhtautuminen omassa ja kohdekielen kulttuurissa. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista.

Rakenteita kerrataan ja kuunnellaan lyhyitä ylioppilaskirjoituksia. Aihekokonaisuutena ”kestävä kehitys”. (Koulukohtainen B3/9)

8.5.3.3 Ranskan kieli B3 (Lukiossa alkava oppimäärä)

Syventävät kurssit

Katso kappale 8.5.3.2

8.5.4 Venäjän kieli B3 (Lukiossa alkava oppimäärä)

Syventävät kurssit

1. Hyvää päivää, hauska tutustua

Kurssilla opiskellaan perusvuorovaikutukseen liittyvää kieltä, kuten tervehtiminen, hyvästely ja esittäytyminen. Harjoitellaan kertomaan perusasioita itsestä ja kysymään vastaavia asioita keskustelukumppanilta. Aihepiirit kattavat myös perheen ja lähimmät ihmissuhteet, ja kurssilla opitaan selviytymään yksinkertaisista arkipäivän viestintätilanteista. Kurssilla painotetaan puheviestintää.

2. Näin asiat hoituvat

Kurssin aihepiirejä ovat suku, ystävät ja muut ihmissuhteet sekä elämään liittyvät rutinit. Kurssilla harjoitetaan selviytymistä erilaisissa jokapäiväisissä kielenkäyttötilanteissa kuten ostoksilla ja käytettäessä esimerkiksi pankki-, posti-, lääkäri-, liikenne-, majoitus- ja ateriointipalveluita. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista.

3. Vapaa-aika ja harrastukset

Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, muun muassa mielipiteen ilmaisemista ja laajennetaan kielen perusrakenteiden tuntemusta.

4. Meillä ja muualla

Kurssin aihepiireinä ovat oman maan ja kohdekielisten maiden ihmiset, maantiede, historia, nähtävyydet ja lomanviettomahdollisuudet. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan yksinkertaisten viestinnällisten tehtävien avulla.

5. Ennen ja nyt

Kurssilla tarkastellaan elämää ennen ja nyt sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Aiheina ovat esimerkiksi terveys ja hyvinvointi. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

6. Opiskelu ja tulevaisuudensuunnitelmat

Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää, kuten omien toiveiden ja suunnitelmien kuvailua.

7. Kulttuuri

Kurssin aihepiireinä voivat olla esimerkiksi kohdekulttuurin kuvataide, kirjallisuus, musiikki, elokuva, teatteri tai urheilu. Kurssilla harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita.

8. Yhteinen maapallomme

Lähtökohtana ovat esimerkiksi oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntien toimintaan sekä maapallon nykytilaan ja tulevaisuuden näkyymiin liittyvät yleistajuiset tekstit, myös mediatekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kuvausten ja yksinkertaisten selostusten laatimista suullisesti ja kirjallisesti.

8.5.5 Espanjan kieli B3 (Lukiassa alkava oppimäärä)

Syventävät kurssit

1. Hyvää päivää, hauska tutustua

Kurssilla opiskellaan perusvuorovaikutukseen liittyvää kieltä, kuten tervehtiminen, hyvästely ja esittäytyminen. Harjoitellaan kertomaan perusasioita itsestä ja kysymään vastaavia asioita keskustelukumppanilta. Aihepiirit kattavat myös perheen ja lähimmät ihmissuhteet, ja kurssilla opitaan selviytymään yksinkertaisista arkipäivän viestintätilanteista. Kurssilla painotetaan puheviestintää.

2. Näin asiat hoituvat

Kurssin aihepiirejä ovat suku, ystävät ja muut ihmissuhteet sekä elämään liittyvät rutinit. Kurssilla harjoitetaan selviytymistä erilaisissa jokapäiväisissä kielenkäyttötilanteissa kuten ostoksilla ja käytettäessä esimerkiksi pankki-, posti-, lääkäri-, liikenne-, majoitus- ja ateriointipalveluita. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista.

3. Vapaa-aika ja harrastukset

Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, muun muassa mielipiteen ilmaisemista ja laajennetaan kielen perusrakenteiden tuntemusta.

4. Meillä ja muualla

Kurssin aihepiireinä ovat oman maan ja kohdekielisten maiden ihmiset, maantiede, historia, nähtävyydet ja lomanviettomahdollisuudet. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan yksinkertaisten viestinnällisten tehtävien avulla.

5. Ennen ja nyt

Kurssilla tarkastellaan elämää ennen ja nyt sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Aiheina ovat esimerkiksi terveys ja hyvinvointi. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

6. Opiskelu ja tulevaisuudensuunnitelmat

Kurssin aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää, kuten omien toiveiden ja suunnitelmien kuvailua.

7. Kulttuuri

Kurssin aihepiireinä voivat olla esimerkiksi kohdekulttuurin kuvataide, kirjallisuus, musiikki, elokuva, teatteri tai urheilu. Kurssilla harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita.

8. Yhteinen maapallomme

Lähtökohtana ovat esimerkiksi oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntien toimintaan sekä maapallon nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin liittyvät yleistajuiset tekstit, myös mediatekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kuvausten ja yksinkertaisten selostusten laatimista suullisesti ja kirjallisesti.

8.5.6 Saamen kieli

Opetussuunnitelmaa täydennetään oppiaineen osalta tarvittaessa.

8.5.7 Latinan kieli

Latinan kielen opetus antaa opiskelijalle sellaisia välineitä, että hän pystyy tutustumaan Rooman kirjallisuuteen ja kreikkalais-roomalaiseen kulttuuriin sekä oppii tiedostamaan ja ymmärtämään antiikista periytyviä aineksia eurooppalaisissa kielissä ja Euroopan kulttuureissa. Opetus antaa opiskelijoille latinan kielen jatko-opintoihin tarvittavat valmiudet.

Opetuksen tavoitteet

Lukiossa alkava oppimäärä (B3)

Opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- pystyy apuvälineiden avulla ymmärtämään muokattua/helppoa autenttista tekstiä (B3)
- pystyy käyttämään kieltä opiskelemansa kieliaineksen rajoissa
- tuntee kreikkalais-roomalaisen maailman historiaa, kulttuuria ja mytologiaa,
- tiedostaa latinan kielen merkityksen eurooppalaisten kielten kehitykselle
- osaa tehdä havaintoja latinan kielen vaikutuksesta osaamiinsa tai opiskelempiinsa kieleen
- tiedostaa kreikkalais-roomalaisen kulttuuriperinnön merkityksen eurooppalaiselle kulttuurille
- osaa tehdä huomioita kreikkalais-roomalaisen kulttuurin vaikutuksista eurooppalaiseen ja suomalaiseen kulttuuriin.

Arviointi

Opiskelijan osaamista arvioidaan oppaineen tavoitteiden mukaan.

Syventävät kurssit

B3-oppimäärässä keskeinen muoto-oppi opiskellaan neljän ensimmäisen kurssin aikana ja muoto-opin tuntemusta syvennetään seuraavilla kursseilla. Neljän ensimmäisen kurssin aikana opiskellaan myös pääpiirteet sijamuotojen, aikamuotojen ja modusten käytöstä ja lauseenvastikkeista. Lauseopin tuntemusta syvennetään seuraavilla kursseilla.

Ensimmäisillä kursseilla harjoitellaan sanakirjan käyttöä. Muoto- ja lauseopin tuntemusta laajennetaan opiskelun edetessä siten, että opiskelija saavuttaa niissä sellaisen hallinnan, että hän pystyy ymmärtämään latinankielistä tekstiä tavoitteiden mukaisesti. Kaikilla kursseilla opiskelijoita ohjataan vertaamaan antiikin ajan erilaisia ilmiöitä nykyajan vastaaviin sekä tekemään huomioita kreikkalais-roomalaisen kulttuurin vaikutuksista nykyisiin kulttuureihin ja latinan vaikutuksesta nykykieliin

Lukiossa alkava oppimäärä (B3)

1. Ikkunat auki antiikkiin

Antiikin Italiaa ja roomalaisia sekä latinan kieltä lähestytään nykyajan näkökulmasta. Pehdytään latinan kielen vaiheisiin.

2. Antiikin elämää

Tutustutaan yksityiseen ja julkiseen elämään sekä työntekoon antiikin aikaisessa kaupungissa.

3. Tietoa, taitoa ja taruperintöä

Tutustutaan roomalaisten harrastuksiin, roomalaisnuorten kasvatukseen ja koulunkäyntiin sekä antiikin kreikkalais-roomalaiseen taruun.

4. Rooman historian vaiheita

Tutustutaan pääpiirteittäin Rooman varhaishistoriaan ja siihen liittyviin taruihin, Rooman historian käännekohtiin ja Rooman kehittymiseen maailmanvallaksi.

5. Roomalaisia suurmiehiä

Tutustutaan joihinkin Rooman historian kannalta merkittäviin henkilöihin.

6. Kulttuuriperintöme

Tutustutaan antiikin kulttuurin eri alueisiin ja tarkastellaan niiden merkitystä kulttuuriperinnössämme.

7. Viestejä menneisyydestä

Tarkastellaan antiikin kirjallisuuteen liittyviä tekstejä viestinnän näkökulmasta. Tutkitaan, mitä tekstit voivat kertoa roomalaisten elämästä ja suhtautumisesta elämän eri ilmiöihin.

8. Latinaa kautta vuosisatojen

Tutkitaan muokattujen tekstien ja helppojen autenttisten tekstinäytteiden avulla, miten latinaa on käytetty eri aikoina myöhäisantiikista meidän päiviimme asti..

8.6 Matematiikka

Matematiikan asema aikamme kulttuurissa edellyttää valmiutta ymmärtää, hyödyntää ja tuottaa matemaattisesti esitettyä tietoa. Matematiikan opetuksen tehtävänä on tutustuttaa opiskelija matemaattisen ajattelun malleihin sekä matematiikan perusideoihin ja rakenteisiin, opettaa käyttämään puhuttua ja kirjoitettua matematiikan kieltä sekä kehittää laskemisen ja ongelmien ratkaisemisen taitoja.

Matematiikan opetustilanteet järjestetään siten, että ne herättävät opiskelijan tekemään havaintojensa pohjalta kysymyksiä, oletuksia ja päätelmiä sekä perustelemaan niitä. Eri-tyisesti opiskelijaa ohjataan hahmottamaan matemaattisten käsitteiden merkityksiä ja tunnistamaan, kuinka ne liittyvät laajempiin kokonaisuuksiin.

Opiskelijaa myös kannustetaan kehittämään luovia ratkaisuja matemaattisiin ongelmiin. Opetuksessa tutkitaan matematiikan ja arkielämän välisiä yhteyksiä sekä tietoisesti käytetään eteen tulevia mahdollisuuksia opiskelijan persoonallisuuden kehittämiseen, mikä tarkoittaa muun muassa hänen kiinnostuksensa ohjaamista, kokeiluihin kannustamista sekä tiedonhankintaprosessien kehittämistä.

Kurssikuvausten väljyyttä voidaan käyttää resurssien salliessa keskeisten sisältöjen syventämiseen ja eheyttävien kokonaisuuksien muodostamiseen.

Arviointi

Matematiikan opetuksessa arvioinnin tulee kehittää opiskelijan kykyä esittää ratkaisuja, tukea opiskelijaa matemaattisten käsitteiden muodostamisprosessissa ja arvioida kirjallista esitystä sekä opettaa opiskelijalle oman työnsä arvioimista. Osaamisen arvioinnissa kiinnitetään huomio laskutaitoon, menetelmien valintaan ja päätelmien täsmälliseen ja johdonmukaiseen perustelemiseen.

Oppimäärän vaihtaminen

Matematiikan oppimäärää vaihdettaessa pitkistä lyhyeen suositellaan hyväksi lukemissa seuraavia vastaavuuksia: MAA1→MAB1, MAA3→MAB2, MAA6→MAB5, MAA7→MAB4 ja MAA8→MAB3. Opetussuunnitelmassa voidaan määrätä myös lisänäyttöjä etenkin kurssin arvosanaa uudelleen arvioitaessa.

Aih kokonaisuudet

Matematiikan opiskelussa haetaan erilaisia ratkaisukeinoja käytännön ongelmiin. Matematiikan opiskelu vaatii kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä. Itseluottamus lisääntyy osaamisen myötä ja lisää aktiivisuutta. Näin matematiikka pyrkii kehittämään opiskelijaa aktiiviseksi kansalaiseksi ja yrittäjyyteen.

Matematiikassa mm. nopeuteen ja rahankäyttöön liittyvät tehtävät ohjaavat hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Matematiikan perinteiset ja turvalliset opiskelumenetelmät rauhoittavat ja luovat oppitunneille rauhallisen ilmapiirin. Samalla opiskelijat oppivat tukemaan muita opiskelijoita ryhmässään.

Matematiikan kestävä kehitys käsittelevät tehtävät liittyen mm. väestön kasvuun, radioaktiivisuuteen, eksponentiaaliseen ja lineaariseen muutokseen ja tilastojen käsitteilyyn auttavat opiskelijaa tekemään valintoja, jotka edistävät kestävä kehitystä.

Matematiikan kieli on kansainvälistä kulttuuritaustasta riippumatta. Matematiikka on myös vahvasti kulttuurin siirtämistä sukupolvelta toiselle. Opetuksessa tulee näkyviin matematiikka osana kulttuuria : taide, rakennustaide, symmetria jne.

Opiskelijan tulee ymmärtää, että teknologia tarvitsee matematiikkaa ja matematiikka hyödyntää teknisiä apuvälineitä. Opiskelijaa totutetaan hahmottamaan yhteiskuntaa matemaattisen mallintamisen avulla.

Opiskelija oppii täsmällistä ja johdonmukaista esitystapaa. Hän oppii kriittisyyttä erilaista tietoa ja tilastoja kohtaan.

8.6.1 Matematiikan pitkä oppimäärä

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tehtävänä on antaa opiskelijalle matemaattiset valmiudet, joita tarvitaan ammatillisissa opinnoissa ja korkeakouluopinnoissa. Pitkän matematiikan opinnoissa opiskelijalla on tilaisuus omaksua matemaattisia käsitteitä ja menetelmiä sekä oppia ymmärtämään matemaattisen tiedon luonnetta. Opetus pyrkii myös antamaan opiskelijalle selkeän käsityksen matematiikan merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä sekä sen soveltamismahdollisuuksista arkielämässä, tieteessä ja tekniikassa.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tottuu pitkäjänteiseen työskentelyyn ja oppii sitä kautta luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa.
- rohkaistuu kokeilevaan ja tutkivaan toimintaan, ratkaisujen keksimiseen sekä niiden kriittiseen arviointiin

- ymmärtää ja osaa käyttää matematiikan kieltä, kuten seuraamaan matemaattisen tiedon esittämistä, lukemaan matemaattista tekstiä, keskustelemaan matematiikasta, ja oppii arvostamaan esityksen täsmällisyyttä ja perustelujen selkeyttä
- oppii näkemään matemaattisen tiedon loogisena rakenteena
- kehittää lausekkeiden käsittely-, päättely- ja ongelmanratkaisutaitojaan
- harjaantuu käsittelemään tietoa matematiikalle ominaisella tavalla, tottuu tekemään otaksumia, tutkimaan niiden oikeellisuutta ja laatimaan perusteluja sekä arvioimaan perustelujen pätevyyttä ja tulosten yleistettävyyttä.
- harjaantuu mallintamaan käytännön ongelmatilanteita ja hyödyntämään erilaisia ratkaisustrategioita
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä.

Pakolliset kurssit

1. Funktiot ja yhtälöt (MAA1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa yhtälön ratkaisemisen ja prosenttilaskennan taitojaan
- syventää verrannollisuuden, neliöjuuren ja potenssin käsitteiden ymmärtämistään
- tottuu käyttämään neliöjuuren ja potenssin laskusääntöjä
- syventää funktiokäsitteen ymmärtämistään tutkimalla potenssi- ja eksponenttifunktioita
- oppii ratkaisemaan potenssiyhtälöitä.

Keskeiset sisällöt

- potenssifunktio
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- juuret ja murtopotenssi
- eksponenttifunktio

2. Polynomifunktiot (MAA2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään polynomifunktioita
- oppii ratkaisemaan toisen asteen polynomiyhtälöitä ja tutkimaan ratkaisujen lukumäärää
- oppii ratkaisemaan korkeamman asteen polynomiyhtälöitä, jotka voidaan ratkaista ilman polynomien jakolaskua
- oppii ratkaisemaan yksinkertaisia polynomiepäyhtälöitä.

Keskeiset sisällöt

- polynomien tulo ja binomikaavat
- polynomifunktio
- toisen ja korkeamman asteen polynomiyhtälöitä
- toisen asteen yhtälön juurten lukumäärän tutkiminen

- toisen asteen polynomin jakaminen tekijöihin
- polynomiepäyhtälön ratkaiseminen

3. Geometria (MAA3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu hahmottamaan ja kuvaamaan tilaa sekä muotoa koskevaa tietoa sekä kaksi- että kolmiulotteisissa tilanteissa
- harjaantuu muotoilemaan, perustelevaan ja käyttämään geometrista tietoa käsitteleviä lauseita
- ratkaisee geometrisia ongelmia käyttäen hyväksi kuvioiden ja kappaleiden ominaisuuksia, yhdenmuotoisuutta, Pythagoraan lausetta sekä suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa.

Keskeiset sisällöt

- kuvioiden ja kappaleiden yhdenmuotoisuus
- sini- ja kosinilause
- ympyrän, sen osien ja siihen liittyvien suorien geometria
- kuvioihin ja kappaleisiin liittyvien pituuksien, kulmien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen

4. Analyttinen geometria (MAA4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kuinka analyttinen geometria luo yhteyksiä geometrinen ja algebrallisten käsitteiden välille
- ymmärtää pistejoukon yhtälön käsitteen ja oppii tutkimaan yhtälöiden avulla pisteitä, suoria, ympyröitä ja paraabeleja
- syventää itseisarvokäsitteen ymmärtämystään ja oppii ratkaisemaan sellaisia itseisarvoyhtälöitä ja vastaavia epäyhtälöitä, jotka ovat tyyppiä $|f(x)|=a$ tai $|f(x)|=|g(x)|$
- vahvistaa yhtälöryhmän ratkaisemisen taitojaan.

Keskeiset sisällöt

- pistejoukon yhtälö
- suoran, ympyrän ja paraabelin yhtälöt
- itseisarvoyhtälön ja epäyhtälön ratkaiseminen
- yhtälöryhmän ratkaiseminen
- pisteen etäisyys suorasta.

5. Vektorit (MAA5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin
- oppii tutkimaan kuvioiden ominaisuuksia vektoreiden avulla
- tutkii kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla.

Keskeiset sisällöt

- vektoreiden perusominaisuudet
- vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku ja vektorin kertominen luvulla
- koordinaatiston vektoreiden skalaaritulo
- suorat ja tasot avaruudessa

6. Todennäköisyys ja tilastot (MAA6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii havainnollistamaan diskreettejä ja jatkuvia tilastollisia jakaumia sekä määrittämään ja tulkitsemaan jakaumien tunnuslukuja
- perehtyy kombinatorisiin menetelmiin
- perehtyy todennäköisyyden käsitteeseen ja todennäköisyyksien laskusääntöihin
- ymmärtää diskreetin todennäköisyysjakauman käsitteen ja oppii määrittämään jakauman odotusarvon ja soveltamaan sitä
- perehtyy jatkuvan todennäköisyysjakauman käsitteeseen ja oppii soveltamaan normaalijakaumaa.

Keskeiset sisällöt

- diskreetti ja jatkuva tilastollinen jakauma
- jakauman tunnusluvut
- klassinen ja tilastollinen todennäköisyys
- kombinatoriikka
- todennäköisyyksien laskusäännöt
- diskreetti ja jatkuva todennäköisyysjakauma
- diskreetin jakauman odotusarvo
- normaalijakauma

7. Derivaatta (MAA7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa määrittää rationaalifunktion nollakohdat ja ratkaista yksinkertaisia rationaali-epäyhtälöitä.
- omaksuu havainnollisen käsityksen funktion raja-arvosta, jatkuvuudesta ja derivaatista
- määrittää yksinkertaisten funktioiden derivaatat

- osaa tutkia derivaatan avulla polynomifunktion kulkua ja määrittää sen ääriarvot
- osaa määrittää rationaalifunktion suurimman ja pienimmän arvon sovellusongelmien yhteydessä.

Keskeiset sisällöt

- rationaaliyhtälö ja -epäyhtälö
- funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta
- polynomifunktion, funktioiden tulon ja osamäärän derivoiminen
- polynomifunktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen

8. Juuri- ja logaritmifunktiot (MAA8)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä
- tutkii juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioita derivaatan avulla
- oppii yhdistetyn funktion derivoimisen
- tutkii aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita.

Keskeiset sisällöt

- juurifunktiot ja -yhtälöt
- eksponenttifunktiot ja -yhtälöt
- logaritmifunktiot ja -yhtälöt
- yhdistetyn funktion derivaatta
- käänteisfunktio
- juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden derivaatat

9. Trigonometriset funktiot ja lukujonot (MAA9)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tutkimaan trigonometrisia funktioita yksikköympyrän symmetrioiden avulla
- oppii ratkaisemaan sellaisia trigonometrisia yhtälöitä, jotka ovat tyyppiä $\sin f(x)=a$ tai $\sin f(x)=\sin g(x)$
- osaa trigonometrinen funktioiden yhteydet $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ ja $\tan x = \sin x / \cos x$
- tutkii trigonometrisia funktioita derivaatan avulla
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- oppii määrittelemään lukujonoja palautuskaavojen avulla
- osaa ratkaista käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja niistä muodostettujen summien avulla..

Keskeiset sisällöt

- suunnattu kulma ja radiaani
- trigonometriset funktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen
- trigonometrinen yhtälöiden ratkaiseminen
- trigonometrinen funktioiden derivaatat

- lukujono
- rekursiivinen lukujono
- aritmeettinen jono ja summa
- geometrinen jono ja summa

10. Integraalilaskenta (MAA10)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää integraalifunktion käsitteen ja oppii määrittämään alkeisfunktioiden integraalifunktioita
- ymmärtää määrätyn integraalin käsitteen ja sen yhteyden pinta-alaan
- oppii määrittämään pinta-aloja ja tilavuuksia määrätyn integraalin avulla
- perehtyy integraalilaskennan sovelluksiin.

Keskeiset sisällöt

- integraalifunktio
- alkeisfunktioiden integraalifunktiot
- määrätty integraali
- pinta-alan ja tilavuuden laskeminen

Syventävät kurssit

11. Lukuteoria ja logiikka (MAA11)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii formalisoimaan väitelauseita ja tutkimaan niiden totuusarvoja totuustaulujen avulla
- ymmärtää avoimen lauseen käsitteen ja oppii käyttämään kvanttoireita
- oppii todistusperiaatteita ja harjoittelee todistamista
- oppii lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin
- osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta jakoyhtälön ja kokonaislukujen kongruenssin avulla
- osaa määrittää kokonaislukujen suurimman yhteisen tekijän Eukleideen algoritmilla.

Keskeiset sisällöt

- lauseen formalisoiminen
- lauseen totuusarvot
- avoin lause
- kvanttorit
- suora, käänteinen ja ristiriitatodistus
- kokonaislukujen jaollisuus ja jakoyhtälö
- Eukleideen algoritmi
- alkuluvut
- aritmetiikan peruslause

- kokonaislukujen kongruenssi

12. Numeerisia ja algebrallisia menetelmiä (MAA12)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään absoluuttisen ja suhteellisen virheen käsitteet ja niiden avulla likiarvolaskujen tarkkuutta koskevat säännöt peruslaskutoimitusten tapauksessa
- ymmärtää iteroinnin käsitteen ja oppii ratkaisemaan yhtälöitä numeerisesti
- oppii tutkimaan polynomien jaollisuutta ja määrittämään polynomin tekijät
- oppii algoritmista ajattelua
- harjaantuu käyttämään nykyaikaisia matemaattisia välineitä
- oppii määrittämään numeerisesti muutosnopeutta ja pinta-alaa.

Keskeiset sisällöt

- absoluuttinen ja suhteellinen virhe
- Newtonin menetelmä ja iterointi
- polynomien jakoalgoritmi
- polynomien jakoyhtälö
- muutosnopeus ja pinta-ala

13. Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää differentiaali- ja integraalilaskennan teoreettisten perusteiden tuntemustaan
- täydentää integraalilaskennan taitojaan ja soveltaa niitä muun muassa jatkuvien todennäköisyysjakaumien tutkimiseen
- tutkii lukujonon raja-arvoa, sarjoja ja niiden summia.

Keskeiset sisällöt

- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- funktioiden ja lukujonojen raja-arvot äärettömyydessä
- epäoleelliset integraalit.

Soveltavat kurssit

14. Kertauskurssi (MAA 14)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käyttämään aiemmilla kursseilla opittuja tietoja ja taitoja monipuolisissa ongelmien ratkaisutilanteissa

Keskeiset sisällöt

- kurssien MAA1 – MAA 10 keskeiset aihepiirit

15. Tukikurssi (MAA 15)**Tavoitteet**

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- omaa riittävät perustiedot ja –taidot, joita tarvitaan jatkossa

Keskeiset sisällöt

- kurssien MAA1 – MAA2 keskeiset aihepiirit

16. Kompleksiluvut ja matriisit (MAA 16)**Tavoitteet**

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kompleksilukuihin
- osaa ratkaista korkeamman asteen yhtälöitä kompleksilukualueella
- perehtyy matriiseihin ja determinantteihin, niiden laskutoimituksiin ja sovelluksiin

Keskeiset sisällöt

- kompleksiluvut
- matriisit ja determinantit

17. Avaruusgeometria ja avaruusvektorit (MAA 17)**Tavoitteet**

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää avaruudellista hahmottamiskykyään tutkimalla kolmiulotteisia kappaleita
- oppii ratkaisemaan avaruuden tasoihin ja suoriin liittyviä tehtäviä
- harjaantuu käyttämään avaruuden vektoreita kolmiulotteisuuteen liittyvien tehtävien ratkaisemisessa

Keskeiset sisällöt

- kappaleisiin liittyvien pituuksien, kulmien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen
- tasojen ja suorien yhtälöt sekä niihin liittyvät kulmat, etäisyydet ja leikkauspisteet
- avaruuden vektoreiden perusominaisuudet ja laskutoimitukset

8.6.2 Matematiikan lyhyt oppimäärä

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tehtävänä on tarjota valmiuksia hankkia, käsitellä ja ymmärtää matemaattista tietoa ja käyttää matematiikkaa elämän eri tilanteissa ja jatko-opinnoissa.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää matematiikkaa jokapäiväisen elämän ja yhteiskunnallisen toiminnan apuvälineenä
- saa myönteisiä oppimiskokemuksia matematiikan parissa työskennellessään ja oppii luottamaan omiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa, rohkaistuu kokeilemaan, tutkivaan ja keksivään oppimiseen
- hankkii sellaisia matemaattisia tietoja, taitoja ja valmiuksia, jotka antavat riittävän pohjan jatko-opinnoille
- sisäistää matematiikan merkityksen välineenä, jolla ilmiöitä voidaan kuvata, selittää ja mallintaa ja jota voidaan käyttää johtopäätösten tekemisessä
- saa käsityksen matemaattisen tiedon luonteesta ja sen loogisesta rakenteesta
- harjaantuu vastaanottamaan ja analysoimaan viestimien matemaattisessa muodossa tarjoamaa informaatioita ja arvioimaan sen luotettavuutta
- tutustuu matematiikan merkitykseen kulttuurin kehityksessä
- oppii käyttämään kuvioita, kaavioita ja malleja ajattelun apuna.

Pakolliset kurssit

1. Lausekkeet ja yhtälöt (MAB1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käyttämään matematiikkaa jokapäiväisen elämän ongelmien ratkaisemisessa ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä
- ymmärtää lineaarisen riippuvuuden, verrannollisuuden ja toisen asteen polynomifunktion käsitteet
- vahvistaa yhtälöiden ratkaisemisen taitojaan ja oppii ratkaisemaan toisen asteen yhtälöitä.

Keskeiset sisällöt

- suureiden välinen lineaarinen riippuvuus ja verrannollisuus
- ongelmien muotoileminen yhtälöiksi
- yhtälöiden graafinen ja algebrallinen ratkaiseminen
- ratkaisujen tulkinta ja arvioiminen
- toisen asteen polynomifunktio ja toisen asteen yhtälön ratkaiseminen.

2. Geometria (MAB2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu tekemään havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- vahvistaa tasokuvioiden ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvien piirtämisen taitojaan
- osaa ratkaista käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen.

Keskeiset sisällöt

- kuvioiden yhdenmuotoisuus
- suorakulmaisen kolmion trigonometria
- Pythagoraan lause
- kuvioiden ja kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden määrittäminen
- geometrian menetelmien käyttö koordinaatistossa

3. Matemaattisia malleja I (MAB3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- näkee reaalimaailman ilmiöissä säännönmukaisuuksia ja riippuvuuksia ja kuvaa niitä matemaattisilla malleilla
- tottuu arvioimaan mallien hyvyttä ja käyttökelpoisuutta.

Keskeiset sisällöt

- lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin soveltaminen
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- eksponenttiyhtälön ratkaiseminen logaritmin avulla

4. Matemaattinen analyysi (MAB4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii funktion muutosnopeutta graafisin ja numeerisin menetelmin
- ymmärtää derivaatan käsitteen muutosnopeuden mittana
- osaa tutkia polynomifunktion kulkua derivaatan avulla
- oppii sovellusten yhteydessä määrittämään polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon.

Keskeiset sisällöt

- polynomifunktion derivaatta
- polynomifunktion merkin ja kulun tutkiminen
- polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen
- graafisia ja numeerisia menetelmiä.

5. Tilastot ja todennäköisyys (MAB5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään ja tulkitsemaan tilastollisia aineistoja
- tutustuu laskinten ja tietokoneiden käyttöön tilastotehtävissä
- perehtyy todennäköisyyslaskennan perusteisiin.

Keskeiset sisällöt

- jatkuvien ja diskreettien tilastollisten jakaumien tunnuslukujen määrittäminen
- normaalijakauma ja jakauman normittaminen
- kombinatoriikkaa
- todennäköisyyden käsite
- todennäköisyyden laskulakien ja niitä havainnollistavien mallien käyttöä

6. Matemaattisia malleja II (MAB6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- varmentaa ja täydentää yhtälöiden ratkaisutaitojaan
- osaa ratkaista käytännön tilanteisiin liittyviä lineaarisia optimointitehtäviä
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- ratkaisee käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja summan avulla.

Keskeiset sisällöt

- kahden muuttujan lineaariset yhtälöt
- lineaarisen yhtälöparin ratkaiseminen
- kahden muuttujan epäyhtälön graafinen ratkaiseminen
- lineaarinen optimointi
- lukujono
- aritmeettinen ja geometrinen jono ja summa

Syventävät kurssit

7. Talousmatematiikka (MAB7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään talouselämässä käytettyjä käsitteitä
- saa matemaattisia valmiuksia oman taloutensa suunnitteluun
- saa laskennallisen pohjan yrittäjyyden ja taloustiedon opiskeluun
- soveltaa tilastollisia menetelmiä aineistojen käsittelyyn.

Keskeiset sisällöt

- indeksi-, kustannus-, rahaliikenne-, laina-, verotus- ja muita laskelmia
- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja lukujonojen ja summien avulla

8. Matemaattisia malleja III (MAB8)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- laajentaa käsitystään teknologisoituvassa yhteiskunnassa tarvittavasta matematiikasta

- saa apuneuvoja jaksollisten ilmiöiden matemaattiseen käsittelyyn.

Keskeiset sisällöt

- trigonometrinen funktioiden määrittely yksikköympyrän avulla
- radiaani
- tyyppiä $f(x)=a$ olevien trigonometrinen yhtälöiden ratkaiseminen
- muotoa $f(x)=A \sin (bx)$ olevien funktioiden kuvaajat jaksollisten ilmiöiden mallintajina
- vektorin käsite ja vektoreiden peruslaskutoimitusten periaatteet
- koordinaatiston vektoreiden komponenttiesitys ja skalaaritulo
- kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteiden ja kulmien tutkiminen vektoreiden avulla.

Soveltava kurssi

9. Kertauskurssi (MAB9)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käyttämään aikaisemmilta kursseilta opittuja tietoja ja taitoja monipuolisten ongelmien ratkaisemiseksi
- valmistautuu lyhyen matematiikan ylioppilaskokeisiin

Keskeiset sisällöt

- pakollisten kurssien aiheisältöjen kertaus vanhojen ylioppilastehtävien avulla matematiikan ylioppilaskokeeseen liittyvien käytännön asioiden kertaaminen.

5.7 Biologia

Biologia on luonnontiede, joka tutkii elollisen luonnon rakennetta, toimintaa ja vuorovaikutussuhteita molekyyli- ja solutasolta biosfääriin. Biologialle tieteenä on ominaista havainnointiin ja kokeellisuuteen perustuva tiedonhankinta. Biotieteet ovat nopeasti kehittyviä tiedonaloja, joiden sovelluksia hyödynnetään laajasti yhteiskunnassa. Biologia tuo esille uutta tietoa elollisen luonnon monimuotoisuudesta ja kestävän kehityksen edistämisestä.

Biologian opetuksen tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää toimivan eliömaailman rakenteen ja kehityksen, ihmisen osaksi eliömaailmaa sekä ihmisen toiminnan merkityksen ympäristössä. Lukion biologian tulee myös luoda perusta ymmärtää biotieteiden tarjoamia mahdollisuuksia edistää ihmiskunnan, muun eliökunnan ja elinympäristöjen hyvinvointia. Opetus kehittää opiskelijan luonnontieteellistä ajattelua, herättää kiinnostusta biotieteisiin sekä edistää opiskelijan luonnon monimuotoisuutta säilyttävää ja ympäristövastuullista käyttäytymistä.

Opetuksen tavoitteet

Biologian opetuksen tavoitteena on,että opiskelija

- hallitsee biologian keskeiset käsitteet
- tunnistaa elämän tuntomerkit ja osaa jäsentää elämän ilmiöt sekä biologian eri organisaatiotasot molekyylitasolta biosfääriin
- oppii arvostamaan eliökunnan monimuotoisuutta ja ymmärtämään eliöiden sopeutumisen erilaisiin ympäristöihin
- ymmärtää perimän ja evoluution merkityksen eliökunnan kehittämisessä
- perehtyy biologisen tiedonhankinnan ja tutkimuksen menetelmiin sekä osaa arvioida kriittisesti eri lähteistä saamaansa biologista tietoa
- osaa suunnitella ja toteuttaa yksinkertaisen biologisen kokeen sekä tulkita sen tuloksia
- tuntee biotieteiden,esimerkiksi bioteknologian ja lääketieteen sovelluksia
- tuntee ihmiselimestön toiminnan peruspiirteet
- ymmärtää perimän ja ympäristötekijöiden merkityksen terveyden taustana sekä yksilön että ihmiskunnan kannalta
- tiedostaa kestäväen kehityksen välttämättömyyden ja ymmärtää oman vastuunsa ekosysteemien tulevaisuudesta.

Arviointi

Biologiassa arvioidaan opiskelijan kykyä hallita ja käyttää biologian keskeisiä käsitteitä sekä soveltaa biologisia tietoja. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota luonnontieteellisten lainalaisuuksien sekä syy-ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen, vuorovaikutussuhteiden merkityksen oivaltamiseen sekä kokonaisuuksien hahmottamiseen. Taitojen arvioinnissa painotetaan opiskelijan luonnontieteellisiä työskentelytaitoja, ryhmässä toimimista,kykyä käyttää erilaisia lähteitä biologisen tiedon hankinnassa sekä kykyä arvioida tietoa kriittisesti. Harrastuneisuus biologian eri osa-alueisiin voidaan ottaa arvioinnissa huomioon.

Pakolliset kurssit

1. Eliömaailma (BI1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on,että opiskelija

- tuntee elämän tunnusmerkit ja perusedellytykset sekä tietää,miten elämän ilmiöitä tutkitaan
- ymmärtää,mitä luonnon monimuotoisuus biosysteemien eri tasoilla tarkoittaa
- ymmärtää evoluution jatkuvuuden,mekanismit ja merkityksen
- tuntee muuntelun,sopeutumisen ja lajien välisten suhteiden merkityksen elämän kehitykselle
- osaa jäsentää nykyisen eliökunnan rakenteen ja tulkita sen kehitystä
- tuntee ekosysteemien keskeiset toimintaperiaatteet.

Keskeiset sisällöt

Biologia tieteenä

- elämän ominaisuudet ja perusedellytykset
- biologiset tieteet ja tutkimusmenetelmät

Luonnon monimuotoisuuden ilmeneminen

- ekosysteemien ja lajien monimuotoisuus
- eläinten käyttäytyminen monimuotoisuuden ilmentäjänä
- geneettinen monimuotoisuus

Evoluutio – elämän kehittyminen

- elämän syntyvaiheet
- lisääntymisstrategiat ja evoluutiovoimat
- lajien syntyminen ja häviäminen
- nykyinen eliökunta

Miten luonto toimii?

- elollisen ja elottoman luonnon vuorovaikutus
- ekosysteemien rakenne ja toiminta
- populaatioiden ominaisuudet
- lajien väliset suhteet
- eliöiden sopeutuminen ympäristöönsä ja levinneisyys

Aihekokonaisuudet

BI1 –kurssi toteuttaa aihekokonaisuuksista aktiivista kansalaisuutta ja yrittäjyyttä sekä kestäväää kehitystä.

2. Solu ja perinnöllisyys (BI2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää solun merkityksen elämän perusyksikkönä, tunnistaa erilaisia soluja ja niiden rakenteita
- ymmärtää solurakenteiden kehityksen ja merkityksen sekä evoluutioprosessin kokonaisuuden
- osaa solun kemiallisen rakenteen ja toiminnan sekä osaa kytkeä ne yksilön toimintaan
- hallitsee solun energiatalouden prosessit ja niiden merkityksen
- tuntee geneettisen informaation rakenteen sekä sen siirtymisen solusta soluun ja sukupolvelta toiselle
- tietää miten geenit ohjaavat solun toimintaa
- osaa periytyksen lainalaisuuksien peruseriaatteet
- tietää kuinka soluja tutkitaan ja hallitsee kokeellisen työskentelyn taitoja.

Keskeiset sisällöt

Solu elämän perusyksikkönä

- miten soluja tutkitaan
- erilaisia soluja
- solun rakenne ja toiminta

Solun energiatalous

- energian sitominen
- energian vapauttaminen

Solujen toiminnan ohjaaminen

- DNA:n rakenne ja toiminta
- proteiinisynteesi

Solujen lisääntyminen

- mitoosi ja sen merkitys
- solujen jakautuminen, kasvu ja erilaistuminen

Periytymisen perusteet

- geenit ja alleelit
- sukusolut ja niiden synty meioosissa
- periytymismekanismit

Populaatiogenetiikka ja synteettinen evoluutioteoria

Aihekokonaisuudet

BI2 –kurssi toteuttaa aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys-, teknologia ja yhteiskunta- sekä viestintä ja mediaosaaminen –aihekokonaisuuksia.

Syventävät kurssit

3. Ympäristöekologia (BI3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa ekologian perusteet ja ymmärtää ihmisen toiminnan vaikutuksen elolliseen luontoon
- ymmärtää biodiversiteetin merkityksen ihmiskunnan tulevaisuudelle
- hahmottaa ympäristöongelmien syitä ja niiden seurauksia ekosysteemeissä
- tutustuu suomalaisiin ekosysteemeihin ja niiden erityispiirteisiin sekä perehtyy myös ihmisen muokkaamiin ekosysteemeihin
- tuntee ja osaa arvioida menetelmiä, joilla voidaan tarkkailla ympäristön tilaa ja ratkaista syntyneitä ongelmia
- osaa suunnitella ja toteuttaa pienen tutkimuksen ympäristön tilasta ja esittää sen tulokset
- kehittää ympäristölukutaitoaan, ymmärtää vastuunsa ympäristön tilasta ja osaa toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti..

Keskeiset sisällöt

Ekologinen tutkimus

- ekologisten peruskäsitteiden syventäminen
- ekologisen tutkimuksen tehtävä
- ympäristön laadun indikaattorit
- oman tutkimuksen suunnittelu ja toteuttaminen

Biodiversiteetti ja sen merkitys

- biodiversiteetti luonnonvarana
- eliölajien ja elinympäristöjen uhanalaisuus ja suojele

- biodiversiteetin väheneminen

Ekologiset ympäristöongelmat, niiden syyt ja ratkaisumahdollisuudet

- aineiden kiertoon liittyvät ongelmat
- paikalliset ympäristöongelmat

Suomen luonnon haavoittuvuus

- pohjoiset metsät
- suot
- järvet ja virtavedet
- Itämeri

Kestävä tulevaisuus

- ekologisesti kestävä kehitys ja yksilön valinnat
- rakennettu ympäristö ja kaupunkiekologia
- ekologisesti kestävä tuotanto
- ympäristötekniikan mahdollisuudet

Aihekokonaisuudet

BI3 –kurssin yhteydessä toteutuu kaikki aihekokonaisuudet, mutta varsinkin aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys sekä kestävä kehitys

4. Ihmisen biologia (BI4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa ihmissolun erilaistumisen pääpiirteet sekä kudosten ja elinten rakenteet ja toimintaperiaatteet
- ymmärtää ihmisen kemiallisen tasapainon säätelymekanismeja sekä ulkoisten ja sisäisten tekijöiden vaikutuksia niihin
- ymmärtää hermoston toiminnan ja hormonaalisen viestinnän merkityksen yksilön toimintojen ohjaajana
- ymmärtää lisääntymiseen ja ihmisen elinkaareen liittyviä fysiologisia muutoksia sekä ihmisen yhteisöllisyyden merkityksen terveyden kannalta
- pystyy selittämään elimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan ja tuntee merkityksellisimpien sairauksien syntymekanismeja
- ymmärtää ihmisen lajinkehityksen sekä perimän ja ympäristön yhteisvaikutuksen ihmisen terveyteen
- pystyy tarkastelemaan oppimiaan asioita arkielämän esimerkkien avulla ja tutustumaan alan uutisiin ja arvioimaan niitä kriittisesti.

Keskeiset sisällöt

Ihmisen solujen ja kudosten erityispiirteet

- solujen synty, kasvu ja erilaistuminen kudoksiksi sekä kantasolujen merkitys
- solujen vanheneminen ja kuolema
- syöpä

Elimistöjen rakenne, toiminta ja merkitys

- ruoansulatus ja ravitsemus

- hengityselimistö ja hengityksen säätely
- veri ja verenkierto
- erityselimistöt ja kemiallinen tasapaino
- tuki- ja liikuntaelimestö

Elintoimintojen säätely

- umpirauhaset ja hormonit
- hermosto ja aistit
- lämmönsäätely

Ihmisen lisääntyminen

- sukupuolinen kehitys ja seksuaalisuus
- hedelmöitys, raskaus ja synnytys

Ihmisen elämänkaari ja yhteisöllisyys

Perimän merkitys

- ihmisen evoluutio ja ihminen lajina
- perinnöllisyys ja terveys

Elimistön sopeutuminen ja puolustusmekanismit

- elimistön puolustusjärjestelmät
- ihminen ja mikrobit
- myrkylliset aineet ja mutageenit

Aihekokonaisuudet

BI4 –kurssin yhteydessä painottuu hyvinvointi ja turvallisuus. Esille tulevat aihekokonaisuuksista myös aktiivinen kansalainen ja yrittäjyys sekä viestintä ja mediaosaaminen.

5. Bioteknologia (BI5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan solun hienorakenteesta ja solun eri osien toiminnasta
- ymmärtää elämän keskeisten molekyylien rakenteen ja merkityksen solun toiminnassa
- hallitsee tärkeimpien mikrobiryhmien kuten bakteerien ja virusten rakenteen, toiminnan ja lisääntymisen periaatteet
- tuntee geenien toiminnan ja sen säätelyn
- tuntee geenien etsintä- ja tunnistusmenetelmiä sekä geenien siirtämisen tekniikan pääpiirteet ja hallitsee geeni- ja biotekniikan keskeiset käsitteet
- tuntee biotekniikan tarjoamia sovellusmahdollisuuksia eri biotieteissä ja teollisuudessa
- pystyy arvioimaan biotekniikan kehittymisen luomia mahdollisuuksia, uhkatekijöitä ja eettisiä ongelmia sekä tekemään niiden pohjalta perusteltuja arkielämän ratkaisuja..

Keskeiset sisällöt

Solun hienorakenne ja solujen välinen viestintä

Solut proteiinien valmistajina

- DNA:n, geenien ja genomien rakenne
- entsyymit solun ja biotekniikan työkaluina

Geenien toiminta

- geenin toiminta ja sen säätely
- mutaatiot

Geenitekniologia ja sen mahdollisuudet

- geenitekniikan menetelmät ja geenikartoitus
- geenitutkimus lääketieteessä
- geenitutkimus yksilöiden tunnistamismenetelmänä

Mikrobit ja niiden merkitys

- bakteerin ja viruksen rakenne, toiminta ja lisääntyminen
- bakteerien viljely ja käsittely
- mikrobit luonnossa ja ihmisen taloudessa

Biotekniikka teollisuudessa

Kasvien ja eläinten jalostus

Geenitekniikan etiikka ja lainsäädäntö

Aihekokonaisuudet

BI5 –kurssi kattaa kaikki aihekokonaisuudet.

Soveltava kurssi

6. Biologian ja kemian työkurssi (BI6/KE6)

Kurssin aikana puolet ajasta käytetään biologian ja puolet kemian laborointitöihin.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii soveltamaan aiemmilla kursseilla hankittuja tietoja käytännön töissä.

Keskeiset sisällöt

Biologiassa on erilaisia mikrobi-, kasvi- ja eläinlaborointeja saatavilla olevien materiaalien mukaa. Mahdollisesti preparoidaan eläin tai eläimenosa.

Kemiassa valmistetaan aineita ja määritellään aineiden pitoisuuksia, tehdään kemiallisia analyysejä ja käytetään tietokonetta mittausten suorittamisessa ja tulosten käsittelyssä.

Aihekokonaisuudet

BI6 –kurssi toteuttanee aktiivinen kansalainen ja yrittäjä-, hyvinvointi ja turvallisuus-, teknologia ja yhteiskunta- sekä viestintä ja mediaosaaminen –aihekokonaisuuksia.

8.8 Maantiede

Maantieteessä tarkastellaan elottoman ja elollisen luonnon sekä ihmisen luomien järjestelmien rakennetta ja toimintaa. Maantieteen opetuksen tulee ohjata opiskelijaa tiedostamaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutussuhteita sekä tarkastelemaan maailmaa muuttavana ja kulttuurisesti monimuotoisena elinympäristönä. Maantieteen opetuksessa integroituvat luonnontieteelliset ja yhteiskuntatieteelliset aiheet. Opetuksen tavoitteena on, että opiskelija saa valmiuksia ympäristökysymysten alueelliseen jäsentämiseen ja kestävän kehityksen mukaisten ratkaisujen etsimiseen.

Lukion maantieteen opetuksen tulee auttaa opiskelijaa ymmärtämään maailmanlaajuisia, alueellisia ja paikallisia ilmiöitä ja ongelmia sekä niiden ratkaisumahdollisuuksia. Tavoitteena on, että opiskelija oppii maantieteellisen tiedon avulla havaitsemaan muuttuvaan maailmaan vaikuttavia tekijöitä, muodostamaan perusteltuja mielipiteitä, ottamaan kantaa lähialueilla ja koko maailmassa tapahtuviin muutoksiin sekä toimimaan aktiivisesti luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Opetuksen tavoitteet

Maantieteen opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa hankkia, tulkita ja kriittisesti arvioida maantieteellistä tietoa, kuten karttoja, tilastoja, kirjallisia, digitaalisia ja muita medialähteitä sekä osaa hyödyntää monipuolisesti tietotekniikkaa maantieteellisten tietojen esittämisessä
- ymmärtää, mitä alueellisuus, tila ja paikka merkitsevät maantieteessä ja maantieteellisessä ajattelussa
- osaa kuvata luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiöitä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita sekä osaa kriittisesti arvioida ajankohtaisia maailman tapahtumia
- osaa havainnoida, analysoida ja arvioida luonnonympäristön ja rakennetun ympäristön tilaa, niissä tapahtuvia muutoksia sekä ihmisten hyvinvointia paikallisesti ja maailmanlaajuisesti
- ymmärtää, mitä alueellinen kehittyneisyys merkitsee ja osaa pohtia mahdollisuuksia ratkaista taloudellisia ja sosiaalisia eriarvoisuusongelmia
- tuntee ja ymmärtää erilaisia kulttuureja sekä suvaitsee ja kunnioittaa erilaisuutta
- tuntee suunnittelun keinoja eri aluetasoilla ja tietää mahdollisuudet vaikuttaa oman ympäristönsä kehitykseen
- osaa toimia ympäröivän maailman kysymyksiin kantaaottavana ja kestävän kehityksen puolesta toimivana aktiivisena maailmankansalaisena.

Arviointi

Maantieteessä arvioidaan maantieteellisen ajattelun kehittymistä tietojen ja taitojen suhteen. Arvioinnin kohteina ovat peruskäsitteiden hallinta, valmius perustella maantieteellisiä väittämiä ja kannanottoja sekä taito havaita alueellisia riippuvuuksia. Arvioinnissa otetaan huomioon myös taito tulkita ja arvioida maantieteellistä tietoa eri tilanteissa. Arvioitavia taitoja ovat maantieteellisen tiedon analysointi-, käsittely- ja esittämistäidot kuten kartan tulkintataito ja muut graafiset taidot sekä opiskelijan yhteistyötaidot.

Pakolliset kurssit

1. Sininen planeetta (GE1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää luonnonmaantieteen peruskäsitteitä
- ymmärtää maapallon planetaarisuudesta johtuvat ilmiöt
- osaa kuvata ilma-, vesi- ja kivikehän rakenteen ja toiminnan
- ymmärtää, miten ja miksi luonnonmaisemat muuttuvat ja osaa tulkita kuvista ja kartoilta luonnonmaisemien rakennetta, syntyä ja kehitystä
- ymmärtää elottoman ja elollisen luonnon vyöhykkeisyyden maapallolla
- osaa soveltaa hankkimaansa luonnonmaantieteellistä tietoa sekä paikallisesti että maailmanlaajuisesti.

Keskeiset sisällöt

Maantieteellinen ajattelu

- Mitä on maantiede?
- maantiede luonnontieteenä
- maantieteellinen tietoaaines, tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen kulku
- maailmankuvan muutos ja karttakuvan kehitys

Maan planetaarinen luonne

- aurinkokunnan synty ja perusrakenne
- Aurinko ja sen vaikutukset maapallolla
- Maan planetaariset liikkeet ja niistä johtuvat ilmiöt

Ilmakehä liikkeessä

- ilmakehän rakenne ja merkitys
- tuuli ja sen synty, planetaariset ja alueelliset tuulet sekä paikallistuulet

Vesikehä liikkeessä

- veden kiertokulku luonnossa
- sateiden synty ja jakautuminen
- meriveden liikkeet ja merkitys

Sää ja ilmasto

- sää ja sen ennustaminen
- lämpö- ja ilmastovyöhykkeet
- ilmastonmuutos

Maapallon muuttuvat pinnanmuodot

- Maan rakenne
- endogeeniset ja eksogeeniset tapahtumat maanpinnan muokkaajina

Maapallon kasvillisuusvyöhykkeet

- kasvillisuusvyöhykkeiden sijainti ja kuvaus
- ihmisen toiminnan edellytykset ja vaikutukset eri kasvillisuusvyöhykkeillä

Luonnonmaisemien tulkinta karttojen ja kuvien avulla.

Aihekokonaisuudet

GE1 –kurssissa tulevat esille aihekokonaisuuksista lähinnä kestävä kehitys sekä viestintä- ja mediaosaaminen.

2. Yhteinen maailma (GE2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää kulttuurimaantieteen käsitteitä sekä osaa tulkita ihmisen toimintaan liittyviä ilmiöitä ja rakenteita kulttuurimaantieteen teorioita ja malleja hyväksi käyttäen
- tuntee eri kulttuureja ja osaa arvioida niiden kehittymiseen vaikuttaneita tekijöitä
- osaa analysoida maapallon eri alueiden väestönkehitystä ja asutuksen piirteitä sekä kaupungistumisen syitä ja seurauksia
- osaa arvioida luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien vaikutusta ihmisen toimintaan eri alueilla sekä ymmärtää ekologisesti ja taloudellisesti kestävä kehityksen merkityksen
- tuntee aluesuunnittelun tavoitteita ja vaikuttamiskeinoja
- tuntee kehittyneisyyserojen erilaiset ilmenemismuodot
- osaa arvioida ihmisten hyvinvointia, ympäristön tilaa sekä kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitystä nyt ja tulevaisuudessa maapallon eri alueilla.

Keskeiset sisällöt

Kulttuurimaantieteen olemus ja tehtävät

- lähestymistavat ja näkökulmat
- maantieteellinen mieltäminen ja miellekartat
- paikkojen kokeminen ja alueellinen identiteetti

Väestö ja asutus

- väestönkehitys ja väestönkasvu
- asutuksen alueellinen jakautuminen, muuttoliikkeet ja kaupungistuminen
- kulttuurit ja kulttuurien muuttuminen sekä vähemmistökulttuurit

Luonnonvarat •

- luokittelu ja riittävyys

Alkutuotanto ja ympäristö

- ravinnontuotanto ja ravinnon riittävyys sekä kestävä maa- ja kalatalous
- maatalouden muodot
- metsät luonnonvarana ja kestävä metsätalous

Teollisuus ja energia

- raaka-aineet ja energialähteet
- teollisuuden sijainti
- kestävä teollisuuden ja energiatalouden periaatteet

Liikkuminen ja vuorovaikutus

- liikennejärjestelmät
- matkailu ja sen merkitys eri alueilla
- maailmankauppa
- alueellinen leviämisen ilmiö – maantieteellinen diffuusio

Ihmistoiminnan alueellinen rakenne

- ytimet ja periferiat
- maankäyttö maaseudulla ja kaupungeissa
- keskukset ja vaikutusalueet
- kulttuurimaisemien tulkinta karttojen ja kuvien avulla

Kehityksen ohjailu ja kestävä kehitys

- aluesuunnittelu ja osallistuvan suunnittelun periaatteet
- kehittyneisyserot eri aluetasoilla
- kansainvälinen yhteistyö
- globalisaatio

Aihekokonaisuudet

Ge2 –kurssin sisältö pohjaa aihekokonaisuuksista kestävään kehitykseen. Ihmisen hyvinvointia ja turvallisuutta käsitellään monipuolisesti. Lisäksi kurssi sivuaa myös muita aihekokonaisuuksia pienemmissä määrin mm. kulttuuri-identiteettiä ja kulttuurien tunte-
musta.

Syventävät kurssit

3. Riskien maailma (GE3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee luonnon toimintaan, ihmisen toimintaan sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutukseen liittyvät riskit maapallolla sekä osaa arvioida niiden merkitystä ihmisen ja ympäristön kannalta
- tuntee millaisia riskejä maapallon eri alueilla ilmenee sekä osaa vertailla ja arvioida eri alueiden riskiherkkyyttä sekä maailmanlaajuisesti että paikallisesti
- osaa arvioida alueiden kehittyneisyyden ja alueilla ilmenevien riskien välistä suhdetta
- osaa seurata ja kriittisesti arvioida ajankohtaisia riskiuutisia eri medioissa sekä osaa soveltaa oppimaansa tietoa riskiuutisten analysointiin ja arviointiin
- tietää, millaisten ratkaisujen avulla uhkia voidaan välttää tai niiden vaikutuksia lieventää
- ymmärtää, että ihminen vaikuttaa omalla toiminnallaan maapallon elinkelpoisuuteen sekä ihmisten hyvinvointiin ja turvallisuuteen
- tietää mahdollisuudet ennakoita ja varautua riskeihin, säädellä ristiriitoja sekä toimia kestäväen kehityksen mukaisesti.

Keskeiset sisällöt

Riskien maantiede, riskien luokittelu ja merkitys

Luonnon toimintaan liittyvät riskit ja riskialueet

- avaruuteen liittyvät uhkat, endogeeniset riskit, myrskyt, tulvat, kuivuus ja eliöperäiset riskit
- luonnonriskeihin varautuminen

Ihmisen ja luonnon riippuvuuteen liittyvät ympäristöriskit ja riskialueet

- luonnonvarojen käyttöön liittyvät riskit: energiakysymykset ja luonnonvarojen riittävyys, puhtaan veden saatavuus, eroosio ja aavikoituminen, ilmaston muutos, saastuminen ja biodiversiteetin heikkeneminen
- mahdollisuudet estää ja pienentää ympäristöriskejä kestävä kehityksen keinoin.

Ihmiskunnan riskit ja riskialueet

- väestönkasvu ja nälkä, kaupungistuminen, globalisoitumiseen liittyvät riskit, yhteiskunnalliset ja poliittiset jännitteet, sodat, pakolaisuus ja sosiaalinen eriarvoistuminen
- ristiriitojen säätelymahdollisuudet

Tekniset riskit

Aihekokonaisuudet

GE3 –kurssin aihekokonaisuuksia ovat aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys hasardien ehkäisemiseksi, hyvinvointi ja turvallisuus riskien tunnistamisessa, minimoinnissa ja ennaltaehkäisyssä sekä viestintä ja mediaosaaminen medioista tulevien tietojen kriittisessä käytössä.

4. Aluetutkimus (GE4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kartografian perusteet
- tuntee maantieteellisten paikkatietojärjestelmien periaatteita ja sovellusmahdollisuuksia
- osaa kerätä tiettyyn alueeseen liittyvää tietoa eri tavoin kuten kenttähavainnoinnin, kyselyn tai haastattelun avulla sekä kartastoista, kartoista, tilastoista ja muista lähteistä
- osaa käyttää tietoverkkoja aineistojen hankinnassa, vuorovaikutteisessa työstämisessä ja tulosten julkaisemisessa
- osaa visualisoida alueellista tietoa karttoina, diagrammeina ja valokuvina
- osaa analysoida ja tulkita hankkimaansa aineistoa ja laatia aineiston avulla kuvauksen alueesta
- osaa tieteellisen kirjoittamisen periaatteet, kuten kriittisen lähteiden käytön ja viitustekniikan sekä tuntee tekijänoikeudet.

Keskeiset sisällöt

Kartografian perusteet ja maantieteelliset lähdeaineistot

- kenttähavainnot, kysely ja haastattelu
- kartat, niiden mittakaavat, karttaprojektiot ja karttatyytit, ilmakuvat ja satelliittikuvat
- numeeriset lähteet sekä niiden visualisointi karttoina ja diagrammeina
- painettu lähdekirjallisuus ja digitaalisessa muodossa kuten tietoverkoissa ja CD-ROM-tallenteina olevat lähteet

Paikkatietojärjestelmät •

- paikkatiedon perusteet ja sen sovellusmahdollisuudet
- esimerkkejä maantieteellisen lähdeaineiston käsittelystä, tulkinnasta ja visualisoinnista eritasoisilla alueilla paikkatieto-ohjelman avulla

Oma aluetutkimus

- tutkimusalueen valinta
- aineiston keruu karttojen, tilastojen, digitaalisen paikkatietoaineiston tai muiden tietolähteiden avulla, aineiston käsittely ja tulkinta sekä pienimuotoisen aluekuvauksen raportointi
- aihealueet: tutkimusalueen sijainti osana laajempia aluekokonaisuuksia, alueen koko, luonnonolot, väestö ja asutus, luonnonvarat ja maankäyttö, elinkeinot, liikenne ja palvelut, alueen jako osa-alueisiin sekä alueen ongelmat ja kehittäminen.

Aihekokonaisuudet

GE4 –kurssin yhteydessä painottuvat aihekokonaisuuksista viestintä ja media-osaaminen tutkimuksen laadinnassa sekä teknologia ja yhteiskunta teknisten välineiden käytössä.

Soveltava kurssi

5. Suomen maantiede (GE5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteet ovat samansuuntaiset kuin kurssissa GE4, mutta opiskelija tuottaa itsenäisesti vapaamman tuotoksen kuin tutkielman. Lopputulos on Suomi –portfolio.

Keskeiset sisällöt

Suomen luonnonmaantieteen peruspiirteet
 Nykyinen kulttuurimaantieteellinen tilanne Suomessa
 Satakunta
 Ulvila

Aihekokonaisuudet

GE5 –kurssin aikana toteutuu kaikki aihekokonaisuudet.

8.9 Fysiikka

Fysiikka on empiirinen luonnontiede, jossa luonnon perusrakennetta ja -ilmiöitä pyritään ymmärtämään ja selittämään käyttäen luonnosta kokeellisin menetelmin saatavaa tietoa. Tavoitteena on löytää luonnossa yleispäteviä lainalaisuuksia ja esittää ne matemaattisina malleina.

Fysiikan opiskelulle luonteenomainen kokeellisuus voi olla aihepiirin, opetuksen vaiheen ja välineiden mukaan opiskelijoiden omakohtaista työskentelyä, opettajan esittämiä demonstraatioita, vierailujen, videoiden tai vain kerronnan kautta tapahtuvaa toimintaa. Kokeellisuudella tuetaan opiskelijaa omaksumaan uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja. Fysiikan opiskelu kehittää opiskelijan kokeellisen työskentelyn ja yhteistyön taitoja. Kokeellisuus auttaa opiskelijaa hahmottamaan luonnontieteiden luonnetta ja tukee luonnontieteellisen ajattelun kehittymistä.

Opiskelija oppii tarkastelemaan luonnon rakenteita ja ilmiöitä omien aikaisempien tietojensa ja käsitystensä valossa. Hän oppii tiedostamaan ja kyseenalaistamaan ennakkokäsityksiään ja tarkentamaan maailmankuvaansa hankkimansa uuden tiedon perustella. Opiskelija oppii suunnittelemaan kokeita yhdessä ja keskustelemaan kokeellisesti hankitusta tiedosta tai aineistosta, sen käsittelystä ja mallintamisesta sekä sen luotettavuuden arvioimisesta. Opiskelijayhteisö oppii jakamaan uuden tiedon keskenään.

Luonnontieteiden opiskelussa tiedon hankkimiseen käytetään kokeellisia menetelmiä, erilaisia tiedon lähteitä sekä tapoja käsitellä tietoa. Fysikaalisen tiedon lähteenä on ensisijaisesti luonto. Koulussa luonnontieteellisen tiedon lähteinä ovat lisäksi oppi- ja tietokirjat, digitaaliset tietovarannot ja alan asiantuntijat.

Opetuksen tavoitteet

Fysiikan opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tiedostaa ihmisen osana luontoa ja ymmärtää fysiikan merkityksen luonnon ilmiöiden mallintamisessa
- ymmärtää kokeellisen toiminnan ja teoreettisen pohdiskelun merkityksen luonnontieteellisen tiedon muodostumisessa
- hahmottaa fysiikan merkityksen tieteessä, taiteessa, tekniikassa, kommunikaatiossa ja elinkeinoelämässä sekä ihmisen arkiympäristössä
- vaikuttaa aktiivisesti ja vastuullisesti terveellisen ja turvallisen ympäristön luomiseksi
- jäsentää käsitystään luonnon rakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- pystyy ratkaisemaan luonnontieteiden ja teknologian alaan kuuluvia ongelmia fysiikan lakeja ja käsitteitä luovasti hyväksi käyttäen
- hankkii ja käsittelee tietoa yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa asiantuntijayhteisön tapaan
- suunnittelee ja tekee yksinkertaisia mittauksia, kykenee tulkitsemaan ja arvioimaan tuloksia sekä soveltamaan niitä
- hyödyntää erilaisia tietolähteitä tiedonhankinnassa sekä kykenee esittämään ja julkistamaan tietoja monipuolisella tavalla myös teknisiä apuvälineitä käyttäen
- tarkastelee fysiikan merkitystä yksilön ja yhteiskunnan kannalta sekä ihmistä fysiikan tietojen soveltajana, tutustuu fysiikan sovelluksiin ja niiden taitavaan, eettiseen ja hallittuun käyttöön tuotteiden aikaansaamisessa ja arkielämän helpottamisessa sekä saa valmiuksia ymmärtää teknologisten sovellusten vaikutuksia.

Arviointi

Fysiikassa arvioidaan opetussuunnitelman perusteissa esitettyjen kurssikohtaisten fysiikan tietojen ja niiden soveltamistaitojen saavuttamista erityisesti matemaattisia malleja käyttäen. Arvioinnin kohteena ovat myös tiedonkäsittelytaitojen, kokeellisen työskentelyn taitojen sekä muiden opiskelua tukevien taitojen kehittyminen, kuten fysikaalisen ongelman ratkaisuprosessin jäsennetty kuvaaminen.

Aihekokonaisuudet

Aktiiviinien kansalainen ja yrittäjäyys – sekä hyvinvointi ja turvallisuus – aihekokonaisuudet esiintyvät esim. kursseilla FY1 ja FY4 säteilyn ja liikenneturvallisuuden opintokokonaisuuksissa.

Teknologia ja yhteiskunta – aihekokonaisuus voidaan huomioida esim. fysiikan historian (FY1), energiatuotannon (FY1, FY2) sekä sähkölaitteiden tekniikassa ja sähköenergian-tuotannon ja sähkömagneettisen viestinnän opintokokonaisuuksissa (FY6 ja FY7).

Kestävä kehitys – aihekokonaisuus voidaan huomioida esim tarkastelemalla akkujen, paristojen ja muiden sähköteknisten tuotteiden kehittymisen ja kierrätyksen näkökulmasta (FY6 ja (FY7).

Pakollinen kurssi

1. Fysiikka luonnontieteenä (FY1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa tyydytystä tiedon ja ymmärtämisen tarpeelleen sekä saa vaikutteita, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta fysiikkaa kohtaan
- tutustuu aineen ja maailmankaikkeuden rakenteeseen liittyviin peruskäsitteisiin ja osaa jäsentää käsitystään luonnon perusrakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- ymmärtää, kuinka luonnontieteellinen tieto rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta
- suunnittelee ja tekee yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita sekä kykenee tulkitsemaan ja arvioimaan kokeellisesti saatua tietoa ja esittämään sitä muille
- tulkitsee ja mallintaa kokeellisen työn tuloksia graafisesti
- käyttää opiskelun tukena tieto- ja viestintäteknikkaa.

Keskeiset sisällöt

- fysiikan merkitys historian eri vaiheissa ja nykyaikana
- aineen ja maailmankaikkeuden rakenteet ja perusvuorovaikutukset
- energian, erityisesti säteilyn, sitoutuminen ja vapautuminen luonnon ja ihmisen aikaansaamissa prosesseissa
- kokeellisuus ja mallintaminen perustana fysikaalisen tiedon rakentumisessa, mittaaminen, tulosten esittäminen ja niiden luotettavuuden arviointi
- voima liikkeen muutoksen aiheuttajana
- liikkeen kuvaamisessa tarvittavat peruskäsitteet ja liikkeen graafinen esitys

Syventävät kurssit

Syventävien kurssien tavoitteena on, että opiskelija

- saa valmiuksia opiskella luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla
- tutkii luonnon ilmiöitä sekä mallintaa ja esittää niitä matemaattisten ja graafisten menetelmien avulla
- rakentaa fysiikan malleja ja käyttää niitä ennusteiden tekemiseen. 146
- tutkii ja havainnollistaa malleja tieto- ja viestintätekniikan avulla
- tutustuu klassisen fysiikan osa-alueisiin ja modernin fysiikan alkeisiin
- tutustuu fysiikan eri osa-alueisiin liittyvään teknologiaan
- tutustuu fysiikan merkitykseen yhteiskunnan eri alueilla
- tutustuu fysiikan sovelluksiin ja niihin liittyviin turvallisuustekijöihin.

2. Lämpö (FY2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee lämpöön liittyvät ilmiöt
- tutkii aineen termodynaamiseen tilaan tai lämpöopin pääsääntöihin liittyviä ilmiöitä
- saa valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan kriittiseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Keskeiset sisällöt

- kaasujen tilanmuutokset ja lämpölaajeneminen
- paine, hydrostaattinen paine
- kappaleiden lämpeneminen, jäähtyminen, olomuodon muutokset ja lämpöenergia
- mekaaninen energia, työ, teho ja hyötysuhde
- lämpöopin pääsäännöt, sisäenergia
- energiavarat

3. Aallot (FY3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa yleiskuvan luonnon jaksollisista ilmiöistä ja perehtyy niitä selittäviin keskeisiin periaatteisiin
- perehtyy värähdys- ja aaltoliikkeen perusteisiin tutkimalla mekaanista värähtelyä, ääntä tai sähkömagneettisia aaltoja.

Keskeiset sisällöt

- harmoninen voima ja värähdysliike
- aaltoliikkeen synty ja aaltojen eteneminen
- aaltoliikkeen interferenssi, diffraktio ja polarisoituminen
- heijastuminen, taittuminen ja kokonaisheijastuminen
- valo, peilit ja linssit
- ääni, melun terveystaikutukset ja kovalta ääneltä suojautuminen.

Liikkeen lait (FY4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää liikkeeseen liittyviä ilmiöitä ja käsittelee niitä selittäviä malleja
- tutkii etenemisliikkeeseen liittyviä ilmiöitä kokeellisesti ja perehtyy niiden avulla Newtonin lakeihin
- ymmärtää säilymlakien merkityksen fysiikassa.

Keskeiset sisällöt

- liikkeen mallit ja Newtonin lait
- etä- ja kosketusvoimat, erityisesti liikettä vastustavat voimat, noste
- liikemäärän säilyminen ja impulssiperiaate
- liike- ja potentiaalienergia sekä työperiaate
- värähdysliikkeen energia

5. Pyöriminen ja gravitaatio (FY5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää osaamistaan mekaniikassa sekä statiikkaan ja pyörimiseen liittyvien ilmiöiden laskennallista hallintaa
- syventää tuntemustaan mekaniikan maailmankuvasta.

Keskeiset sisällöt

- momentti ja tasapaino pyörimisen suhteen
- pyörimisliikkeen mallit, tasainen ja tasaisesti kiihtyvä pyörimisliike
- pyörimisen liikeyhtälö
- pyörimismäärän säilyminen
- pyörimisliikkeen energia
- ympyräliike ja ympyräliikkeen kiihtyvyys
- gravitaatio ja gravitaation alainen liike
- heittoliike ja planeettojen liike
- satelliitit ja niiden käyttö

6. Sähkö (FY6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää sähköön liittyviä peruskäsitteitä, tutustuu mittaustekniikkaan
- osaa tehdä sähköopin perusmittauksia sekä rakentaa ja tutkia yksinkertaisia virtapiirejä.

Keskeiset sisällöt

- sähköpari, sähkövirran kulku metallijohteessa
- jännitteen ja sähkövirran mittaaminen

- Ohmin laki
- Joulen laki
- vastukset, vastusten kytkennät ja Kirchoffin lait
- Coulombin laki, homogeeninen sähkökenttä ja aine sähkökentässä
- kondensaattori, kytkennät ja energia
- sähkövirran kulku puolijohteessa, esimerkkinä diodi

7. Sähkömagnetismi (FY7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tuntemustaan sähkömagnetismin ilmiöistä
- perehtyy sähköturvallisuuteen
- syventää tuntemustaan sähkömagneettisten ilmiöiden merkityksestä yhteiskunnassa.

Keskeiset sisällöt

- magneettinen voima, magneettikenttä ja aine magneettikentässä
- varattu hiukkanen homogeenisessa sähkö- ja magneettikentässä
- induktiolaki ja Lenzin laki
- induktioilmiöitä -pyörrevirrat, generaattori ja itseinduktio
- energian siirto sähkövirran avulla
- tehollisen jännitteen ja sähkövirran mittaaminen sekä impedanssin taajuusriippuvuuden määrittäminen
- värähtelypiiri ja antenni, sähkömagneettinen viestintä
- sähköturvallisuus
- energiateollisuus

8. Aine ja säteily (FY8)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kvanttittumiseen, dualismiin sekä aineen ja energian ekvivalenssiin aineen rakennetta ja rakenneosien dynamiikkaa hallitsevina periaatteina
- syventää kokonaiskuvaa fysiikan kehityksestä ja sen pätevyysalueesta luonnonilmiöiden tulkitsijana.

Keskeiset sisällöt

- sähkömagneettinen säteily
- röntgensäteily
- mustan kappaleen säteily
- valosähköilmiö. 149 Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003
- säteilyn hiukkasluonne ja hiukkasten aaltoluonne
- atomimallit esimerkkinä Bohrin atomimalli
- kvanttuminen, viivaspektri, atomin energiatilat ja energiatasokaavio
- atomiytimen rakenne
- radioaktiivisuus ja säteilyturvallisuus
- massan ja energian ekvivalenssi

- ydinreaktiot ja ydinenergia
- aineen pienimmät osaset ja niiden luokittelu

Soveltavat kurssit

9. Kokeellisen fysiikan kurssi (FY 9)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tekee muutamia töitä eri fysiikan alueilta tuntee työselostuksen laatimisen periaatteet oppii tekemään johtopäätöksiä kokeellisten havaintojen pohjalta pystyy arvioimaan mittaustulosten tarkkuutta pystyy hyödyntämään graafisia menetelmiä tulosten havainnollistamisessa tuntee empiirisen tutkimuksen historiaa

10. Kertauskurssi (FY 10)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija kertaa syventävien kurssien keskeisiä sisältöjä hyödyntää saavuttamaansa parempaa matemaattista valmiutta fysiikan tehtävien suorittamisessa harjoittelee reaalikokeen fysiikan tehtävien vastaamista tutustuu joidenkin korkeakoulujen fysiikan pääsykoetehtäviin

8.10 Kemia

Kemian opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja nykyaikaisen maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus välittää kuvaa kemiasta yhtenä keskeisenä perusluonnontieteenä, joka tutkii ja kehittää materiaaleja, tuotteita, menetelmiä ja prosesseja kestävän kehityksen edistämiseksi. Opetus auttaa ymmärtämään jokapäiväistä elämää, luontoa ja teknologiaa sekä kemian merkitystä ihmisen ja luonnon hyvinvoinnille tutkimalla aineita, niiden rakenteita ja ominaisuuksia sekä aineiden välisiä reaktioita.

Kemian opetukselle on luonteenomaista kemiallisten ilmiöiden ja aineiden ominaisuuksien havaitseminen ja tutkiminen kokeellisesti, ilmiöiden tulkitseminen ja selittäminen mallien ja rakenteiden avulla, ilmiöiden kuvaaminen kemian merkkikielellä sekä ilmiöiden mallintaminen ja matemaattinen käsittely. Monipuolisin työtavoin ja arviointimenetelmin opiskelijoita ohjataan kemian tietojen ja taitojen sekä persoonallisuuden kaikkien osa-alueiden kehittämiseen. Kemian opetuksen toteutuksessa otetaan huomioon opiskelijoiden opiskelunvalmiudet ja luodaan myönteinen kuva kemiaa sekä sen opiskelua kohtaan.

Opetuksen tavoitteet

Kemian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kemian keskeisimmät peruskäsitteet ja tietää kemian yhteyksiä jokapäiväisen elämän ilmiöihin sekä ihmisen ja luonnon hyvinvointiin
- osaa kokeellisen työskentelyn ja muun aktiivisen tiedonhankinnan avulla etsiä ja käsitellä tietoa elämän ja ympäristön kannalta tärkeistä kemiallisista ilmiöistä ja aineiden ominaisuuksista sekä arvioida tiedon luotettavuutta ja merkitystä

- osaa tehdä ilmiöitä koskevia kokeita ja oppii suunnittelemaan niitä sekä osaa ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat
- osaa tulkita ja arvioida kokeellisesti tai muutoin hankkimaansa tietoa ja keskustella siitä sekä esittää sitä muille
- perehtyy tieto- ja viestintätekniikan mahdollisuuksiin tiedonhankinnan ja mallintamisen välineinä
- perehtyy nykyaikaiseen teknologiaan teollisuudessa ja ympäristötekniikassa
- osaa käyttää kemiallista tietoa kuluttajana terveyden ja kestävä kehityksen edistämässä sekä osallistuttaessa luontoa, ympäristöä ja teknologiaa koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon
- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan.

Arviointi

Kemiassa arvioinnin kohteena on kemiallisen tiedon ymmärtäminen sekä soveltamisen taito. Arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon kokeellisen tiedonhankinnan ja – käsittelytaitojen kehittyminen, johon kuuluvat

- havaintojen tekeminen, mittausten ja kokeiden suunnittelu ja toteutus
- työvälineiden ja reagenssien turvallinen käyttö
- tulosten esittäminen sekä suullisesti että kirjallisesti
- tulosten tulkitseminen, mallintaminen ja arviointi
- johtopäätösten tekeminen ja soveltaminen.

Kemiassa arvioinnin menetelminä käytetään kurssikokeita, osallistumisaktiivisuuden seuranta, kokeellista työskentelyä, työselostuksia, projektitöitä, esitelmiä tai tutkielmia. Lisäksi opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti.

Aihekokonaisuudet

Opetussuunnitelman perusteissa määritellyt aihekokonaisuudet sisältyvät kemian oppimäärään. Kaikissa kursseissa on läpivientinä mukana kemian merkitys, vihreä kemia, kestävä kehitys ja matemaattinen mallintaminen. Hyvinvointi ja turvallisuus tulevat korostetusti huomioiduksi kurssien kokeellisessa osuudessa. Teknologia ja yhteiskunta liittyvät kemiaan useissa kohdissa eri kursseissa.

Aihekokonaisuuksia on mahdollista toteuttaa normaalien kurssisisältöjen lisäksi

- oppiaineiden välisenä yhteistyönä
- oppilasprojekteina
- käyttämällä vierailevia luennoitsijoita
- oppilaitos- ja yritysvierailuina
- verkostoitumisena
- kansainvälisenä toimintana

Pakollinen kurssi

1. Ihmisen ja elinympäristön kemia (KE1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kuvan kemiasta, sen mahdollisuuksista ja merkityksestä

- syventää aiemmin opittujen kemian perusteiden ymmärtämistä kurssilla käsiteltävien asioiden yhteydessä
- osaa orgaanisten yhdisteiden rakenteita, niiden ominaisuuksia ja reaktioita sekä ymmärtää niiden merkityksen ihmiselle ja elinympäristölle
- tuntee erilaisia seoksia sekä niihin liittyviä käsitteitä
- kehittää tietojen esittämisessä ja keskustelussa tarvittavia valmiuksia
- oppii kokeellisen työskentelyn, kriittisen tiedonhankinnan ja -käsittelyn taitoja
- osaa tutkia kokeellisesti orgaanisten yhdisteiden ominaisuuksia ja reaktioita, tuntee erotus- ja tunnistamismenetelmiä sekä osaa valmistaa liuoksia.

Keskeiset sisällöt

- orgaanisia yhdisteryhmiä kuten hiilivetyjä, orgaanisia happiyhdisteitä, orgaanisia typpiyhdisteitä sekä niiden ominaisuuksia ja sovelluksia
- orgaanisissa yhdisteissä esiintyvät sidokset sekä poolisuus
- erilaiset seokset, ainemäärä, pitoisuus
- orgaanisten yhdisteiden hapettumis- ja pelkistymisreaktioita sekä protoninsiirtoreaktioita

Syventävät kurssit

2. Kemian mikromaailma (KE2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee aineen rakenteen ja ominaisuuksien välisiä yhteyksiä
- osaa käyttää aineen ominaisuuksien päättelyssä erilaisia kemian malleja, taulukoita ja järjestelmiä
- ymmärtää orgaanisten yhdisteiden rakenteita ja tuntee rakenteen määrittämisessä käytettäviä menetelmiä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen aineiden rakenteeseen, ominaisuuksiin ja reaktioihin liittyviä ilmiöitä.

Keskeiset sisällöt

- alkuaineiden ominaisuudet ja jaksollinen järjestelmä
- elektroniverhon rakenne ja atomiorbitaalit
- hapetuslukujen määräytyminen ja yhdisteen kaava
- kemiallinen sidos, sidosenergia ja aineen ominaisuudet
- atomiorbitaalien hybridisoituminen ja orgaanisten yhdisteiden sidos- ja avaruusrakenne
- isomeria

3. Reaktiot ja energia (KE3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kemiallisen reaktion tapahtumiseen vaikuttavia tekijöitä sekä niiden merkityksen elinympäristössä (teollisuus)

- ymmärtää energian sitoutumisen ja vapautumisen kemiallisissa reaktioissa sekä niiden merkityksen yhteiskunnassa
- osaa kirjoittaa reaktioyhtälöitä ja käsitellä reaktioita matemaattisesti
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen reaktioihin, reaktionopeuteen ja -mekanismeihin liittyviä ilmiöitä.

Keskeiset sisällöt

- kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu
- epäorgaanisia ja orgaanisia reaktiotyyppejä, mekanismeja ja sovelluksia
- stoikiometrisia laskuja, kaasujen yleinen tilanyhtälö
- energianmuutokset kemiallisessa reaktiossa
- reaktionopeus ja siihen vaikuttavat tekijät

4. Metallit ja materiaalit (KE4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee teollisesti merkittäviä raaka-aineita ja niiden jalostusprosesseja
- tuntee hapettimia, pelkistimiä ja niiden käyttöä sekä osaa kirjoittaa hapettumis-pelkistymisreaktioita
- osaa sähkökemiallisten ilmiöiden periaatteet sekä niihin liittyviä kvantitatiivisia sovelluksia
- tuntee erilaisia materiaaleja, niiden koostumusta, ominaisuuksia ja valmistusmenetelmiä sekä kulutustavaroiden ympäristövaikutusten arviointiin käytettäviä menetelmiä
- osaa tutkia kokeellisesti ja malleja käyttäen metalleihin ja sähkökemian liittyviä ilmiöitä.

Keskeiset sisällöt

- sähkökemiallinen jännitesarja, normaalipotentiaali, kemiallinen pari ja elektrolyysi
- hapettumis-pelkistymisreaktiot
- metallit ja epämetallit sekä niiden happi- ja vety-yhdisteet
- bio- ja synteettiset polymeerit, komposiitit.

5. Reaktiot ja tasapaino (KE5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää reaktion tasapainotilan muodostumisen ja siihen liittyviä laskennallisia tasapainosovelluksia
- ymmärtää tasapainon merkityksen ja tutustuu tasapainoon teollisuuden prosesseissa ja luonnon ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja malleja käyttäen kemialliseen tasapainoon liittyviä ilmiöitä.

Keskeiset sisällöt

- reaktiotasapaino
- happo-emästätasapaino, vahvat ja heikot protolyytit, puskuriliuokset ja niiden merkitys
- liukoisuus ja liukoisuustasapaino
- tasapainoon liittyvät graafiset esitykset.

Soveltava kurssi

6. Biologian ja kemian työkurssi (BI6/KE6)

Kurssin aikana puolet ajasta käytetään biologian ja puolet kemian laborointitöihin. Kurssi sopii suoritettavaksi kurssien BI2 ja KE3 jälkeen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii soveltamaan aiemmilla kursseilla hankittuja tietoja käytännön töissä

Keskeiset sisällöt

- Biologiassa on erilaisia mikrobi-, kasvi- ja eläinlaborointeja saatavilla olevien materiaalien mukaan. Mahdollisesti preparoidaan eläin tai eläimenosa.
- Kemiassa valmistetaan aineita ja määritetään aineiden pitoisuuksia, tehdään kemiallisia analyysejä ja käytetään tietokonetta mittausten suorittamisessa ja tulosten käsitelyssä.

5.11 Uskonto

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on perehdyttää opiskelija omaan uskontoonsa, sen kulttuuriperintöön sekä uskonnosta nousevaan elämäntutkimukselliseen ja eettiseen ajatteluun. Muihin uskontoihin tutustutaan niiden omista lähtökohdista käsin. Uskonnonopetuksessa uskontoa tarkastellaan laajasti osana kulttuuria ja yhteiskuntaa sekä yhteisön ja yksilön elämää.

Uskonnonopetus on erilaisia näkemyksiä huomioon ottavaa ja yksilöllistä vakaumusta kunnioittavaa. Oppiaineksen opetuksessa hyödynnetään viimeaikaista teologista ja uskontotieteellistä tutkimusta. Koska uskonto on osa kulttuuria ja yhteiskuntaa, uskonnonopetuksella on luontaiset kytkennät myös humanistis-yhteiskunnallisiin tieteisiin ja taideaineisiin.

Uskonnonopetuksessa luodaan edellytykset ymmärtää uskontoja ja soveltaa tätä tietoa oman maailmankatsomuksen, kulttuurin ja yhteiskunnan jäsentämisessä sekä kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa käytetään hyväksi uskontojen omia lähteitä, tutkimusta ja eri medioiden välittämää ajankohtaista materiaalia. Opetuksessa painottuvat aktivoivat työtavat, joiden avulla uskonnon sisältöjä liitetään opiskelijoiden kokemusmaailmaan ja autetaan heitä prosessoimaan ja sisäistämään kurssien sisältöjä ja kasvamaan asetettujen tavoitteiden suuntaan.

Opetuksen tavoitteet

Uskonnon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa niin, että hän ymmärtää uskonnon merkityksen ja vaikutuksen niin yksityisen ihmisen ja yhteisön elämässä kuin yhteiskunnassa ja kulttuurissakin
- hallitsee käsitteitä, tietoa ja taitoa, joiden avulla hän osaa pohtia ja analysoida erilaisia uskontoihin liittyviä kysymyksiä
- kykenee rakentamaan, jäsentämään ja arvioimaan omaa maailmankatsomustaan ja kulttuuri-identiteettiään sekä arvostaa oman kulttuurinsa ja muiden kulttuurien uskonnollista perinnettä
- kunnioittaa ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus ja pystyy elämään ja toimimaan eri kulttuureista tulevien ja eri tavoin ajattelevien ja uskovien ihmisten kanssa monikulttuurisessa yhteiskunnassa ja maailmassa
- ymmärtää henkilökohtaisen vastuun merkityksen sekä tiedostaa erilaisten eettisten ratkaisujen taustalla vaikuttavat arvot ja niiden merkityksen
- hallitsee uskonnollisiin ja moraalisiin kysymyksiin liittyviä keskustelu- ja ajattelutaitoja sekä uskontoihin liittyvän tiedon itsenäistä hankintaa ja kriittistä arviointia.

Arviointi

Uskonnon opetuksessa arviointi kohdistuu katsomuksellisten ajattelutaitojen hallintaan, joka tarkoittaa kykyä yhdistellä, eritellä ja arvioida uskontoja, uskonnon ja kulttuurin sekä uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutusta. Opetuksessa opiskelijoita ohjataan arvioimaan asetettujen ja omien tavoitteiden saavuttamista. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan työn määrä ja laatu sekä opiskelijoiden yksilölliset taidot. Arvioinnin tulee kannustaa opiskelijoita oman työskentelynsä suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen.

8.11.1 Evankelis-luterilainen uskonto

Pakolliset kurssit

1. Uskonnon luonne ja merkitys (UE1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tietää, millainen ilmiö uskonto on, ja tuntee Raamatun ominaislaadun pyhän kirjallisuuden edustajana
- ymmärtää uskonnon yleismaailmallisen luonteen, uskonnoissa ilmenevät kysymyksenasettelut ja uskonnon nivoutumisen kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- saa aineksia ja käsitteellisiä välineitä oman maailmankatsomuksensa jäsentämiseen
- tuntee Raamatun vaikutuksen länsimaisessa kulttuurissa ja Raamatun tutkimuksen osana uskonnon tutkimusta
- oppii pyhyiden ymmärtämisen avulla kunnioittamaan ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus.

Keskeiset sisällöt

- uskonnon määrittely ja tutkiminen
- uskonnon ydinkysymykset

- uskonto yhteisössä ja yksilön kokemuksessa
- Raamattu pyhänä kirjallisuutena
- yleispiirteet Raamatun synnystä ja sisällöstä
- Raamatun tutkimus- ja tulkintatavat
- Raamatun vaikutukset maailmankuvaan ja kulttuuriin

2. Kirkko, kulttuuri ja yhteiskunta (UE2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, miten kristillinen kirkko on muotoutunut, levinnyt ja vaikuttanut ympäristöönsä eri aikoina ja miten se on ollut vuorovaikutuksessa aikansa kulttuurin ja yhteiskunnan kanssa
- tuntee kirkon opin rakentumisen, jumalanpalveluselämän ja taiteen vuorovaikutuksen, sekä kirkon poliittisen ja sosiaalisen merkityksen historian eri vaiheissa
- ymmärtää, miten kristinusko vaikuttaa erilaisina kirkkokuntina eri puolilla maailmaa
- osaa analysoida erilaisten kristillisten perinteiden ilmenemistä nykyajassa ja ymmärtää näihin sisältyvän yhteisen, ekumeenisen perustan.
- näkee eri kirkkojen roolin ja merkityksen maailman tulevaisuuden kannalta.

Keskeiset sisällöt

- kristillisen kirkon synty
- alkukirkosta idän ja lännen kirkon eroon
- lännen kirkko keskiajalla
- idän kirkon kehitys
- reformaatio ja kirkkojen kehitys uudella ajalla
- nykyinen kristikunta ja kirkkojen rooli nykyajan maailmassa
- kirkkojen ja uskontojen välinen vuoropuhelu

3. Ihmisen elämä ja etiikka (UE3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee eettisen kysymyksenasettelun ja ymmärtää elämäkysymysten ja eettisen pohdinnan merkityksen
- saa käsitteellisiä välineitä eettisten kysymysten tarkasteluun
- ymmärtää tekevänsä päivittäin moraalisia valintoja ja tietää olevansa vastuussa ratkaisuksistaan
- saa perustiedot ihmisen elämäkysymyksistä ja ajankohtaisista etiikan aiheista ja osaa kytkeä ne uskonnon kannalta keskeisiin kysymyksenasetteluihin
- ymmärtää Raamatun yhteyden elämäkysymyksiin ja etiikkaan
- ymmärtää kristinuskon ja etiikan yhteyden, erityisesti luterilaisen etiikan keskeisen sisällön ja kirkkojen eettisten kannanottojen taustalla olevia teologisia perusteita.
- saa välineitä pohtia, miten kestävä kehitys voisi toteutua maailmassa.

Keskeiset sisällöt

- ihmisen tärkeät elämäkysymykset: elämän tarkoitus, kärsimys, kuolema

- kristillinen käsitys Jumalasta, ihmisestä, luonnosta ja pelastumisesta
- hyvän ja pahan käsitteet
- kristillinen etiikka ja etiikan teoriat
- yksilöeettisiä kysymyksiä
- yhteiskuntaeettisiä kysymyksiä

Syventävät kurssit

4. Uskontojen maailmat (UE4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maailmanuskontojen ominaispiirteet
- ymmärtää uskontoihin liittyvän sisäisen monimuotoisuuden ja niiden vaikutuksen ajatteluun, kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- ymmärtää eri uskonnoissa ilmenevien ihmiselämän peruskysymysten samankaltaisuuden ja oppii arvostamaan muiden kulttuurien uskonnollista ja eettistä perinnettä.
- ymmärtää, että maailman ongelmien ratkaisemisessa tarvitaan yhteistä globaalia etiikkaa, johon eri katsomusperinteet ja uskonnot voivat yhtyä.

Keskeiset sisällöt

Kurssilla käsitellään hindulaisuutta, buddhalaisuutta, Kiinan ja Japanin uskontoja, juutalaisuutta ja islamia alla olevien teemojen näkökulmasta. Lisäksi tarkastellaan luonnonkansojen uskontojen yhteisiä piirteitä.

- uskontojen levinneisyys ja kannattajamäärät
- uskontojen pyhät kirjat ja oppi
- uskontojen eettiset ohjeet
- uskontojen kultit ja rituaalit
- uskontojen suuntaukset
- uskonnot ja yhteiskunta

5. Mihin suomalainen uskoo?(UE5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee uskonnon ilmenemismuodot Suomessa muinaissuomalaisesta uskonnosta nykypäivän uskonnollisuuteen
- ymmärtää Suomen uskonnollisista ja maailmankatsomuksellisista kysymyksistä käytyä keskustelua ja siihen liittyviä taustatekijöitä
- osaa jäsentää Suomen uskonnollisia liikkeitä niiden toiminnan ja opillisten korostusten näkökulmasta.
- ymmärtää, mitä uskonnollinen perinne on tuonut mukanaan suomalaiseen identiteettiin.

Keskeiset sisällöt

- muinaissuomalainen uskonto
- Suomen kirkkohistorian yleislinjat
- luterilainen kirkko ja muut kristilliset kirkot nykypäivän Suomessa

- ei-kristilliset yhteisöt Suomessa
- kristinuskon vaikutus suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

6. Muinaissuomalainen uskonto (UE6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää esikristillisen suomalaisen kulttuurin ja uskonnon välisen yhteyden
- ymmärtää luonnon merkityksen elämää ja uskontoa muovaavana perustana
- hahmottaa pääpiirteet vanhasta suomalaisesta uskonnollisuudesta
- saa yleiskäsityksen erilaisista kansanuskomuksista ja tapakulttuurista, jotka pohjautuvat sekä esikristilliseen että kristilliseen perinteeseen
- ymmärtää pääpiirteissään arktisten alueiden uskomusmaailman yhteiset piirteet.
- saa syvemmän käsityksen siitä, missä oman kulttuurin juuret lepäävät.

Keskeiset sisällöt

- suomalainen perinteinen ”sielunmaisema”
- metsä ja alueellinen kulttuuri osana suomalaista identiteettiä
- kalevalainen ym. vanha uskomusperinne
- vanhat uskontoon liittyvät tavat ja perinteet Suomessa
- Arktisten alueiden uskonto
- Koulukohtainen

7. Uskonto ja maailmankuva (UE7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää miten maailmankuva on muuttunut ja kehittynyt historiassa
- näkee maailmankuvan yhteyden eri tieteiden ja kulttuurin kehittymiseen
- ymmärtää uskonnon roolin maailmankuvan hahmottamisessa eri aikoina
- näkee sekä ristiriitoja että mahdollisuuksia uskonnon ja tieteiden – erityisesti luonnontieteiden - välillä maailmankuvan rakentamisessa
- ymmärtää teologisen ja uskonnonfilosofisen tutkimuksen merkityksen uskonnon ja tieteiden välisessä dialogissa.

Keskeiset sisällöt

- Länsimaisia ja myös muiden kulttuurien maailmankuvamalleja eri aikoina
- Uskonnon merkitys maailmankuvan muodostajana eri aikoina
- Uskonnollinen, filosofinen ja tieteellinen maailmankuva
- Uskonnon ja luonnontieteiden välinen dialogi
- Tulevaisuuden visioita: millaiseksi maailmankuva kehittyi
- Koulukohtainen

8.11.2 Ortodoksinen uskonto

Opetussuunnitelmaa täydennetään oppiaineen osalta tarvittaessa.

8.12 Elämänkatsomustieto

Elämänkatsomustieto oppiaineena on perustaltaan monitieteinen. Filosofian ohella se hyödyntää niin ihmis-, yhteiskunta- kuin kulttuuritieteitäkin. Elämänkatsomustiedon opetuksessa ihmisiä pidetään luonnollisina, tajunnallisina ja kulttuurisina toimijoina, jotka luovat ja uusintavat merkityksiä keskinäisessä kanssakäymisessään. Inhimilliset katsomukset ja käytännöt nähdään yksilöiden, yhteisöjen ja traditioiden vuorovaikutuksen tuloksena syntyneinä. Elämänkatsomustiedon opetus rakentuu ihmiskäsitykselle, joka korostaa ihmisten mahdollisuutta elää vapaina ja keskenään tasavertaisina, aktiivisina ja tavoitteellisina. Oppiaineen opetuksessa painotetaan ihmisten kykyä tutkia maailmaansa ja laajentaa sitä koskevaa tietämystään sekä yhteisellä toiminnallaan tietoisesti ohjata elämäänsä. Näistä lähtökohdista oppiaine tukee opiskelijoiden elämänkatsomuksen ja identiteetin muotoutumista sekä heidän yhteisöllisten hyvän elämän ihanteidensa ja käytäntöjensä hahmottumista.

Elämänkatsomustieto kartuttaa pohdiskelevasti ja keskustellen opiskelijoiden kulttuurista ja katsomuksellista yleissivistystä, toiminnallista arviointikykyä ja tilannetajua, eettisiä valmiuksia ja suvaitsevaisuutta sekä keskustelun, kuuntelun ja itseilmaisun taitoja. Katsomuksellisen arviointikyvyn kehittyminen on avain hyvään elämään sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti.

Opetuksen tavoitteet

Elämänkatsomustiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija saa tukea pyrkimyksilleen

- rakentaa identiteettiään ja elämänkatsomustaan
- laajentaa katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään
- kehittää arvostelu-, harkinta ja toimintakykyään
- sisäistää ihmisoikeuksien, myönteisen monikulttuurisuuden, yhteiskunnallisen ja globaalin oikeudenmukaisuuden sekä kestävän kehityksen periaatteita.

Arviointi

Elämänkatsomustiedossa arvioidaan sisällöllisen tiedon omaksumisen ja katsomuksellisen ymmärryksen kehittymisen lisäksi opiskelijan valmiutta tarkastella sekä ilmaista katsomuksellisia aiheita monipuolisesti, taitavasti ja luovasti. Katsomukselliset kysymykset ovat usein henkilökohtaisia, mutta niiden pohdiskelun perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja systemaattisuus. Katsomusten, arvostusten ja uskomusten arviointi- ja ilmaisutavoissa arvostetaan suvaitsevaisuutta, eri näkökulmien ja toisten katsomustapojen huomioimista.

Pakolliset kurssit

1. Hyvä elämä (ET1)

Kurssilla pohditaan, mitä on hyvä elämä, millaisista aineksista identiteetti ja yksilöllinen elämä koostuvat ja millaiset mahdollisuudet ihmisillä on tavoitella hyvää elämää.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kasvattaa kykyään sitoutua valitsemiinsa moraalisiin periaatteisiin ja haluaan toimia arvostustensa mukaisesti
- kasvattaa valmiuttaan ja haluaan välittää ja kantaa vastuuta itsestään, toisista ihmisistä, yhteiskunnasta ja luonnosta
- kehittää kykyään nähdä kokonaisuuksia yhä monimuotoisemmaksi käyvässä maailmassa ja näin vahvistaa kykyään muodostaa omaa identiteettiään ja elämäntapomustaan
- oppii arvioimaan uskomuksia ja elämäntapomuksia koskevia väitteitä
- kehittää taitojaan ilmaista identiteettiään ja elämäntapomustaan sekä niihin liittyviä näkemyksiään ja tunteita suvaitsevaisesti, johdonmukaisesti ja luovasti.

Keskeiset sisällöt

- peruskäsitteet: elämäntapomus, elämäntapomustieto, hyvä elämä, minuus, identiteetti
- hyvä elämä: ihmisen perustarpeita, maallisia ja uskonnollisia hyvän elämän malleja
- ihmisen yksilöllisen olemassaolon peruskysymykset: vapaa tahto ja valinnat, syntymä ja kuolema, optimismi, pessimismi ja realismi
- elämäntapomuksen keinot: yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä, perimän ja ympäristön merkitys
- identiteetin muodostaminen ihmisen elämänsä aikana sekä eettiset valinnat eri elämäntapovaiheissa
- yksilöllinen elämä ennen sekä nykyisessä monien mahdollisuuksien yhteiskunnassa
- hyveitä ja paheita koskevia käsityksiä ennen ja nyt sekä niiden suhde elämäntapoihin ja tottumuksiin

2. Maailmankuva (ET2)

Kurssilla pohditaan maailmankuvan muodostumista ja maailmankuvien eroja. Kurssilla perehdytään maailman käsitteellistämisen tapoihin sekä tiedon ja eri yhteisöllisten instituutioiden merkitykseen siinä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan historiallisesti merkittäviä ja nykyajassa vaikuttavia maailmankuvia sekä kasvattaa tietämystään niiden perustalla olevista uskomusjärjestelmistä
- oppii kysymään ja arvioimaan väitteiden ja uskomusjärjestelmien perusteluja
- kehittää ymmärrystään eri instituutioiden merkityksestä maailmankuvan muokkajina ja välittäjinä
- jäsentää omaa maailmankuvaansa samalla pitäen sen avoimena mielekkäälle keskustelulle.

Keskeiset sisällöt

- maailmankuvan, maailmankatsomuksen ja elämäntapomuksen käsitteet ja niiden keskinäinen suhde
- maailmankuvan rakenne ja ydinalueet: käsityksiä ihmisestä, yhteiskunnasta, kulttuurista ja luonnosta sekä todellisuuden rakenteesta
- maalliset ja uskonnolliset katsomukset maailmankuvan perustana: tieteiden, näennäistieteiden ja uskontojen rajankäynti
- koulu, media ja taide maailmankuvaa luovina ja välittävinä instituutioina

- länsimaisen maailmankuvan murrokset ja mullistajat
- kokemusten, arkikäsitteiden ja uskomusten synty ja tiedollinen luotettavuus
- maailmankuvien ja tiedon lähteiden järkipäiväinen arviointi

3. Yksilö ja yhteisö (ET3)

Kurssilla pohditaan yksilöä, yhteisöllisyyttä, yhteiskuntaa ja ihmisten välistä vuorovaikutusta. Kurssilla perehdytään oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien ja demokratian toteutumiseen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yhteisöllisyyden merkityksen ihmisyydelle ja yksilölliselle identiteetille
- oppii arvioimaan omaa asemaansa yksilönä yhteisöissä ja yhteiskunnassa, kansalaisena valtiossa ja toimijana talousjärjestelmässä
- oppii tarkastelemaan yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden toimintaa osana yhteiskunnallista vallankäyttöä
- oppii arvioimaan poliittisia keinoja ja päämääriä sekä kasvattaa kykyään ja haluaan rakentamaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen
- ymmärtää ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeudenmukaisuuden merkityksen hyvän yhteiskunnan ja tulevaisuuden kannalta.

Keskeiset sisällöt

- ihminen sosiaalisena olentona, yksilöiden vuorovaikutus ja yhteisöllisyys, yksityinen ja julkinen
- vallan käsite, vallan muodot ja valtasuhteet sekä erilaiset vaikuttamiskeinot
- teorioita yhteiskunnan rakenteesta ja muutoksesta
- hyvä kansalainen suomalaisena, eurooppalaisena ja maailmankansalaisena
- ihmisoikeudet ja niiden historia
- poliittiset ihanteet, ideologiat, utopiat ja demokratian muodot
- oikeudenmukaisuus yhteiskunnallisena, maailmanlaajuisena ja ekologisenä kysymyksenä

Syventävät kurssit

4. Kulttuuriperintö ja identiteetti (ET4)

Kurssilla pohditaan kulttuuriperintöä hyvän elämän lähtökohdaksi ja hyvän elämän mittana sekä toisaalta jatkuvasti kehittyvänä ja muuttuvana ilmiönä. Kurssilla perehdytään sekä maailman että suomalaisen nyky-yhteiskunnan monikulttuurisuuteen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan kulttuuria merkityksiin perustuvana inhimillisenä toimintana.
- tutustuu erilaisiin kulttuuriperintöihin ja niihin liittyviin elämäntapoihin
- kehittää kykyään arvioida ihmisten käsityksiä ja tekoja suhteessa heidän omiin arvostuksiinsa ja uskomusjärjestelmiinsä
- oppii suvaitsevaisuutta erilaisia elämäntapomuksellisia ratkaisuja ja identiteettivaihteluita kohtaan

- perehtyy suomalaisen identiteetin ilmenemismuotoihin
- ymmärtää rasismia, muukalaisvihan ja syrjinnän ihmisoikeusloukkauksina.

Keskeiset sisällöt

- kulttuurin käsite ja merkitys ennen ja nyt
- identiteetti, etnisuus ja kulttuuriperintö
- saamelaiset, suomalaiset ja eurooppalaiset kulttuuripiirteet ja niiden nykyinen merkitys
- kulttuurien ja sivilisaatioiden vuorovaikutus
- etninen ja kulttuurinen moninaisuus Suomessa ja maailmassa
- elämä monikulttuurisessa yhteiskunnassa
- etnosentrisyys sekä rasismia ja suvaitsevaisuuden historiaa

5. Maailman selittäminen katsomusperinteissä (ET5)

Kurssilla pohditaan erilaisia tapoja selittää maailmaa myyttisissä, uskonnollisissa ja katsomuksellisissa perinteissä. Kurssilla perehdytään erilaisten katsomusten syntyyn, historiaan ja tutkimukseen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää herkkyyttään arvioida arvostuksissa ja uskomusjärjestelmissä esiintyviä eroja ja yhtäläisyyksiä
- oppii arvioimaan uskomuksia ja elämäkatsomuksia koskevia väitteitä
- tuntee eri kulttuureissa vaikuttavia ja tärkeinä pidettyjä uskomusjärjestelmiä ja elämäkatsomuksellisia ratkaisuja sekä kasvattaa tietämystään niiden taustoista sekä niiden välittymisestä nykyajassa
- ymmärtää myyttien ja uskonnollisten käsitysten historiallisen synnyn ja nykyisen merkityksen maailman ilmiöiden selittäjinä
- oppii hahmottamaan maailman selittämistä eurooppalaisessa kulttuuriperinnössä.

Keskeiset sisällöt

- maailman myyttinen selittäminen ennen ja nyt
- uskonnon ja uskonnollisuuden olemus
- uskontokritiikki: sosiologinen, moraalinen, antropologinen ja psykologinen
- ateismi ja agnostismi
- sekulaarin humanismin ja vapaa-ajattelun historiaa ja nykysuuntauksia
- humanismi ja kristinusko länsimaiden katsomuksellisina perusvirtauksina.

8.13 Filosofia

Filosofinen ajattelu käsittelee koko todellisuutta, sen monimuotoista hahmottamista sekä ihmisen toimintaa siinä. Filosofian erityisluonne on sen tavassa jäsentää ongelmia käsitteellisesti, järkipäisesti ja keskustellen. Filosofian opiskelu lukiossa tukee opiskelijoiden yksilöllistä kehitystä ja edistää yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia, joita tarvitaan muuttuvassa ja monimutkaisessa yhteiskunnassa. Filosofiaassa opiskeltavat tiedolliset kokonaisuudet ovat välttämättömiä kulttuuriperinnön ja nykykulttuurin ymmärtämiseksi.

Filosofian käytännön merkitys perustuu siihen, että opiskelija oppii jäsentämään käsitteellisesti arvoja, normeja ja merkityksiä koskevia kysymyksiä. Filosofian opiskelu auttaa näkemään, mitä merkitystä erilaisilla tiedoilla ja taidoilla on yksilölle ja yhteiskunnalle. Tietojen ja taitojen erikoistumisen vastapainona filosofian opiskelu opettaa hahmottamaan laajempia käsitteellisiä kokonaisuuksia ja yhteyksiä. Se auttaa näkemään, miten eri tieteenalojen ja ajatteluperinteiden käsitykset todellisuudesta, arvoista ja normeista voivat muodostaa keskenään johdonmukaisia kokonaisuuksia tai olla keskenään ristiriidassa. Filosofia kehittää arvostelukykyä.

Filosofian opetus edistää luovan ja itsenäisen ajattelun kehitystä. Filosofiansa annetaan runsaasti tilaa opiskelijoiden yksilöllisten näkemysten muodostamiselle. Kun opiskelijat paneutuvat filosofian peruskysymyksiin, joihin ei ole yksinkertaisia ratkaisuja, he oppivat muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiään sekä samalla kunnioittamaan toisenlaisia perusteltuja näkemyksiä. Mutkikkaiden kysymysten pohdiskelu ryhmässä kasvattaa opiskelijoissa kykyä luottaa omiin yksilöllisiin mahdollisuuksiinsa selvittää vaikeita ongelmia. Filosofian opiskelu tukee oppilaiden kasvua aktiivisiksi, vastuullisiksi ja suvaitsevaisiksi kansalaisiksi.

Opetuksen tavoitteet

Filosofian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja
- osaa jäsentää puhetta ja tekstiä käsitteellisesti sekä tunnistaa väitteitä ja niiden perusteluja
- ymmärtää erilaisten filosofisten käsitysten perusteluja sekä pystyy keskustelemaan niistä johdonmukaisesti ja järkevästi
- hallitsee yleissivistävät perustiedot sekä filosofian historiasta että nykysuuntauksista ja osaa suhteuttaa niitä yhteiskunnan ja kulttuurin ilmiöihin.

Arviointi

Filosofiansa arvioidaan käsitteiden ja teorioiden omaksumista sekä kykyä ilmaista omaa filosofista ajattelua. Opiskelijan suhde filosofisiin kysymyksiin on yksilöllinen, mutta kysymysten käsittelyn perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja järjestelmällisyys

Pakollinen kurssi

1. Johdatus filosofiseen ajatteluun (FI1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja, ymmärtää, miten filosofiansa käsitteellistetään todellisuutta, tietämistä, toimintaa ja arvoja
- tunnistaa erilaisia filosofisia, tieteellisiä ja arkisia käsityksiä todellisuudesta, sen tietämisestä ja siinä toimimisesta
- hahmottaa kuvailevien ja normatiivisten väitteiden eroja ja osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta.
- saa välineitä kriittiseen, tiedostavaan ja kantaottavaan ajatteluun ja filosofian soveltamiseen elämän eri tilanteisiin.

Keskeiset sisällöt

- mitä filosofia on, filosofisten kysymysten luonne ja niiden suhde käytännöllisiin, tieteellisiin ja uskonnollisiin kysymyksiin, filosofian keskeiset osa-alueet
- todellisuuden luonnetta koskevia filosofisia perusnäkökymyksiä: hengen ja aineen suhde, vapaus ja välttämättömyys
- tietoa ja tietämistä koskevia filosofisia perusnäkökymyksiä ja niiden suhde tieteellisiin ja arkisiin näkökulmiin: tieto, totuus ja perustelu, käsitteellisen ja kokemuksellisen suhde tiedon muodostumisessa
- yksilön ja yhteiskunnan suhde filosofisena kysymyksenä, oikeudenmukaisuuden ja vapauden käsitteet
- hyvän ja oikean käsitteet, toimintaa ohjaavien moraalisten arvojen luonne ja suhde tosiasioihin sekä muihin arvoihin kuten kauneuteen, hyvää elämää ja onnellisuutta koskevia filosofisia näkökymyksiä

Syventävät kurssit

2. Filosofinen etiikka (FI2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy filosofisen etiikan tärkeimpiin ongelmiin, käsitteisiin ja teorioihin
- osaa arvioida elämää ja toimintaa moraalisisista näkökulmista sekä perustella arvioitaan etiikan käsittein
- kykenee jäsentämään omia moraalisia ratkaisujaan ja perusteitaan filosofisen etiikan välinein
- oppii kriittisyyttä ja suvaitsevaisuutta niin itseä kuin toisia kohtaan.
- harjaantuu käymään eettistä keskustelua filosofiselta pohjalta.

Keskeiset sisällöt

- moraalit ja sitä pohtiva soveltava ja normatiivinen etiikka sekä metaetiikka
- moraalisia arvoja ja normeja koskevien vakaumusten erilaiset perustat, moraalien suhde oikeuteen ja uskuntoon, järjen ja tunteiden asema moraalisisissa vakaumuksissa.
- moraalisten arvojen ja normien objektiivisuus ja subjektiivisuus, kysymys eettisten perusteiden tiedollisuudesta ja eettisten totuuksien mahdollisuudesta
- klassisen hyve-etiikan sekä seuraus- ja velvollisuusetiikan perusteet
- filosofinen etiikka ja kysymys hyvästä elämästä

3. Tiedon ja todellisuuden filosofia (FI3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa, mitä tieto ja tietäminen ovat filosofiassa, tieteessä ja arkielämässä
- osaa arvioida, millaisia kuvia todellisuuden perusrakenteesta muodostuu filosofiassa, tieteessä ja katsomuksissa
- oppii erittelemään ja arvioimaan kriittisesti tiedollisia uskomuksia ja väitteitä
- oppii hahmottamaan tieteellisen tutkimuksen ja päättelyn luonnetta.
- osaa suhtautua kriittisesti teknologisiin saavutuksiin ja tietoyhteiskunnan eri ilmiöihin.

Keskeiset sisällöt

- metafysiikan keskeisiä kysymyksiä ja peruskäsitteitä, erilaisia käsityksiä metafysiikan luonteesta, todellisuuden rakenne luonnontieteellisen, ihmistieteellisen ja käytännöllisen tiedon valossa
- totuuden luonne ja totuusteorioiden
- tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen
- tietäminen, ymmärtäminen ja tulkinta, käytännöllisen ja tieteellisen tiedon eroja ja yhtäläisyyksiä, tietäminen luonnontieteissä ja ihmistieteissä
- tieteellisen tutkimuksen luonne ja sen metodologisia peruskäsitteitä
- argumentoinnin ja päättelyn perusteita

4. Yhteiskuntafilosofia (FI4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin
- oppii hahmottamaan yhteiskunnan luonnetta ja sen keskeisten instituutioiden toimintaa
- osaa arvioida yhteiskunnallisen järjestyksen oikeutusta
- osaa jäsentää yhteiskunnan ja yksilön suhdetta sekä yhteiskunnallista ja poliittista toimintaa.
- aktivoituu osallistumaan hyvän yhteiskunnan luomiseen.

Keskeiset sisällöt

- yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus
- yksilön oikeudet ja velvollisuudet, rikos ja rangaistus
- yhteiskuntajärjestyksen, vallan ja omistamisen oikeuttaminen: yhteiskuntasopimusteorioiden, anarkismin ja yhteiskunnalliset utopiat
- poliittinen filosofia: konservatismi, liberalismi ja sosialismi perusajatukset ja niiden yhteiskuntafilosofiset nykytulkinnot
- nykykulttuuriin liittyviä filosofisia kysymyksiä: sukupuoli ja sukupuolisuus, identiteetti ja identiteetin rakentuminen, toiseus, vieraus ja monikulttuurisuus.

Soveltava kurssi

5. Filosofian kerho (FI5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kartuttaa filosofista tietopääomaansa
- harjaantuu käyttämään monipuolisesti filosofisia taitoja
- aktivoituu ottamaan kantaa, esittämään argumentteja ja perustelemaan käsityksensä
- saa lisää valmiuksia keskustella ja väitellä filosofisesti
- oppii olemaan kriittinen ja avoin yhtä aikaa.

Keskeiset sisällöt

- Filosofian koko sisältöalue
- Keskeisiä filosofisia tekstejä ja ajankohtaisia teemoja
- Filosofiset alustukset
- Filosofointi sekä puheen että tekstin muodossa
- Osallistuva filosofia

8.14 Historia

Lukion historian opetus luo opiskelijalle edellytyksiä ymmärtää eri aikakausien luonnetta, oman aikansa ongelmia ja muutosprosesseja sekä auttaa häntä hahmottamaan kansainvälistä maailmaa. Historia on yksilöllistä, kansallista ja eurooppalaista identiteettiä luova oppiaine.

Opetuksen lähtökohtana ovat historian luonne tieteenalana ja sen tiedon muodostumisen perusteet. Sen vuoksi huomiota kiinnitetään tietojen kriittiseen pohdintaan ja tulkitaan sekä pyritään ottamaan huomioon ilmiöiden moniperspektiivisyys. Historian keskeisiä käsitteitä ovat aika, muutos ja jatkuvuus sekä syy-yhteydet. Muutoksen analyysia korostavana oppiaineena historia luo mahdollisuuksia käsitellä tulevaisuutta sekä arvioida tulevaisuuteen liittyviä mahdollisuuksia. Opetuksessa korostetaan ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta sekä inhimillisen kulttuurin laajaalaisuutta, kulttuurien erilaisuuden ymmärtämistä ja kansainvälisen yhteisymmärryksen merkitystä. Oman maan menneisyyttä tarkastellaan maailmanhistorian taustaa vasten.

Opetuksen tavoitteet

Historian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan Suomen ja maailmanhistorian päälinjat ja keskeisimmät historialliset tapahtumat sekä niiden taustat ja seuraamukset
- näkee nykyhetken historiallisen kehityksen tuloksena ja tulevaisuuden lähtökohtana, kykenee suhteuttamaan oman aikansa ja itsensä historian jatkumoon ja näin rakentamaan historiatietoisuuttaan
- osaa hankkia menneisyyttä koskevaa tietoa ja arvioida sitä kriittisesti sekä ymmärtää sen monitulkintaisuuden, suhteellisuuden ja syy-yhteyksien monisäikeisyyden
- osaa arvioida menneisyyden ihmisen toimintaa ja historiallisia ilmiöitä kunkin ajan omista lähtökohdista sekä nykyajan näkökulmasta
- ymmärtää kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja ja niiden erilaisuutta
- saa aineksia ihmisoikeuksia ja demokratiaa arvostavan maailmankuvan luomiseen sekä toimintaan vastuullisena kansalaisena.

Arviointi

Oppimisen arvioinnin perusteina ovat historialle ominaiset taidot ja ajattelutavat sekä oppimäärän keskeisten sisältöjen hallinta. Arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota opiskelijan valmiuteen rakentaa tiedoistaan jäsentyneitä kokonaisuuksia, erottaa olennainen ja epäolennainen tieto toisistaan, hallita aikasuhteita ja syy-yhteyksiä sekä arvioida historian ilmiöitä ja tiedonlähteitä kriittisesti. Kurssien arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä: kokeiden asemasta voidaan käyttää opintotehtäviä, tutkielmia ja muita vaihtoehtoisia arviointikeinoja.

Pakolliset kurssit

1. Ihminen, ympäristö ja kulttuuri (HI1)

Kurssi tarkastelee ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta sekä tämän tuloksena tapahtunutta kulttuuriympäristön rakentumista ja kehittymistä esihistoriasta nykyaikaan.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ihmisen ja luonnon välisen riippuvuussuhteen osana kestävästä kehityksestä
- ymmärtää, miten ihminen käyttää luonnonvaroja toimeentulon lähteenä ja miten se vaikuttaa ympäristöön ja yhteiskuntarakenteeseen
- tuntee tuotantotalouden kehitykselliset linjat ja vaikutukset elämäntapaan
- tietää väestönkasvun pääpiirteet ja siihen vaikuttavat tekijät.

Keskeiset sisällöt

Esihistoria – pyyntikulttuurin aika

- ihmisen kehitysvaiheet
- keräilijöiden ja metsästäjien elämäntapa

Maanviljely ja sen aiheuttamat muutokset

- työnjako ja kulttuurin synty
- suurten jokilaaksojen kulttuurit

Välimeren talousalue antiikin aikana

- Kreikan talouselämä
- Rooma – miljoonakaupunki ja imperiumi
- orjuus ja antiikin ajan tekniikka

Keskiajan talous- ja yhteiskuntajärjestelmä

- feodaaliyhteiskunta
- keskiajan väestö, kauppa ja kaupunki

Löytöretket •

- löytöretkien edellytykset ja seuraukset
- maailmantalouden syntyminen

Teollistuva maailma

- tekniset innovaatiot ja koneteollisuuden alkuvaiheet
- muutokset sukupuolten työnjaossa
- yhteiskunnalliset muutokset ja ympäristövaikutukset
- muutokset kaupunkirakenteessa

Globaali kulutusyhteiskunta

- raaka-aineiden ja markkinoiden jakaminen
- massatuotanto ja kulutusyhteiskunta
- sosialistinen suunnitelmatalous
- kolmannen maailman muotoutuminen
- kasvun rajat ja uudet haasteet

2. Eurooppalainen ihminen (HI2)

Kurssi tarkastelee eurooppalaisen kulttuurin keskeisiä saavutuksia sekä eurooppalaisen ihmisen maailmankuvan muutosta ja sen taustalla vaikuttanutta tieteellistä ja aatehistoriallista kehitystä. Kurssilla tutustutaan eurooppalaisen kulttuurin tuotoksiin erityyppisen historiallisen lähdeaineiston avulla. Kulttuuri ymmärretään laaja-alaisena käsitteenä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, mistä eurooppalaisuus rakentuu tutustumalla Euroopan keskeiseen kulttuuriperintöön
- ymmärtää tieteen saavutusten merkityksen ihmisen maailmankuvan muokkaajana
- osaa analysoida kulttuuri-ilmiötä aikakautensa ilmentäjänä
- tuntee yhteiskunnallisen kehityksen taustalla vaikuttavia aatehistoriallisia virtauksia
- tuntee eri aikakausien elämäntapoja ja maailmankuvaa.

Keskeiset sisällöt

Antiikin aika

- demokratian synty
- antiikin kulttuuri

Keskiajan yhtenäiskulttuuri

- keskiajan ihmisen maailmankuva ja tapakulttuuri
- uskonnon merkitys kulttuurissa

Uuden ajan murros

- renessanssi ja tiedon vallankumous
- uskonpuhdistus
- barokki itsevaltiuden ja vastauskonpuhdistuksen ilmentäjänä
- luonnontieteellisen maailmankuvan synty

Valistuksen aikakausi

- valistusfilosofia ja sen vaikutukset yhteiskuntaan ja taiteeseen
- Yhdysvaltain itsenäistymisen ja Ranskan suuren vallankumouksen aatteellinen perintö

Aatteiden vuosisata

- keskeiset aatesuuntaukset ja taidevirtaukset
- tiede uskonnon haastajana
- porvariston vuosisata

Nyky aika •

- kulttuurin pirstoutuminen
- populaarikulttuuri massaviihdeksi

3. Kansainväliset suhteet (HI3)

Kurssi tarkastelee kansainvälisen politiikan keskeisiä tapahtumia, taustoja ja muutoksia 1800-luvun lopulta lähtien. Kurssilla analysoidaan kansainvälisen politiikan ilmiöitä taloudellisen, aatteellisen ja valtapoliittisen kilpailun perusteella. Kurssin keskeisiä tarkastelunäkökulmia ovat demokratia vastakohtanaan diktatuuri.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kansainvälisen politiikan pääpiirteet ja teoriaa.
- ymmärtää kansainvälisten yhteistyörakennelmien sekä vastakkainasettelujen perusteita
- ymmärtää aatteiden ja taloudellisten eturistiriitojen vaikutuksen kansainvälisten suhteiden historiassa.

Keskeiset sisällöt

Suurvaltojen ylivalta-yritykset

- kansainvälisen politiikan peruskäsitteet
- imperialismin teoria ja käytännöt
- ensimmäinen maailmansota ja sen vaikutukset kansainväliseen politiikkaan

Maailmansotien välinen aika ja toinen maailmansota

- eurooppalaiset ääri liikkeet, demokratian kriisi ja kansanvainot
- toinen maailmansota seurausilmiöineen

Kylmä sota

- kylmän sodan teoriat: Yhdysvallat ja Neuvostoliitto kaksinaapaisen maailman johtajina
- kylmän sodan ideologiset, taloudelliset ja sotilaalliset rintamat
- kylmän sodan kriisien luonne
- Saksa kylmän sodan näyttämönä
- Kiinan rooli kansainvälisessä politiikassa

Uusi epävarmuuden aika

- Neuvostoliiton hajoaminen ja kaksinaapaisuuden purkautuminen
- kansainväliset rauhanpyrkimykset
- kolmas maailma osana kansainvälistä politiikkaa
- Lähi-idän ongelmakenttä
- Yhdysvaltain aseman muutos kansainvälisessä politiikassa
- uudet kansainväliset rakenteet

4. Suomen historian käännekohtia (HI4)

Kurssin tarkoituksena on analysoida Suomen historian keskeisiä muutosprosesseja ja kehityslinjoja 1800-luvulta nykyaikaan. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat Suomen valtiollisen ja kansainvälisen aseman muuttuminen, muutoksiin liittyvät kriisit, siirtyminen

sääty-yhteiskunnasta kansalaisyhteiskuntaan sekä taloudelliset ja kulttuuriset murrokset.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee keskeiset yhteiskunnalliset ja taloudelliset muutokset
- osaa suhteuttaa Suomen valtiollisen kehityksen yleiseurooppalaiseen ja maailmanpoliittiseen taustaan
- ymmärtää talouden, yhteiskunnan, kulttuurielämän sekä aatteellisen ja valtiollisen elämän ilmiöiden keskinäisen riippuvuuden.

Keskeiset sisällöt

Ruotsin ajan perintö

Vallanvaihdos •

- Suomen liittäminen Venäjään
- autonomian synty

Suomalaisuuden synty ja kansallinen herääminen

- aatteellinen ydin ja keskeiset vaikuttajat

Yhteiskunnallinen ja taloudellinen murros

- elinkeinorakenteen muuttuminen ja Suomen teollistuminen
- sääty-yhteiskunnan hajoaminen ja kansalaisyhteiskunnan synty
- sortokaudet ja kansanvallan synty

Suomen itsenäistymisprosessi

- Suomen itsenäistyminen
- sisällissota
- hallitusmuoto

Kahtiajaosta eheytymiseen

- oikeistoradikalismien nousu
- elintason nousu
- kulttuurista kulutustavaraa

Toinen maailmansota jälkiseurauksineen

- sodat ja jälleenrakentaminen
- ulkopoliittikan muutos

Hyvinvointivaltion rakentaminen

- rakennemuutos
- 1960- ja 1970-lukujen kulttuurinen ja yhteiskunnallinen muutos

Suomen uusi kansainvälinen asema

- kytkeytyminen kansainväliseen talouteen kulttuurisesti, taloudellisesti ja poliittisesti
- suomalaisten tulevaisuus osana globaalia järjestelmää

Syventävät kurssit

5. Suomen vaiheet esihistoriasta autonomian aikaan (HI5)

Kurssi tarkastelee Suomen historian keskeisiä kehityslinjoja ennen vuotta 1809 sekä suomalaista kulttuuriperintöä.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maamme historialliset kehityslinjat ja niiden yhteydet Itämeren alueeseen
- tuntee Suomen väestö-, sosiaali- ja taloushistoriallisen kehityksen.
- ymmärtää suomalaisen sivistyksen yhteydet länsimaiseen kulttuuriin
- oppii arvostamaan suomalaista kulttuuriperintöä
- oppii yhdistämään historialliset kehityslinjat oman kotiseutunsa historiaan ja näkee kehityksen myös yksittäisen ihmisen kannalta.

Keskeiset sisällöt

Esihistoria •

- esihistoria ja tulkinnat suomalaisten ja saamelaisten alkuperästä
- asutus, elinehdot, uskonnot ja uskomukset sekä ulkoiset yhteydet

Suomen liittyminen länsieurooppalaiseen kulttuuriyhteisöön keskiajalla

- Suomi idän ja lännen välimaastossa
- sääty-yhteiskunnan synty
- asutus, elinkeinot, uskonnolliset ja poliittiset muutokset

Uuden ajan uudet tuulet

- uskonpuhdistus ja keskusvallan voimistuminen

Suurvaltakausi •

- suurvaltakauden vaikutukset Suomessa
- talous, väestö, koulutus

Vapauden ja hyödyn aika

- kulttuurillinen ja taloudellinen kehitys
- kustavilaiset uudistukset
- kansallisen tietoisuuden ensi askeleet

6. Kulttuurien kohtaaminen (HI6)

Kurssilla tarkastellaan valinnaisesti jonkun tai joidenkin kulttuuripiirien ominaispiirteitä ja nykyaikaa sekä kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Kulttuuri ymmärretään kokonaisvaltaisena käsitteenä. Käsiteltävät kulttuurialueet valitaan Euroopan ulkopuolelta.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kulttuurin peruskäsitteitä ja oppii ymmärtämään omasta kulttuuristaan poikkeavan kulttuurin arvomaailmaa ja elämäntapaa

- ymmärtää henkisen kulttuurin, yhteiskuntarakenteen, talouselämän ja luonnonolosuhteiden keskinäisen riippuvuuden
- tuntee tarkasteltavan kulttuurin historiallisen kehityksen sekä sen vuorovaikutuksen muiden kulttuurien kanssa
- oppii analysoimaan kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja esimerkiksi taiteissa, uskonnossa ja sosiaalisissa rakenteissa
- osaa ottaa huomioon kulttuuritaustojen erilaisuuden vuorovaikutustilanteissa.

Keskeiset sisällöt

Tarkasteltavaksi kulttuurialueeksi valitaan yksi tai useampi seuraavista:

- Afrikka
- arktiset kulttuurit
- Australian ja Oseanian alkuperäiskulttuurit
- Intia
- islamin maailma
- Japani
- Kiina
- Korea
- Latinalainen Amerikka
- Pohjois-Amerikan alkuperäiskulttuurit.

Soveltavat kurssit

7. Sotahistoria(HI7)

Kurssi tarkastelee sodankäynnin historiaa antiikista nykypäivään. Kurssilla tutustutaan sotataidon kehitykseen, arvioidaan konfliktien ja sotien merkitystä historiassa eri näkökulmista ja pyritään antamaan valmiudet nykyisten konfliktien taustojen ja kehityksen ymmärtämiseen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee sotahistorian peruskäsitteet
- tuntee sotahistorian keskeiset tapahtumat
- osaa arvioida sotien merkitystä ihmiskunnan historiassa
- osaa yhdistää sotahistorian tapahtumat muihin historian osa-alueisiin

Keskeiset sisällöt

Esihistoria ja antiikki

- varhainen sodankäynti
- antiikin Kreikan sodat
- sodankäyntitaito antiikin Rooman valtakunnassa

Keskiaika

- feodaaliyhteiskunta
- ritariarmeijat
- keskeiset sodat ja taistelut

1500-1700-lukujen sodankäynti

- kansallisvaltioiden synty
- tuliaseet
- tekninen kehitys
- keskeiset sodat ja taistelut

1800-luku

- teollistumisen vaikutus
- imperialismi
- keskeiset sodat ja taistelut

I maailmansota

- sodan tausta
- uudet aseet
- keskeiset taistelut
- sodan lopputulos ja seuraukset

II maailmansota

- sotaan johtanut kehitys
- tekninen kehitys
- keskeiset taistelut
- talvisota – jatkosota
- sodan lopputulos ja seuraukset

Kylmä sota

- kylmän sodan poliittinen asetelma
- konflikti
- sodankäynnin muuttuminen ja tekninen kehitys

1900-luvun loppu

- kylmän sodan päättymisen vaikutukset
- uudet konfliktit
- sodankäynnin muuttuminen ja tulevaisuudennäkymien arviointi

8. Tavat ja muoti kautta aikojen(HI8)

Kurssi tarkastelee eri aikakausien elämää, tapoja ja muotia vanhan ajan Egyptistä nykyaikaan.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy elämään, tapoihin ja muotiin eri aikakausina ja eri kulttuureissa
- ymmärtää kunkin aikakauden aate- ja taidesuuntien sekä uskonnon vaikutuksen elämään, tapoihin ja muotiin.

Keskeinen sisältö

- eri yhteiskuntaluokkien elämä
- perhe-elämä ja perheenjäsenten asema sekä keskinäiset suhteet
- asuminen
- ruokailu

- hygienia
- vaatetus
- käytöstava
- vapaa-ajanvietto ja huvitukset
- kunkin aikakauden erityiset muoti-ilmiöt ja niiden taustatekijät
- lisäksi opiskelijoiden kanssa sovittavia aiheita.

9. Tutkielmakurssi(HI9)

Kurssi perehdyttää opiskelijan historian tutkimuksen perusmetodeihin ja keskeisiin lähteisiin ja antaa valmiudet historiallista aihetta käsittelevän tutkielman laatimiseen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa metodiopinperusteet
- tuntee historian tutkimuksen keskeiset lähteet
- osaa arvioida lähteitä kriittisesti
- osaa merkitä käyttämänsä lähteet
- osaa tuottaa kirjallisen tutkielman valitsemastaan aiheesta
- syventää opiskelijan tietomäärää tietyssä historian teemassa
- antaa valmiudet historiallisen tiedon tuottamiseen

Keskeiset sisällöt

- historian olemuksen pohtiminen: mitä historia on?
- metodiopin perusteet
- lähdekritiikkiharjoitukset
- tutustutaan historian keskeisiin lähteisiin
- viittaustekniikka
- tutustutaan tutkielman laatimiseen ja sen ulkoisiin puitteisiin
- tutkielman kirjoittaminen

8.15 Yhteiskuntaoppi

Yhteiskuntaopin opetus syentää opiskelijoiden käsitystä ympäröivästä yhteiskunnasta. Yhteiskunnan rakennetta ja keskeisiä ilmiöitä, valtaa, taloutta ja vaikuttamista tarkastellaan suomalaisen yhteiskunnan, Euroopan ja maailman näkökulmasta. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteiden sisällöistä. Se luo opiskelijoille edellytyksiä aktiiviseen ja kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan.

Opetus perustuu keskeisiin yhteiskuntaeettisiin arvoihin, kuten oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon, sosiaaliseen vastuuseen, ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, työn ja yrittäjyyden arvostukseen sekä aktiiviseen kansalaisuuteen.

Opetuksen tavoitteet

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yhteiskunnan olemuksen historiallisen kehityksen tuloksena

- tuntee Suomen yhteiskuntajärjestelmän ja talouselämän perusteet ja toimintatavat ja osaa suhteuttaa ne eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin
- hallitsee keskeisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen käsitteistön
- on selvillä vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksista kansalaisyhteiskunnassa ja osaa myös käyttää niitä
- pystyy hankkimaan ajankohtaista tietoa eri lähteistä sekä arvioimaan kriittisesti verbaalista, kuvallista ja tilastollista informaatiota
- kykenee muodostamaan itselleen perustellun näkemyksen ristiriitaisista ja arvosidonnaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä
- saa edellytyksiä vastuuntuntoisen, tasa-arvoa kunnioittavan ja suvaitsevan yhteiskuntakäsityksen rakentamiseen.

Arviointi

Yhteiskuntaopin oppimisen arvioinnissa huomio kiinnitetään oppimäärän asiasisällön ja keskeisten käsitteiden hallintaan, opiskelijan valmiuteen ilmaista tietonsa jäsentyneesti sekä arvioida ja tulkita yhteiskunnallisia ilmiöitä ja eri tavoin esitettyä sanallista, numeerista ja graafista informaatiota kriittisesti. Näitä valmiuksia arvioidaan kurssien yhteydessä monipuolisten koetehtävien avulla tai käyttämällä vaihtoehtoisia arviointikeinoja.

Pakolliset kurssit

1. Yhteiskuntatieto (YH1)

Kurssi perehdyttää valtiolliseen ja yhteiskunnalliseen järjestelmään ja keskittyy suomalaisen yhteiskunnan analyysiin valtio-opin, sosiaalipolitiikan ja sosiologian käsitteistöä ja teorioita hyödyntäen. Keskeisiä näkökulmia ovat yhteiskunnan perusrakenteiden kehitys, valta ja vaikuttaminen.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteet
- tuntee kansalaisen perusoikeudet, vaikuttamiskeinot ja -mahdollisuudet
- omaksuu tasapainoisen ja analyttisen näkökulman yhteiskuntaan
- tuntee hyvinvointiyhteiskunnan perusteet.

Keskeiset sisällöt

Suomalaisen yhteiskunnan kehitys

- Suomen väestörakenne
- hyvinvointivaltion rakentuminen
- hyvinvointivaltion mahdollisuudet

Valta •

- valta käsitteenä ja vallankäytön muodot
- poliittiset järjestelmät

Vaikuttaminen •

- demokratia ja kansalaisyhteiskunta
- globaali vaikuttaminen

- vaikuttamisen haasteet

Oikeusvaltio ja turvallisuusjärjestelmät

- perusoikeudet
- tuomio- ja järjestysvalta
- turvallisuuspolitiikka ja vaihtuvat uhkakuvat

Sosiaalipolitiikka •

- tarkoitus, tehtävä ja muodot

2. Taloustieto (YH2)

Kurssi johdattaa ymmärtämään talouselämän toimintaperiaatteita. Se pohjautuu taloustieteisiin. Se käsittelee mikro- ja makrotalouden kysymyksiä kuluttajan, yritysten ja valtioiden näkökulmasta. Kurssilla tutustutaan talouselämään erityyppisten tilastojen ja muiden lähteiden avulla.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kansantalouden keskeisiin perusteisiin, käsitteisiin ja teorioihin
- tutustuu Suomen ja kansainvälisen talouselämän nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin
- saa taitoja tehdä jokapäiväisiä taloudellisia päätöksiä ja tarkastelee taloudellisia kysymyksiä myös eettiseltä kannalta
- tuntee työnteon ja yrittäjyyden merkityksen kansantaloudelle.

Keskeiset sisällöt

Suomalaisten elinkeinot

- alkutuotanto
- teknologia ja teollistuminen
- palveluyhteiskunta

Taloudellinen toiminta ja yritykset

- talouden peruskäsitteet
- kysyntä, tarjonta ja tasapaino markkinatalouden perusteina
- kilpailu ja sen muodot
- yritystoiminta ja kuluttaja

Talouselämän vaihtelut ja häiriöt

- taloudellinen kasvu
- keynesiläisyys ja monetarismi talouden häiriöiden vaihtoehtoisina ratkaisumalleina

Rahapolitiikka ja rahoitusmarkkinat

- markkinoiden vapautuminen
- rahoitusmarkkinoiden rakenne
- rahapolitiikka ja korko

Julkinen talous ja talouspolitiikka

- verotus ja finanssipolitiikka
- politiikka ja markkinavoimat

- tulopolitiikka

Suomi kansainvälisessä kaupassa

- kansainvälistyvä talous ja Suomi
- globalisaation vaikutuksia

Suomen talouden tulevaisuudennäkymät

- uhkatekijät, mahdollisuudet ja kasvun rajat

Syventävät kurssit

3. Kansalaisen lakitieto (YH3)

Kurssi antaa perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja opettaa opiskelijaa valvomaan omia oikeuksiaan sekä hoitamaan yksinkertaiset oikeustoimet itse.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja sen keskeisistä periaatteista
- saa perustiedot Suomen tuomioistuinlaitoksesta ja kansalaisen kannalta merkittäviä kansainvälisistä tuomioistuimista
- oppii hoitamaan itse tavanomaisimmat oikeusasiat
- tuntee oikeutensa, etunsa ja velvollisuutensa kansalaisena, työntekijänä ja kuluttajana.
- kykenee löytämään ja oppii käyttämään keskeisiä oikeudellisen tiedon lähteitä
- haluaa toimia oikein ja lainmukaisesti.

Keskeiset sisällöt

Lakitiedon perusteet

- Suomen oikeushistoria
- oikeusjärjestys ja oikeusjärjestelmä
- peruskäsitteet
- oikeudellisen tiedon hankkiminen

Kansalaisen yleisimmät oikeustoimet

- perheoikeus
- työoikeus
- kuluttajansuoja
- velka, takaus ja maksukyvyttömyys
- asuminen
- muutoksenhaku viranomaisten päätöksiin

Rikos- ja prosessioikeus

- oikeudenkäynti ja sen vaihtoehdot
- rangaistukset
- kansainvälinen oikeus ja siihen vetoaminen

4. Eurooppalaisuus ja Euroopan unioni (YH4)

Kurssi perehdyttää opiskelijat Euroopan unionin toimintaan, yksittäisen kansalaisen asemaan yhdyntävässä Euroopassa sekä kannustaa osallistumaan ajankohtaiseen Euroopan unionista käytävään keskusteluun.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa monipuolista ja syventävää tietoa Euroopan unionista ja sen toiminnasta
- oppii toimimaan Euroopan unionin kansalaisena
- tuntee Euroopan yhdyntymisen tarjoamia etuja ja haittoja, mahdollisuuksia ja uhkia
- osaa hankkia Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa vertailevaa tietoa
- ymmärtää Euroopan yhdyntymisen vaikutuksen oman elämänsä ja Suomen poliittisen järjestelmän kannalta.

Keskeiset sisällöt

Eurooppalainen identiteetti

- yhteiset eurooppalaiset arvot
- Euroopan unionin kansalaisuus

Vaikuttaminen ja vallankäyttö Euroopan unionissa

- Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmä
- suomalaiset Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmässä
- erilaiset jäsenet

Euroopan unionin alueelliset vaikutukset

- nuorten opiskelu ja työnteko EU:ssa
- alueitten unioni kansalaisen näkökulmasta

Euroopan unionin haasteet

- EU:n laajeneminen
- yhteinen turvallisuuspolitiikka
- EU ja globaalit järjestelmät.

Soveltava kurssi

5. Yrittäjyys (YH5)

Kurssi tutustuttaa oppilaat suomalaiseen yritys-elämään ja yrittäjänä toimimiseen. Sen aikana pyritään vahvistamaan ulkoisen yrittäjyyden ohella myös sisäistä yrittäjyyttä ja annetaan yrittämisen aloittamiseen tarvittavat perustiedot. Paikalliseen yritysmaailmaan tutustuminen kuuluu olennaisena osana kurssiin.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa monipuolista ja syventävää tietoa suomalaisesta yritys-elämästä
- ymmärtää yrittämisen merkityksen osana Suomen kansantaloutta
- hallitsee yrittämiseen liittyvät perustiedot
- ymmärtää yrittämiseen liittyvät uhat ja riskitekijät

- pystyy arvioimaan realistisesti omia mahdollisuuksiaan toimia yrittäjänä

Keskeiset sisällöt

- yritystoiminnan ominaispiirteet
- yrityksen perustaminen
- yritysidea
- yritysten välinen yhteistoiminta
- yritysmuodot
- rahoitus
- sidosryhmät
- ostot ja varastonhallinta
- yritystoiminnan riskit
- vakuutustoiminta
- markkinointi
- vapaa ja hyvän tavan mukainen kilpailu
- kuluttajansuojalainsäädäntö
- rahoitusmarkkinat
- yrittäjä työnantajana
- oman yritysidean kehittäminen kurssin aikana

8.16 Psykologia

Ihmisen toimintaa tutkivana tieteenä psykologia antaa opiskelijalle valmiuksia havainnoida ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja hänen toimintaansa vaikuttavia tekijöitä. Psykologisen tiedon ja käsitteiden avulla opiskelija voi omakohtaisesti tunnistaa, tiedostaa ja käsitellä psyykkisiä ilmiöitä. Psykologian tiedot ja taidot tukevat itsetuntemusta, itsensä kehittämistä ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä. psykologian yhtäältä empiirinen ja toisaalta pohdiskeleva ote luo opiskelijalle mahdollisuuden kehittää omaa kriittistä ajatteluaan.

Opetuksessa luodaan edellytykset psykologisen tiedon ymmärtämiseen ja omakohtaiseen soveltamiseen. Opiskelijaa autetaan oivaltamaan psykologisen tiedon yhteys sosiaalisiin, kulttuurisiin ja ajankohtaisiin kysymyksiin sekä ymmärtämään psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden välistä vuorovaikutusta ja vastavuoroista riippuvuutta.

Opetuksessa käsitellään psykologisen tiedon luonnetta ja tiedon muodostumista painottaen ajankohtaisen tutkimuksen ja tutkimusperinteen keskeisiä sisältöjä.

Opetuksen tavoitteet

Psykologian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa tutkimustiedon pohjalta ihmisen toiminnan kokonaisuutena, joka perustuu psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden vuorovaikutukseen
- hallitsee psykologian keskeisiä käsitteitä, kysymyksenasetteluja ja tiedonhankintakeinoja sekä tietää psykologian tutkimustuloksia ja pystyy niiden pohjalta arvioimaan tieteellisen tiedon mahdollisuuksia ja rajoituksia
- ymmärtää psykologista tietoa siten, että pystyy soveltamaan tietojaan elämäntilanteidensa ja mahdollisuuksiensa tunnistamiseen, oman psyykkisen kasvunsa ja hy-

vinvointinsa edistämiseen, opiskeluunsa sekä ajattelunsa, ihmissuhteidensa ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen

- osaa hankkia psykologista tietoa eri tietolähteistä ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuutta
- kehittää valmiuksiaan sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan, yhteiskunnallisten ja kulttuurillisten muutosten – kuten teknologisen kehityksen – tunnistamiseen ja kohtaamiseen sekä erilaisista kulttuuritaustoista ja yhteiskunnallisista oloista tulevien ihmisten toiminnan ymmärtämiseen.

Arviointi

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijoiden kognitiivisesti korkeatasoiseen ymmärrykseen tähtäävään osaamiseen. Arvioinnissa painotetaan tiedon muokkaamista ja kokonaisuuksien hallintaa yksittäisten tietojen toistamisen sijasta. Opiskelijan tulee osoittaa, että hän on ymmärtänyt opiskelemaansa asiat ja että hän pystyy soveltamaan oppimaansa tietoa.

Pakollinen kurssi

1. Psykykinen toiminta,oppiminen ja vuorovaikutus (PS1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on,että opiskelija

- tutustuu psykologiaan tieteenä ja psykologian soveltamiseen yhteiskunnan eri alueilla
- ymmärtää erilaisia tapoja tutkia ja selittää ihmisen toimintaa
- tietää psykologian keskeisiä aihepiirejä, kuten emotioni,motivaatio ja kognitiiviset toiminnot, sekä osaa havainnoida ja pohtia ihmisen toimintaa näitä kuvaavien käsitteiden avulla
- ymmärtää oppimista psykologiseen tietoon tukeutuen ja osaa pohtia psykologisen tiedon avulla omaa opiskeluaan
- osaa soveltaa sosiaalipsykologista tietoa sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkastelussa ja ymmärtää itseään ryhmän jäsenenä.
- saa psykologisen tiedon kautta välineitä lisääntyvään itseymmärrykseen.

Keskeiset sisällöt

- psykologia tieteenä: psykologian tutkimuskohteet ja sovellusalueet, psykologisen tiedon muodostuminen, keskeisiä lähestymistapoja psykologisten ilmiöiden selittämiseen
- psykykinen toiminnan luonne:psykologian peruskäsitteitä, toimintaa ohjaavia psykyyksisiä, biologisia ja sosiaalisia tekijöitä
- oppimisen psykologian perusteet ja sovelluksia
- sosiaalipsykologian perusteita, kuten ryhmädynamiikka,roolit ja normit

Syventävät kurssit

2. Ihmisen psykykinen kehitys (PS2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen perustana olevia psykologisia, biologisia ja sosiaalisia tekijöitä ja näiden keskinäistä riippuvuutta
- tietää keskeisiä kehityspsykologisia teorioita ja osaa soveltaa kehityspsykologista tietoa omaan elämäänsä
- ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen jatkuvan monimuotoisena koko elämän ajan
- ymmärtää yksilön kehitykseen liittyviä mahdollisia ongelmia ja ymmärtää, että kehitykseen voidaan vaikuttaa
- ymmärtää, miten psyykkistä kehitystä tutkitaan.
- saa välineitä kohdata erilaisia ja eri-ikäisiä ihmisiä.

Keskeiset sisällöt

- yksilön psyykkinen kehitys elämän eri vaiheissa
- psyykkisen kehityksen osa-alueet kehityspsykologisten teorioiden valossa
- psyykkisen kehityksen yhteydet biologisiin tekijöihin, esimerkiksi perintötekijöihin ja hermoston kehitykseen
- sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kulttuurin merkitys ihmisen psyykkisessä kehityksessä
- psyykkisen kehityksen ongelmia ja niihin vaikuttaminen
- psyykkisen kehityksen tutkiminen

3. Ihmisen tiedonkäsittelyn perusteet (PS3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kognitiivisten perusprosessien, kuten tarkkaavaisuuden, havaitsemisen ja muistin toiminnan periaatteita
- ymmärtää vireystilan säätelyä ja sen merkitystä ihmisen hyvinvoinnin kannalta
- ymmärtää hermoston perusrakenteen ja toiminnan periaatteita sekä niiden yhteyden kognitiivisiin perustoimintoihin
- tietää, miten kognitiivisia perusprosesseja ja hermoston toimintaa tutkitaan
- näkee aivotutkimuksen keskeisen merkityksen tieteessä ja yhteiskunnassa
- saa virikkeitä pohtia ihmisen tiedonkäsittelyn merkitystä muuttuvassa tietoyhteiskunnassa.

Keskeiset sisällöt

- kognitiiviset perusprosessit
- vireystilan säätely, nukkuminen ja uni
- hermoston rakenne, hermosolun ja hermoverkkojen toiminta ja niiden yhteys psyykkisiin toimintoihin
- kognitiivisen toiminnan häiriöt ja aivovauriot sekä niiden kuntoutus
- kognitiivisen psykologian ja neuropsykologian tutkimus ja sovelluksia

4. Motivaatio, tunteet ja älykäs toiminta (PS4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ihmisen toiminnan olevan sekä tietoisien ohjauksen että tiedostamattomien tekijöiden vaikutuksen alaista
- tutustuu motivaation ja emootioiden perusteorioihin ja tietää, miten ihmisen motivaatiota ja emootioita koskeva tutkimustieto syntyy niiden pohjalta
- ymmärtää, miten motivaatio, emootiot ja kognitiiviset toiminnot muodostavat dynaamisen toimintaa ohjaavan kokonaisuuden
- ymmärtää, miten motivaatio ja emootiot ovat yhteydessä yksilön ja yhteisön hyvinvointiin
- ymmärtää tietoisuuden, ajattelun ja kielen merkityksen ihmisen toiminnassa
- ymmärtää taitavan ajattelun, älykkyyden, asiantuntijuuden ja luovuuden edellytyksiä ja kehittämismahdollisuuksia yksilön ja yhteisön näkökulmasta
- ymmärtää tunneälyn merkityksen yhteisön hyvinvoinnin kannalta.

Keskeiset sisällöt

- eritasoiset motiivit sekä motivaation kehittäminen ja ylläpitäminen
- tunteet moniulotteisina prosesseina sekä niiden muodostuminen, ilmeneminen ja merkitys
- motivaation ja emootioiden perusteoriat ja tutkimus
- motivaation, emootioiden ja kognitiivisten toimintojen keskinäiset vaikutukset ihmisen toiminnassa
- motivaation, emootioiden ja niiden säätelyn yhteys hyvinvointiin yksilö- ja yhteisötasolla
- motivaation ja tunteiden yhteydet sosiaalisiin ja kulttuurisiin tekijöihin sekä motivaation ja tunteiden biopsykologinen perusta
- korkeatasoinen kognitiivinen toiminta, kuten ajattelu, ongelmanratkaisu ja päätöksenteko

5. Persoonallisuus ja mielenterveys (PS5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää persoonallisuuskäsitteen laaja-alaisuuden ja tietää, millaisin tutkimusmenetelmin persoonallisuutta koskeva tieto on syntynyt
- ymmärtää erilaisia lähestymistapoja persoonallisuuden kuvaamiseen
- ymmärtää mielenterveyden määrittelyn vaikeuden sekä sen, miten psyykkiset, biologiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät ovat yhteydessä mielenterveyteen
- tietää keskeisiä mielenterveyden häiriöitä ja niiden erilaisia hoitomuotoja
- tietää psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämisen keinoja
- voi yhä syvemmin tiedostaa oman erityisen tapansa olla ihminen
- pyrkii tiedostamaan omia lahjakkuusalueitaan ja kehittämään itseään.

Keskeiset sisällöt

- persoonallisuuspsykologian keskeisiä käsitteitä, esimerkiksi minuus ja identiteetti
- persoonallisuuden määrittely ja selittäminen psykologian eri näkökulmista
- persoonallisuuden tutkiminen
- mielenterveyteen vaikuttavat tekijät ja mielenterveyden häiriöt
- psykoterapia ja lääkehoito mielenterveyden ongelmien hoidossa

- psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitäminen

6. Sosiaaliset suhteet (PS6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää, että ihminen tulee ihmiseksi vain suhteessaolemisen kautta ymmärtää millaisia tekijöitä liittyy yksilön ja ympäristön välisiin suhteisiin saa kokonaisnäkömyksen ryhmästä ymmärtää, että ryhmäkäyttäytymistä säätelevät monenlaiset lainalaisuudet pystyy hahmottamaan ryhmän toimintaa prosessina saa välineitä itsetuntemuksen lisääntymiseen, monipuoliseen viestintään ja turvallisten ihmissuhteiden rakentamiseen.

Keskeiset sisällöt

- Minuus ja sen synty vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin
- Asenteet ja arvot sosiaalisessa toiminnassa
- Sosiaalinen havaitseminen ja viestintä
- Ryhmän muodostuminen, ryhmän tavoitteet ja ryhmän prosessi
- Ryhmädynamiikka ja ryhmäsuhteet
- ryhmien merkitys yksilön ja yhteiskunnan kannalta
- Koulukohtainen

Soveltavat kurssit

7. Elämänskysymykset ja ihmisenä kasvaminen (PS7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, että ihminen kehittyy koko ajan eikä ole koskaan ”valmis”
- ymmärtää, millainen merkitys on järkevillä ja kohtuullisilla elämänvalinnoilla
- ymmärtää, että elämä on rajallista ja saa välineitä käsitellä rajallisuutta
- tutustuu paremmin omaan itseensä ja oppii tietämään, mitä haluaa elämältä
- motivoituu pohtimaan elämään liittyviä mielekkäys- ja tarkoitukskysymyksiä
- ymmärtää positiivisen asenteen ja hyvien ihmissuhteiden merkityksen onnellisen elämän kannalta.

Keskeiset sisällöt

- Erilaiset valintatilanteet, joiden eteen ihminen elämänsä aikana joutuu
- Selviytymiskeinot, joiden avulla voi yrittää eteenpäin
- Miten kohdata ja käsitellä epäonnistumisia, pettymyksiä ja luopumisia
- Elämän rajatilanteet: ihmissuhteiden katkeaminen ja uusien solmiminen, koulutus- ja ammattivalinnat, sairaudet ja kuolema
- Ihmissuhteet ja niiden vaikutus tasapainoiseen elämään
- Henkinen kasvu, viisaus, louvuus ja huumori

8. Työpsykologia (PS8, verkkokurssi)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää miten psykologista tietoa voidaan soveltaa työelämässä
- motivoituu pohtimaan työlämän ja ihmisen yhteensovittamista
- ymmärtää työn toteutuvan aina jonkinlaisessa toimintaympäristössä
- ymmärtää työn ja työympäristön kehittämisen tarpeellisuuden työhyvinvoinnin kannalta
- näkee johtamisen keskeisen merkityksen työyhteisössä
- saa virikkeitä pohtia, miten itse voisi jatkossa vaikuttaa hyvän työyhteisön luomiseen.

Keskeiset sisällöt

- Työpsykologinen tutkimus
- Yksilö ja työorganisaatio
- Johtajuus ja henkilöstöasiat
- Työn kehittäminen ja hyvinvointi työyhteisössä
- Ergonomia ja työturvallisuus
- Liikennepsykologia

8.17 Musiikki

Lukion musiikinopetus perustuu ajatukselle, että musiikki on merkittävä osa ihmisen kulttuuria. Musiikinopetus tähtää siihen, että opiskelija tiedostaa musiikkisuhteensa ja syventää sitä. Omakohtainen musiikkisuhte vahvistaa itsetuntemusta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tukee itsetuntoa. Opiskelija oppii ymmärtämään musiikin monenlaisia ilmenemismuotoja ja merkityksiä. Tehtävänä on tarjota elämyksiä, taitoja ja tietoja, jotka lisäävät opiskelijan musiikillista sivistystä ja rohkaisevat häntä elinikäiseen musiikin harrastamiseen.

Musiikinopetuksessa on keskeistä opiskelijan oma ilmaisu, luovuus, vuorovaikutustaidot ja myönteiset kokemukset. Musiikillinen osaaminen, ajattelu ja kyky oman toiminnan arviointiin kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Yhdessä musisoiminen on ainutlaatuista ryhmätoimintaa, joka vahvistaa sosiaalisia ja kommunikaatiotaitoja. Musiikin tuottaminen – laulaminen, soittaminen ja musiikillinen keksintä – ja kuunteleminen ovat opetuksen keskeisiä sisältöjä. Oppisisältöjen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilainen suuntautuminen ja lähtötaso. Musiikin kursseilla pyritään tarjoamaan jokaiselle mielekkäitä musiikillisiä tehtäviä.

Taideaineena musiikin tulee tukea ja luoda koulun kulttuuritoimintaa. Se on tärkeä osa koulun juhlia ja muita tapahtumia. Musiikinopiskelu syventää oman ja muiden kulttuurien tuntemusta. Se auttaa arvostamaan kulttuurien monimuotoisuutta ja ymmärtämään kulttuurien- ja taiteidenvälistä vuorovaikutusta. Opiskelija saa valmiuksia taiteelliseen työskentelyyn, aktiiviseen kulttuurivaikuttamiseen, teknologian hyödyntämiseen musiikin alalla ja median tarjonnan kriittiseen tarkasteluun.

Opetuksen tavoitteet

Musiikinopetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tiedostaa oman suhteensa musiikkiin ja kykenee arvioimaan sitä sekä oppii arvostamaan erilaisia käsityksiä musiikista

- oppii ilmaisemaan itseään musiikillisesti, laulaen ja soittaen
- kehittää taitoaan kuunnella musiikkia ja tulkita kuulemaansa, myös musisoidessaan
- syventää tietojaan musiikin eri tyyleistä, lajeista ja historiasta
- tunnistaa oman kulttuuri-identiteettinsä sekä oppii ymmärtämään musiikkikulttuurien monimuotoisuutta ja toimimaan kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa
- oppii ymmärtämään musiikin ja äänen merkitystä mediassa
- osaa toimia vastuullisesti ja pitkäjänteisesti aktiivisessa vuorovaikutuksessa ryhmän kanssa
- osaa asettaa musiikinopiskelulle tavoitteita ja arvioida niiden toteutumista.

Arviointi

Musiikinopetus tarjoaa samanaikaisesti useita tapoja kehittää opiskelijoiden musiikkotaitoa ja musiikillista osaamista. Kukin opiskelija syventää musiikillisia valmiuksiaan sekä itsenäisesti että yhdessä ryhmän kanssa. Nämä musiikinopiskelun erityispiirteet edellyttävät jatkuvaa ja monipuolista arviointia, jolla suunnataan ja tarkennetaan oppimisprosessin kulkua. Arviointi tukee myönteisesti opiskelijan musiikillista edistymistä ja hänen musiikkisuhteensa syventymistä.

Luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä tapahtuva arviointi kohdistuu koko musiikinopiskelun prosessiin ja opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso sekä se, että opiskelijan osaaminen voi ilmetä millä tahansa musiikin osa-alueella. Opiskelijan itsearviointi on olennainen osa arviointia. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan..

Aihekokonaisuudet

Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys

Musiikinopetus ohjaa opiskelijaa osallistumaan erilaisiin kulttuuritapahtumiin ja seuraamaan kriittisesti ajankohtaisia musiikkitapahtumia sekä median musiikkitarjontaa.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Musiikinopetuksen tarkoituksena on saada opiskelijat käyttämään ja tuottamaan musiikkia turvallisesti ja huomaavaisesti. Musiikin tekeminen yhdessä ja erikseen kehittää itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja, kuten vastuullisuutta, rakentavaa kriittisyyttä sekä taidollisen erillisuuden hyväksymistä.

Kestävä kehitys

Musiikinopetuksessa arvioidaan ja analysoidaan ääniympäristössä tapahtuneita muutoksia ja yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa omaan ääniympäristöönsä. Opiskelijaa ohjataan ympäristön huomioimiseen musiikin tuottamisessa ja käyttämisessä.

Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus

Musiikinopetuksessa tutustutaan sekä omaan musiikkiperinteeseen että vieraisiin musiikkikulttuureihin. Yhteismusisointi kehittää kulttuurisen erillisuuden hyväksymistä ja arvostamista.

Teknologia ja yhteiskunta

Musiikinopetuksessa tutustutaan musiikkiteknologian mahdollisuuksiin ja hyödynnetään käytettävissä olevaa teknologiaa.

Viestintä- ja mediaosaaminen

Musiikinopetuksessa ohjataan opiskelijaa seuraamaan median musiikkitarjontaa kriittisesti ja käyttämään mediaa opiskelun välineenä. Musiikinopetuksessa tutustutaan viestintäalaa ja mediatuotantoon sekä tekijänoikeuksiin.

Aihekokonaisuudet

Op Musiikki
piai
ne:

Kurssit

Aihekokonaisuus	Mu	Mu	Mu	Mu	Mu	Mu	Mu	Mu		
	1	2	3	4	5	6	7	8		
Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys	2	2	2	2	1	2	2			
Hyvinvointi ja turvallisuus	2	2	2	2	2	2	2			
Kestävä kehitys	2	1	1	1	1	1	1			
Kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus	2	2	2	2	2	2	2			
Teknologia ja yhteiskunta	1	1	1	2	1	1	2			
Viestintä- ja mediaosaaminen	2	2	2	2	2	2	2			
Yhteensä										

0 = kurssilla ei käsitellä aihekokonaisuutta

1 = kurssilla sivutaan aihekokonaisuutta

2 = kurssilla käsitellään sisältöihin liittyen aihekokonaisuutta

Pakolliset kurssit

1. Musiikki ja minä (MU1)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija löytää oman tapansa toimia musiikin alueella. Hän pohtii oman musiikkisuhteensa kautta musiikin merkitystä ihmiselle ja ihmisten väliselle vuorovaikutukselle. Hän tutkii omia mahdollisuuksiaan musiikin tekijänä ja tulkitsijana, kuuntelijana sekä kulttuuripalvelujen käyttäjänä. Kurssilla tutustutaan opiskelijoiden omaan ja muuhun paikalliseen musiikkitoimintaan.

Opiskelija kehittää äänenkäyttöään ja soittotaitoaan musiikillisen ilmaisun välineenä. Kurssilla syvennetään musiikin peruskäsitteiden tuntemusta käytännön musisoinnin avulla. Opiskelija oppii tarkkailemaan ääniympäristöään ja perehtyy kuulonhuoltoon.

2. Moniääninen Suomi (MU2)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan suomalaista musiikkia ja vahvistaa omaa kulttuurista identiteettiään. Opiskelija tutkii erilaisia Suomessa esiintyviä musiikkikulttuureja ja niiden sisäisiä osakulttuureja ja oppii ymmärtämään niiden taustatekijöitä, kehitystä ja olennaisia piirteitä. Kurssilla tarkastellaan eurooppalaisen taidemusiikin vaikutuksia suomalaiseen musiikkikulttuuriin.

Opiskelussa käytetään monipuolisia työtapoja, erityisesti musisointia ja kuuntelua. Musisoitaessa kiinnitetään huomiota oman ilmaisun sekä kuuntelu- ja kommunikointivalmiuksien kehittämiseen. Sisältöjen tulee edustaa eri musiikinlajeja: populaari-, taide- ja perinnesäilyä.

Syventävät kurssit

3. Ovet auki musiikille (MU3)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan itselleen vieraita musiikinlajeja ja musiikkikulttuureja sekä ymmärtää musiikin kulttuurisidonnaisuutta. Hän tarkastelee eri musiikkikulttuurien käytäntöjen samankaltaisuutta tai erilaisuutta ja oppii ymmärtämään, miten jokainen kulttuuri määrittelee itse oman käsityksensä musiikista. Kurssilla tutustutaan syvästi joihinkin musiikinlajeihin tai musiikkikulttuureihin. Opiskelija kehittää musisointi- ja tiedonhankintataitojaan.

4. Musiikki viestii ja vaikuttaa (MU4)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tutustuu musiikin käyttöön ja vaikutusmahdollisuuksiin eri taidemuodoissa ja mediassa. Opiskelija perehtyy musiikin osuuteen esimerkiksi elokuvassa, näyttämöllä, joukkoviestimissä ja Internetissä sekä tutkii musiikin yhteyttä tekstiin, kuvaan ja liikkeeseen. Sisältöjen tarkastelussa ja työskentelytavoissa painottuu monipuolisuus. Musiikin vaikuttavuutta tutkitaan analysoimalla olemassa olevaa tai itse tuotettua materiaalia.

5. Musiikkiprojekti (MU5)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii suunnittelemaan ja toteuttamaan ryhmässä tai itsenäisesti musiikillisen kokonaisuuden, jossa hän käyttää aiemmin hankkimiaan tietoja ja taitoja. Kyseessä voi olla esimerkiksi pienimuotoinen konsertti, ohjelmaa koulun juhliin, äänite tai taiteidenvälinen projekti.

6. Lukiodiplomikurssi (MU6)

Opiskelija valmistaa nauhoittamalla, kirjoittamalla, organisoimalla tai esiintymällä suuntauksensa mukaan diplomityön kattavan opinnäytteen. Kurssi suoritetaan osittain tai kokonaan itsenäisesti. Diplomi arvioidaan valtakunnallisten ohjeiden mukaisesti ja toinen arvioinnin suorittajista on koulun ulkopuolinen henkilö. Diplomin suorittamisesta saa erillisen kurssitodistuksen. Lukiodiplomikurssin aloittaminen edellyttää neljää suoritettua musiikkikurssia. (koulukohtainen)

Soveltavat kurssit

7. Musiikki tänään (MU7)

Seurataan musiikin ajankohtaisia ilmiöitä lähellä ja kaukana. Tutustutaan erilaisiin musiikkiammatteihin ja musiikkioppilaitoksiin, muusikoiden työhön sekä lähiseudun ja median musiikkitarjontaan. Konserttikäyntejä ja vierailuja (esim. sinfoniaorkesterin, oopperan ja/tai musiikkiteatterin harjoitukset, studio jne.) ja mahdollisuuksien mukaan myös vierailijoita.

8. Musiikkiopisto-opinnot (MU8)

Musiikkiopistossa opiskelevat ja musiikkikoulun päästötodistuksen saaneet opiskelijat ovat oikeutettuja suoritusmerkintään 8. musiikinkurssista.

8.18 Kuvataide

Lukion kuvataideopetuksessa opiskelija oppii tulkitsemaan, arvostamaan ja arvottamaan omaa ja muiden kuvallista kulttuuria. Kuvataideopetuksen tarkoituksena on kehittää opiskelijan ymmärrystä yhteiskunnan ja ympäristön visuaalisista ilmiöistä ja niiden merkityksistä. Omakohtainen taiteellinen työskentely antaa opiskelijalle mahdollisuuden taiteesta nauttimiseen, onnistumisen kokemuksiin ja itselle tärkeiden asioiden ilmaisemiseen. Opetuksessa tuetaan opiskelijan mielikuvituksen, luovan ajattelun ja asosiaatiokyvyn kehittymistä. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan ja perustelemaan esteettisiä ja eettisiä arvovalintojaan omassa elämässä, kuvataiteessa, mediassa ja kulttuuriympäristössä. Opetuksen keskeisenä tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää median, taiteen ja soveltavan taiteen (esim. muotoilu, arkkitehtuuri) merkityksen omassa elämässään ja yhteiskunnassa. Opetuksessa syvennetään visuaalisen kulttuurin yleisivistyksen perusteet ja luodaan riittävät edellytykset jatko-opinnoille.

Opetuksen sisältöjä ovat kuvailmaisuus ja kuvallinen ajattelu, taiteen tuntemus ja kulttuurinen osaaminen, ympäristön suunnittelu, arkkitehtuuri ja muotoilu sekä median visuaaliset tekstit. Opetuksessa pyritään oppiaineen sisäiseen integraatioon, jossa taidolliset ja tiedolliset sisällöt täydentävät toisiaan. Oppisisällöistä rakennetaan teemallisia kokonaisuuksia ja opetuksessa tehdään yhteistyötä eri taiteen- ja tieteenalojen kanssa. Opetuksen lähtökohtana on opiskelijan oma kokemus, jonka pohjalta opiskelija toteuttaa monipuolisia kuvien tuottamisja tulkintaprosesseja. Oppiaineiden välistä yhteistyötä tehdään kouluympäristön viihtyvyyden ja kulttuuritoiminnan lisäämiseksi. Opiskelija hankkii projekti- ja kulttuuriosaamista työskennellessään yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa.

Opetuksen tavoitteet

Kuvataiteen opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tunnistamaan, ymmärtämään ja arvottamaan kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria omassa elämässään ja yhteiskunnassa
- tuntee kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin keskeisiä käsitteitä ja osaa käyttää niitä taideteosten, visuaalisten viestien sekä omien ja toisten töiden tulkinnassa, arvioinnissa ja työskentelyprosessin kuvailussa
- harjaantuu tavoitteelliseen prosessinomaiseen työskentelyyn ja itsearviointiin sekä yhteistyöhön
- oppii valitsemaan ja käyttämään tarkoituksenmukaisesti eri materiaaleja, tekniikoita ja välineitä kuvallisessa ilmaisussaan
- tuntee nykytaidetta ja kuvataiteen historiaa

- ymmärtää mediakulttuuria ja sen vaikutusta ihmiseen ja yhteiskuntaan
- oppii mediatuotannon visuaalisen sisällön suunnittelua, tuottamista ja esteettistä arviointia ja osaa soveltaa mediateknologiaa omassa kuvallisessa työskentelyssään
- tuntee arkkitehtuurin, muotoilun ja esinekulttuurin visuaalista kieltä ja historiaa
- tiedostaa oman toimintansa vaikutukset luotoon, kulttuurimaisemaan, rakennettuun ympäristöön ja niitä koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon
- osaa käyttää ja arvostaa kulttuuripalveluja

Arviointi

Kuvataiteen arviointi on pitkäkestoista ja vuorovaikutteista. Arvioinnin tulee antaa tietoa opiskelijan edistymisestä ja samalla kannustaa häntä ilmaisemaan itseään rohkeasti luottaen omaan kuvalliseen ilmaisuunsa. Kuvataideopetuksen tulee kehittää opiskelijan itsearviointitaitoja. Arvioinnin kohteina ovat työprosessit, työskentelyn tulokset, sisällölliset, ilmaisulliset ja tekniselliset taidot ja kyky soveltaa teoretietoja omassa ilmaisussaan. Kuvataidekurssien arvioinnissa otetaan huomioon kuvalliset ja kirjalliset yksilö- ja ryhmätehtävät, luonnokset, itsenäisesti suoritettavat tehtävät ja yleinen aktiivisuus.

Aihekokonaisuudet

Ihmisenä kasvaminen

Kuvataide tarjoaa mahdollisuuksia itseilmaisuun sekä oman identiteetin ja persoonan mukaiseen taiteelliseen prosessointiin. Samalla opiskelija tutustuu siihen miten ja miksi kuvat ovat syntyneet toisistaan poikkeavissa kulttuureissa eri aikoina ja mikä vaikuttaa hänen käsitykseensä omasta itsestään nykyisen mediakulttuurin, brändien, markkinoinnin ja mainonnan aikana.

Kulttuuri-identiteetti

Kuvataiteen kursseilla käsitellään yksilön ja ympäristön suhdetta, mikä liittyy identiteetti-käsitteeseen. Kursseilla analysoidaan omia töitä, taidekuvia sekä tutustutaan arkkitehtuuriin ja muotoiluun.

Nuoren kulttuuri-identiteetti muuttuu median ansiosta yhä kansainvälisemmäksi käsitteeksi. Kuvataiteessa pohditaankin, mitkä piirteet ovat kansallisia ja mitkä kansainvälisiä eri ilmiöissä. Alakulttuurit, imitaatio, mediatodellisuus vaikuttavina tekijöinä, kulttuuri-identiteetin muokkautumisessa, edellyttävät kokonaisuuksien hallintaa sekä tiedonhankinta- ja vertailutaitoa.

Viestintä ja mediataito

Opiskelija oppii tulkitsemaan taidekuvien, mainoskuvien ja median viestejä tekemisen kautta. Erityisesti kuvataidekurssi 3, Media ja kuvien viestit, perustuu opetusteknologiaan ja välinekeskeisiin mahdollisuuksiin koulussamme. Tietokoneohjelmien ja teknisten laitteiden ja muun materiaalin kapasiteetin mukaan, kurssin tarkoitus on tutustuttaa opiskelija kuvajournalismiin, graafiseen suunnitteluun, elokuvaan, videoon, valokuvaan sekä kuvanmuokkaukseen ja siirtämiseen. Tavoitteena on myös oppia ymmärtämään ja käyttämään kuvailmaisun vaikutuskeinoja mediassa. Kuvakerronta, visuaalisuus, kuvalla viestiminen ja kuvanmuokkaus on esillä kaikilla kursseilla. Muotoilu, arkkitehtuuri, graafinen suunnittelu ja taidekuvan tekeminen ovat kaikki viestintää.

Osallistuva kansalaisuus

Kuvataiteessa on kysymys vaikuttamisesta kuvan kautta eri yhteyksissä (poliittinen, aatteellinen, yhteisöllinen, kansainvälinen..jne.) Kuvataiteessa tehdään erilaisia yhteistyö- ja muita projekteja paikallisten toimijoiden kanssa . Taide sinällään on tapa osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kuvataideammatteihin tutustuminen antaa käsityksen siitä miten ammatillisesti voi vaikuttaa ympäristöön ja yhteisöön, esimerkiksi muotoilijana, arkkitehtina, graafisena suunnittelijana, elokuvaohjaajana, medianomina tai vaikkapa kultaseppänä.

Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä kehityksestä

Kuvataideammattit ovat usein sellaisia, joissa pitää pohtia materiaalin määrää, laatua, suhdetta aikaan ja ympäristöön. Kurseilla pohditaan esimerkiksi uusien rakennusten tai muotoilun tuotteiden materiaali- ja muotoseikkoja kestävästä kehityksestä näkökulmasta. Rakennussuojelukohteet omalla paikkakunnalla ja kansallisesti tulevat esille suunnittelun arkkitehtuurin yhteydessä. Kulutustottumuksista ja muotoilijan etiikasta ja eri tuotteista pohditaan eri näkökulmia, erityisesti kuvataidekurssi 2, Ympäristö, paikka ja tila- kurssilla.

Turvallisuus ja liikenne

Väriopin yhteydessä tarkastellaan varoitusvärejä. Merkkien, logojen ja bändien suunnittelun yhteydessä, värien ja muotojen yhdistämistä ohjaaviksi ja varoittaviksi. Opiskelijoiden kyky ymmärtää kokoja ja välimatkoja harjaantuu monessa yhteydessä, samoin ympäristön suunnittelussa tulee esille tämä aihekokonaisuus monella tavalla. Turvallisuus on myös yhteisvastuuta.

Ihminen ja teknologia

Kuvataiteessa, opiskelija joutuu useassa yhteydessä pohtimaan, miten esimerkiksi jostain hänen omasta suunnittelemaastaan muotoilun tuotteesta, voisi saada aikaiseksi teollisen massatuotantoversion ja keille kyseinen tuote olisi suunnattu. Miten teknologian avulla korvataan perinteiset työmenetelmät ja muutetaan ihmisten elämää. Missä ja mistä materiaalista tuotteet valmistetaan ja mitä missäkin kannattaa valmistaa? Kuvataideammattit, kuten esimerkiksi muotoilijan, arkkitehdin, kuvataiteilijan ja valokuvaaajan, ovat muuttuneen CAD-tietotekniikan, uusien tieokoneohjelmistojen ja kuvankäsittely -ja siirtotekniikoiden ansiosta.

Ajankäyttö muuttuu, mietimme miten ja mihin kulutamme vapaa-aikamme ja mitä uusia ammatteja esimerkiksi kuvataidealalle on syntynyt teknologian kehityksen ansiosta (media-assistentti, medianomi, graafinen suunnittelija, mediataiteilija ym.). Viihdeteknologia tarjoaa meille virtuaalimaailmoja pelien ja muiden digitaalisten kuvallisten efektien avulla. Muuttuuko todellisuutemme ja pysyvätkö kaikki muutoksessa mukana?

Pakolliset kurssit

1. Minä,kuva ja kulttuuri (KU1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee visuaalisen kulttuurin sisältöjä ja perusteita
- oppii ilmaisemaan itseään kuvataiteen keinoin ja tekemään omakohtaisia ratkaisuja

- oppii käyttämään taiteen käsitteistöä tarkastellessaan ja arvioidessaan omia, muiden opiskelijoiden, taiteen ja median kuvia
- oppii tarkastelemaan visuaalisen kulttuurin ilmiöitä kriittisesti ja tulkitsemaan niiden sisältöjä, muotoja ja merkityksiä yksilön ja yhteiskunnan kannalta sekä soveltamaan oppimaansa omassa työskentelyssään
- ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään ja yhteiskunnassa.

Keskeiset sisällöt

- mitä taide on: taide yksilön ja yhteiskunnan kannalta ja erilaiset taidekäsitteet
- kuvan valta ja vallan kuva kulttuurissa
- taide kulttuurin tulkittuna: suomalaisuus, pohjoismaisuus, eurooppalaisuus ja Euroopan ulkopuolisia kulttuureita
- oma kuvallinen ilmaisu: piirtäminen, maalaaminen, kolmiulotteinen työskentely, digitaalisen kuvan käyttö
- kuvan rakentamisen keinot: sommittelu, muoto, väri, liike, tila ja aika
- kuvan tulkinta ja analysointi kuvallisin ja sanallisin keinoin, analysointitapoihin, kuten formalistiseen, semioottiseen, ikonografiseen ja reseptioanalyttiseen tulkintaan tutustuminen

2. Ympäristö, paikka ja tila (KU2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii muotoilun ja arkkitehtuurin perusteita, ilmaisutapoja, materiaalituntemusta, estetiikkaa ja suunnitteluprosesseja
- oppii ympäristön suunnittelussa ja muotoilussa tekemään havaintoja eri näkökulmista, kuten esteettiseltä ja eettiseltä sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen kannalta
- oppii tarkastelemaan ympäristöä luonnonvaraisena, rakennettuna, sosiaalisena ja psyykkisenä ilmiönä sekä kulttuurisena viestinä
- ymmärtää yhteisö- ja ympäristötaiteen merkityksen ympäristösuunnittelussa ja laajemmin visuaalisessa kulttuurissa.

Keskeiset sisällöt

- tila käsitteenä: tilan kokeminen psyykkisenä, fyysisenä ja sosiaalisena paikkana
- arkkitehtuurin ja muotoilun peruskäsitteet: mittakaava, liike, tila, suhdejärjestelmät, rakenne, väri, muoto ja materiaali
- maisema, rakennus, esine ja taideteos materiaalisena, henkisenä, esteettisenä ja oman aikansa kulttuurihistoriallisena viestinä
- arkkitehtuuri ja muotoilu kulttuurisesti kestävä kehitys ja talouselämän näkökulmasta
- mallintaminen, havainnekuvat, pienoismallit ja materiaalikokeilut

Syventävät kurssit

3. Media ja kuvien viestit (KU3)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii erittelemään ja tulkitsemaan median kuvaaman maailman suhdetta kulttuuriin ja todellisuuteen
- ymmärtää kuvailmaisun vaikutuskeinoja mediassa
- oppii käyttämään erilaisia kuvia ja tekniikoita eri viestintäympäristöissä oman ilmaisunsa välineenä
- oppii analysoimaan ja kehittämään omaa mediasuhdettaan.

Keskeiset sisällöt

- kuva mediassa: kuvajournalismi, mainonta, viihteen kuvat, populaarikulttuuri, sarjakuva, www-sivujen ja tietokonepelien kuvailmaisuus
- graafinen suunnittelu: taitto, typografia, kuvan muokkaus- ja siirtomenetelmät
- mediakuvien aatekriittinen ja kulttuurinen tarkastelu eri aikoina, paikoissa ja osakulttuureissa
- valokuva mediassa
- elokuva ja video: perinteinen ja uudistuva kuvakerronta
- visuaalisuus tuotteistamisessa ja tuotemerkkien luomisessa

4. Taiteen kuvista omiin kuviin (KU4)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa kuvataiteen historian pääpiirteitä teemallisesti ja kronologisesti
- ymmärtää kuvataiteen sisältöjä ja ilmaisutapoja eri aikoina ja eri kulttuureissa.
- käyttää omassa ilmaisussaan hyväkseen taiteen tuntemustaan
- oppii työskentelemään itsenäisesti ja harjaantuu pohdiskelemaan, sanalliseen itsearviointiin.

Keskeiset sisällöt

- taidekuvan tulkinta ja analyysi kuvin ja sanoin
- eri aikakausien kulttuuristen merkitysten ja käsitysten ilmeneminen kuvataiteessa
- aiheen kehittäminen ja luonnostelu osana taiteellista luomisprosessia
- kuvan sisältö ja muoto taiteilijan ja kulttuurin viestinä, sommittelu, kuten: väri, valo, varjo ja liike sekä illusorisuus ja kolmiulotteisuus sekä pinnan rakenne ja materiaali

5. Nykyaikaisen taiteen työpaja (KU5)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii seuraamaan ja arvioimaan nykytaiteen ajankohtaisia ilmiöitä
- oppii havaitsemaan ja oivaltamaan visuaalisia merkityksiä ympäristössä sekä soveltamaan havaintojaan omassa ilmaisussaan
- oppii ymmärtämään ja käyttämään nykytaiteen keinoja työskennellessään erilaisten ilmiöiden parissa
- harjaantuu tavoitteelliseen prosessinomaiseen työskentelyyn.

Keskeiset sisällöt

- mitä nykyaide on:nykyaideen taustalla vaikuttavat ilmiöt ja erilaiset taidekäsitykset
- nykyaide ja kulttuurien välinen vuorovaikutus,visuaaliset alakulttuurit
- taiteiden väliset projektit koulussa tai koulun ulkopuolella
- oman produktion toteuttaminen
- visuaaliset ammatit yhteiskunnassa ja taidealan organisaatioita.

6. Piirustus ja taidegrafiikka (KU6)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään perinteisen ja nykyisen tietokonegrafiikan eroavaisuuksia ja omia tarpeitaan, sekä grafiikan käyttäjänä, että kuluttajana
- ymmärtää graafisen kuvan käyttötarkoitusten eroja esim. taidegrafiikka, tietokonegrafiikka, mainosgrafiikka.

Keskeiset sisällöt

- käyttää mahdollisuuksien mukaan kuvankäsittelyä ja siirtomenetelmiä
- tutustuu eri piirtimiin
- tutustuu käyttö ja taidegrafiikkaan
- harjoittelee viivan, valöörin ja pinnan käyttöä kontrastin synnyttäjänä
- harjoittelee kuvan rakenteen ja sisällön merkityksien erittelyä
- tekee oman projektin ja arvioi sitä
- (koulukohtainen)

7. Keramiikka ja kuvanveisto (KU7)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään, että veistos voidaan tehdä eri materiaaleista ja se voi syntyä ympäristön ehdoilla ja olla monen kokoinen ja muotoinen. Lisäksi se voi olla liikkuva tai siihen voi kuulua ääntä
- tutustuu kuvanveistäjiin keraamikkoihin ja muotoilijoihin sekä heidän työhönsä
- harjaantuu suunnittelemaan ja tekemään keraamisen veistoksen ja/tai käyttöesineen

Keskeiset sisällöt

- savitekniikat ja muita materiaalivaihtoehtoja sekä veistoksen tekemisessä, että keramiikassa ja muotoilussa
- oman työn/ projektin suunnittelu, toteutus ja sen arviointi
- muotoilun ja kuvanveiston sanastoon ja käsitteistöön tutustuminen
- oman projektin tekeminen ja arviointi
- (koulukohtainen)

8. Taidemaalaus (KU8)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii sommittelua ja värioppia
- tutustuu länsimaiseen ja mahdollisesti muidenkin kulttuurien maalaustaiteeseen
- oppii erilaisia maalaustekniikkoja
- oppii ymmärtämään taiteen merkityksen ennen ja nykyisin
- lisää kulttuurien tuntemustaan

Keskeiset sisältöalueet

- harjoituksia sommittelussa ja väriopissa
- taidemaalauksen eri tekniikkoja
- oman projektin suunnitteleminen, tekeminen ja arviointi

9. Lukiodiplomikurssi (KU9)

Lukiodiplomikurssin voi suorittaa opiskelija, joka on suorittanut vähintään neljä kuvataidekurssia ennen kurssin alkamista.

Opetushallituksesta vuosittain saatavat valtakunnalliset tehtävät suoritetaan toisessa jaksossa. Opiskelijan suorituksen arvioi oma opettaja ja toinen pätevä arvioija, arvosanaasteikko 1-5. Lukiodiplomitodistus annetaan ylioppilastodistuksen yhteydessä erillisenä.

Tavoite on oppia erittelemään kuvallista prosessia varsinaisen teoksen tekoprosessin aikana. Tärkeää on osata sanallistaa omia ajatuksiaan ja analysoida ratkaisujaan. Yhtä tärkeää on tuntee taidemaalman ilmiöitä ja osata käyttää oikeaa tekniikkaa ja tehdä materiaalikokeiluja. Taidehistorian ja kulttuurintuntemuksen soveltaminen omaan työhön ja oman työn kriittinen tarkastelu ovat niin ikään keskeisiä tavoitteita tällä kurssilla. Lukiodiplomin hyvästä arvosanasta on hyötyä pyrittäessä media- ja viestintäaloille sekä käsi- ja taideteollisuusaloille,

Taideteolliseen korkeakouluun, muihin yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja oppilaitokseen.(koulukohtainen)

Soveltava kurssi

10. Taidehistorian merkittävimmät linjat (KU10)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja osaa soveltaa, taidehistorian ja kulttuurintuntemustaan
- oppii ymmärtämään länsimaisen taiteen lähtökohtia
- oppii vertailemaan ja arvioimaan nykyaikaisen taiteen taustalla olevia ilmiöitä ja erilaisia taidetekäisyyksiä
- oppii tiedostamaan visuaalisen kulttuurin ja kulttuuriperinnön merkitystä
- tietää miten taidetta voidaan analysoida

Keskeiset sisältöalueet

- taidehistorian, muotoilun ja arkkitehtuurin merkittävimmät linjat ja tyyllisuunnat
- taiteen analyysimenetelmät
- visuaalisen kulttuurin ja kuvataiteen merkitys monikulttuurisessa maailmassa
- tietojen ja taitojen soveltaminen omakohtaisen työn suorittamiseksi

8.19 Liikunta

Liikunnanopetuksen tehtävänä on edistää terveellistä ja aktiivista elämäntapaa sekä ohjata opiskelijaa ymmärtämään liikunnan merkitys fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Liikunnan myönteiset kokemukset vahvistavat psyykkistä vireystilaa ja jaksamista koulutyössä. Liikunnassa opiskelija ilmaisee itseään ja kokee elämyksiä. Se on toiminnallinen oppiaine, jossa kehitetään opiskelijoiden fyysis-motorisia ominaisuuksia sekä tuetaan heidän tasapainoista kasvuaan ja kehitystään. Liikunnan avulla vahvistetaan sosiaalisia taitoja ja yhteenkuuluvuutta, ohjataan vastuullisuuteen ja reilun pelin hengen ymmärtämiseen sekä hyviin tapoihin. Liikunnanopetus tukeutuu eettiseen ja esteettiseen arvopohjaan.

Fyysisen kunnon harjoittamisen ja seurannan avulla opiskelijaa ohjataan ymmärtämään hyvän kunnon merkitys jaksamiselle ja työkyvylle. Monipuolisella liikunnan opetuksella luodaan valmiuksia omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen.

Liikuntaa opetetaan monipuolisesti ottaen huomioon vuodenaajat ja paikalliset olosuhteet. Opetusjärjestelyinä käytetään yksilö-, pienryhmä- sekä ryhmäopetusta. Suomalaisen liikuntakulttuurin perinteet otetaan huomioon valittaessa liikuntamuotoja. Erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille opetusta eriytetään yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Opetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon turvallisuus, monikulttuurisen oppilaslainsäätöjen erityistarpeet sekä uskonnollinen vakaumus.

Opetuksen tavoitteet

Liikunnan opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää taitojaan ja tietojaan eri liikuntamuodoissa
- saa valmiuksia omaehtoiseen liikuntaharrastukseen
- osaa arvioida omaa fyysistä kuntoaan sekä asettaa itselleen tavoitteita
- toimii hyvien tapojen mukaisesti, noudattaa sovittuja sääntöjä sekä osaa liikkua luonnonarvoja kunnioittaen
- osaa työskennellä rakentavasti, turvallisesti ja vastuullisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä.

Arviointi

Liikunnan arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan aktiivisuus, vastuullisuus ja asennoituminen sekä taidot, tiedot ja toimintakyky.

Pakolliset kurssit

Pakollisilla kursseilla syvennetään peruskoulussa opittuja taitoja ja tietoja sekä annetaan mahdollisuus tutustua uusiin lajeihin. Tarvittaessa opetusta eriytetään opiskelijälähtöisesti. Kurssien suunnittelussa tulee ottaa huomioon vuodenaajat niin, että pakollisten kurssien aikana pyritään harjoittamaan kesä- ja talviliikuntaa sekä sisä- ja ulkoliikuntaa. Opetuksessa tulee korostaa liikunnan vaikutusta terveyteen ja hyvinvointiin. Opiskelussa huomioidaan turvallisuus ryhmiä muodostettaessa.

1. Taitoa ja kuntoa (LI1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on,että opiskelija

- jatkaa peruskoulussa opittujen liikuntataitojen syventämistä ja harjoittamista
- saa ohjausta monipuoliseen liikuntaan
- saa myönteisiä liikuntakokemuksia
- tutustuu mahdollisuuksien mukaan uusiin liikuntalajeihin
- ymmärtää monipuolisen fyysisen kunnan harjoittamisen periaatteet ja toimii terveystyötä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistävästi.

Keskeiset sisällöt

- fyysisen kunnan harjoittelu,oman fyysisen kunnan mittaaminen ja arviointi
- lihashuolto ja rentoutus
- sisä-ja ulkopalloilu,mailapelit
- voimistelu eri muodoissaan
- tanssi eri muodoissaan
- talviliikunta
- uinti ja vesipelastus
- yleisurheilu
- suunnistus ja luontoliikunta

Aihekokonaisuudet

Kurssilla aihealueista korostuvat hyvinvointi ja turvallisuus sekä kestävä kehitys

2. Liikuntaa yhdessä ja erikseen (LI2)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on,että opiskelija

- monipuolistaa lajitaitojaan ja -tietojaan
- saa perustiedot kunto-ohjelman laatimiseen ja toteuttamiseen
- saa ohjausta henkilökohtaisen,terveyttä edistävän liikuntaharrastuksen aktivoimiseen
- oppii vastuulliseen toimintaan itsenäisesti ja ryhmässä
- oppii arvostamaan ja ylläpitämään terveyttä ja työkykyä
- kehittyä sosiaalisessa kanssakäymisessä.

Keskeiset sisällöt

- fyysisen kunnan harjoittelu,lihashuolto ja rentoutus
- sisä-ja ulkopalloilu,mailapelit
- voimistelu eri muodoissaan
- tanssi eri muodoissaan
- talviliikunta
- kuntouinti ja vesiliikunta
- luontoliikunta
- jokin uusi liikuntalaji.

Aihekokonaisuudet

Kurssilla aihealueista korostuvat hyvinvointi ja turvallisuus sekä kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus.

Syventävät kurssit

Kurssien tavoitteena on opiskelijälähtöisyyden korostuminen, yhteistoiminnallisuuden edistäminen ja koulun yhteishengen vahvistaminen. Syventävien kurssin sisältöjen tarkentaminen tapahtuu opiskelijoiden kanssa yhdessä.

3. Virkisty liikunnasta (LI3)

Kurssin tavoitteena on tukea opiskelijan jaksamista ja lisätä opiskeluvireyttä rentouttavien ja elämyksellisten liikuntakokemusten kautta. Kurssi koostuu yhdestä tai useammasta liikuntamuodosta. Opettaja tarkentaa yhdessä opiskelijaryhmän kanssa kurssin sisällön.

4. Yhdessä liikkuen (LI4)

Kurssin tavoitteena on edistää opiskelijoiden yhteisiä liikuntaharrastuksia. Työtavoissa painottuu opiskelijaryhmän yhteistoiminta. Kurssin sisältönä ovat vanhat tanssit tai jokin muu yhdessä toteutettava liikunta.

Aihekokonaisuudet

Kurssilla aihealueista korostuvat hyvinvointi ja turvallisuus, aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys sekä sekä viestintä ja mediaosaaminen.

5. Kuntoliikunta (LI5)

Kurssin tavoitteena on oman säännöllisen liikunnan tehostaminen, oman kunnon kohottaminen ja seuraaminen sekä jatkuvan liikunnan harrastamisen merkityksen oivaltaminen. Opiskelijat laativat henkilökohtaisen liikuntasuunnitelman kurssille, joka toteutetaan sekä itsenäisesti että ryhmässä. Opettaja tarkentaa sisällön yhdessä opiskelijaryhmän kanssa.

Aihekokonaisuudet

Kurssilla aihealueista korostuvat hyvinvointi ja turvallisuus sekä kestävä kehitys

Soveltavat kurssit

6. Palloilukurssi (LI6)

Tutustutaan eri palloilulajeihin ja niiden harrastamiseen.

Aihekokonaisuudet

Kurssilla aihealueista korostuvat hyvinvointi ja turvallisuus.

7. Pesäpallukurssi (LI7)

Syvennetään pesäpallon lajiharjoittelua.

Aihekokonaisuudet

Kurssilla aihealueista korostuvat hyvinvointi ja turvallisuus sekä kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus.

8. Erikoiskurssi(LI8)

Riippuen vuodenajasta järjestetään vaellus tai tutustuminen talviurheilulajeihin tai opiskelijoiden harrastuneisuuden mukaiseen erikoisliikuntalajiin.

Aihekokonaisuudet

Kurssilla aihealueista korostuvat hyvinvointi ja turvallisuus sekä kestävä kehitys

8.20 Terveystieto

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan nojautuva oppiaine, jonka tarkoitus on edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Tämä osaaminen ilmenee tiedollisina, sosiaalisina, tunteiden käsittelyä ohjaavina, toiminnallisina, eettisinä sekä tiedonhankintavalmiuksina. Terveysosaamiseen kuuluu valmius ottaa vastuuta oman ja toisten terveyden edistämisestä. Lukion terveystiedon opetuksessa terveyttä ja sairautta sekä terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä ja hoitoa tarkastellaan yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta.

Terveys ymmärretään fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena työ- ja toimintakyknä. Lukion terveystiedon opiskelussa terveyteen ja sairauksiin liittyviä ilmiöitä tarkastellaan tutkimus- ja kokemustiedon avulla. Tärkeää on myös terveyttä koskeva arvopohdinta.

Pakollisen kurssin aikana opiskelija perehtyy terveyteen ja sairauksiin vaikuttaviin tekijöihin kansantautien ja yleisimpien tartuntatautien ehkäisyn sekä työ- ja toimintakyvyn edistämisen näkökulmasta. Keskeistä on myös itsehoitovalmiuksien kehittäminen.

Syventävillä kursseilla perehdytään seikkaperäisemmin nuoren arkielämässään tarvitsemiin terveysresursseihin, terveystottumuksiin ja selviytymisen keinoihin sekä terveyskysymysten käsittelyyn vastuullisen aikuisuuden ja vanhemmuuden näkökulmasta. Terveyteen ja sairauksiin liittyviä tekijöitä ja niihin vaikutusmahdollisuuksia tarkastellaan tutkimuksen, terveydenhuollon ammattikäytäntöjen, palvelujen käytön sekä historiallisen ja yhteiskunnallisen kehityksen näkökulmasta.

Opetuksen tavoitteet

Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää työ- ja toimintakyvyn, turvallisuuden sekä sairauksien ehkäisyn ja terveyden edistämisen merkityksen
- osaa käyttää terveyden edistämiseen, terveyteen ja sairauteen liittyviä keskeisiä käsitteitä
- ymmärtää sairauksien, erityisesti kansantautien ja tartuntatautien, ehkäisyn merkityksen ja tuntee niiden keskeisiä ehkäisy- ja hoitomahdollisuuksia yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
- pohtii terveyttä koskevia arvokysymyksiä ja osaa perustella omia valintojaan ja oppii arvostamaan terveyttä voimavarana sekä edistämään terveyttä

- tuntee kansanterveyden historiallista kehitystä ja väestöryhmien välisten terveyserojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä
- tuntee terveyden- ja sosiaalihuollon peruspalveluja sekä kansanterveyteen liittyvää kansalaistoimintaa
- perehtyy terveyttä koskevan tiedon hankintamenetelmiin sekä osaa kriittisesti arvioida ja tulkita terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa ja erilaisia terveystieteisiin liittyviä ilmiöitä.

Arviointi

Arvioinnissa korostetaan terveyttä ja sairautta koskevan tiedon ymmärtämistä ja soveltamista. Huomio kiinnitetään siihen, miten opiskelija osaa käyttää ja yhdistää erilaisiin lähteisiin perustuvaa tietoa. Arvioinnin kohteena on opiskelijan valmius terveyttä ja sairautta koskevaan eettiseen arvopohdintaan ja taito perustella omia terveystieteisiin liittyviä ratkaisuja. Terveystiedon arvioinnissa voidaan käyttää kurssikokeita, yksilö- ja ryhmätehtäviä, esitelmiä, pienenmuotoisia kartoituksia ja tutkimuksia sekä toiminnallisia tehtäviä.

Pakollinen kurssi

1. Terveyden perusteet (TE1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen työ- ja toimintakykyyn sekä työ- ja muuhun turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osaa arvioida niiden toteutumista omassa elämäntavassaan ja ympäristössään
- tietää kansantautien ja yleisimpien tartuntatautien ehkäisyn merkityksen yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta sekä oppii pohtimaan niiden ehkäisyyn liittyviä ratkaisuja yhteiskunnassa
- tunnistaa terveyserojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä
- osaa hankkia, käyttää ja arvioida terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa sekä pohtia terveystieteisiin ja teknologiseen kehitykseen liittyviä ilmiöitä terveystieteiden näkökulmasta
- tuntee keskeiset terveyden ja sosiaalihuollon palvelut.

Keskeiset sisällöt

- työ- ja toimintakykyyn sekä turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä: ravitsemus, uni, lepo ja kuormitus, terveystieteet, mielenterveys, sosiaalinen tuki, työhyvinvointi, työturvallisuus, turvallisuus kotona ja vapaa-aikana, ympäristön terveys
- seksuaaliterveys, parisuhde, perhe ja sukupolvien sosiaalinen perintö
- kansantaudit ja yleisimmät tartuntataudit sekä niihin liittyvät riski- ja suojaavat tekijät sekä niihin vaikuttaminen
- sairauksien ja vammojen itsehoito, ensiapu ja avun hakeminen
- terveyserot maailmassa, terveyseroihin vaikuttaviin tekijöihin tutustuminen
- terveystietojen tiedonhankintamenetelmiä sekä terveyttä koskevan viestinnän, mainonnan ja markkinoinnin kriittinen tulkinta
- terveydenhuolto- ja hyvinvointipalvelujen käyttö, kansalaistoiminta kansanterveys-työssä

Aihekokonaisuudet

Kurssilla aihealueista korostuvat aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys, hyvinvointi ja turvallisuus, kestävä kehitys sekä viestintä ja mediaosaaminen.

Syventävät kurssit

2. Nuoret, terveys, ja arkielämä (TE2)

Kurssilla syvennetään pakollisen kurssin tavoitteita nuoren arkielämän terveystottumuksien ja selviytymisen keinojen osalta. Eri sisältöalueiden avulla tarkastellaan terveysongelmia selittäviä kulttuurisia, psykologisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä ja niiden tulkintoja. Lisäksi perehdytään käsitykseen itsestä ja muista fyysisellä, psyykkisellä ja sosiaalisella tasolla. Erityisesti korostetaan terveyden ylläpitoon liittyvää vastuullisuutta. Työskentelyssä korostuvat arvopohdinta, yksilö- ja ryhmäharjoitukset, draama ja sosiaalisten taitojen harjoittelu sekä keskustelu- ja argumentaatiotaitoja kehittävät työmuodot.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan elämäänsä aikuisuuden ja vanhemmuuden näkökulmasta
- osaa pohtia ja tarkastella terveyteen ja sairauteen liittyviä arvoja ja arvostuksia
- osaa perustella omia valintojaan terveyden näkökulmasta ja arvioida elämäntapaan ja ympäristöön liittyvien valintojen merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille
- osaa kuvata koettua terveyttä ja terveysongelmia selittäviä ilmiöitä ja niiden erilaisia tulkintoja.

Keskeiset sisällöt

- itsetuntemus, aikuistuminen, sosiaalisen tuen merkitys perheessä ja lähiyhteisössä
- vanhemmuuteen ja perhe-elämään valmentautuminen
- elämänilo, mielenterveyden ylläpitäminen ja jaksaminen, masennuksen ja kriisien kohtaaminen
- ruuan terveydelliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset merkitykset sekä painonhallinta, terveysliikunta, syömishäiriöt
- fyysinen ja psyykinen turvallisuus, väkivallaton viestintä
- seksuaaliterveys
- terveysongelmia selittäviin kulttuurisiin, psykologisiin ja yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja niiden tulkintoihin tutustuminen, esimerkiksi elämän mielekkyyden kokeminen, ruumiinkuva/kehollisuus, mielihyvä ja riippuvuudet nykyaikana
- tupakka, alkoholi ja huumeet yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan sekä globaalista näkökulmasta

Aihekokonaisuudet

Kurssilla aihealueista korostuvat aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys, hyvinvointi ja turvallisuus, kestävä kehitys sekä viestintä ja mediaosaaminen

3. Terveys ja tutkimus (TE3)

Kurssilla perehdytään terveyteen vaikuttaviin historiallisiin tekijöihin ja näkökulmiin, terveyden ja sairauden tutkimiseen sekä kuolleisuuteen ja sairastavuuteen liittyviin kehityslinjoihin. Kurssilla käsitellään myös terveydenhuollossa ja itsehoitona toteutettaviin tavallisimpiin tutkimuksiin, niiden tulosten tulkintaan ja johtopäätöksiin. Lisäksi perehdytään pakollisen kurssin tavoitteita syventäen terveydenhuollon eri käytäntöihin, terveyspalvelujen tarjontaan sekä yksilön asemaan terveyden- ja sairaudenhoidossa. Työskentelyssä korostuvat toiminnallisuus, tekemällä oppiminen, tutkiva oppiminen ja vierailukäynnit.

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa pohtia kansanterveystieteen ja ehkäisevän terveydenhuollon kehityksen päälinjoja kansallisesti ja maailmanlaajuisesti
- osaa hankkia, arvioida ja tulkita terveyteen ja sairauksiin liittyvää tutkimus- ja arkitietoa
- toteuttaa pienimuotoisia terveys-/terveyskäyttäytymiskartoituksia omassa opiskeluympäristössään
- osaa käyttää terveydenhuollon palveluja sekä tuntee asiakkaan ja potilaan oikeudet
- osaa pohtia ja arvioida teknologisen kehityksen merkitystä terveyden ja turvallisuuden näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

- terveyden edistämiseen, sairauksien tunnistamiseen ja ehkäisyyn liittyviä eri aikakausien menetelmiä
- terveyskäyttäytymisen ja koetun terveyden tutkiminen: fyysisen ja psyykkisen työ- ja toimintakyvyn mittaaminen, ergonomiamittaukset, työhyvinvointi ja siihen vaikuttavat tekijät
- terveydenhuollon ja hyvinvointipalvelujen käytäntöjä, asiakkaan ja potilaan oikeudet
- tutkimustiedon ja median terveydestä välittämien mielikuvien kriittinen lukutaito, medikalisaatio
- terveystottumusten arvioiminen ja seuranta sekä tutkimusten tekeminen

Aihekokonaisuudet

Kurssilla aihealueista korostuvat aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys, kestävä kehitys, hyvinvointi ja turvallisuus, teknologia ja yhteiskunta, sekä viestintä ja mediaosaaminen.

8.21 Opinto-ohjaus

Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea opiskelijaa opinnoissa lukioaikana ja huolehtia siitä, että opiskelijalla on riittävästi sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee siirtymään jatko-opintoihin ja työelämään.

Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko lukiokoulutuksen ajan kestävä jatkumo, jonka aikana opinto-ohjauksen kurssit tarjoavat opiskelijoille mahdollisuuden hankkia perustiedot ja taidot, joiden varassa heidän on mahdollista suunnitella jatko-opintoja ja pohdita ammatillista suuntautumista. Valinta- tai muissa ongelmatilanteissa sekä päätöksentekotaitojensa kehittämiseksi opiskelijoiden tulee saada henkilökohtaista tai pienryhmäohjausta. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelijan tulee voida keskustella opinnoihinsa, koulutusvalintoihinsa sekä ammatti- ja urasuunnitteluunsa, tulevaisuuteensa ja elämäntilanteeseensa liittyvistä kysymyksistä. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus käsitellä pienryhmissä asioita, jotka ovat muiden opiskelijoiden kanssa jaettavissa olevia ja joiden esille ottaminen ryhmässä on mielekästä.

Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea ja auttaa erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita myös opintoihin liittyvissä käytännön kysymyksissä.

Opinto-ohjauksen tavoitteet

Opinto-ohjauksen tavoitteena on ohjata opiskelijaa itsenäisyyteen ja vastuullisuuteen siten, että hän pystyy suunnittelemaan oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa, tunnistamaan opiskeluunsa liittyviä ongelmia ja etsimään tietoa, miten hän saa apua näihin ongelmiin. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy opiskelemaan täysipainoisesti koko lukion ajan, kykenee kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan sekä löytämään omat yksilölliset oppimisen tapansa ja vahvuutensa opiskelijana.

Opiskelijaa tulee ohjata hankkimaan tietoa ja hyödyntämään tieto- ja viestintäteknologian tarjoamia mahdollisuuksia. Tavoitteena on, että opiskelija tuntee keskeiset jatkokoulutus- ja ammatinvalintaan liittyvät hakuoppaat ja muut tietolähteet sekä osaa käyttää tietoverkoissa olevaa informaatiota itsenäisesti jatko-opintoihin hakeutumisen tukena.

Opiskelijaa tulee ohjata ja tukea elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidoissa. Opiskelijan tulee saada ohjausta jatko-opintojen suunnittelussa ja päätöksenteossa siten, että hänellä on tietoa opiskeluvaihtoehdoista lukion jälkeen ja että hän tuntee toisen asteen ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen keskeisen koulutustarjonnan. Tarkoituksena on, että opiskelijalla on valmiudet hakeutua jatko-opintoihin välittömästi lukio-opintojen jälkeen. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy ammatillisen suuntautumisen etsimisessä ja päätöksenteossa arvioimaan realistisesti omia edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan opintojen eri vaiheissa. Tavoitteena on, että opiskelija suunnittelee lukio-opintojaan ja tekee valintojaan tarkoituksenmukaisella tavalla ottaen koko ajan huomioon jatko-opintosuunnitelmansa.

Opinto-ohjauksen tehtävänä on välittää tietoa työ- ja elinkeinoelämästä sekä yrittäjyydestä. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus tutustua eri ammatteihin ja työelämään sekä opiskeluun muissa oppilaitoksissa. Opiskelijaa tulee ohjata siten, että hän osaa etsiä tietoa muiden maiden tarjoamista opiskelumahdollisuuksista ja työskentelystä ulkomailla.

Aihekokonaisuudet

Opinto-ohjaukseen sisältyvät henkilökohtaisen ohjauksen, opiskelijahuollon ja opinto-ohjauksen pakollisen ja syventävän kurssin kautta valtakunnallisten aihekokonaisuuksiin pääasiat. Kaikki aihekokonaisuudet tulevat esille henkilökohtaisessa ohjauksessa.

Pakollinen kurssi

1. Koulutus,työ ja tulevaisuus (OP1)

Opinto-ohjauksen pakollisen kurssin tavoitteena on, että opiskelija saa lukio-opintojen aloittamiseen ja suorittamiseen sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvät keskeiset tiedot ja taidot. Kurssiin liittyen järjestetään tutustumista työelämään sekä toisen ja korkea-asteen koulutuspaikkoihin.

Opinto-ohjauksen kurssilla tulee käsitellä kaikille opiskelijoille yhteisiä, lukio-opintoihin, ylioppilastutkintoon, jatko-opintoihin, ammatti- ja urasuunnitteluun liittyviä kysymyksiä sekä kulloinkin lukio-opintojen kannalta ajankohtaisia asioita.

Keskeiset sisällöt

- opintojen rakentuminen ja omien opiskelutaitojen kehittäminen
- itsetuntemus
- omien toimintamallien ja vahvuuksien tunnistaminen
- työelämä tietous
- ylioppilastutkinto
- ammatillinen suuntautuminen ja jatko-opintojen pohtiminen
- jatko-opintoihin hakeutuminen
- työelämään siirtyminen

Aihekokonaisuudet

Kurssissa käsitellään hyvinvoinnin ja turvallisuuden aihekokonaisuutta ja sivutaan muita aihekokonaisuuksia.

Syventävä kurssi

2. Opiskelu,työelämä ja ammatinvalinta (OP2)

Opinto-ohjauksen syventävän kurssin keskeisenä tavoitteena on lisätä opiskelijan opiskeluvalmiuksia, parantaa hänen itsetuntemustaan ja ohjata häntä perehtymään jatkokoulutuksen ja työelämän kannalta sellaisiin keskeisiin kysymyksiin, joihin muussa ohjauksessa ei ole mahdollista syventyä. Kurssin puitteissa voidaan tutustua mahdolliseen jatko-opiskelupaikkaan.

Opetussuunnitelmassa määritellään opinto-ohjauksen syventävän kurssin tavoitteet ja keskeiset sisällöt kunkin koulun opiskelijoiden keskeisten tarpeiden pohjalta painottaen alueellisen työ- ja elinkeinoelämän kysymyksiä, itsetuntemusta ja opiskelun taitoja tai ammatti- ja urasuunnittelua tai käsitellen kaikkia osa-alueita yhdessä.

Aihekokonaisuudet

Kurssissa käsitellään erityisesti aktiivisen kansalaisuuden ja yrittäjyyden aihekokonaisuutta ja sivutaan muita aihekokonaisuuksia.

8.22 Erillisten oppimäärien kurseja

8.22.1 Ilmaisutaito

Ilmaisutaidon opetuksessa tähdätään siihen, että opiskelija saa lisää valmiuksia sekä uusia mahdollisuuksia itsensä ilmaisemiseksi ja minäkuvansa vahvistumiseksi. Ilmaisutaidon kurseilla tutustutaan ilmaisun monivivahteiseen maailmaan erilaisten ilmaisutapojen, tekniikoiden, työskentelytapojen ja ilmaisulajien kautta. Opiskelija luo kuvaa itsestään ja ympärillä olevasta todellisuudesta havaintojen, ajattelun, tunteiden ja muistikuviensa pohjalta sekä pukee ne näkyvään muotoon itseilmaisun kautta. Ilmaisutaidon kurseilla opitaan tarkkailemaan ja ymmärtämään todellisuutta sekä löytämään keinoja hankitun omakohtaisen kokemustiedon ilmaisemiseen.

Soveltava kurssi

1. Johdatus itseilmaisuun (IT1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- asettaa itsensä avoimesti esille ja tuo omaa maailmaansa esiin itsensä kautta,
- rohkaistuu kursailemattomaan vuorovaikutukseen muiden kanssa rentoutumis-, keskittymis- ja kontaktiharjoitusten kautta.

Keskeiset sisällöt

- fyysisen ilmaisun ja äänenkäytön vapauttamisen harjoittelu
- oman kehon hallitua ja erilaisten liikelaatunen ymmärtäminen
- luovan ilmaisun harjoituksia

8.22.2 Tietotekniikka

Tietotekniikan opiskelu syventää ja laajentaa opiskelijoiden tietoja ja käyttötaitoja, lisää harrastuneisuutta ja antaa valmiuksia omatoimiseen opiskeluun. Tietotekniikan opiskelu tutustuttaa opiskelijan tietojenkäsittelyopin keskeisiin osa-alueisiin ja niihin liittyvään ajattelutapaan. Opiskelun tarkoitus on antaa opiskelijalle valmiuksia valita sopivat välineet tehtävään työhön ja edellytyksiä tietotekniikan sovelluksien kehityksen seuraamiseen.

Soveltavta kurssit

1. Tietokone työvälineenä I (AT1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää koulun tietokonelaitteistoja oheislaitteineen
- osaa käyttää verkkokäyttöjärjestelmää
- osaa käyttää Windowsin apuohjelmia
- oppii Office -ohjelmapaketin peruskäytön

Keskeiset sisällöt

- Windows –käyttöjärjestelmä
- Windows –apuohjelmat
- Sähköposti
- Word –tekstinkäsittelyohjelman perusteet
- Kaavioiden luomisen perusteet

2. Tietokone työvälineenä II(AT1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kurssin sisältöjä
- syventää taitojaan Internet –tiedon hankkimisessa ja tutkielmien tekemisessä tietokoneella
- oppii julkaisun tekemistä

Keskeiset sisällöt

- Sähköposti ja liitetiedostot
- Wordin erityisominaisuudet
- Kaavioiden luomisen täydentäminen
- Internet –tiedon kriittinen haku ja valinta
- Tutkielmien esittämisen tueksi Power Point –ohjelmalla tehdyt diat
- Paint Shop Pro –ohjelmalla kuvan käsittely
- Julkaisuohejelma Publisher

8.22.3 Sosiologia

Soveltava kurssi

1. Sosiologian perusteet (SO1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu sosiologian syntyyn ja historiaan
- oppii havainnoimaan ja tulkitsemaan aikamme ilmiöitä ja niiden taustoja sosiologian peruskäsittein.

Keskeiset sisällöt

- sosiologian synty ja historia

- pohdinnan- ja keskustelunaiheet sekä vierailut liittyvät mm. suomalaisten hyvinvointiin, työhön, perheeseen, kulutukseen, elämäntapaan, sukupuolirooleihin, identiteettiin, poikkeavuuteen ja valtarakenteisiin.

8.22.4 Kansainvälisyys

Me elämme keskellä kansainvälistyvää maailmaa. Lisääntyvä tiedonvälitys ja laajenevat ulkomaiset yhteydet tarjoavat runsaasti uutta sekä yksilöille että yhteiskunnalle.

Aikaisemmin erilaisuuden kohtaaminen ja kansainvälisyys koskivat vain harvoja. Usein ihmiset pysyivät kauan alkuperäisillä asuinsijoillaan ja olivat vuorovaikutuksessa etupäässä kaltaistensa kanssa. Nykyisin erilaisuuden kohtaaminen alkaa usein jo kotiovelta eikä kansainvälisyys koske vain harvoja. Matkailun, työelämän ja opiskelun ansioista ihmisten väliset suorat yhteydet ovat voimakkaasti kasvaneet.

Kulttuurien kohtaaminen ei aina ole ongelmaton ainoastaan toisilleen kaukaisten kulttuurien edustajille, kuten suomalaisille ja kiinalaisille. Toisilleen läheistenkään kulttuurien jäsenille, kuten suomalaisille ja ruotsalaisille, kanssakäyminen ei aina ole kitkaton.

Soveltava kurssi

1. Kansainvälisyyskurssi(KV1)

Tavoitteet

Kurssin tavoitteita ovat

- kulttuurisen herkkyyden kehittäminen,
- tiedon lisääminen sekä omasta että vieraasta kulttuurista,
- kulttuurien välisessä viestinnässä tarvittavien taitojen harjoittaminen.

Keskeiset sisällöt

- Tarkastellaan omaa kulttuuriamme.
- Tutkitaan kielellistä ja ei-kielellistä viestintää.
- Pohditaan stereotyyppioita ja ennakkoluuloja.
- Etsitään kulttuureja erottavia ja toisaalta yhdistäviä piirteitä.
- Tarkastellaan kulttuurista maailmankuvaa sekä maahanmuuttajien ja pakolaisten asemaa.

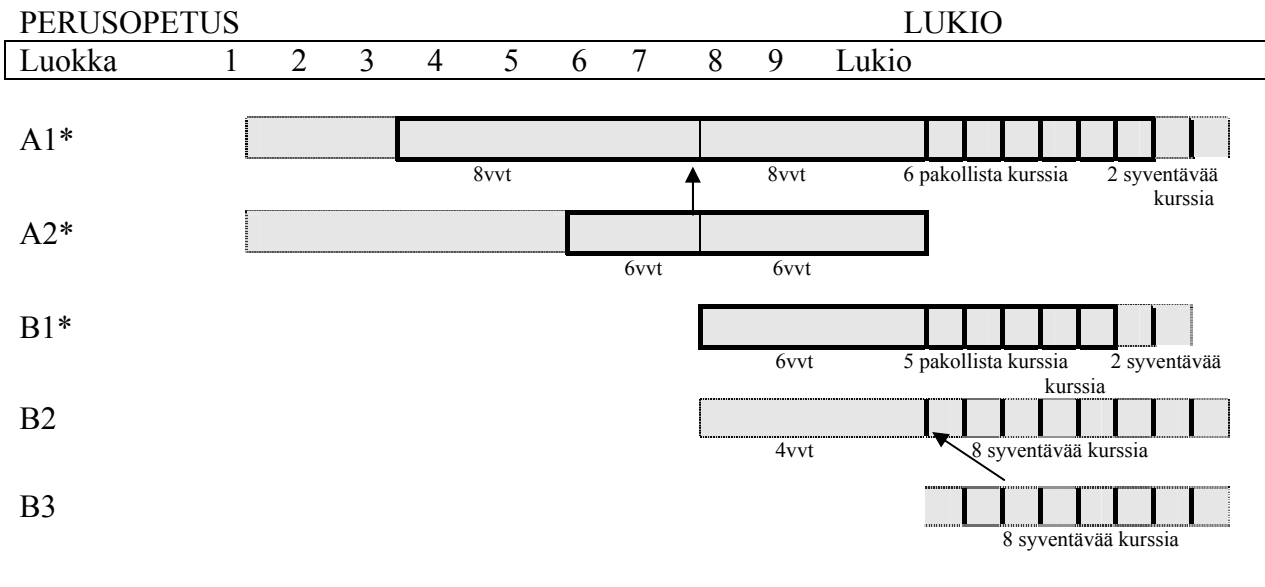
Liite 1
Lukion päättötodistus

Liite 2
Todistus oppimäärän suorittamisesta

Liite 3
Todistus lukiosta eroamisesta

Liite 4

Kielten opiskelun mahdollisuuksia kuvaava kaavio

*)Lukiossa A-kieli. Opiskelija voi valitsemansa pakollisen A-oppimäärän /valitsemiensa pakollisten A-oppimäärien lisäksi opiskella muiden kielten A-oppimääriä syventävinä opintoina..

Liite 5

Kielitaidon tasojen kuvausasteikko

Kuvausasteikko on Suomessa laadittu sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen.

Taitotaso A1

Suppea viestintä kaikkein tutuimmissa tilanteissa

		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A1.1	Kielitaidon alkeiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää erittäin rajallisen määrän tavallisimpia sanoja ja fraaseja (tervehdyksiä, nimiä, lukuja, kehotuksia) arkisissa yhteyksissä. • Ei edes ponnistellen ymmärrä kuin kaikkien alkeellisinta kieliainesta. • Tarvitsee erittäin paljon apua: toistoa, osoittamista, käännöstä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa vastata häntä koskeviin yksinkertaisiin kysymyksiin lyhyin lausein. Vuorovaikutus on puhekumppanin varassa, ja puhuja turvautuu ehkä äidinkieleen tai eleisiin. • Puheessa voi olla paljon pitkiä taukoja, toistoja ja katkoksia. • Ääntäminen voi aiheuttaa suuria ymmärtämisiongelmiä. • Osaa hyvin suppean perussanaston ja joitakin opeteltuja vakioilmaisuja. • Puhuja ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta hänen hallitsemansa harvat kaavamaiset ilmaisut voivat olla melko virheettömiä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tuntee kirjainjärjestyksen, mutta ymmärtää tekstistä vain hyvin vähän. • Tunnistaa vähäisen määrän tuttuja sanoja ja lyhyitä fraaseja ja osaa yhdistää niitä kuviin. • Kyky ymmärtää entuudestaan tuntematon sana edes hyvin ennakoitavassa yhteydessä on erittäin rajallinen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa viestiä välittömiä tarpeita hyvin lyhyin ilmaisin. • Osaa kirjoittaa kielten kirjaimet ja numerot kirjaimin, merkitä muistiin henkilökohtaiset perustietonsa ja kirjoittaa joitakin tuttuja sanoja ja fraaseja. • Osaa joukon erillisiä sanoja ja sanontoja. • Ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta kirjoittaa oikein muutamia sanoja ja ilmauksia.
A1.2	Kehittyvä alkeiskiellitaito	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää rajallisen määrän sanoja, lyhyitä lauseita, kysymyksiä ja kehotuksia, jotka liittyvät henkilökohtaisiin asioihin tai välittömään tilanteeseen. • Joutuu ponnistelemaan ymmärtääkseen yksinkertaisiakin lausumia ilman selviä tilannevihjeitä. • Tarvitsee paljon apua: puheen hidastamista, toistoa, näytämistä ja käännöstä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa viestiä suppeasti joitakin välittömiä tarpeita ja kysyä ja vastata henkilökohtaisia perustietoja käsittelevissä vuoropuheluissa. Tarvitsee usein puhekumppanin apua. • Puheessa on taukoja ja muita katkoksia. • Ääntäminen voi aiheuttaa usein ymmärtämisiongelmiä. • Osaa hyvin suppean perussanaston, joitakin tilannesidonnaisia ilmaisuja ja peruskielemiä. • Alkeellisessakin vapaassa puheessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää nimiä, kylttejä ja muita hyvin lyhyitä ja yksinkertaisia tekstejä, jotka liittyvät välittömiin tarpeisiin. • Tunnistaa yksinkertaisesta tekstistä yksittäisen tiedon, jos voi lukea tarvittaessa uudelleen. • Kyky ymmärtää entuudestaan tuntematon sana edes hyvin ennustetavassa yhteydessä on rajallinen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa viestiä välittömiä tarpeita lyhyin lausein. • Osaa kirjoittaa muutamia lauseita ja fraaseja itsestään ja lähipiiristään (esim. vastauksia kysymyksiin tai muistilappuja). • Osaa joitakin perussanoja ja sanontoja ja pystyy kirjoittamaan hyvin yksinkertaisia päälauseita. • Ulkoa opetellut fraasit voivat olla oikein kirjoitettuja, mutta alkeellisimmassakin vapaassa tuotoksessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä.

		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A1.3	Toimiva alkeiskielitaito	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää yksinkertaisia lausumia (henkilökohtaisia kysymyksiä ja jokapäiväisiä ohjeita, pyyntöjä jakieltoja) rutiinimaisissa keskusteluissa tilanneyhteyden tukemana. • Pystyy seuraamaan yksinkertaisia, välittömiin tilanteisiin tai omaan kokemukseensa liittyviä keskusteluja. • Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja kuulijalle kohdennettua yleiskielistä puhetta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa kertoa lyhyesti itsestään ja lähipiiristään. Selviytyy kaikkein yksinkertaisimmista vuoropuheluista ja palvelutilanteista. Tarvitsee joskus puhelumppanin apua. • Kaikkein tutuimmat jaksot sujuvat, muualta tauot ja katkokset ovat hyvin ilmeisiä. • Ääntäminen voi joskus tuottaa ymmärtämisongelmia. • Osaa rajallisen joukon lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeisintä sanastoa ja perustason lauserakenteita. • Alkeellisessäkin puheessa esiintyy paljon peruskielioppivirheitä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pystyy lukemaan tuttuja ja joitakin tuntemattomia sanoja. Ymmärtää hyvin lyhyitä viestejä, joissa käsitellään arkielämää ja rutiinitapah-tumia tai annetaan yksinkertaisia ohjeita. • Pystyy löytämään tarvitsemansa yksittäisen tiedon lyhyestä tekstistä (postikortit, säätiedotukset). • Lyhyenkin tekstin lukeminen ja ymmärtäminen on hyvin hidasta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Selviytyy kirjoittamalla kaikkein tutuimmissa, helposti ennakoitavissa arkiin tarpeisiin ja kokemuksiin liittyvissä tilanteissa. • Osaa kirjoittaa yksinkertaisia viestejä (yksinkertaisen postikortin, henkilötiedot, yksinkertainen sanelu). • Osaa kaikkein tavallisimpia sanoja ja ilmauksia, jotka liittyvät omaan elämään tai konkreetteihin tarpeisiin. Osaa kirjoittaa muutamia yksilauseisia virkeitä. • Alkeellisessäkin vapaassa tuotoksessa esiintyy monenlaisia virheitä.

		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A2.1	Perus- kielitaidon alkuvaihe	<ul style="list-style-type: none"> • Pystyy ymmärtämään yksinkertaista puhetta tai seuraamaan keskustelua aiheista, jotka ovat hänelle välittömän tärkeitä. • Pystyy ymmärtämään lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien keskustelujen ja viestien (ohjeet, kuulutukset) ydinsisällön sekä havaitsemaan aihepiirin vaihdokset tv-uutisissa. • Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaalilla nopeudella ja selkeästi puhuttua yleiskielistä puhetta, joka usein täytyy lisäksi toistaa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa kuvata lähipiiriään muutamien lyhyin lasein. Selviytyy yksinkertaisista sosiaalisista kohtaamisista ja tavallisimmista palvelutilanteista. • Osaa aloittaa ja lopettaa lyhyen vuoropuhelun, mutta kykenee harvoin ylläpitämään pitempää keskustelua. • Tuottaa sujuvasti joitakin tuttuja jaksosia, mutta puheessa on paljon hyvin ilmeisiä taukoja ja vääriä aloituksia. • Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on hyvin ilmeistä ja ääntämisvirheistä voi koitua satunnaisia ymmärtämisongelmia. • Osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita (kuten menneen ajan muotoja ja konjunktioita). • Hallitsee kaikkein yksinkertaisimman kieliopin alkeellisessa vapaassa puheessa, mutta virheitä esiintyy yhä paljon perusrakenteissakin 	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää yksinkertaisia ja kaikkein tavanomaisinta sanastoa sisältäviä tekstejä (yksityiskirjeitä, pikku-uutisia, arkisimpia käyttöohjeita). • Ymmärtää tekstin pääajatuksukset ja joitakin yksityiskohtia parin kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa paikantaa ja verrata yksittäisiä tietoja ja pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn kontekstin avulla. • Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hidasta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Selviytyy kirjoittamalla kaikkein rutiinimaisimmista arkitilanteista. • Osaa kirjoittaa lyhyitä, yksinkertaisia viestejä (henkilökohdattaiset kirjeet, lappuset), jotka liittyvät arkisiin tarpeisiin sekä yksinkertaisia, luettelomaisia kuvauksia hyvin tutuista aiheista (todellisista tai kuvitteellisista henkilöistä, tapahtumista, omista ja perheen suunnitelmista). • Osaa käyttää perustarpeisiin liittyvää konkreettista sanastoa ja perusaikamuotoja sekä yksinkertaisin sidossanoin (ja, mutta) liitettyjä rinnasteisia lauseita. • Kirjoittaa kaikkein yksinkertaisimmat sanat ja rakenteet melko oikein, mutta tekee toistuvasti virheitä perusasioissa (aikamuodot, taivutus) ja tuottaa paljon kömpelöitä ilmaisuja vapaassa tuotoksessa

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A2.2	<p>Kehittyvä peruskielitaito</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää tarpeeksi kyetäkseen tyydyttämään konkreetit tarpeensa. Pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia. • Pystyy yleensä tunnistamaan ympärillään käytävän keskustelun aiheen. Ymmärtää tavallista sanastoa ja hyvin rajallisen joukon idiomeja tuttuja aiheita tai yleis-tietoa käsittelevässä tilannesidonnaisessa puheessa. • Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää yleispuhekieltä, joka äännetään hitaasti ja selvästi. Toistoa tarvitaan melko usein. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa esittää pienen, luettelomaisen kuvauksen lähipiiristään ja sen joka-päiväisistä puolista. Pystyy osallistumaan rutiininomaisiin keskusteluihin omista tai itselleen tärkeistä asioista. Voi tarvita apua keskustelussa ja vältellä joitakin aihepiirejä. • Puhe on välillä sujuvaa, mutta erilaiset katkokset ovat hyvin ilmeisiä. • Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy. • Osaa kohtalaisen hyvin tavallisen, jokapäiväisen sanaston ja jonkin verran idiomaattisia ilmaisuja. Osaa useita yksinkertaisia ja myös joitakin vaativampia rakenteita. • Laajemmassa vapaassa puheessa esiintyy paljon virheitä perusasioissa (esim. verbien aikamuodoissa) ja ne voivat joskus haitata ymmärrettävyyttä.. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia muutaman kappaleen pituisista viesteistä jonkin verran vaativissa arkisissa yhteyksissä (mainokset, kirjeet, ruokalistat, aikataulut) sekä faktatekstejä (käyttöohjeet, pikku-uutiset). • Pystyy hankkimaan helposti ennakoitavaa uutta tietoa tutuista aiheista selkeästi jäsennellystä muuttaman kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä niiden kieliasusta ja kontekstista. • Tarvitsee usein uudelleen lukemista ja apuvälineitä tekstikappaleen ymmärtämiseksi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Selviytyy kirjoittamalla tavanomaisissa arkitilanteissa. • Osaa kirjoittaa hyvin lyhyen, yksinkertaisen kuvauksen tapahtumista, menneistä toimista ja henkilökohtaisista kokemuksista tai elinympäristönsä arkipäiväisistä puolista (lyhyet kirjeet, muistilaput, hakemuset, puhelinviestit). • Osaa arkisen perus-sanaston, rakenteet ja tavallisimmat sidoskeinot. • Kirjoittaa yksinkertaiset sanat ja rakenteet oikein, mutta tekee virheitä harvinaisemmissa rakenteissa ja muodoissa ja tuottaa kömpelöitä ilmaisuja..

		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B1.1	Toimiva peruskielitaito	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää pääajatuksia ja keskeisiä yksityiskohtia puheesta, joka käsittelee koulussa, työssä tai vapaa-aikana säännöllisesti toistuvia teemoja mukaan lukien lyhyt kerrota. Tavoittaa radiouutisten, elokuvien, tv-ohjelmien ja selkeiden puhelinviestien pääkohdat. • Pystyy seuraamaan yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta. Ymmärtää tavallista sanastoa ja rajallisen joukon idiomeja. • Pitemmän viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja selkeämpää yleiskielistä puhetta. Toistoa tarvitaan silloin tällöin. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa kertoa tutuista asioista myös joitakin yksityiskohtia. Selviytyy kielialueella tavallisimmista arkitilanteista ja epävirallisista keskusteluista. Osaa viestiä itselleen tärkeistä asioista myös hieman vaativammissa tilanteissa. Pitkäkestoinen esitys tai käsitteelliset aiheet tuottavat ilmeisiä vaikeuksia. • Pitää yllä ymmärrettävää puhetta, vaikka pitemmissä puhejaksoissa esiintyy taukoja ja epäröintiä. • Ääntäminen on selvästi ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on joskus ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy jonkin verran. • Osaa käyttää melko laajaa jokapäiväistä sanastoa ja joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Käyttää useita erilaisia rakenteita. • Laajemmassa vapaassa puheessa kielivirheet ovat tavallisia (esim. artikkeleita ja päätteitä puuttuu), mutta ne haittaavat harvoin ymmärrettävyyttä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pystyy lukemaan monenlaisia, muuttaman sivun pituisia tekstejä (taulukot, kalenterit, kurssiohjelmat, keittokirjat) tutuista aiheista ja seuraamaan tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta. • Pystyy seuraamaan tuttua aihetta käsittelevän parisivuisen tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia. • Arkikokemuksesta poikkeavien aiheiden ja tekstin yksityiskohtien ymmärtäminen voi olla puutteellista. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävän, jonkin verran yksityiskohtaistakin arkitietoa välittävän tekstin tutuista, itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitelluista aiheista. • Osaa kirjoittaa selväpiirteisen sidosteisen tekstin liittämällä erilliset ilmaukset peräkkäin jaksoiksi (kirjeet, kuvaukset, tarinat, puhelinviestit). Pystyy välittämään tehokkaasti tuttua tietoa tavallisimmissa kirjallisen viestinnän muodoissa. • Osaa useimpien tutuissa tilanteissa tarvittavien tekstien laadintaan riittävän sanaston ja rakenteet, vaikka teksteissä esiintyy interferenssiä ja ilmeisiä kiertoilmaisuja. • Rutiininomainen kieliaines ja perusrakenteet ovat jo suhteellisen virheettömiä, mutta jotkut vaativimmat rakenteet ja sanaliitot tuottavat ongelmia.

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B1.2	<p>Sujuva peruskielitaito</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää selväpiirteistä asiatietaa, joka liittyy tuttuihin ja melko yleisiin aiheisiin jonkin verran vaativissa yhteyksissä (epäsuora tiedustelu, työkeskustelut, ennakoitavissa olevat puhelinviestit). • Ymmärtää pääkohdat ja tärkeimmät yksityiskohdat ympärillään käytävästä laajemmasta muodollisesta ja epämuodollisesta keskustelusta • Ymmärtäminen edellyttää yleiskieltä tai melko tuttua aksenttia sekä satunnaisia toistoja ja uudelleenmuotoiluja. Nopea syntyperäisten välinen keskustelu ja vieraiden aiheiden tuntemattomat yksityiskohdat tuottavat vaikeuksia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa kertoa tavallisista, konkreeteista aiheista kuvailen, eritellen ja vertaillen ja selostaa myös muita aiheita, kuten elokuvia, kirjoja tai musiikkia. Osaa viestiä varmasti useimmissa tavallisissa tilanteissa. Kielellinen ilmaisu ei ehkä ole kovin tarkkaa. • Osaa ilmaista itseään suhteellisen vaivattomasti. Vaikka taukoja ja katkoksia esiintyy, puhe jatkuu ja viesti välittyy. • Ääntäminen on hyvin ymmärrettävää, vaikka intonaatio ja painotus eivät ole aivan kohdekielen mukaisia. • Osaa käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa ja tavallisia idiomeja. Käyttää myös monenlaisia rakenteita ja mutkikkaitakin lauseita. • Kielioppivirheitä esiintyy jonkin verran, mutta ne häiritsevät harvoin laajempaan viestintää. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pystyy lukemaan muutaman kappaleen pituisia tekstejä monenlaisista aiheista (lehtiartikkelit, esitteet, käyttöohjeet, yksinkertainen kaunokirjallisuus) ja selviää myös jonkin verran päättelyä vaativista teksteistä käytännönläheisissä ja itselleen tärkeissä tilanteissa. • Pystyy etsimään ja yhdistelemään tietoja useammasta muuttaman sivun pituisesta tekstistä suorittaakseen jonkin tehtävän. • Pitkien tekstien jotkin yksityiskohdat ja sävyt saattavat jäädä epäselviksi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa kirjoittaa henkilökohtaisia ja julkisempiakin viestejä, kertoa niissä uutisia ja ilmaista ajatuksiaan tutuista abstrakteista ja kulttuuriaiheista, kuten musiikista tai elokuvista. • Osaa kirjoittaa muutaman kappaleen pituisen jäsentyneen tekstin (muistiinpanoja, lyhyitä yhteenvedoja ja selostuksia selväpiirteisen keskustelun tai esityksen pohjalta). Osaa esittää jonkin verran tuki-tietoa pääajatuksille ja ottaa lukijan huomioon. • Hallitsee melko monenlaiseen kirjoittamiseen tarvittavaa sanastoa jalauserakenteita. Osaa ilmaista rinnasteisuutta ja alisteisuutta. • Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävää ja kohtuullisen virheetöntä kieltä, vaikka virheitä esiintyy vaativissa rakenteissa, tekstin jäsentelyssä ja tyyliässä ja vaikka äidinkielen tai jonkin muun kielen vaikutus on ilmeinen..

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B2.1	<p>Itsenäisen kielitaidon perustaso</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää asiallisesti ja kielellisesti kompleksisen puheen pääajatuksia, kun se käsittelee konkreetteja tai abstrakteja aiheita. Pystyy seuraamaan yleisesti kiinnostavaa yksityiskohdasta kerrontaa (uutiset, haastattelut, elokuvat, luennot). • Ymmärtää puheen pääkohdat, puhujan tarkoituksen, asenteita, muodollisuusastetta ja tyyliä. Pystyy seuraamaan laajaa puhetta ja monimutkaista argumentointia, jos puheen kulku on selvästi merkitty erilaisin jäsentimin (sidesanat, rytmitys). Pystyy tiivistämään tai ilmaisemaan kuulemastaan avainkohdat ja tärkeät yksityiskohdat. • Ymmärtää suuren osan ympärillään käytävästä keskustelusta, mutta voi kokea vaikeaksi ymmärtää useamman syntyperäisen välistä keskustelua, jos nämä eivät mitenkään helpota sanottavaansa. 	<p>Osaa esittää selkeitä, täsmällisiä kuvauksia monista kokemuspäiriinsä liittyvistä asioista, kertoa tunteuksista sekä tuoda esiin tapahtumien ja kokemusten henkilökohtaisen merkityksen. Pystyy osallistumaan aktiivisesti useimpiin käytännölliisiin ja sosiaalisiin tilanteisiin sekä melko muodollisiin keskusteluihin. Pystyy säännölliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa vaikuttamatta tahattomasti huvittavalta tai ärsyttävältä. Kielellinen ilmaisu ei aina ole täysin tyylikästä.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pystyy tuottamaan puhejaksoja melko tasaiseen tahtiin, ja puheessa on vain harvoin pitempiä taukoja. • Ääntäminen ja intonaatio ovat selkeitä ja luonteivia. • Osaa käyttää monipuolisesti kielen rakenteita ja laajahkoa sanastoa mukaan lukien idiomaattinen ja käsitteellinen sanasto. Osoittaa kasvavaa taitoa reagoida sopivasti tilanteen asettamiin muotovaatimuksiin. • Kieliopin hallinta on melko hyvää, eivätkä satunnaiset virheet yleensä haittaa ymmärrettävyyttä 	<p>Osaa esittää selkeitä, täsmällisiä kuvauksia monista kokemuspäiriinsä liittyvistä asioista, kertoa tunteuksista sekä tuoda esiin tapahtumien ja kokemusten henkilökohtaisen merkityksen. Pystyy osallistumaan aktiivisesti useimpiin käytännölliisiin ja sosiaalisiin tilanteisiin sekä melko muodollisiin keskusteluihin. Pystyy säännölliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa vaikuttamatta tahattomasti huvittavalta tai ärsyttävältä. Kielellinen ilmaisu ei aina ole täysin tyylikästä.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pystyy tuottamaan puhejaksoja melko tasaiseen tahtiin, ja puheessa on vain harvoin pitempiä taukoja. • Ääntäminen ja intonaatio ovat selkeitä ja luonteivia. • Osaa käyttää monipuolisesti kielen rakenteita ja laajahkoa sanastoa mukaan lukien idiomaattinen ja käsitteellinen sanasto. Osoittaa kasvavaa taitoa reagoida sopivasti tilanteen asettamiin muotovaatimuksiin. • Kieliopin hallinta on melko hyvää, eivätkä satunnaiset virheet yleensä haittaa ymmärrettävyyttä 	<p>Osaa kirjoittaa selkeitä ja yksityiskohdaisia tekstejä monista itseään kiinnostavista aihepiireistä, tutuista abstrakteista aiheista, rutiiniluonteisia asiaviestejä sekä muodollisempia sosiaalisia viestejä (arvostelut, liikekirjeet, ojeet, hakemukset, yhteenvedot).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osaa kirjoittaessaan ilmaista tietoja ja näkemyksiä tehokkaasti ja kommentoida muiden näkemyksiä. Osaa yhdistellä tai tiivistää eri lähteistä poimittuja tietoja omaan tekstiin. • Osaa laajan sanaston ja vaativia lauserakenteita sekä kielelliset keinot selkeän, sidosteisen tekstin laatimiseksi. Sävy ja tyylin joustavuus on rajallinen, ja pitkässä esityksessä voi ilmetä hyppäyksiä asiasta toiseen. • Hallitsee melko hyvin oikeinkirjoituksen, kieliopin ja väli-merkkien käytön, eivätkä virheet johda väärinkäsityksiin. Tuotoksessa saattaa näkyä äidinkielen vaikutus. Vaativat rakenteet sekä ilmaisan ja tyylin joustavuus tuottavat ongelmia..

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B2.2	<p>Toimiva itsenäinen kielitaito</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää elävää tai tallennettua, selkeästi jäsentynyttä yleiskielistä puhetta kaikissa sosiaalisen elämän, koulutuksen ja työelämän tilanteissa (myös muodollinen keskustelu ja syntyperäisten välinen vilkas keskustelu). • Pystyy yhdistämään vaativia tehtäviä varten kompleksista ja yksityiskohtaista tietoa kuulemistaan laajoista keskusteluisista tai esityksistä. Osaa päätellä äänen lausumattomia asenteita ja sosiokulttuurisia viitteitä sekä arvioida kriittisesti kuulemaansa. • Ymmärtää vieraita puhujia ja kielimuotoja. Huomattava taustamelu, kielellinen huumori ja harvinaisemmat idiomit ja kulttuuriviittaukset saattavat yhä tuottaa vaikeuksia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa pitää valmistelun esityksen monenlaisista yleisistäkin aiheista. Pystyy tehokkaaseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa. Osaa keskustella ja neuvotella monista asioista esittää ja kommentoida vaativia ajatuskuluja ja kytkeä sanottavansa toisten puheenvuoroihin. Osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaatimalla tavalla. Esitys voi olla kaavamaisista, ja puhuja turvautuu toisinaan kiertoilmauksiin. • Osaa viestiä spontaanisti, usein hyvin sujuvasti ja vaittomasti satunnaisista epäroinneista huolimatta. • Ääntäminen ja intonaatio ovat hyvin selkeitä ja luontevia. • Hallitsee laajasti kielelliset keinot ilmaista konkreetteja ja käsitteellisiä, tuttuja ja tuntemattomia aiheita varmasti, selkeästi ja tilanteen vaatimaa muodollisuusastetta noudattaen. Kielelliset syyt rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin. • Kieliopin hallinta on hyvää. Usein puhuja korjaa virheensä itse, eivätkä virheet haittaa ymmärrettävyyttä.. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pystyy lukemaan itsenäisesti usean sivun pituisia, eri tarkoituksiin laadittuja ja kompleksisia tekstejä (päivälehtiä, novellia, kaunokirjallisuutta). Jotkin näistä voivat olla vain osittain tuttuja tai tuntemattomia, mutta henkilön itsensä kannalta merkityksellisiä. • Pystyy tunnistamaan kirjoittajan asennoitumisen ja tekstin tarkoituksen. Pystyy paikantamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja monimutkaisista teksteistä. Ymmärtää riittävästi tiivistääkseen pääkohdat tai ilmaista ne toisin sanoin. • Vaikeuksia tuottavat vain pitkien tekstien harvinaisemmat idiomit ja kulttuuriviittaukset. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa kirjoittaa selkeitä, yksityiskohtaisia, muodollisia ja epämuodollisia tekstejä monimutkaisista todellisista tai kuvitelluista tapahtumista ja kokemuksista enimmäkseen tutuille ja toisinaan tuntemattomille lukijoille. Osaa kirjoittaa esseen, muodollisen tai epämuodollisen selostuksen, muistiinpanoja jatkotehtäviä varten ja yhteenvetoja. • Osaa kirjoittaa selkeän ja jäsenyneen tekstin, ilmaista kantansa, kehittää argumentteja systemaattisesti, analysoida, pohtia ja tiivistää tietoa ja ajatuksia. • Kielellinen ilmaisuvarasto ei rajoita havaittavasti kirjoittamista. • Hallitsee hyvin kieliopin, sanaston ja tekstin jäsennyksen. Virheitä voi esiintyä harvinaisissa rakenteissa ja idiomaattisissa ilmauksissa sekä tyyliseikoissa.

		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
C1.1	Taitavan kielitaidon perustaso	<p>Ymmärtää suhteellisen vaivattomasti pitempäänkin puhetta tai esitystä (elokuvia, luentoja, keskusteluja, väittelyjä) erilaisista tutuista ja yleisistä aiheista myös silloin, kun puhe ei ole selkeästi jäsenneiltyä ja sisältää idiomaattisia ilmauksia ja rekisterinvaihdoksia.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää hyvin erilaisia äänitemateriaaleja yksityiskohtaisesti ja puhujien välisiä suhteita ja tarkoituksia tunnistuen. • Vieras aksentti tai hyvin murteellinen puhekieli tuottavat vaikeuksia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa pitää pitkähkön, valmistellun muodollisenkin esityksen. Pystyy ottamaan aktiivisesti osaa monimutkaisiin käsitteellisiin ja yksityiskohtia sisältäviin tilanteisiin ja johtaa rutiiniluonteisia kokouksia ja pienryhmiä. Osaa käyttää kieltä monenlaiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tyyllilajien ja kielimuotojen vaihtelu tuottaa vaikeuksia. • Osaa viestiä sujuvasti, spontaanisti ja lähes vaivattomasti. • Osaa vaihdella intonaatiota ja sijoittaa lausepainot oikein ilmaistakseen kaikin hienoimpiakin merkitysvaihteita. • Sanasto ja rakenteisto ovat hyvin laajat ja rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin. Osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaatimalla tavalla. • Kieliopin hallinta on hyvää. Satunnaiset virheet eivät hankaloita ymmärtämistä, ja puhuja osaa korjata ne itse 	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää yksityiskohtaisesti pitkähköjä, kompleksisia tekstejä eri aloilta. • Pystyy vaihtelemaan lukutapaansa tarpeen mukaan. Osaa lukea kriittisesti ja tyyllisiä vivahteita arvioiden sekä tunnistaa kirjoittajan asennoitumisen ja tekstin piilomerkityksiä. Pystyy paikantamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja teksteistä, tiivistämään ne ja tekemään niistä vaativia johtopäätöksiä. • Vaativimmat yksityiskohdat ja idiomaattiset tekstikohdat saattavat vaatia useamman lukukerran tai apuvälineiden käyttöä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pystyy kirjoittamaan selkeitä, hyvin jäsenyneitä tekstejä monimutkaisista aiheista, ilmaisemaan itseään täsmällisesti ja ottamaan huomioon vastaanottajan. Osaa kirjoittaa todellisista ja kuvitteellisista aiheista varmalla, persoonallisella tyyllillä käyttäen kieltä joustavasti ja monitasoisesti. Pystyy kirjoittamaan selkeitä ja laajoja selostuksia vaativistakin aiheista. • Osoittaa, että hallitsee monia keinoja tekstin jäsentämiseksi ja sidosteisuuden edistämiseksi. • Kielellinen ilmaisuvarasto on hyvin laaja. Hallitsee hyvin idiomaattiset ilmaukset ja tavalliset sanonnat. • Hallitsee erittäin hyvin kieliopin, sanaston ja tekstin jäsennyksen. Virheitä voi esiintyä satunnaisesti idiomaattisissa ilmauksissa sekä tyyliseikoissa.

Liite 6
Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksen yleisistä
valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (955/2002)

N:o 955
Valtioneuvoston asetus
lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta
 Annettu Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 2002

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty opetusministeriön esittelystä, säädetään 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lukiolain (629/1998) 10 §:n 1 momentin ja 39 §:n nojalla, sellaisena kuin niistä on 10 §:n 1 momentti laissa 1184/1998:

1 luku

Yleistä

1 §
Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään lukiolaissa (629/1998) tarkoitetun lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista samoin kuin opetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aine-ryhmien opetukseen sekä opinto-ohjaukseen (tuntijako).

2 luku

Lukiokoulutuksen yleiset valtakunnalliset tavoitteet

2 §
Lukio opiskeluympäristönä

Lukion tulee olla opiskelijalle henkisesti ja fyysisesti turvallinen, oppimisen ja osallistumisen mahdollistava avoin ja myönteinen opiskeluympäristö. Lukion tulee tukea vuorovaikutteisuutta sekä opilaitoksen sisällä että yhteydenpidossa ympäristöön.

Opiskelijan itsenäisen toiminnan ja vastuullisuuden lisäksi lukiossa korostetaan opiskelijan asemaa osana opiskeluyhteisöä.

3 §
Opetuksen tavoitteet

Lähtökohtana opetuksessa on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Tavoitteena on, että opiskelija oppii arvostamaan luonnon ja kulttuurien monimuotoisuutta.

Opetuksen tulee tukea opiskelijan kasvua aikuisen vastuuseen omasta ja muiden ihmisten hyvinvoinnista, elinympäristön tilasta sekä kansalaisyhteiskunnan toimivuudesta. Opiskelijaa perehdytetään elinkeinoelämään ja yrittäjyyteen. Opiskelijan kulttuuri-identiteettiä sekä kulttuurien tuntemusta syvennetään.

Opetuksen pitää kannustaa opiskelijaa toimimaan opiskeluyhteisössä ja yhteiskunnassa paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Tavoitteena on, että opiskelija oppii edistämään yhdessä muiden kanssa ihmisoikeuksia, demokratiaa, tasa-arvoa ja kestävästä kehitystä.

Tavoitteena on, että opiskelija omaksuu hyvät tavat ja osaa ilmaista kulttuuri-identiteettiään sekä että hän tiedostaa oman persoonallisen erityislaatunsa.

4 §

Tarpeelliset tiedot ja taidot

Opiskelijalle tulee antaa jatko-opintojen, kansalaisena toimimisen ja laadukkaan elämän kannalta hyvä yleissivistys. Tietoja ja taitoja syvennetään sekä annetaan laajat yleistiedot ihmisestä, yhteiskunnasta, kulttuureista ja luonnosta. Tavoitteena on, että opiskelijalla on hyvät tietoyhteiskuntataidot. Häntä harjaannutetaan käyttämään niitä tiedonhankintaan ja viestintään, hallitsemaan mediaosaamisen perustaidot sekä arvioimaan kriittisesti tietoa. Opiskelijalle opetetaan yhteistyötaitoja, jotka mahdollistavat toimimisen itsenäisesti ja ryhmässä.

Opetuksen tulee harjaannuttaa opiskelijaa monipuolisesti itseilmaisussa ja vuorovaikutustaidoissa ja ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti molemmilla kotimaisilla kielillä sekä vähintään yhdellä vieraalla kielellä. Opetuksen on tarjottava esteettisiä kokemuksia sekä elämyksiä eri taidemuodoista.

5 §

Elinikäinen oppiminen ja itsensä kehittäminen

Opetuksen on kehitettävä opiskelijan opiskelutaitoja ja opiskelijan kykyä arvioida opiskelutaitojaan. Opiskelijaa tuetaan tunnistamaan vahvuutensa ja kehittymistarpeensa oppijana ja käyttämään hänelle soveltuvia opiskelumenetelmiä. Opiskelijaa harjaannutetaan omien valintojen suunnitteluun ja tekemiseen sekä vastuuseen valinnoistaan.

Tavoitteena on, että opiskelija sisäistää elinikäisen oppimisen merkityksen. Häntä tuetaan luottamaan opiskelutaitoihinsa sekä tekemään jatko-opintosuunnitelmia. Opetuksen on luotava valmiuksia opiskelijan oman tehtävän löytämiseksi yhteiskunnassa ja työelämässä.

6 §

Aikuisille annettavan opetuksen erityiset tavoitteet

Aikuisille annettavaa opetusta kehitetään yleissivistävänä opetuksena. Opetuksen tulee tarjota monipuoliset edellytykset perus-, jatko- ja täydennyskoulutukseen sekä opiskelijan elinikäiseen itsensä kehittämiseen osana aikuiskoulutusta. Aikuisille annettavassa opetuksessa tulee antaa tutkintotavoitteisen opetuksen lisäksi suoritustavoitteisesti opiskelevien aineopiskelijoiden sekä muiden erityisryhmien opetusta, joissa otetaan huomioon aikuisopiskelun erityispiirteet.

Tavoitteena on, että aikuisopiskelija saa yleissivistävän tiedon lisäksi sellaisia opiskelu-, kieli- ja viestintätaitoja sekä tietoteknisiä taitoja, joita tarvitaan sekä jatko-opintoihin että työllistymiseen ja työelämässä menestymiseen. Opetuksen tulee kehittää valmiuksia elinikäiseen oppimiseen sekä tukea opiskelijan persoonallisuuden kasvua.

3 luku

Lukio-opetuksen tuntijako

7 §

Nuorille annettavien opintojen rakenne

Lukion opinnot jaetaan kolmeen osaan: pakollisiin, syventäviin ja soveltaviin kursseihin. Syventävät kurssit ovat pääasiassa pakollisiin kursseihin välittömästi liittyviä jatkokursseja, joita opiskelijalle tulee tarjota valittaviksi.

Soveltavat kurssit ovat eheyttäviä kursseja, jotka sisältävät aineksia eri oppiaineista, menetelmäkursseja taikka saman tai muun koulutuksen järjestäjän tarjoamia ammatillisia opintoja tai lukion tehtävään soveltuvia muita opintoja. Soveltaviin kursseihin voivat kuulua myös taitoja taideaineissa suoritettavat lukiodiplomit. Soveltavat kurssit ovat opiskelijalle valinnaisia. Opiskelijalle tulee antaa mahdollisuus sisällyttää opintoihinsa soveltaviksi kursseiksi myös edellä tarkoitettuja muun koulutuksen järjestäjän järjestämiä opintoja.

8 §

Nuorille annettavan opetuksen tuntijako

Nuorille annettavan lukiokoulutuksen tuntijako on seuraava:

Oppiaine tai aineryhmä	Pakolliset kurssit	Syventävinä opintoina tarjottavien valtakunnallisten kurssien määrä
Äidinkieli ja kirjallisuus	6	3
Kielet		
perusopetuksen vuosiluokilta		
1 –6 alkava kieli (A-kieli)	6	2
perusopetuksen vuosiluokilta		
7 –9 alkava kieli (B-kieli)	5	2
muut kielet		16
Matematiikka		
lyhyt oppimäärä	6	2
pitkä oppimäärä	10	3
Ympäristö ja luonnontieteet		
Biologia	2	3
Maantiede	2	2
Fysiikka	1	7
Kemia	1	4
Uskonto tai elämäkatsomustieto	3	2
Filosofia	1	3
Psykologia	1	4
Historia	4	2
Yhteiskuntaoppi	2	2
Taito- ja taideaineet	5	
Liikunta	2	3
Musiikki	1-2	3
Kuvataide	1-2	3
Terveystieto	1	2
Opinto-ohjaus	1	1
<hr/>		
Pakolliset kurssit	47 –51	
Syventävät kurssit vähintään	10	
Soveltavat kurssit		
Kurssit yhteensä vähintään	75	

Tuntijaon mukaisten pakollisten ja syven tävien kurssien lisäksi voi olla koulutuksen järjestäjän päättämiä syventäviä ja soveltavia kursseja. Oppituntien lisäksi opinto-ohjauksessa opiskelijalle annetaan muuta ohjausta.

Opiskelija voi opiskella useampaa kuin yhtä A-kieltä. Jos toista kotimaista kieltä opiskellaan A-oppimäärän mukaisesti, on pakollisten kurssien määrä kuusi.

Saamenkieliselle, romanikieliselle tai vieraskieliselle opiskelijalle voidaan opettaa äidinkieltä ja kirjallisuutta suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaan.

Jos saamenkieliselle, romanikieliselle tai vieraskieliselle opiskelijalle opetetaan hänen omaa äidinkieltään, opiskelijan äidinkielen ja kirjallisuuden ja muiden kielten pakollisten kurssien yhteismäärät sekä opiskelijalle pakollisten kurssien kokonaismäärä voivat olla 1 momentissa säädettyä pienemmät. Tässä tapauksessa toista kotimaista kieltä opiskellaan valinnaisena aineena.

Jos vieraskieliselle opiskelijalle opetetaan suomen tai ruotsin kieltä suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaan, äidinkielen ja kirjallisuuden sekä toisen kotimaisen kielen tunnit saadaan jakaa mainittujen aineiden opetukseen siten kuin koulutuksen järjestäjä päättää..

9 §

Aikuisille annettavan opetuksen tuntijako

Aikuisille annettavan opetuksen tuntijako on seuraava:

Oppiaineet	Pakolliset kurssit	Syventävinä opintoina tarjottavien valtakunnallisten kurssien vähimmäismäärä
Äidinkieli ja kirjallisuus	5	1
Kielet		
A-oppimäärä	6	2
B1-oppimäärä	5	2
Muut oppimäärät (B2,B3)		6
Matematiikka		
lyhyt oppimäärä	6	2
pitkä oppimäärä	10	3
Katsomukselliset ja yhteiskunnalliset aineet		6
Uskonto tai elämäkatsomustieto	1	
Historia	3	
Yhteiskuntaoppi	1	
Filosofia	1	
Luonnontieteelliset aineet		7
Fysiikka	1	
Kemia	1	
Biologia	2	
Maantiede	1	
Psykologia		2
Muita lukion tehtävään kuuluvia aineita ja aihekokonaisuuksia		
Yhteensä vähintään	44	

Tuntijaon mukaisten pakollisten ja syventävien kurssien lisäksi voi olla koulutuksen järjestäjän päättämiä syventäviä kursseja sekä muita lukion tehtävään kuuluvia aineita ja aihekokonaisuuksia.

Opiskelijan tulee opiskella vähintään yhtä kieltä A-oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Joko A-kielen tai B1-kielen tulee olla toinen kotimainen kieli. Opiskelijalle tulee varata mahdollisuus opiskella valinnaisena aineena yhtä tai useampaa kieltä.

Rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa voidaan poiketa 1 momentista sen mukaan, kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

Opiskelijan, joka on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana tulee opiskella 1 momentissa tarkoitettujen kurssien lisäksi vähintään yksi kurssi liikuntaa ja yksi kurssi terveystietoa sekä kaksi kurssia kuvataidetta tai musiikkia tai yksi kurssi kumpaakin viimeksi mainittua ainetta.

Oppiaineiden opetuksen lisäksi opiskelijoille annetaan opintoihin liittyvää ohjausta. Ohjaukseen osallistuminen on opiskelijalle vapaaehtoista.

Mitä 8 §:n 4-6 momentissa säädetään koskee myös aikuisille annettavan opetuksen tuntijakoa.

10 §

Erityisen koulutustehtävän saaneen koulutuksen järjestäjän antamaa opetusta koskeva erityissäännös

Lukiolain 3 ja 4 §:n mukaisen erityisen koulutustehtävän saaneen koulutuksen järjestäjän antamassa opetuksessa voidaan poiketa 7 tai 8 §:stä sen mukaan kuin koulutuksen järjestämistä koskevassa luvassa määrätään.

4 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

11 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2003.

Tällä asetuksella kumotaan lukion tuntijaosta 23 päivänä syyskuuta 1993 annettu valtioneuvoston päätös (835/1993) ja aikuislukion tuntijaosta 26 päivänä syyskuuta 1994 annettu opetusministeriön päätös (873/1994) niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen.

12 §

Siirtymäsäännökset

Edellä 11 §:n 2 momentissa mainitun päätöksen mukaan laadittua opetussuunnitelmaa voidaan noudattaa, kunnes opetushallitus päättää tämän asetuksen mukaisten opetussuunnitelmien perusteista ja niiden mukaan laadittujen opetussuunnitelmien käyttöönotosta. Opetushallituksen tulee hyväksyä opetussuunnitelmien perusteet niin, että tämän asetuksen mukaiset opetussuunnitelmat otetaan käyttöön viimeistään 1 päivänä elokuuta 2005.

Erityisen koulutustehtävän saaneelle koulutuksen järjestäjälle 11 §:n 2 momentissa mainittujen päätösten nojalla annetut määräykset raukeavat viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2005.

Ennen asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä asetuksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 2002

Opetusministeri Maija Rask

Hallitusneuvos Eeva-Riitta Pirhonen.253 Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003

Liite 7

Opetushallituksen suositus lukiokoulutuksessa opiskelevien maahanmuuttajien äidinkielen opetuksen perusteiksi

Äidinkieli ja kirjallisuus, muu opiskelijan äidinkieli -opetuksen perustehtävänä on tukea opiskelijan kasvamista sekä oman kieli- ja kulttuuriyhteisönsä että suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi. Yhdessä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tai suomi /ruotsi äidinkielenä -opetuksen kanssa opiskelijan oman äidinkielen opetus vahvistaa opiskelijan monikulttuurista identiteettiä ja rakentaa pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle.

Äidinkielen opetuksessa luodaan perusta, jonka varassa opiskelija voi ymmärtää eri oppiaineissa tarpeellisia käsitteitä. Sisältöalueita painotetaan suhteessa käytettävissä olevaan tuntimäärään, opiskelijoiden kielitaitoprofiiliin, opetusryhmän kokoon ja opetettavan kielen ominaisuuksiin.

Opetus lähtee opiskelijoiden kielellisistä ja kulttuurisista kokemuksista. Opetuksessa otetaan huomioon se, että opiskelijat ovat lähtökohdiltaan erilaisia ja että ympäristön tuki vieraskielisen opiskelijan oman äidinkielen oppimiselle on vähäinen. Opetuksessa hyödynnetään paljon vertaisryhmää, ja opiskelijalle tarjotaan runsaasti mahdollisuuksia kuunnella ja puhua äidinkieltään koulussa. Opiskelijaa rohkaistaan ja tuetaan sekä ajattelun kehittämiseen että persoonalliseen kielenkäyttöön. Tavoitteellista äidinkielen opetusta tuetaan kodin ja koulun yhteistyöllä.

Opetuksen tavoitteet

Opetuksen suunnittelussa on otettava huomioon, että äidinkielen hallinnan tavoitteita ei voida asettaa samalle tasolle kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvilla.

Opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tulee tietoiseksi äidinkiелensä rakenteesta ja käytöstä
- laajentaa sanavarastoaan ja parantaa tekstinlukutaitoaan
- osaa hyödyntää monipuolisesti omakielisiä puhuttuja tai kirjoitettuja tekstejä
- pystyy ilmaisemaan itseänsä äidinkielellään rohkeasti ja luontevasti erilaisissa puhetilanteissa
- pystyy kirjoittamaan erilaisia tarkoituksia varten
- syventää oman kulttuurin ja kirjallisuuden tuntemustaan
- osoittaa oman kielen ja kulttuurin arvostusta ja on motivoitunut kehittämään äidinkielen taitoaan edelleen.

Arviointi

Arvioinnin tulee kohdistua monipuolisesti kielitaidon ja -tiedon eri alueisiin. Kurssi-arvosanaan vaikuttavat kirjalliset ja suulliset tuotokset, osallistumisaktiivisuus ja harrastuneisuus.

Kurssit

Puhuminen, lukeminen, kirjoittaminen ja kielen havainnointi kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin.

1. Oma äidinkieli ja sen käyttö (ÄIM1)

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion äidinkielen opetusta ja vahvistaa sanavaraston ja perusrakenteiden hallintaa. Kurssin aluksi eritellään opiskelijoiden äidinkielen osaamista sekä heidän aikaisempia tietojaan ja tietoisuuttaan omasta äidinkielestään ja kulttuuristaan. Tutustutaan oman äidinkielen käyttöön ja kielen vaihteluun asianomaisella kielialueella. Kuunnellaan äidinkieltä eri tilanteissa

sekä keskustellaan opiskelijan perinteistä, lukio-opinnoista ja suomalaiseen yhteiskuntaan liittyvistä asioista. Kartutetaan sanastoa ja määritellään eri alojen peruskäsitteitä omalla äidinkielellä.

2. Kielitieto ja oikeakielisyys (ÄIM2)

Perehdytään tarkemmin oman kielen rakenteeseen ja erityispiirteisiin suomen/ruotsin kieleen verrattuna. Harjoitellaan oman kielen kirjallista käyttöä. Edetään ensin henkilökohtaisista tarkoituksista vaa- tivampiin viestintätehtäviin. Muissa kuin latinalaista kirjaimistoa käyttävissä kielissä varmistetaan kunkin kielen kirjoitustekniikka, mahdollisesti myös tietokoneen avulla.

3. Kielialueen kulttuuri (ÄIM3)

Tutustutaan asianomaisen kieli- ja kulttuurialueen kulttuuriperinteisiin, myös suulliseen kansanperin- teeseen, uskontoon ja uskomuksiin sen mukaan, mikä merkitys niillä on kyseisessä kulttuuris- sa. Verrataan oman kulttuurin piirteitä suomalaiseen kulttuuriin. Aihealueisiin tutustutaan monipuoli- sesti niistä lukien, puhuen ja kirjoittaen.

4. Viestintä ja yhteiskunta (ÄIM4)

Perehdytään mahdollisuuksien mukaan asianomaisen kielialueen ajankohtaisiin mediateksteihin ku- ten uutisiin, mainoksiin, artikkeleihin ja reportaaseihin sekä keskustellaan ja kirjoitetaan opiskelijoita kiinnostavista aiheista. Syvennytään oman kielialueen nykyisiin oloihin. Opiskelija voi suullisesti tai kirjallisesti esitellä ja eritellä valitsemaansa lehtiartikkelia, radio- tai televisio- ohjelmaa.

5. Kaunokirjallisuus ja muut taidelajit (ÄIM5)

Tutustutaan oman kielen tai kielialueen joihinkin tunnettuihin kirjailijoihin ja taiteilijoihin. Luetaan yhdessä jotakin kaunokirjallista teosta ja pohditaan sen sisältöä ja kieltä. Opiskelijat voivat lukea ja referoida haluamansa teoksen tai syventyä johonkin taidelajiin ja kertoa siitä. Opiskelijat voivat esi- tellä sopivissa tilaisuuksissa oman kielialueensa kulttuuria, taidetta ja kirjallisuutta.

6. Tiedon maailma (ÄIM6)

Perehdytään koulun muihin oppiaineisiin liittyviin eri tieteenalojen teksteihin sanavaraston laajenta- miseksi ja eri tieteenalojen nykykäsitteiden oppimiseksi. Keskustellaan eri alojen ajankohtaisista asi- oista. Kirjoitetaan ja esitellään oma artikkeli tai asiateksti. Voidaan toteuttaa myös laajempi yhtä alaa käsittelevä projekti.